Anul V, Numărul 1 (14), ianuarie–martie 2022

LEVIATHAN

Revistă culturală

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

LEVIATHAN

Anul V, Numărul 1 (14)
ianuarie–martie 2022

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Director fondator
Rudy Roth

Redactor-șef
Costin Tuchilă

Redactor-șef adjunct
Pușa Roth

Colaboratori: **Lică Barbu, Cornelia Bartels, Lidia Batali, Mircea Bodnariu, Ani Bradea, Dan Caragea, Radu Comșa, George Corbu, Cornelia Costin, Ionuț Cristache, Iuliana Dinu, Ana Dobre, Stela Ember, Ovidiu Gligu, Vasilica Grigoraș, George Grigore, Cătălina Hașotti, Dumitru Ichim, Daniel Ioniță, Rodica Lăzărescu, Valeria Manta Tăicuțu, Sabina Măduța, Nicolae Mătcaș, Pompilius Micu, Victoria Milescu, Gheorghe Miletineanu, Valentin Emil Mușat, Claudiu Neacșu, Răzvan Nicula, Mihaela Oancea, Daniel Onaca, Sorin Oprea, Veronica Pavel Lerner, Nicolae Sirius, Lăcrămioara Stoenescu, Dorina Stoica, Urfet Șachir, Daniela Șontică, Valentina Teclici, Letizia Timofte, Liliana Toma, Ioan Vasiu, Letiția Vladislav, Gina Zaharia, Luminița Zaharia, Iulia Zorzoliu**

Concept grafic:
Rudy Roth

Fotografie copertă:
William-Adolphe Bouguerau (1825–1905), *Fetiță cu buchet*, 1896

ISSN 2602-0270
ISSN-L 2602-0262

CUPRINS

Editorial:
Vârstele timpului 3

Studiu:
Schiller – ispita romantică (6)
de Costin Tuchilă, Pușa Roth 5

Vorbe cu tâlc:
Amoniac, amoniu, amonit
de Dan Caragea 9

Anul Molière:
De la Scaramouche la Sganarelle
de Costin Tuchilă, Pușa Roth 14

Universalia:
Verso l'Italia – o călătorie poetică fără restricții
de Ani Bradea 16
„Fiul nisipurilor" de Tahar Ben Jelloun sau Porțile spre sinele propriu
de Daniel Onaca 19
„Sunt eu, Iosif, tată" – poeme de Mahmoud Darwish
Prezentare și traducere din limba arabă de George Grigore 22
Poezii de Cumali Karataș
Prezentare și traducere din limba turcă de Urfet Șachir 24

Poem din poemele Europei:
Versuri de Mihai Eminescu, Alphonse de Lamartine, Serghei Esenin 26

Echo:
Proză de Barbu Ștefănescu Delavrancea; poezii de Veronica Pavel Lerner, Vasilica Grigoraș, Valentina Teclici, traduse în limbi străine 29

Musica:
Nobel pentru voce și chitară
de Costin Tuchilă 38

Poesis:
Versuri de Valentin Emi Mușat, Mihaela Oancea, Ioan Vasiu, Stela Ember, Dorina Stoica, Luminița Zaharia, Nicolae Mătcaș 40

Aforisme:
Maxime... minime (3)
de George Corbu 50

Carnet de scriitor:
Secerătorii – o distopie?
de Ionuț Cristache 54

Document:
Reîntâlnire cu scriitorul Fănuș Neagu
Articol și interviu de Cornelia Bartels 56
Platon Pardău: „Sunt un om greu de umilit"
Interviu realizat de Victoria Milescu 60
Mesaj întârziat
Sabina Măduța în dialog cu Aristide Dobre, fost deținut politic 62

Literatura exilului:
Constantin Virgil Gheorghiu face parte dintre clasicii literaturii române
Daniela Șontică în dialog cu Tudor Nedelcea 65

Dialog la antipozi:
Cum a devenit nemuritor un poet care nu a existat. Afacerea Ern Malley – cea mai notorie farsă din literatura de limbă engleză a secolului XX
de Daniel Ioniță 68

Eseu:
Poezia – drumul spre Emaus al lui Ioan Es. Pop
de Ana Dobre 73

Cronică literară:
Articole de Costin Tuchilă, Valeria Manta Tăicuțu, Ana Dobre, Răzvan Nicula, Rodica Lăzărescu 78

Note de lectură:
Două romane deosebite, scrise de autori din aceeași zonă a lumii
de Veronica Pavel Lerner 89

Roman:
Memoriile unei capre (1), fragment
de Dumitru Ichim 92
A doua față (fragment)
de Ionuț Cristache 100
Nici tu nu te-ai schimbat (fragmente)
de Ovidiu Gligu și Letizia Timofte 102
Străinul de mâine (fragment)
de Gina Zaharia 111
Săptămâna în care sufletul a învățat să plângă (2), fragment
de Letiția Vladislav 114

Teatru:
Limir-Împărat, scenariu radiofonic de Pușa Roth după un basm de Ioan Slavici 116

Cronicar de teatru:
Despre generalizări
de Gheorghe Miletineanu 126

Proză scurtă de Claudiu Neacșu, Mircea Bodnariu, Rudy Roth, Radu Comșa, Liliana Toma, Sorin Oprea, Lică Barbu, Cătălina Hașotti 128

Lumea copilăriei:
Visul Florii-albe-de-cireș
de Lăcrămioara Stoenescu 161
Greuceanu, după o poveste de Petre Ispirescu
de Lidia Batali 164
Adevărata copilărie de Iuliana Dinu 167

Studiu:
Problema timpului în filosofia lui Dimitrie Cantemir
de Vasilica Grigoraș 169
Universuri paralele (fragment)
de Nicolae Sirius 171

Traditiones:
La porțile Orientului de Urfet Șachir 175

A(furisi)sme:
Gânduri pentru... banca timpului
de Pompilius Micu 179

Ab initio:
Istoria dreptului în diferite epoci ale României
de Iulia Zorzoliu 181

Silogismele culturii:
Mijloacele de care dispun politicile culturale
de Cornelia Costin 183

Editura Leviathan, un an de la înființare 186

Editorial LEVIATHAN

VÂRSTELE TIMPULUI

Râsul, plânsul, bucuria, tristețea, veselia, mânia, tăcerea, revolta, zâmbetul, toate la un loc și încă altele sunt metaforele vieții noastre, dar, în egală măsură, limbajul și muzica sufletului. Ele nu trebuie inventate, ele trebuie descoperite și exprimate. Paradoxal, de cele mai multe ori reacțiile noastre sunt dictate de inimă și nu de minte, de pasiune și nu de rațiune. Cred că așa gândea și Molière când afirma:„Mai bine bate-mă, dar lasă-mă să râd”. Pe 15 ianuarie, s-au împlinit 400 de ani de când autorul lui *Tartuffe* a văzut lumina zilei (de fapt, de la data botezului).

Tot pe 15 ianuarie, dar cu 228 de ani mai târziu se năștea Mihai Eminescu, cel supranumit de către un alt mare spirit al liricii românești, Tudor Arghezi, „sfântul preacurat al ghiersului românesc”.

Autorul *Bolnavului închipuit* (*Le Malade imaginaire,* actul din urmă al existenţei sale), ne-a lăsat moștenire și pildă râsul molieresc, adică râsul-plânsul comediei de moravuri. Râsul, considerat pe rând trompeta nebunilor, lumina de fulger a bucuriei sufleteşti, supapa de siguranţă a vieţii şi a optimismului ei, poate fi deopotrivă un act de protest, dar şi unul de acceptare, pentru că e mai uşor să-i faci pe oameni să plângă decât să râdă.

Dintre toate considerațiile despre râs, aș reține doar că este supapa de siguranţă a vieţii şi a optimismului ei, mai ales acum în iarna dominată de alte valuri pandemice, iarnă ce sperăm că va fi spulberată de o primăvară de mult așteptată, un anotimp speranță. Poate că „râsul e cel mai sigur examen al sufletului omenesc”, așa cum susținea și Dostoievski (în *Adolescentul*), un alt mare neliniștit al lumii, un uriaș ieșit direct din *Mantaua* lui Gogol, așa cum el însuși afirma. Deși marcate de un profund psihologism și tragism, aflate într-o permanentă și pasionantă căutare a armoniei sociale și umane, personajele sale întruchipează adesea conștiințe fracturate, chinuite de povara libertății spiritului, de incertitudinea existenței lui Dumnezeu, de dominația răului. Cu toate acestea, autorul *Fraților Karamazov* crede în puterea binefăcătoare a râsului: „Dacă vrei să arunci o privire în interiorul sufletului uman şi să ajungi să cunoşti un om, nu te obosi să analizezi felul în care tace, în care vorbeşte, în care plânge, să vezi cât de mult îl mişcă ideile nobile. Vei avea rezultate mult mai bune dacă îl priveşti râzând. Un om care râde din suflet e un om bun.”

Revenind la Molière, putem afirma că la fel ca Shakespeare, Goethe sau Caragiale, opera lui este o expresie a esenţei

Burghezul gentilom, gravură de François Denis Née după Jean-Michel Moreau, publicată în *Œuvres de Molière avec des remarques grammaticales; des avertissements et des observations sur chaque pièce* de M. Bret (vol. V), 1773

umane. Nefiind expresia unei clase, Molière nu este nici expresia unei epoci anume. La mijlocul secolului al XIX-lea, Sainte-Beuve definea râsul lui Molière, dar şi pe Molière în raport cu valoarea morală a râsului: „Acest om cunoştea slăbiciunile şi nu se mira de ele. Făcea binele mai mult decât credea el. Se bizuia pe vicii şi indignarea sa cea mai arzătoare se prefăcea în râs. Privea omenirea aceasta tristă ca pe un copil bolnav şi fără leac, pe care trebuie să-l îndrepţi puţin şi să-i alini durerile, mai ales făcându-l să petreacă.” (*Portraits littéraires II,* Paris, Garnier Frères, 1862)

Ca orice om care merge la Paris dornic să descopere cât mai multe locuri care sporesc frumusețea și unicitatea acestui oraș, am intrat și în Cimitirul Père-Lachaise, considerat, pe bună dreptate, obiectiv turistic. Sigur, aici își dorm somnul

de veci multe personalități ale lumii, dar printre mulțimea de monumente funerare am zărit două care erau așezate pe câte un piedestal. Erau mormintele a doi francezi celebri: La Fontaine și Molière. La Fontaine e cunoscut lumii mai ales prin fabulele sale, *Fables choisies* (*Fabule alese*), explicând în prefață de ce a abordat această modalitate de exprimare artistică: „Je me sers d'animaux pour instruire les hommes." („Folosesc animalele pentru a-i învăța pe oameni."). Alături este mormântul lui Molière, Jean-Baptiste Poquelin, maestru al satirei comice. M-am întrebat de nenumărate ori de ce mormintele celor doi nu ating pământul și mi-au trecut prin cap o mie de gânduri care mai de care mai năstrușnice. Îmi imaginam dialoguri între cei doi, mi-i imaginam cum râd atunci când citesc din propriile lor opere. Mare năzdrăvănie, dar și mare dreptate a avut arhitectul care a construit un asemenea monument funerar, așezându-i în lumină, gândindu-se, poate, că și după viața pământeană cei doi vor reaminti contemporanilor „de ieri, de azi și de mâine" că râzând îndrepți moravurile.

Iar vorba aceea, adică a Domnului Caragiale (aș fi putut să trec fără să-l citez, în această mare lume în care râsul, sarcasmul, ironia sunt nemuritoare?), la care râsul e însoțit de un sarcasm extrem de nuanțat, asprimea căpătând nuanțe neobișnuite. „Curat-murdar" ar fi exclamat părintele comediei românești, continuând zâmbind (cred eu!): „...nimic nu-i arde pe ticăloși mai mult decât râsul". Cel care ne-a lăsat moștenire *O scrisoare pierdută*, *O noapte furtunoasă*, *D'ale carnavalului*, *Momente și schițe* (de fapt „monumente" ale literaturii române), avea părerea lui despre oameni, despre relațiile dintre ei, el, creatorul, păstrând distanța, tocmai pentru a defini lumea pe înțelesul tuturor: „Vrei să cunoști lumea? Privește-o de aproape. Vrei să-ți placă? Privește-o de departe."

Această cugetare m-a întors în timp la Maestrul Molière, a cărui operă nu aparține numai vremii sale, ci tuturor vârstelor timpului, iar după părerea lui „datoria comediei este să îndrepte oamenii, distrându-i". De aproape patru secole de când a început să scrie, autorul *Burghezului gentilom* ne-a învățat că râsul este leacul universal, că râzând înveți să te ferești de ridicol, râzând poți să treci mai ușor peste obstacolele vieții, poți învinge teama, poți înțelege altfel frumusețea lumii.

„Râsul, plânsul, bucuria,
tristețea, veselia,
mânia, tăcerea,
revolta, zâmbetul,
toate la un loc
și încă altele sunt metaforele
vieții noastre,
dar, în egală măsură,
limbajul
și muzica sufletului."

Editura Leviathan, parte a grupului publicistic Leviathan. Amănunte în p. 186.

LEVIATHAN
VERITAS LIBERABIT VOS

Citiți portalul Leviathan.ro
adresa web: https://leviathan.ro
Cotidian exclusiv cultural, înființat în anul 2015
Știri la zi, comentarii, cronici, eseuri, rubrici de autor

Cultură
Informație
Atitudine

Un proiect media complet independent, dedicat românilor de pretutindeni.
Misiunea **Leviathan** este de a oferi conținut online care să informeze, să inspire și să educe, respectând însă inteligența cititorilor săi. Într-o epocă în care conținutul media este în cea mai mare măsură limitat la relatări partizane și lipsite de substanță, **Leviathan** își propune să ofere vizitatorilor platformei o experiență informațională autentică și inovativă.
Editor: Asociația Culturală Leviathan.
Adresa: leviathan.romania@yahoo.com

Pagini de facebook: Revista Culturală Leviathan (https://www.facebook.com/leviathan.romania/)
Diaspora culturală românească (https://www.facebook.com/groups/diaspora.culturala.romaneasca/)
Zâmbetul unește (https://www.facebook.com/Z%C3%A2mbetul-une%C8%99te-352487118804478/?modal=admin_todo_tour)
Descoperă scriitorul din tine (https://www.facebook.com/Descoper%C4%83-scriitorul-din-tine-884744138559599/?modal=admin_todo_tour)
Lumea noastră (https://www.facebook.com/groups/511105329335657/)

Studiu

SCHILLER – ISPITA ROMANTICĂ (6)

Costin Tuchilă, Pușa Roth

Între *Wallenstein* de Schiller și trilogia antică nu poate fi făcută nicio apropiere. Faptul că dramaturgul german își concepe piesa ca o trilogie e mai mult o chestiune formală, datorită lungimii ei, împărțire sugerată, se pare, de Goethe. La greci, cele trei piese reprezentau, cum s-a spus, tratarea unui mit în trei timpi, fiecare dintre ele având însă unitate și separat, chiar dacă se jucau una după alta. Ele nu epuizau episoadele mitului, iar regula trilogiei urmată de o dramă satirică (deci tetralogie), într-o reprezentație pe parcursul unei singure zile nu a funcționat la toți autorii (Sofocle, de exemplu, renunțase să prezinte tetralogii la concursuri). Aici, subiectul istoric tratat de Schiller impune continuitate, cele trei părți neavând, fiecare în parte, unitate cum au, de exemplu, *Agamemnon, Choeforele, Eumenidele*, care alcătuiesc *Orestia* de Eschil. *Cei doi Piccolomini* și *Moartea lui Wallenstein* fiind foarte lungi (drame în cinci acte), ar fi imposibil ca ele împreună cu *Tabăra lui Wallenstein* să se joace într-o singură reprezentație, decât tăind masiv din text și, astfel sărăcindu-l. La premiera absolută cele trei acte ale trilogiei s-au jucat la interval de câteva luni, pe măsură ce autorul le-a considerat încheiate cel puțin pentru o primă montare scenică. După care au urmat revizuiri ale textului până la încredințarea lui editorului Cotta la începutul anului 1800 (o primă ediție s-a tipărit în 3500 de exemplare, urmată de încă trei în timpul vieții autorului).

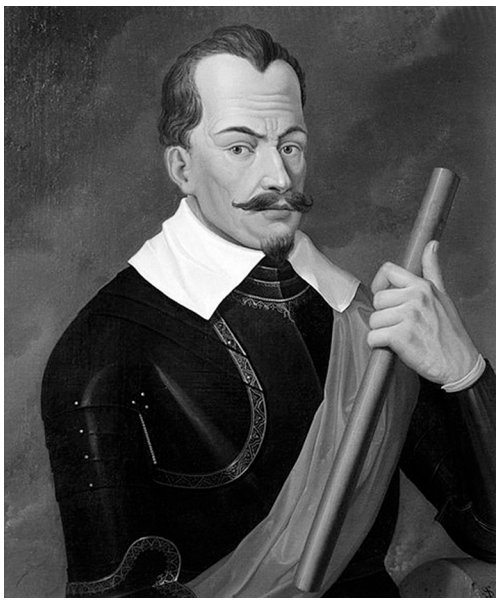

Antoon van Dyck, *Albrecht von Wallenstein*, 1629

După atmosfera populară, plină de culoare din *Tabăra lui Wallenstein*, în *Die Piccolomini* (*Cei doi Piccolomini*), jucată în premieră în 30 ianuarie 1799 la Weimar, Schiller schimbă registrul. Acțiunea principală a trilogiei începe, de fapt, în această dramă, care prefigurează conflictul care va apărea în cea de-a treia, *Wallensteins Tod* (*Moartea lui Wallenstein*), reprezentată în același teatru din Weimar în 20 aprilie 1799. În primăria orașului Pilsen se întâlnesc comandanții. Cei mai mulți dintre ei l-ar prefera pe Wallenstein împăratului. Generalul negociază în secret cu suedezii, refuzând ordinul împăratului de a-i ceda o parte din numeroasa sa armată de mercenari și speră ca, ajutat de cumnatul său, contele Terzky și mareșalul Illo, să obțină loialitatea celorlalți ofițeri. Ceea ce nu prevede Wallenstein este că din documentul pe care urmează să-l semneze ofițerii, Terzky și Illo vor scoate clauza conform căreia loialitatea lor față de general nu o înlocuiește pe cea față de împăratul Ferdinand al II-lea, ceea ce poate însemna complot. Dar complotiștii sunt de fapt alții. Octavio Piccolomini, personaj real, face un joc dublu, este mai degrabă spion al împăratului și, în ultima piesă a trilogiei, el îi va convinge pe ofițerii din armata lui Wallenstein să-l abandoneze. Buttler și acoliții săi, căpitanii Macdonald și Deveroux, îi vor ucide pe rând, pe Illo și Terzky în timpul unui banchet iar pe Wallenstein în dormitorul său. Intriga este însă mult mai complexă, antrenează personaje care merită toată atenția în analiză, nesuferind de schematism. Schiller are darul de a le face relevante nu numai prin rolul lor în acțiunea dramatică, multe replici ale unor personaje de plan secund fiind memorabile. Trimisul imperial, consilierul de război Questenberg, îl admiră de fapt pe Wallenstein, evocând faptele sale de arme, dar acum este vocea „puterii împăratului" și îi cere să părăsească fără întârziere Boemia. În dialogul cu Wallenstein, justificarea lui este: „Nu văd nimic ciudat. Înțelepciunea/ Dă îndrumări, nevoia poruncește" după ce în aceeași scenă 7 (actul al II-lea) îi spusese: „Am numai sarcina să-nvinuiesc,/ Deși, din suflet, eu v-aș lăuda." [1]

Cei doi Piccolomini sunt Octavio, general-locotenent, și fiul său, Max, colonel într-un regiment de cuirasieri, acesta din urmă inventat de Schiller pentru a conferi faptelor istorice

[1] **Schiller**, *Wallenstein*, poem dramatic, în românește de Gh. Mihalache-Buzău și Victor Munteanu, ediția a doua, București, Biblioteca Bucureștilor, 2009, p. 159 și pp. 149–150. Citatele din *Wallenstein* sunt extrase din această versiune.

o interpretare teatrală convingătoare, poate și într-un anume gust al publicului. Prin idila dintre Max și Thekla, fiica lui Wallenstein (și ea personaj inventat de autor), ceea ce putea fi o cronică istorică, oarecum în descendență shakespeariană, dar fără fantezia autorului lui *Richard al III-lea*, devine o dramă romantică. Istoria tragică a unei trădări (mai degrabă a unui lanț de trădări), care ar fi putut rămâne un basorelief istoric în formă dramaturgică, dobândește astfel o perspectivă mult mai atrăgătoare. La cumpăna dintre două veacuri, Schiller este autorul care privește, nu numai ca idei vehiculate în piesele sale, ci și ca abordare teatrală, în epoca romantismului.

Pentru introducerea idilei Max–Thekla, Schiller a fost criticat că „strică unitatea acțiunii și că ar fi fost influențat de moda tragediei franceze, în care neapărat trebuia să încapă și o acțiune de dragoste. I se face, credem, o nedreptate poetului. «Această idilă e contraponderea necesară față de mărimea copleșitoare a lui Wallenstein», scrie, cu dreptate, prof. Arthur Kutscher în introducerea sa la *Wallenstein*." [2] Aceasta era, pentru Schiller însuși, „partea cea mai importantă a acțiunii, din punct de vedere poetic" [3]. Faptul că personajul Max Piccolomini ilustrează eterna luptă dintre pasiune și rațiune (datorie) nu se datorează influenței tragediei franceze a secolului al XVII-lea, subsumării acestei tradiții, aproape clișeu în scrisul dramatic, ci derivă din felul în care Schiller știe să amplifice o acțiune care ar fi rămas liniară, reconstrucție fără imaginație a unor fapte istorice, să-i dea culoare și pregnanță scenică.

Pentru Max, personaj de dramă romantică, a-l trăda pe Wallenstein înseamnă a juca într-o farsă urzită de tatăl său. El nu crede în trădarea generalului față de împărat și la finalul actului al V-lea (*Die Piccolomini*) se revoltă, presimțind totodată un deznodământ catastrofal pentru toți cei prinși în complicata urzeală politică:

„**Octavio**
Văd că m-am înșelat cu tine, Max!
M-am bizuit pe-un fiu mai înțelept,
Care va ști să binecuvânteze
Acele binefăcătoare mâini
Ce-l trag din fața unei mari prăpăstii;
Dar dau de-un orb, pe care l-au prostit
Doi ochi, o patimă l-a îmbătat,
Nemaiputând a fi tămăduit
Nici de lumina albă-a zilei. Du-te!
Întreabă-l! Fii nesocotit! Trădează
A mea și-a împăratului tău taină!
Silește-mă să săvârșesc ruptura,
Prin turburări, cu mult mai înainte!
Deci, după ce a noastră tăinuire
A fost atât de bine ocrotită
De-a cerului minune, adormind
Orișice bănuială,-acum trăiesc
Să văd cum, printr-un pas nechibzuit,
Turbat, chiar propriul meu copil sfărâmă
O operă-a politicii de stat înfăptuită cu atâta trudă.
Max
O, cât de mult urăsc și cât blestem
Acea politică de stat a voastră!
Tocmai prin ea-l siliți să facă-un pas…
Prin orice mijloace-l învinuiți,
Căci vreți oricum să-l scoateți vinovat!
O, asta nu se va sfârși cu bine!
Întâmplă-se ce-o vrea! Dar eu presimt
Nenorocitele desfășurări.
Căci dacă va cădea acest titan,
O lume-ntreagă va târâ cu sine.
Și-ntocmai ca un vas în largul mării,
Aprins pe negândite și arzând
Tot echipajul, între cer și mare
Căzând, el ne va trage-n jos pe toți
Cei care suntem prinși de soarta lui.
Tu fă cum crezi! Dar mie să-mi dai voie
Precum îmi este felul să mă port.
O legătură limpede, curată,
Rămâne încă între el și mine.
Și mai-nainte de sfințitul zilei,
Vreau să se hotărască dacă eu
Mă lepăd de prieten sau de tată!"

La începutul ultime piese, Wallenstein consultă astrele în cabinetul de astrologie al lui Seni. Pentru a putea contura personajul cititorului în stele, Schiller făcuse studii de astrologie, la fel cum, pentru a-l introduce în prima parte a trilogiei pe călugărul capucin, consultase scrierile unui predicator popular, Abraham a Sancta Clara [4]. Wallenstein este încrezător în conjunctura astrală favorabilă și precipitat să-și ducă planul ambițios la îndeplinire („Să nu mai pierdem vremea stând pe gânduri,/ Căci strălucitul Iupiter domnește,/ Și ce s-a pregătit în întuneric,/ Puternic trage spre-a luminei țară./ Acuma, cât mai repede, la lucru,/ Căci bolta cerului se schimbă-ntruna/ Și pe deasupra capului n-aș vrea/ Să-mi

[2] **Virgil Tempeanu**, *Prefață* la **Friedrich Schiller**, *Wallenstein*, ed. cit., p. XXVI. Ediția de teatru de Schiller, prefațată de Arthur Kutsher, a apărut în 1920.

[3] *Ibidem*.

[4] **Abraham a Sancta Clara** (1644–1709), scriitor și predicator austriac, considerat precursor al romantismului baroc și unul dintre primii fabuliști de limbă germană. Inspirate de literatura populară, scrierile sale sunt satirice și parodice: *Mercks Wien* (*Luați aminte, vienezi,* 1680), *Auff, auff ihr Christen* (*Sculați, creștini,* 1683), *Judas der Ertzschelm* (*Iuda arhitic㎎losul*, 1686–1695).

treacă iar norocul ce-mi surâde!"), chiar dacă împrejurările i-au devenit potrivnice. Deși mesagerul său, trimis cu scrisori către suedezi pentru a negocia alianța împotriva împăratului, este prins de oamenii acestuia, Wallenstein contiună să creadă în loialitatea armatei sale de mercenari: „Oștirea e chezășuirea mea./ Ea nu mă părăsește.-Oricâte știri/ Afla-vor ei, eu am puterea-n mână.../ Așa că nu vor mai avea-ncotro." După ezitări și lungi discuții cu Illo, Terzky și Contesa Terzky, acceptă să intre în alianță oficială cu suedezii, alianță ce-i fusese acum propusă de colonelul Wrangler, emisarul suedezilor. Wallenstein, personaj tragic, nu poate să conceapă o cădere atât de rapidă, după ce cunoscuse gloria și fusese adulat, convins de sprijinul „mulțimii" (armata uriașă pe care o adunase). Psihologic, e lesne de înțeles. În fond, el luptă până la capăt, cu tot ansamblul de frământări exemplar scoase la lumina rampei de Schiller. Victimă a trădării, după un scenariu care îi devine tot mai limpede, el este mai ales victima propriei sale ambiții, o ambiție politică dincolo de cea militară. La sfârșitul scenei 2 a actului al II-lea din *Moartea lui Wallenstein*, convins că, deși la Curte i s-a hotărât pieirea, el îi vorbește încă fidelului Max comparându-se cu Iulius Caesar:

„**Wallenstein**
Cel ce nu vrea să fie alungat,
Gătească-se s-alunge el pe altul;
Acolo-i luptă, și cel tare-nvinge.
Da! Cel ce n-are-n viață năzuințe,
De orice țel deprins să se lipsească,
Acela stă la soare, ca șopârla,
Și într-un loc curat, curat rămâne.
Eu sunt croit din stofă mult mai aspră,
Și năzuința spre pământ m-atrage.
Pământul este-al duhurilor rele
Și nu al celor bune. Tot ce zeii
Trimit, de sus, aici, sunt numai bunuri
Obștești. Ne bucură a lor lumină,
Dar ea nu îmbogățește. Țara lor
Nu-ți dă averi; iar piatra nestemată
Și aurul, și tot ce e mai scump,
Tu le răpești puterilor viclene,
Ce sub pământ domnesc cu răutate.
Nimic nu se câștigă fără jertfă.
Și nu e printre noi vreunul care,
Încumetându-se să le câștige,
Ar fi rămas întreg, curat la suflet...
Max *(semnificativ)*
O, fugi de-asemenea puteri deșarte,
Căci ele au cuvânt înșelător!
Sunt toate duhuri mincinoase, care
Te amăgesc pe calea spre abis.

Max Piccolomini, gravură în oțel de Arthur von Ramberg (1819–1875), din *Schiller-Galerie. Charaktere aus Schiller's Werken, gezeichnet von Friedrich Pecht und Arthur von Ramberg*. Funfzig Blätter in Stahlstich mit erläuterndem. Text von Friedrich Pecht, Leipzig, F. A. Brockhaus, 1859.

Nu crede-n ele! Te conjur! Te-ntoarce
La-ndatorirea ta! Mai poți s-o faci!
Trimite-mă pe mine la-mpărat!
Mă duc eu la Viena, bucuros,
Să mijlocesc o pace între voi.
El nu-ți cunoaște sufletul ca mine;
Și trebuie, prin ochii mei, să vadă
Că ești curat, și el din nou să-ți dea
Încrederea, de care tu ești vrednic!
Wallenstein
E prea târziu! Ce s-a-ntâmplat tu nu știi!
Max
Chiar dacă-i prea târziu, chiar dacă rostul
S-ar fi-ncurcat, că numai printr-o crimă
Mai poți scăpa de prăbușire, fie!
Cazi însă demn, precum ai fost în viață!
Predă comanda! Pleacă de pe scenă!
Poți face asta-n plină strălucire!
Și tocmai fiindcă ești nevinovat.
Mai mult tu pentru alții ai trăit;
Trăiește-odată numai pentru tine!
Eu am să te urmez pe orice cale,
Și soarta mea de-a ta va fi legată!

Thekla, *idem*

Wallenstein
E prea târziu! În timp ce tu spui astea,
Trimișii care duc porunca mea
Spre Praga și spre Eger, sunt departe.
Împacă-te cu-aceste-mprejurări.
Lucrăm așa cum ele ne silesc.
Să facem tot ce e de trebuință
Cu toată demnitatea și tăria.
Fac eu ceva mai mult decât făcuse
Un Iuliu Cezar, la al cărui nume
Și azi întreaga lume mai tresare?
El duse împotriva Romei însăși
Acele legiuni, pe care Roma
Ca s-o păzească i le-ncredințase!
De-ar fi lăsat din mână spada tare,
El ar fi fost pierdut de bună seamă,
Precum aș fi și eu pierdut acum,
O clipă dacă armele-aș lăsa.
În mine simt ceva din duhul lui.
Dă-mi tot norocul lui acum și mie,
Și tot ce va urma voi îndura!"

În drama cea mai lungă a trilogiei, cu acțiunea cea mai dinamică și cele mai multe schimbări de situație, finalul, pregătit prin urzeala minuțioasă a complotului, nu cade pe neașteptate. Spectatorul e condus spre acest deznodământ prin câteva scene, a căror compoziție nu e cu nimic mai prejos de cele ale lui Shakespeare. În cadența versurilor lui Schiller, ele rămân de mare plasticitate atât literară, cât și teatrală. Max, care îl părăsește pe Wallenstein, este ucis în lupta cu suedezii. Împrejurările îi sunt povestite Theklei de un căpitan. În gustul dramei romantice, dar deloc melodramatic, Thekla pleacă spre mormântul lui Max pentru a muri.

Actul al V-lea este dedicat în întregime punerii în aplicare a asasinării lui Wallenstein, avertizat de astrolog, care crede însă că suedezii sunt pericolul de moarte pentru general. Ieșirea sa din scenă e lipsită de orice patetism, cu replica adresată lui Gordon, comandantul orașului Eger: „[...] De-ți pare că m-a părăsit norocul,/ Ești slobod, părăsește-mă și tu!/ Azi mă dezbraci de cea din urmă dată,/ Și poți să mergi la împăratul tău!/ Ei, și acuma, noapte bună, Gordon!/ Mi-am pus în gând să dorm un somn mai lung,/ Căci zilele acestea de pe urmă/ Au fost mai mult decât chinuitoare./Luați măsuri, ca mâine dimineață/ Să nu fiu prea devreme deșteptat!"

Ca în tragediile antice, moartea lui Wallenstein nu se petrece pe scenă. „Cadavrul lui Wallenstein este dus prin partea din fund a scenei, învelit într-un covor roșu." Trilogia se încheie „în casa de ucideri și de groază" cu scena sinuciderii Contesei Terzky, cumnata lui Wallenstein: „Știu că mă socotiți cu mult mai demnă/ Decât să credeți că-aș putea trăi/ Și după prăbușirea casei mele./ Nu ne-am crezut neînsemnați, când noi/ Întins-am mâna după o coroană/ Regească.-Aceasta nu a fost să fie.../ Dar gândurile noastre sunt regești!/ Noi credem că e mai cinstit s-alegi/ O moarte slobodă și bărbătească,/ Decât o viețuire-njositoare./ Am luat otravă!..."

Un curier aduce scrisoarea cu pecete împărătească prin care Octavio Piccolomini, cel care orchestrase ieșirea din scenă a lui Wallenstein, este făcut principe.

*Partea a șasea a capitolului din **Clasicii dramaturgiei universale**, vol. II, în pregătire*

„La cumpăna dintre două veacuri, Schiller este autorul care privește, nu numai ca idei vehiculate în piesele sale, ci și ca abordare teatrală, în epoca romantismului."

Vorbe cu tâlc

AMONIAC, AMONIU, AMONIT

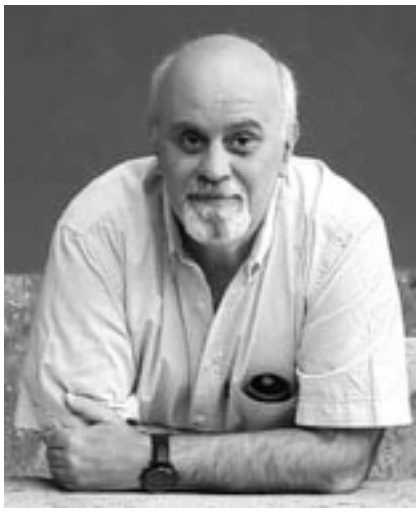

Dan Caragea

Lingvist, eseist, critic de artă, traducător
Portugalia

Vom prezenta mai întâi, cu preocuparea de a împrospăta și sintetiza datele, un cuvânt vechi, apărut în Antichitatea greco-latină, dar și nou, ajuns în limba română în veacul al XIX-lea: **amoniac.**

Cum, din păcate, mult așteptatul *Dicționar etimologic al limbii române,* publicat de Academia Română, în 2011, nu ne ajută, fiind o lucrare mediocră – care indică doar etimologia apropiată, fără a lămuri etimonul și călătoria cuvintelor, ba chiar cu erori de datare la tot pasul, așa cum se va vedea mai jos –, ne vom folosi de inegalabilul *Trésor de la langue française informatisé,* privind etimologia și semantica acestui cuvânt.

În franceză, primele atestări sunt: adj. *sal armoniac* și s. *armonial,* „clorură de amoniu, țipirig", ambele din sec. XIV; adj. *gomme ammoniac*, „gumă-rășină a unei plante din Africa" este atestat la Ambroise Paré, 1575. Astfel, pentru tratamentul bătăturilor, se recomanda guma de amoniac dizolvată în rachiu:

> „**gomme ammoniac** disoulte en eau de vie" în *Œuvres complètes d'Ambroise Paré,* tom I, Paris, 1840, p. 358.

În ediția a patra a *Dicționarului Academiei franceze,* 1762, două sunt sensurile menționate:

> **Amoniac,** adj. On le joint au mot sel pour désigner un sel neutre formé par l'union du sel marin & de l'alcali qu'on nomme volatil. Il se tire de l'urine & des excrémens des chameaux. On dit, le *Sel ammoniac*. Il y a aussi une gomme-résine qu'on nomme *Gomme ammoniaque*.

În ediția a opta, din 1935, redactarea fiind următoarea:

> **Amoniac,** adj. T. de Chimie. *Sel ammoniac,* Nom anciennement donné au chlorhydrate d'ammoniaque. *Gaz ammoniac,* Alcali volatil à l'état de gaz. *Gomme ammoniaque,* Gomme résine d'une odeur fétide, produite par une plante qui croît en Afrique. *Emplâtre de gomme ammoniaque*.

Amoniacul cu sensul de gaz apare atestat la sfârșitul secolului al XVIII-lea, în 1782.

Să o luăm însă mai pe îndelete. La origine, avem în vedere termenul grec *ἀμμωνιακός,* derivat din mitologicul *Ἄμμων,* întrucât amoniacul ar fi fost descoperit și adus din preajma templului lui Zeus Amon din Libia. Acesta, omonim cu zeul egiptean Amon, era adorat în deșertul Libiei, fiind vestit pentru oracolul său. Grecii l-au identificat cu Zeus (*Zeus Amon*), romanii cu Jupiter (*Jupiter Amon*). Grafia cu doi *m* (*Ammon*) urmează gr. *ἄμμως,* „nisip", templul fiind înconjurat de nisipuri. S-a făcut și o ipotetică apropiere de zeul cartaginez Baal Hammnon.

În vechea *Enciclopedie română,* tomul I, a lui C. Diaconovich, Sibiu, 1898, găsim un articol care ne vorbește despre numele oazei unde se afla templul:

> **Ammonium,** la Egiptenii vechi oaza Ammon, unde a fost oracolul renumit al deului Ammon. Oaza Ammon adi la Arabi se chiama Siwah el Wâh și e aproape de Agermi, unde s'au aflat ruinile templului lui Ammon. Pe acolo adi e isvorul soarelui numit Ain el Hammam (apa lui Ammon). [Atm.]

Așadar, din greacă, atestat la Discoride, cu sensul de „sare" sau „gumă", termenul pătrunde în latină (s. *ammoniacum,* adj. *ammoniacus*). TLFi îl menționează la Pliniu cel Bătrân,

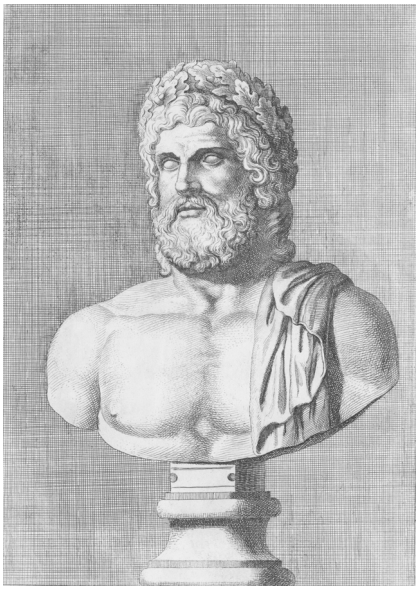

Bustul lui Jupiter Ammon, gravură de Hubert Quellinus, 1646–1670, Rijksmuseum, Amsterdam

Istoria naturală, XXXI, 7, 38, 78: *„Quod vero in officinis est sale ammoniaco vel armoniaco, facticius est, vel saltem ab illo adulteratus",* citat după Forcellini [1], adică, în traducere liberă: *„Dar ceea ce se găsește în ateliere este amoniac sau sare de amoniac, făcută de om sau cel puțin prelucrată de acesta"*. În versiunea engleză a Wikipediei, apare însă următorul comentariu:

> *Hammoniacus sal* appears in the writings of Pliny, although it is not known whether the term is identical with the more modern sal ammoniac (ammonium chloride).

Din latină, cuvântul pătrunde în franceză, în secolul al XIV-lea, având astăzi două grafii: *ammoniac* și *ammoniaque,* diferențiate morfologic și semantic, iar din franceză, ajunge și la noi.

O primă remarcă: *Dicționarul etimologic al limbii române* spune că acest cuvânt a intrat la 1803 (fără să precizeze și unde îl atestă, un mod reprobabil de redactare științifică, adoptat în întreaga lucrare!). Astfel, fără precizarea sursei, etimologia e, de la sine, suspectă. La 1803, pătrunderea direct din franceză trebuie atent cercetată. Mai mult, este puțin probabil ca sensul să fi fost de „gaz incolor cu miros înțepător, compus din azot și hidrogen", la puțin timp de la izolarea și descrierea acestuia. Și o îndreptare: pentru acest sens, scriem *ammoniac* în franceză, nu *ammoniaque,* cum scrie DELR.

În *Enciclopedia română* mai sus pomenită, se precizează:

> „un gaz descoperit de Black (1754). Priestley îl prepară în stare pură și Berthollet arată că e compus din azot și hidrogen (1785)."

Într-adevăr, Joseph Black este cel care reușește să izoleze pentru prima dată amoniacul (1756). A fost preparat de Priestley în 1774 [2], iar Claude Louis Berthollet este cel care îi descrie structura chimică (1785). Și, ca o completare, să spunem că, abia în 1908, chimiștii germani Fritz Haber și Carl Bosch au reușit să producă pentru prima dată amoniac din azot și hidrogen, într-o fabrică.

Tot din *Enciclopedie*, mai aflăm, citez liber, că amoniacul se prepară de obicei din clorură de amoniu (țipirig) cu hidrat de calciu (var nestins) și că este foarte solubil în apă și alcool. În natură este foarte răspândit, dar, mai totdeauna, combinat cu acizi și în cantități foarte mici. Se comercializează, zice *Enciclopedia,* ca *liquor ammonii caustici* și *spiritus salis ammoniaci causticus*.

Așadar, sintetizând, iată sensurile:

• Sare de amoniac = clorură de amoniu, țipirig. Atestat în Antichitate, la Discoride, Pliniu etc. (nu e limpede dacă sensul este același cu cel modern). Atestat în franceză în secolul al XIV-lea: *sal armoniac* sau *armonial*. În română, apare în *Dicționarul limbii române,* la 1871: *sare de ammoniac*. Cf. și J. A. Vaillant, *Vocabular purtăreț rumânesc-franțozesc și franțozesc-rumânesc,* București, 1839 (V. țipirig); A. Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane,* II, 1879 (V. „țipirig").

• Gumă de amoniac = gumă din ferula ammoniacum. Atestat în Antichitate, la Discoride, Pliniu etc. Atestat în franceză la 1575: *gomme ammoniac*. În română, apare în *Vocabularul român-francez,* al lui I. Costinescu, la 1870 (lucrat, spune autorul, după *Dicționarul Academiei Franceze*): *gumi amoniac*. A. Scriban (1939) preciza că amoniacul, rășina, era „scos dintr-o ferulă".

• Gaz, gaz amoniac. Atestat în franceză la 1782: *ammoniac*. În română, apare în *Dicționarul rumân* al lui G.M. Antonescu, la 1862: *ammoniac*.

• Soluție apoasă, amoniac lichid. Atestat în franceză la 1787: *ammoniaque*. În română, apare descris în *Dicționarul rumân* al lui G.M. Antonescu, la 1862: *ammoniac*.

Ruta călătoriei este, așadar, următoarea:

> gr. *ἀμμωνιακός,* „sare", „gumă" > lat. s. *ammoniacum,* adj. *ammoniacus,* idem > fr. *ammoniac, ammoniaque,* idem (sec. XIV), apoi, „gaz" (1782) și „soluție" (1787) > rom. *amoniac* „sare"? (1803), gaz, soluție (1862), „sare", gumă" (1870).

În *Dicționarul rumân...* din 1862, G.M. Antonescu menționează că este vorba de un termen din chimie și definește complet gazul. Amoniacul este, modernizând exprimarea, *o substanță incoloră, invizibilă, caustică, acră, cu miros viu și iritant, care înverzește turnesolul* („sirop de violetă", în original). Este și cea mai amplă definiție descriptivă din lexicografia noastră dată amoniacului. La sfârșit, se menționează că din dizolvarea lui în apă rezultă *amoniacul lichid* sau *alcali volatile*.

Ion Costinescu înregistrează și el termenul, cu sensurile vechi, din franceză:

> **Amoniacŭ.** *s etr :* Țeperigŭ. Ammoniac — *Adi : gumi amoniacŭ :* unŭ felŭ de reșinâ dintr'ŭâ plantâ de Africa que sémână cu țeperigulŭ. Gaume ammoniaque.

În *Dicționarul...* lui Laurian și Massim, 1871, amoniacul este o „substanță chimică". Se menționează apoi sintagmele: *sare de amoniac* și *gumă de amoniac*. „Sarea de amoniac" este țipirigul, iar „guma de amoniac" este guma rășinoasă extrasă din ferula ammoniacum. De remarcat că acest dicționar nu pomenește nimic despre amoniacul în stare gazoasă.

Să trecem acum la *Dicționarul limbii române,* coordonat de Sextil Pușcariu, 1913. La acesta se omit sensurile vechi, dar care au circulat și la noi. Sunt reunite, așadar, cele două sensuri

---

[1] **Aegidio Forcellini**, *Lexicon totius latinitatis, a Josepho Furlanetto emendatum et auctum, nunc vero curantibus Francisco Corradini et Josepho Perin emendatius et auctius melioremque in formam redactum*, 6 vol., Padua, Gregoriana edente, 1965 (reimprimarea ediției a IV-a, 1864–1926).

[2] **Joseph Priestley**, *Experiments and Observations on Different Kinds of Air*, W. Bowyer și J. Nichols, Londra, 1774 (urmat de alte cinci volume).

moderne: gaz și soluție („amoniac lichid"). Despre *amoniacul lichid* se spune că este folosit la fabricarea gheții artificiale.

Vom trece peste DEX, care reține doar sensul de gaz și observăm că definiția din 1913 reapare în *Micul dicționar academic,* 2010, care combină definiția din DEX cu sensul 2 de la Pușcariu:

> ***amoniác*** *sn* [At: DA / P: *~ni-ac* / Pl: (rar) *~uri* / E: fr ***amoniaque***] (Chm) **1** Gaz incolor, cu miros foarte tare, înecăcios, caustic, obținut din combinarea hidrogenului cu azotul, care este întrebuințat la fabricarea acidului azotic, a îngrășămintelor azotoase, a explozivelor etc. **2** (Îs) ~ *lichid* Soluție de amoniac în apă (întrebuințată în industrie la fabricarea gheții artificiale etc).

Este evident că termenul este atestat mult mai devreme (1803, după DELR). Pare cel puțin ciudat ca autorii să nu fi observat termenul în discuție la G.M. Antonescu, Pontbriant, Laurian și Massim..., ca să nu citez decât dicționare. A doua observație ține de etimologie. Ar trebui scris „din fr. *ammoniac, ammoniaque",* respectând dubletul grafic în franceză. În privința foloaselor sale, e bine să întregim (istoric) explicația din DEX:

> **AMONIÁC** s. n. Gaz incolor, cu miros înțepător, înecăcios, obținut din combinarea hidrogenului cu azotul, folosit la fabricarea acidului azotic, a îngrășămintelor azotoase, a explozivelor etc. [Pr.: *-ni-ac*] – Din fr. **ammoniaque.**

Vom spune, împreună cu *Enciclopedia* din 1898, că amoniacul se folosește (se folosea) la: albitul și vopsitul pânzelor și postavului, la lacuri și culori, la extragerea argintului din minereuri, la fabricarea gheții artificiale. Șăineanu menționează în dicționarul său:

> „dizolvat, se întrebuințează pentru a curăța argintării, grăsimea de pe stofe și pentru a cauteriza mușcătura insectelor sau a șerpilor."

În privința atestărilor, altele decât cele lexicografice, am găsit într-o lucrare publicată de Ion Ghica și Dimitrie A. Sturdza, *Ajutorul comerciantului, al agricultorului și al inginerului. Greutăți și măsuri,* București, 1873, ocurențe precum: „sare amoniac (țipirig)", p. 239; „hidroclorat de amoniac", „nitrat de amoniac", „clorhidrat de amoniac", „sare de amoniac", p. 288.

Despre amoniac, cu sensul de guma de amoniac, iată un prețios text, în *Farmacopeea română,* București, 1874:

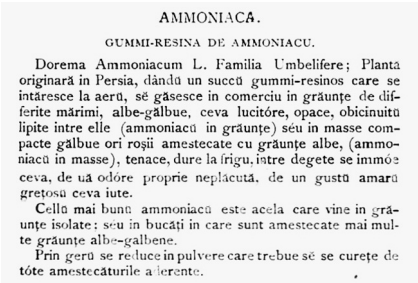

AMMONIACA.

GUMMI-RESINA DE AMMONIACU.

Dorema Ammoniacum L. Familia Umbelifere; Plantă originară in Persia, dându un succu gummi-resinos care se intăresce la aeru, sê găsesce in comerciu in grăunțe de differite mărimi, albe-gălbue, ceva lucitóre, opace, obicinuitu lipite intre elle (ammoniacu in grăunțe) séu in masse compacte gălbue orî roșii amestecate cu grăunțe albe, (ammoniacu in masse), tenace, dure la frigu, intre degete se immoie ceva, de uă odóre proprie neplăcută, de un gustu amaru gretosu ceva iute.

Cellu mai bunu ammoniacu este acela care vine in grăunțe isolate; séu in bucăți in care sunt amestecate mai multe grăunțe albe-galbene.

Prin gerù se reduce in pulvere care trebue sê se curețe de tóte amestecăturile alterente.

Ca notă la acest citat, precizăm că *dorema ammoniacum* (descrisă de David Don în 1833) este redenumită azi *ferula ammoniacum*.

În *Putrefacția din punct de vedere medical și igienic,* de Mina Minovici, București, 1899, întâlnim numeroase ocurențe, printre care și cele de mai jos:

> „Schloesing a probat în mod indiscutabil că pământul vegetal umed absoarbe **amoniacul** cu o foarte mare energie pentru că amoniacul se nitrifică foarte repede și astfel, pământul lipsit de alcali rămâne totdeauna apt de a-l absorbi."

*

Despre **amoniu,** DELR ne spune că face parte din aceeași familie și provine din fr. *ammonium*. Este atestat, după acest dicționar, la 1908 fără să știm și unde.

Soluția etimologică luată în discuție este corectă, dar ni se pare necesar să precizăm că fr. *ammonium* este un derivat din radicalul lui *ammoniaque,* cu sufixul *-ium* (*ammon-* + *-ium*). Altfel, cum am putea înțelege etimologia acestui cuvânt? TLFi mai menționează:

> „Nysten: *Ammonium.* M. Davy présume, d'après quelques expériences, que l'ammoniaque est, de même que les autres alcalis, un oxyde métallique, et il propose d'appeler **ammonium** le métal qu'il croit exister dans l'ammoniaque".

Datarea din TLFi este 1814, ceea ce înseamnă că termenul începe să circule în prima jumătate a secolului al XIX-lea. La noi, G.M. Antonescu este întâiul lexicograf care îl înregistrează:

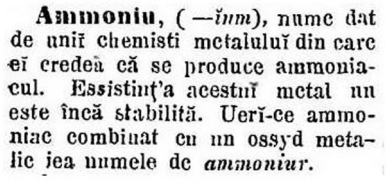

Ammoniu, (*—ĭnm*), nume dat de unii chemisti metaluluĭ din care eĭ credeà că se produce ammoniacul. Essistinț'a acestuĭ metal nu este încă stabilită. Ueri-ce ammoniac combinat cu un ossyd metalic ĭea numele de *ammoniur.*

Așadar, termenul trebuie atestat cel târziu la 1862, dacă nu se va găsi vreo sursă anterioară, necum la 1908, cum, eronat, indică DELR. Tot la Antonescu, observăm și forma *ammoniur,* din fr. *ammoniure,* cu același sens ca *amoniat* (V. TLFi), pe care DELR o ignoră.

În *Enciclopedia română* explicația este amplă:

> **Ammonium,** (AzH_4) un compus de azot cu hidrogen, cunoscut însă numai în combinațiunile sale (s. e. Salmiac, care e *chlorura de ammonium* AzH_4Cl.) Descompunând ammoniacul sau clorura de ammonium cu ajutorul curentului electric, întrebuințând mercur la polul negativ,

se nasce un corp cenușiu cu lustru metalic și de consistența untului, care fiind foarte puțin stabil, se descompune, dând pentru 2 volume de ammoniac un volum de hydrogen.

Așa cum am menționat, *clorura de amoniu* (NH_4Cl) sau *clorhidratul de amoniac* este totuna cu *țipirigul,* numit și *salmiac* sau *nișadir.* Adaugă Scriban:

„Înainte se aducea din Egipt, unde se prepara sublimînd funinginea produsă din arderea baligiĭ de cămilă. Astăzĭ se extrage din apele care se condensează la prepararea gazuluĭ de iluminat pin destilarea cărbuneluĭ de pămînt."

*

Cuibul lexical îl vom da după DELR:

„**amoniacal** 1850 < fr. *ammoniacal;* **amoniat** s.n. 1909 < fr. *ammoniate;* **amonificare** 1949 < *amoni(ac)* + *-ificare* (după fr. *ammonisation*); **amoniu** s.n. 1908 < fr. *ammonium* DA, CADE, DEX // < *amoniac* SDLR; **amoniurie** 1966 < fr. *ammoniurie;* **dezamoniacalizare** s.f. 1960 *dez-* + *amoniacal* (după *dezarticulare, dezarmare, dezasamblare* etc.); **diamoniacal** (chim.) 1958."

Amoniu a fost discutat mai sus, prin urmare nu ne vom mai referi la el.

Se spune **amoniat** despre o „combinație a amoniacului cu un oxid metalic" (DEX). Într-o lucrare a lui Ioan M. Bujoreanu, *Appendice la collecțiunea de legiuirile României vechi și cele nuoi...,* vol. II, București, 1875, la pagina 36, într-un tabel privind *Taxa medicamentelor,* apare și un **amoniat** al mercurului. Ar putea fi considerată prima atestare scriptică a termenului, la 1875, deci ceva mai devreme decât în DELR. Dintr-o sursă mult mai recentă, aflăm că „în cremele împotriva pistruilor un compus amoniat al mercurului producea o ușoară diminuare a pigmentației". (*Studii și cercetări de fiziologie,* 1/1969, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, p. 194)

Și pentru **amonificare,** am putea da o atestare anterioară, în *Buletinul cultivării și fermentării tutunului,* Institutul Experimental pentru Cultivarea și Fermentarea Tutunului, București-Băneasa, 1936, p. 415:

„Schimbările de metodică a experiențelor vegetative provoacă o descreștere a proceselor microbiologice (o mai mică mobilitate a substanțelor organice, o nitrificare și o **amonificare** mai scăzută)."

Amoniurie este termen medical care se referă la prezența amoniacului în urină. El poate fi atestat într-o lucrare din secolul al XIX-lea: *Analele Institutului de Patologie și de Bacteriologie...,* Institutul de Patologie și de Bacteriologie, București, 1889:

„În alte casuri de **amoniurie** și de resorptie urinară, am putut constata presența microbilor producènd decomposiția amoniacală urinară în pulmoni, care se găseaŭ într'o stare sfacelósă, respândind același miros respingător."

Dezamoniacalizare este tratat în seria nouă a *Dicționarului limbii române* (DLR) și reluat de *Micul dicționar academic* (2010), cu aceeași definiție.

„Proces tehnologic, folosit în industria cocso-chimică, care constă în îndepărtarea amoniacului din gazele de pirogenare ale cărbunilor."

Aceeași observație și la adjectivul **diamoniacal** („care conține doi atomi de amoniac"). Am atestat însă termenul mai devreme, în 1945, în *Analele Institutului de Cercetări Agronomice al României,* Institutul de Cercetări Agronomice, București, 1945, p. 60:

„Siropul de sorg diluat la o concentrație zaharată de 29,19 % a fost supus fermentației alcoolice, fie direct, fie după adăugare de fosfat **diamoniacal,** astfel încât mustul să aibă concentrație fosforică adăugată de 0,02 gr la 100 cmc."

Marele *Dicționar al limbii române* trimite, în privința etimologiei, la *amoniac.* Aș prefera însă împrumutul din fr. *diammoniacal,* unde s-a format din pref. *di-* + adj. *ammoniacal,* aidoma ca în engleză. Pentru confirmare, vom recurge la o lucrare de referință, unde apar mai multe ocurențe: E. Frémy (dir.), *Encyclopédie chimique,* tom III, Dunod, Paris, 1885, p. 336:

„Le phosphate monothalleux est isomorphe du phosphate **diammoniacal.**"

Neașteptat, DELR nu dă nicio explicație la acest cuvânt, doar o datare (1958) și aceea eronată.

*

Vom încheia excursul de astăzi cu câteva considerații despre **amoniți.** Articolul din DELR este următorul:

AMONIT s.m. „ordin de moluște cefalopode fosile – ammonite" 1908.

Fr. *ammonite.*

Cu totul altfel sună articolul redactat de A. Scriban în dicționarul său (1939):

***amonít** m. (numele luĭ Ammon [Joĭe] în Egipt; fr. *ammonite*). *Geol.* Un fel de melcĭ fosilĭ, numițĭ altă-dată și *coarnele luĭ Ammon.*

Coarnele lui Ammon

Apelând la etimologie, înțelegem ***de ce*** aceste cefalopode fosile se cheamă așa! Pentru că au cochilia spiralată aidoma coarnelor lui Jupiter Ammon despre al cărui templu din Libia am vorbit mai sus.

Nu încape îndoială că acest cuvânt ne-a venit din franceză. TLFi îl atestă la 1752, în paralel cu forma *corne d'Ammon,* și ne spune că provine din latină (*ammonites; Ammonis cornu*), de care ne vorbește Pliniu cel Bătrân (*Istoria naturală,* XXXVII, 10, 60, 167, citat după Forcellini [3]).

De altfel, în *Dicționarul limbii române,* 1913, Sextil Pușcariu ne dă această informație etimologică, dar bunul său obicei nu a dăinuit: „derivat din **Ammon,** din cauza asemănării volutei cu coarnele lui Jupiter Ammon".

În lexicografia noastră primul dicționar care îl înregistrează este *Vocabularul român-francez,* al lui I. Costinescu, la 1870:

Amonite. *s. f. pîr: t. de ist: nat:* Scoice saŭ ghióce de unŭ felŭ de melci fossilĭ quare sémănă cu córnele berbeculuĭ. Ammonite.

O lucrare de referință, care nu ar trebui să scape lexicografului, este cea publicată în *Arhiva Societății Științifice și Literare din Iași,* tom I, Iași, 1890, intitulată *Observațiuni asupra depozitelor neocomiane...,* de Gr. Cobălcescu. Voi reține doar prima atestare, la pagina 5:

> „Memoriul acesta [adică lucrarea geologului german Franz Herbich despre bazinul Dâmbovicioarei, 1885] tratează mai cu seamă despre cefalopodele din grupa **amoniților,** aflați în depozitele ce fac obiectul observațiunii noastre."

Amoniții sunt prezentați și în *Enciclopedia română,* a lui C. Diaconovich, la 1898, și am făcut aceste mențiuni pentru a arăta limpede că datările din DELR sunt făcute pe baza unui corpus modest, fără o cercetare mai aplecată. Astfel, numărul erorilor privind prima atestare este enorm, cum cititorul și-a putut da seama din simpla abordare a celor trei termeni prezentați mai sus. Un diagnostic sever pentru producții academice eșuate, însă bine ambalate.

O notă importantă la final. La singular, este omonim cu:

> **AMONÍT** s.n. Exploziv constituit din azotat de amoniu și compuși nitrici. [< germ. *Ammonit*]. (citat după *Dicționarul de neologisme,* 1986)

Cuvântul german *Ammonit* este o abreviere de la *Ammoniumnitrat,* nitrat de amoniu + suf. *-it.* L-am atestat în 1962 („cartușe de **amonit**") și, mai încoace, într-o carte de Lazăr Cârjan și Traian Tandin, *Poliția Română rediviva!,* Editura Călăuza, Deva, 2000, p. 164:

> „Dosite, prin diferite locuri din casă, au fost descoperite 50 de batoane de **amonit** (un explozibil similar dinamitei) și 10 capse pirotehnice."

La plural, a se distinge de **amoniți,** popor biblic, descendent din Lot (din incestul acestuia cu fiica cea mică), pomenit de multe ori în Vechiul Testament. În *Facerea,* apar imediat după nașterea moabiților (19:38):

> „Și a născut și cea mai mică un fiu și i-a pus numele Ben-Ammi, zicând: «Acesta-i fiul neamului meu». Acesta e tatăl **Amoniților,** care sunt și astăzi."

În mod curios, dicționarele noastre de uz curent, cu excepția lui Șăineanu, nu înregistrează acest cuvânt.

Lisabona, Portugalia

„Pentru cuvântul amoniac, la origine, avem în vedere termenul grec ἀμμωνιακός, derivat din mitologicul Αμμων, întrucât amoniacul ar fi fost descoperit și adus din preajma templului lui Zeus Amon din Libia."

[3] Forcellini, *idem.*

Anul Molière

DE LA SCARAMOUCHE LA SGANARELLE

Costin Tuchilă, Pușa Roth

Molière [1] își însușise tehnicile *commediei dell'arte*, foarte populară în veacul al XVII-lea, de la partenerul său italian, Tiberio Fiorilli (conducătorul trupei „Comedia italiană"), cu care împărțea sala de la Hôtel du Petit-Bourbon, începând din 1658, când trupa sa revine la Paris, după 14 ani, un lung turneu în care jucase în provincie. La Petit-Bourbon, trupa lui Molière, numită acum „Troupe de Monsieur" (Monsieur era fratele regelui Ludovic al XIV-lea) juca în zilele de luni, miercuri, joi și sâmbătă. Dacă e să dăm crezare – și o putem face – unei gravuri aflate pe frontiscipiul comediei-pamflet *Élomire* [2] *Hypocondre ou Les médecins vengez* (1670) de Le Boulanger de Chalussay (un pseudonim, probabil, sub care se ascundea un dușman al lui Molière), actorul Molière luase lecții de mimică (sau mai exact se perfecționase) cu Fiorilli, creatorul lui Scaramuoche, care deja juca fără masca uzuală în *commedia dell'arte* și excela în grimase comice. Gravura ni-i prezintă pe cei doi ca profesor și discipol, Molière ținând în mână o oglindă pentru a vedea dacă „reproduce" expresiv lecția de mimică predată. Poate fi, desigur, și o răutate, având în vedere că ilustra un pamflet, cu ecou în epocă, la adresa dramaturgului. Dar tehnica lui Fiorilli, de la înfățișarea scenică la mimică, cucerise Parisul și e limpede că devenise un model, plus că în epocă asimilările și împrumuturile erau curente inclusiv în scrisul dramaturgic.

Napoletanul Tiberio Fiorilli (1608–1694) s-a impus repede prin stilul diferit de ceilalți *comici dell'arte*. Abandonând masca, excela prin expresivitatea feței și nuanțele comice abundente. Avea ochi și sprâncene mari, nas lung, mustață, o șuviță de barbă sub gură, după cum ni-l înfățișează iconografia epocii. Chiar fără mimică, chipul lui ilustra un registru comic. Când viitorul rege Ludovic al XIV-lea, copil de doi ani, ar fi plâns, Fiorilli-Scaramouche a scos toate sunetele posibile pentru

Scaramouche enseignant, Élomire estudiant.
Qualis erit? tanto docente magistro.
Chez le grand Scaramouche il va soir et matin.
Là, le miroir en main, et ce grand homme en face,
Il n'est contorsion, posture ny grimace,
Que ce grand escolier du pied grama des bouffons
Ne fasse et ne refasse en cent et cent façons.

Scaramouche (Tiberio Fiorilli, stânga) învățându-l pe Élomire (Molière), studentul său, pagină de frontispiciu la comedia-pamflet *Élomire Hypocondre* (1670) de Le Boulanger de Chalussay

a-l înveseli. A primit apoi ordin de a veni la curtea regală în fiecare seară pentru a-l distra pe „delfin". Desigur, nu asta i-a adus popularitatea uriașă, ci personajul pe care l-a dezvoltat (atestat din secolul anterior), Scaramouche [3], care provine din vechiul *Zanni* (servitor) și din *Capitano*, combinat poate și cu tradiția francezului *villain*. Scaramouche este servitorul ticălos, fără scrupule, care se poate deghiza în orice pentru a-și înșela și ridiculiza stăpânii. Apărea în costum spaniol, negru, întotdeauna cu beretă pe cap, costumația aceasta luând repede în Franța numele de „scaramouche".

[1] **Jean-Baptiste Poquelin**, zis **Molière**, fiul lui Jean Poquelin, bogat negustor tapițer din strada Saint Honoré, și al Mariei Cressé, și ea fiică de tapițer, a fost botezat la 15 ianuarie 1622, în Biserica Saint-Eustache din Paris. Data nașterii nu se cunoaște. A murit în 17 februarie 1673, pe la ora 10 seara, în casa sa din strada Richelieu, din Paris, după ce jucase în *Bolnavul închipuit* (al patrulea spectacol).

[2] Élomire este anagrama numelui Molière.

[3] It. *scaramuccia*, „ceartă", „încăierare".

Pe lângă tehnica actoricească, Molière asimilează această tipologie, dar o dezvoltă în stil personal creându-l pe Sganarelle și este foarte interesant de observat câte chipuri și identități teatrale, uneori nu ușor de recunoscut, traversează personajul său, dacă e să-l supunem analizei. Ce mai rămâne din „măștile" fixe ale *commediei dell'arte* în piesele dramaturgului francez? Faptul că, la rigoare și simplificând, le putem descoperi o sursă, ca structură tipologică, la fel ca, mai târziu, la Goldoni. Numele acestui personaj burlesc, grotesc, ridicol este creat de Molière după verbul italian *sgannare*, care înseamnă „a dezvălui", „a descifra", „a arăta ce se ignoră sau se vrea ignorat". Personaje cu acest nume apar în mai multe comedii de Molière: *Doctorul zburător, Sganarelle, Școala bărbaților, Căsătorie cu de-a sila, Amorul doctor, Don Juan, Doctor fără voie*. Făcând abstracție de starea socială diferită a unora dintre eroii cu acest nume și de contextele în care evoluează, o oarecare similitudine tipologică ar putea fi găsită, dar ea nu este de natură să ducă la concluzii semnificative. Situația este curentă la Molière: personaje cu același nume întâlnim în multe dintre piesele sale, fapt de altfel frecvent în dramaturgia secolului al XVII-lea și a celui următor. Cum tipurile nu sunt atât de exact delimitate, tradiția numelor care fixează caractere, proprie *commediei dell'arte*, este evident dezvoltată. Apoi se cuvine luat în considerare și faptul că tradiția farsei populare franceze era încă foarte puternică.

Sganarelle din *Încornoratul închipuit* este un burghez parizian, onorabil, s-ar zice, obsedat că nevasta îl înșală. În *Doctorul zburător*, Sganarelle este doctorul de ocazie, isteț, farseur și șarlatan. În *Doctor fără voie*, e un tăietor de lemne bețiv despre care nevasta lui spune că e un doctor nebun și genial, care ar recunoaște că e doctor doar după ce e bătut. În *Amorul doctor*, Sganarelle este un burghez bogat, văduv, care refuză sa-și mărite fiica, pentru a-i păstra zestrea; el este păcălit: contractul de căsătorie pe care-l semnează crezând că e fals și că-și păcălește astfel fata, se dovedește a fi real. În *Căsătorie cu de-a sila*, Sganarelle dorește să se căsătorească cu mult mai tânăra Dorimène, e provocat la duel de fratele fetei, refuză și suportă o ciomăgeală. Sganarelle este servitorul lui Don Juan (*Don Juan sau Ospățul de piatră*), echivalentul lui Catalinón din piesa lui Tirso de Molina, *Seducătorul din Sevilla și Oaspetele de piatră*.

„Pe lângă tehnica actoricească, Molière asimilează de la Tiberio Fiorilli tipologia lui Scaramouche, dar o dezvoltă în stil personal creându-l pe Sganarelle."

Scaramouche de Maurice Sand (1823–1889), în vol. *Masques et bouffons (Comédie Italienne)*, Paris, Michel Levy Frères, 1860

Claude Simonin (1635–1721), Molière în costumul lui Sganarelle, în *Sganarelle sau Încornoratul închipuit* (1660). Din vol. *Molière: A Playwright and His Audience* de William Driver Howarth, Cambridge University Press, 1982.

Le Médecin malgré lui (Doctor fără voie), ilustrație de Pierre Brissart pentru o ediție a piesei din 1682

Universalia

„VERSO L'ITALIA" – O CĂLĂTORIE POETICĂ FĂRĂ RESTRICȚII

Ani Bradea

Poetă, prozatoare, ziaristă
Membră a Uniunii
Ziariștilor Profesioniști din România

Spre Italia, în inima acestei frumoase și însorite țări am călătorit, cu ajutorul liricii sale actuale, prin volumul ***Verso l'Italia***, o ***Antologie de poezie italiană contemporană*** [1] pe care am alcătuit-o și editat-o, ajungând să vadă lumina tiparului în condiții grafice de excepție la Editura Tribuna din Cluj-Napoca, la finele anului 2020, după ce inițial am îngrijit rubrica din revista de cultură „Tribuna", care a găzduit aceste creații. Am păşit pe o punte armonios construită, din ambele sensuri, în doi ani de fructuoasă colaborare cu poetele Serena Piccoli și Giorgia Monti, infatigabile ambasadoare ale poeziei italiene și generoase promotoare ale poeziei de oriunde din lume. Prin grija lor, 55 de poeți italieni contemporani și-au dat mâna, trimițându-și în România cele mai recente creații, traduse apoi în limba română de scriitoarea Claudia Albu-Gelli, la rândul ei trăitoare în afara granițelor țării natale.

Acoperind o paletă largă a stilurilor și generațiilor poetice, de la nume consacrate ale poeziei italiene de astăzi, la autori mai puțin cunoscuți, dar care transmit un mesaj profund despre provocările vieții într-o lume bântuită de tulburări sociale și transformări rapide, pe toate palierele existențiale, vocile celor 55 de nume reunite în acest volum capătă un ton comun, reușind să se transforme într-un mesaj unitar, prin care ni se oferă o radiografie a modului în care se trăiește și se scrie poezia astăzi în Italia. „Când alegem poeziile pentru rubrica *Verso l'Italia*, eu împreună cu Giorgia luăm în considerare tocmai această diversitate de stiluri și de preferințe față de scriere și totodată ca ofertă către public [...] un caleidoscop de sunete și de semnificații ce aparțin celor mulți care scriu poezie în Italia zilelor noastre. Și când spun «în Italia zilelor noastre» mă gândesc chiar la poeții și la poetele care trăiesc realitatea italiană și scriu în limba italiană, nu ne interesează registrele care dovedesc locul de naștere al poetului, dacă s-a născut aici sau în altă parte, în schimb ne interesează să arătăm o parte din acea populație extinsă de poeți și de poete care scriu aici în italiană și care, le place sau nu, sunt totuși influențați de această țară inclusiv când scriu poezii" – spune Serena Piccoli în *Impulsul indispensabil*, unul dintre textele introductive ale antologiei. O influență care rămâne manifestă dincolo de hotarele însoritei țări, dacă ne gândim că Serena Piccoli a lăsat în urmă Padova pentru a locui la Liverpool, unde continuă să scrie poezie de sensibilitate italiană, chiar dacă uneori în limba engleză.

Verso l'Italia este titlul sub care Serena și Giorgia au trimis primele grupaje de poeme și nu cred că aș fi putut găsi altul mai bun, mai sugestiv pentru această antologie. Jocul sonor trimite la românescul vers, ceea ce creează o poetică ambiguitate trans-lingvistică. *Spre Italia* vrem să îndreptăm privirile cu ajutorul acestui volum, spre poezia italiană, printr-o cunoaștere culturală pe care noi, realizatoarele proiectului, ne-o dorim și în sens invers, într-un plan de viitor. Deoarece considerăm că dialogul poeților trebuie să treacă dincolo de granițele unei culturi naționale, spre a-și împlini cu adevărat menirea de limbaj universal. „Departe de a fi virtuală, este o punte și un cordon ombilical care traversează și dispare peste hotare" – spune Giorgia Monti despre poezie în paginile rezervate textului său din debu-

[1] *Verso l'Italia. Antologie de poezie italiană contemporană* alcătuită de **Ani Bradea**. Traducerea din limba italiană: **Claudia Albu-Gelli**, ilustrație copertă: **Georges Mazilu**, Cluj-Napoca, Editura Tribuna, 2020.

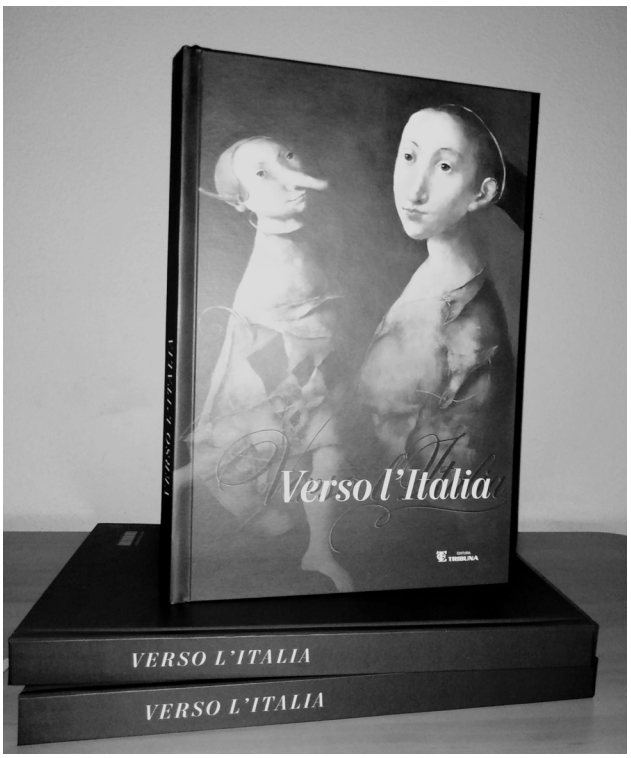

tul volumului – și „chiar dacă este subestimată, minimalizată, nefrecventată, puțin practicată și nici măcar trăită, poezia există. Prea puțin contează cum se preferă să fie definită (sau să nu fie deloc definită), ea a existat mereu și ne va supraviețui și nouă. […] Există oare ceva atât de apropiat realității în stare să o exprime cu la fel de multă adâncime și stăruință pentru ca pe urmă să ne ajute să ne eliberăm de ea?".

În alcătuirea volumului am ținut seama atât de ordinea în care au apărut poemele în revista „Tribuna", dar și de diversitatea abordărilor și a stilurilor poetice. Astfel, am inclus în miezul cărții două experimente interesante, „protejate", ca să spun așa, de nume cunoscute ale poeziei contemporane din Italia, atât în paginile dinainte, cât și în cele finale ale volumului. Primul este un grupaj de poeme aparținând unor trăitori de poezie (având în vedere că ei nu scriu, frecvent, în viața de zi cu zi) cuprinși într-un proiect care a avut, mai degrabă, rol de cercetare a fenomenului, *Clasa noastră îngropată – cronici poetice din lumile muncii*. De la șomeri, muncitori metalurgiști, până la profesori, paleta meseriilor e largă și cu atât este mai interesant rezultatul. În cazul celuilalt grup, *VoceVersa*, voi lăsa descrierea din antologie să vorbească: „*trib* poetic care se formează (numele o arată) din contopirea unor voci diferite pe scena poeziei performative din Emilia-Romagna. Intenția grupului este să promoveze evenimente în care oralitatea înapoiază actului poetic entuziasmul vioi blocat de tehnicitatea poeților […]".

Într-o carte de poezie se cuvine să vorbească poezia, care își este sie însăși suficientă. Valabil chiar și într-o recenzie a unei cărți de poezie. De aceea, lansez o invitație cititorilor revistei „Leviathan" de a căuta lirica italiană contemporană, încercând să-i ademenesc cu câteva poeme incluse în *Verso l'Italia*, reprezentative, consider eu, pentru paleta problematicii sociale (și nu numai) a lumii în care trăim.

Antonella Barina

Coronavirus

Și veni una dintre năpaste
să ne reamintească fragilitatea de a fi
– respirul nostru fragil
– expunerea trupului
în timp ce armatele se echipau
și eșuau în unele întreprinderi spațiale
știința nu putea să facă nimic
nimic acțiunile comerciale
nimic președinții
nimic industria vaccinului
împotriva acelor măruntaie mortale
Neprevăzuta virgulă
în lungul parcurs al istoriei
avea forma sferică de asteroid
cu roșii copaci uriași
și câțiva fulgi de zăpadă
presărați ici colo
Prevestită de către cartea lui Yahweh
– și de către Nostradamus
lecția răspândi groaza
Readuse gândul
la planeta ce ne găzduiește
La grimasa de durere
a unui liliac fiert de viu
de la care și mâncătorii de carne
întorceau privirea
Așteptând să învățăm
a ne hrăni cu lumină.

Serena Piccoli

Fiecare întuneric

Într-o zi te-am zărit
singură
pe linia orizontului
paltonul negru violet de strâns
pălăria melon pe cap.

Duceai la plimbare o păpădie în mână
precum o pacientă cu o lumânare
într-un vechi ospiciu.
Aplecată în față și mută.
Te plimbai pe versurile de zăpadă
pe care le citeam în nisipul turcoaz.

Apoi te-ai oprit.

Ritmul mareei se făcuse negru
și pe țărmuri de argint ai dispărut.

Fiecare întuneric în care te aștept
oprește totul.

Francesca Del Moro

Resursa umană s-a frânt în mai multe locuri
Era prea puțin flexibilă, se spune, puțin rezistentă,
sau poate că a fost din cauza acelei părți rău inclusă.
Odată ce a fost înlocuită, i se ignoră destinația.
Piețele vesele asistă precum mușcatele pe balcon.

Giorgia Monti

Născută ieri

Când vântul își mișcă pașii în sincronie cu ai tăi
Când timpul se încleștează în paraplegica lui construcție
Când mușcătura obligațiilor este o ridicolă desfigurare și
privirea este singură și e totul

Atunci mă aflu eu
În curtea unei biserici
Nesfințite
Binecuvântată să fie
Această unică respirație.

Claudia Zironi

în socoteala doliurilor
prietene al meu
tu, care ești atât de avansat, spune-mi
devenim imuni la durere?
sau durerile se totalizează într-o inimă
din ce în ce mai umflată și fisurată, îmbătrânită
aproape să explodeze. sau o stinge
atâta durere, mică și tare
ca o pietricică din grotă, mată
un cocoloș nemișcat, negru. sau spune-mi
dacă durerea în schimb o ușurează
și o face transparentă, și inima își ia zborul
lăsându-ne singuri.

„Acoperind o paletă largă a stilurilor și generațiilor poetice, vocile celor 55 de nume reunite în acest volum capătă un ton comun, reușind să se transforme într-un mesaj unitar, prin care ni se oferă o radiografie a modului în care se trăiește și se scrie poezia astăzi în Italia."

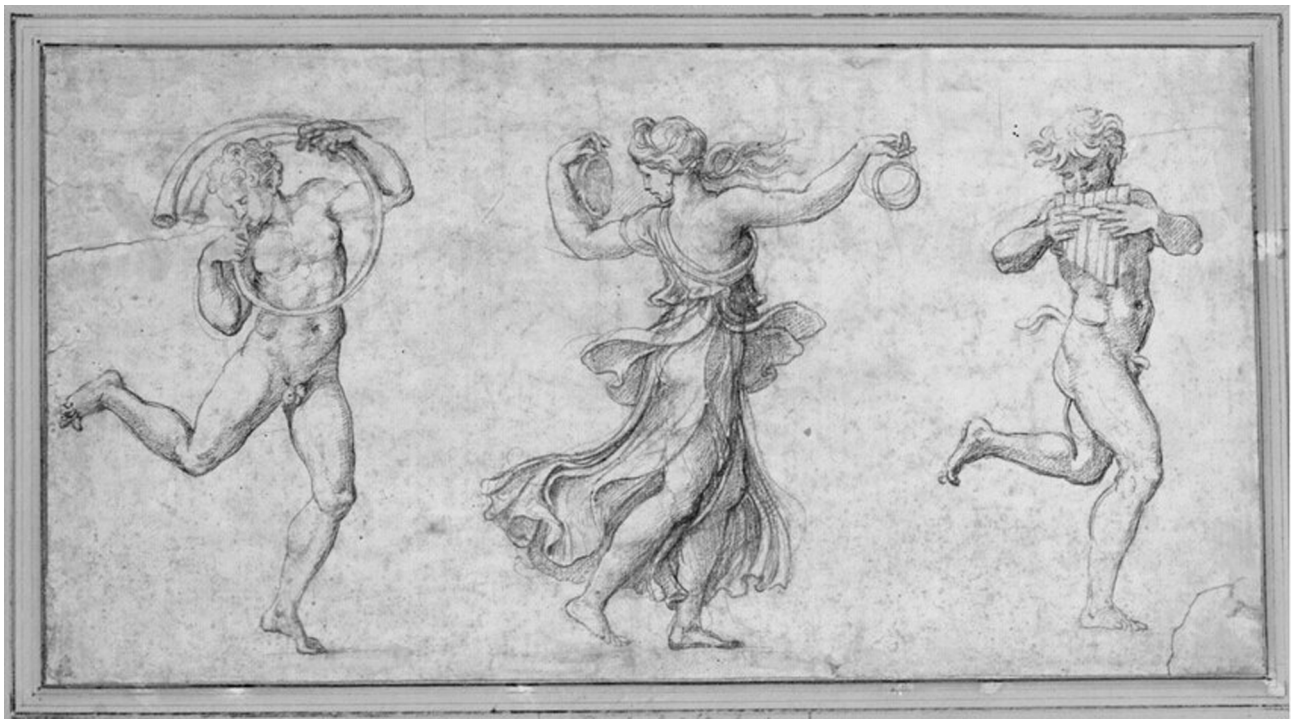

Rafael, *Bacantă dansând între doi fauni*, Muzeul Albertina, Viena

Universalia

„FIUL NISIPURILOR” DE TAHAR BEN JELLOUN SAU PORȚILE SPRE SINELE PROPRIU

Daniel Onaca

Poet, dramaturg, traducător, critic literar
Suedia

„Trupul acesta adăpostește un chip difuz;
o rană, o umbră și o mare tulburare,
un trup ascuns sub învelișul altui trup...”

Firdoussi, poet persan din secolul al X-lea

Romanul scriitorului marocan **Tahar Ben Jelloun**, ***Fiul nisipurilor*** [1] ar putea fi receptat ca o abordare a acestei problematici cu mijloacele artei literare. În rândurile următoare însă, am preferat să aplic o altă grilă de interpretare: aceea a unei aventuri întreprinse de spiritul uman care face o alegere anume. Alegerea îl determină să se identifice în așa măsură cu opțiunea sa încât, până la urmă, uită că este vorba doar de o opțiune, o jumătate de adevăr deci. Urmarea este că spiritul se înjumătățește pentru că fragmentul abandonat va fi ignorat, reprimat și, în cele din urmă, aproape anihilat. Când fragmentul repudiat își va face, din nou, simțită prezența, spiritul alterat îl va privi ca pe un străin, ca pe un dușman cu intenții distructive și uzurpatoare.

Această paradigmă a spiritului uman, care se desprinde și se înstrăinează de o parte a esenței sale, nu este invenția mea. Ea se regăsește sub forma celor mai diverse produse culturale: în mituri și opere literare sau filosofice; atât la nivel individual, cât şi social. În toate aceste creații, lupta spiritului înjumătățit pentru a-și păstra supremația, atunci când se vede amenințat de răscoala geamănului său renegat, e ușor de recunoscut. Este extrem de acută această înfruntare între cele două ipostaze ale spiritului: pe de o parte, angoasa categoriei dominante care își vede periclitată poziția, pe de altă parte, sublimul efort al entității repudiate de a-și afirma dreptul la existență. Intensitatea conflictului este determinată nu doar de spectacolul vizual al luptei, ci, mai ales, de faptul că nu se știe niciodată căreia dintre cele două îi va aparține victoria finală. Romanul lui T.B. Jelloun ilustrează cu deosebită măiestrie artistică nașterea, evoluția și finalul unei astfel de confruntări.

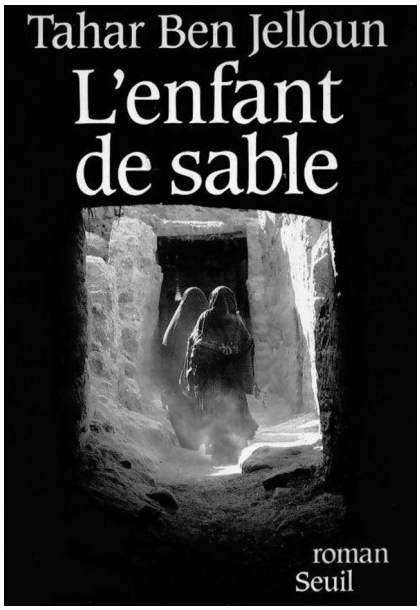

Știm cu toții că, în afara heterosexualilor, există categorii precum homosexualii, trans-sexualii etc. Discuțiile despre natura genetică ori socio-culturală a acestor minorități (simplist calificate uneori drept „comportamente”) sunt nesfârșite. Oricare ar fi adevărul, însă, aceste minorități nu pot fi ignorate, iar exponenții lor, într-o democrație funcțională, nu pot fi nici penalizați legal, nici ostracizați social sau discriminați în funcție de apartenența sexuală.

1. Poarta de sâmbătă sau alegerea destinului

Pe parcursul primelor cinci capitole ale romanului, poate fi recunoscut demersul spiritului care, după opțiunea sa, face totul pentru a se confunda

[1] **Tahar Ben Jelloun**, *L'enfant de sable*, Seuil, 1985.

cu calea aleasă. Concret, este vorba despre Ahmed, a opta fiică a unei bogate familii marocane, care, destinată de tatăl ei să fie educată ca băiat, ajunge să-și dorească identificarea cu sexul opus: „Ma condition, non seulement je l'accepte et je la vis, mais je l'aime. Elle m'intéresse. Elle me permet d'avoir les privilèges que je n'aurais jamais pu connaître. Elle m'ouvre des portes et j'aime cela, même si elle s'enferme ensuite dans un cage de vitres". [2] („Nu numai că accept să trăiesc în noua mea situație, dar o iubesc chiar. Mă preocupă. Îmi permite să am privilegii de care altfel nu aș fi avut parte. Îmi deschide porți și asta îmi convine, chiar dacă ea devine mai apoi o colivie de sticlă.")

Odată pornit pe calea acestei identificări, spiritul dominant se îndepărtează atât de mult de jumătatea sa abandonată, încât o va considera moartă; fără să intuiască însă că, în felul acesta, va ajunge să își conteste propria existență. Ahmed mărturisește din nou: „J'ai beaucoup lu et j'ai opté pour le bonheur. La souffrance, le malheur de la solitude, je m'en débarrasse dans un grand cahier. En optant pour la vie, j'ai accepté l'aventure; je voudrais aller jusqu'au bout de cette histoire. Je suis homme." [3] („Am citit mult și am optat pentru fericire. De suferința și chinul însingurării mă debarasez pe foile unui caiet mare. Optând pentru viață, am acceptat aventura și vreau să duc această poveste până la capăt. Sunt bărbat.")

Rămas singur în arenă, spiritul amputat devine singurul legatar al adevărului, adevărul însuși pe care nimeni nu-l poate contesta. Ahmed se transformă într-o persoană autoritară: acasă, este slujit de surorile sale, iar față de mama sa se abține de la orice tandrețe; în atelierul familiei își impune propria voință, este eficient, modern, este chiar cinic la nevoie; pe scurt, ajunge să-si manifeste dreptul stăpânului incontestabil. Restul nu pare să fie decât o chestiune de prestidigitație: „Principalul este să eviți naufragiul", scrie el în fidelul său caiet, cu perspectiva unei victorii de lungă durată... Lucrurile par, așadar, să-și găsească limanul. Rămâne doar să tragem cortina la sfârşitul acestui prim act sau, apelând din nou la cuvintele romancierului, putem încheia odată cu el spunând: „La porte du samedi se ferme sur un grand silence. Avec soulagement Ahmed sortit par cette porte. Il comprit que sa vie tenait à présent au maintien de l'apparence." [4] („Poarta de sâmbătă închide o mare tăcere. Ahmed a trecut prin ea cu ușurință, înțelegând că, de-acum, viața lui consta în permanenta menținere a aparențelor.")

2. Poarta zidită sau respingerea străinului

După cum am notat la începutul acestui eseu, povestea spiritului nu se încheie aici. Tocmai când acesta, în singurătatea lui, se vede pe sine ca fiind stăpânul absolut, simte cum, în inima lui, se strecoară semnele contestării. Pentru Ahmed, ele sunt fiorii angoasei; sentiment ciudat, greu de înțeles, atâta vreme cât persistă în el dorința de a-i ignora motivele. Ori, sursa acestei angoase, a „străinului inchietant" [5], este tocmai șocul resimțit la contactul cu celălalt, confruntarea spiritului totalitar cu „răul" care îi violează teritoriul. Spiritul dominant se simte amenințat; își vede sinele pus în discuție, expus destructurării.

Continuând să vedem în Ahmed întruchiparea ipostazei victorioase a spiritului, se poate înțelege ușor natura notelor din jurnalul său secret. Ele exprimă starea generată de apariția străinului, a intrusului animat de o misiune relativizantă. Fenomenul poate fi explicat și în termenii psihanalizei: „L'appareil psychique résoudre des processus et des contenus représentatifs qui ne sont plus nécessaires au plaisir, à l'autoconservation et à la croissance adaptative du sujet parlant et de l'organisme vivant. Pourtant, dans certaines conditions, ce refoulé «qui aurait caché» reapparaît et provoque l'inquiétante étrangeté." [6] („Aparatul psihic elimină procesele și conținuturile reprezentative care nu mai servesc plăcerii, autoconservării ori creșterii adaptative a subiectului vorbitor, a organismului viu. Totuși, în anumite condiții, acest «ceva ascuns» reprimat reapare și provoacă insurgența străinului inchietant.")

Fatima, femeia aleasă de Ahmed drept soție, poate fi considerată, într-o asemenea perspectivă, doar revelatoarea unui proces inexorabil: insurgența aspectului ascuns, dominat de spiritul tiranic întruchipat de eroul masculinizat. Acesta, la rândul său, distinge amenințarea: „La présence de Fatima me troublait beaucoup. Au départ, j'aimais la difficulté et la complexité de la situation. Ensuite je me suis mis à perdre patience. Je n'étais plus maître de mon univers et de ma solitude." [7] („Prezența Fatimei mă deranja mult. La început, mi-a plăcut dificultatea și complexitatea situației. Pe urmă însă am început să-mi pierd răbdarea. Nu mai eram stăpân pe universul meu și pe izolarea mea.") Și câteva rânduri mai departe: „Je délirais en silence, réussissant à rejoindre ses pensées et même à les reconnaître comme si elles avaient été émises par moi. C'était là mon miroir, ma hantise et ma

[2] *Ibid*., p. 50.

[3] *Ibid*., p. 51.

[4] *Ibid*., p. 48.

[5] L'inquiétante étrangeté est un cas d'angoisse „ou cet angoissant-là est quelque chose de refoulé qui fait retour." (**S. Freud**, *L'Inquiétante Étrangeté et autres essais*, Gallimard, 1985, p. 246)

[6] **Julia Kristeva**, *Étrangers à nous-même*, Gallimard, 1988, p. 273.

[7] **Tahar Ben Jelloun**, *op. cit*., p. 77.

faiblesse." („Deliram în tăcere, reușind să-i însoțesc gândurile și chiar să le recunosc de parcă ar fi fost ale mele. Era oglinda mea; spaima și slăbiciunea mea.")

De fapt, oglinda la care se referă Ahmed se află chiar în sinele său, iar când acesta se luptă cu străinul, se luptă, de fapt, cu propriul său inconștient. Romanul autorului magrebian ilustrează astfel fazele conflictului dintre cele două aspecte ale unei realități unice și stratagemele spiritului despotic care încearcă să-și apere teritoriul. La final, Ahmed – asemenea unui alt Meursault, golit de pasiuni, lipsit de emoții și de credința în umanitate – se vede condamnat la autoanulare; moarte sugerată și de ruinarea treptată a falnicei case în care locuiește. Rămân întrebările ființei devenită simplă marionetă: „Ma retraite a assez duré. J'ai dû dépasser les limites que je m'étais imposées. Qui suis-je à présent? Je n'ose pas me regarder dans le miroir. Quel est l'état de ma peau à façade et mes apparences?" [8] („Retragerea mea a durat destul. Am fost nevoit să trec dincolo de limitele impuse de mine însumi. Cine sunt eu acum? Nu îndrăznesc să mă privesc în oglindă. Care e fața adevărată și care este aparența ei?") Sunt multe interogațiile ivite la capătul drumului care părea să o/să-l conducă spre împlinire. Ele certifică eșecul desigur, dar… în același timp… garantează faptul că există întotdeauna speranță, o poartă întredeschisă în spatele căreia poate fi găsit un răspuns mântuitor.

3. Poarta de luni sau acceptarea străinului

Călătorind până la capătul drumului reprezentat de pasiunea cunoașterii, spiritul alterat a devenit, așadar, străin de sine. Odată descoperit acest adevăr, ce dorește el – spiritul înzestrat cu luciditate să facă? În ceea ce-l privește, personajul romancierului marocan pare să fi găsit răspunsul: „Il est temps de naître de nouveau. En fait je ne vais pas changer, mais simplement revenir à moi, juste avant que le destin qu'on m'avait fabriqué ne commence à se dérouler et ne m'emporte dans un courant." [9] („A venit vremea să mă nasc din nou. De fapt, nu am de gând să mă schimb, ci doar să mă repliez, înainte ca destinul care mi-a fost fabricat să-și înceapă derularea și să mă absoarbă în curentul lui.")

Cu alte cuvinte, în loc să se resemneze urmând soarta hotărâtă de altcineva – scoțându-și, în cele din urmă, ochii asemenea altui căutător al adevărului, din Antichitate – spiritul poate alege alternativa recunoașterii și a reintegrării „străinului". În acest caz, experiența lui, care, la un moment dat, părea să constituie finalul propriei existențe, va deveni un simplu episod – fundamental, este adevărat, însă totuși… doar un episod! – pe drumul întoarcerii spre sine și spre casă.

Într-o altă notă din jurnalul său, Ahmed consemnează: „J'ai perdu la langue de mon corps; d'ailleurs je ne l'ai jamais possédée. Je devrais l'apprendre et commencer d'abord par parler comme une femme. Comme une femme? Pourquoi? Suis-je un homme? Il va falloir faire un long chemin, retourner sur mes pas; patiemment, retrouver les premières sensations du corps que ni la tête ni la raison ne contrôlent." [10] („Mi-am pierdut limbajul trupului; pe care, de altfel, nu l-am posedat niciodată. Ar trebui să-l deprind din nou începând, mai întâi, prin a vorbi ca o femeie. Ca o femeie? De ce? Sunt eu bărbat, oare? Va trebui să parcurg un drum lung, să revin pe urmele propriilor mei pași; să redescopăr, cu răbdare, primele senzații corporale pe care nici capul, nici mintea nu le controlează.")

În această lumină, rimbauldianul „Eu este un altul" nu exprimă doar percepția fantomei de natură psihotică ce bântuie teritoriul poeziei, ci și recunoașterea străinului, ca pe un chip ascuns al propriei noastre identități. Problematica străinului, a dimensiunii „uitate" a spiritului, devine atunci metafora distanțării față de și a recuperării unui fragment al sinelui pe care omul ar trebui să-l conștientizeze pentru a fi capabil să relanseze dinamica devenirii interioare. Când restanța sufletească din spatele acestei porți este achitată, spiritul uman se regăsește întregit, gata să înfrunte noi încercări.

Malmö, Suedia

[8] *Ibid.*, p. 111.
[9] *Ibid.*
[10] *Ibid.*, p. 96.

„Oglinda la care se referă Ahmed, personajul din romanul lui Taher Ben Jelloun, se află chiar în sinele său, iar când acesta se luptă cu străinul, se luptă, de fapt, cu propriul său inconștient. Romanul autorului magrebian ilustrează astfel fazele conflictului dintre cele două aspecte ale unei realități unice și stratagemele spiritului despotic care încearcă să-și apere teritoriul."

Universalia

„SUNT EU, IOSIF, TATĂ”
POEME DE MAHMOUD DARWISH (PALESTINA)
Prezentare și traducere din limba arabă de George Grigore

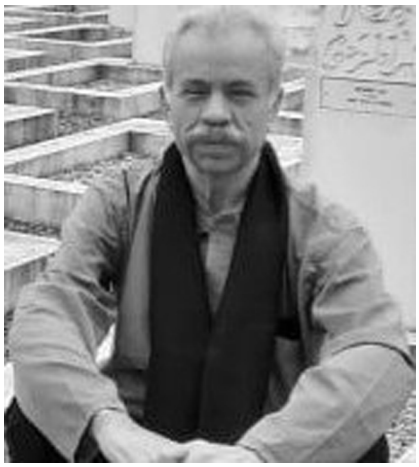

George Grigore

Profesor universitar doctor,
Universitatea din Bucureşti,
Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine,
Catedra de Limbi şi Literaturi Orientale,
Secţia Arabă
Scriitor şi traducător
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România
Ambasador al Alianţei Civilizaţiilor
(organism ONU) pentru România
(din 2008)

Mahmoud Darwish s-a născut pe 13 martie 1941, ca al doilea copil al lui Salim și Houreyyah Darwish, în al-Birwa, un sat palestinian, situat în partea de vest a Galileei, în apropierea litoralului Acra (ar. : ʻAkā), sat în care familia sa deținea o bucată de pământ. Mahmoud Darwish a încetat din viață pe data de 9 august 2008, într-un spital din Huston (SUA) și a fost înmormântat în curtea Palatului Culturii din Ramallah, palat ce a primit numele său.

În 1960, la vârsta de nouăsprezece ani, publică prima plachetă de versuri intitulată *ʼAṣāfīru bilā ʼağniḥa* (*Păsări fără aripi*). Câțiva ani mai târziu, volumele sale de versuri *ʼAwrāqu z-zaytūni* (*Frunze de măslin*), publicat în 1964, și *ʻĀšiq^{un} min Filasṭīn* (*Un îndrăgostit de Palestina*), publicat în 1966, au înregistrat un succes uriaș, aducându-i consacrarea ca poet la douăzeci și ceva de ani.

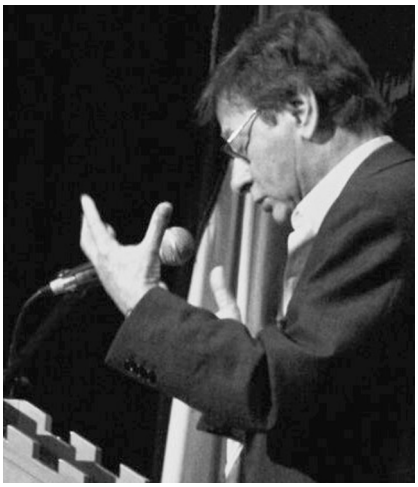

Mahmoud Darwish

Foto: Amer Shomali, 2006
Licență Creative Commons

De-a lungul vieții, a publicat numeroase volume de poezii, toate dedicate dragostei sale față de Palestina: *ʼAṣāfīru bilā ʼağniḥa* (*Păsări fără aripi*) – 1960; *ʼAwrāqu z-zaytūni* (*Frunze de măslin*) – 1964; *ʻĀšiq^{un} min Filasṭīn* (*Un îndrăgostit de Palestina*) – 1966; *ʻĀḫiru l-layl* (*Sfârșitul nopții*) – 1967; *Yawmiyyātu ğurḥ^{in} filasṭīniyy^{in}* (*Jurnalul unei răni palestiniene*) – 1969; *Ḥabībatī tanhadu min nawmihā* (*Iubita mea se scoală din somn*) – 1969; *al-Kitābatu ʻalā ḍaw'i l-bunduqiyyati* (*Scriind la lumina puștii*) – 1970; *al-ʼAṣāfīru tamūtu fī l-Ğalīl* (*Păsările mor în Galileea*) – 1970; *Maṭar^{un} nā'im^{un} fī ḫarīf^{in} ba'īd^{in}* (*Plouă mărunt într-o toamnă, departe*) – 1971; *ʼUḥibbuki ʼaw lā ʼuḥibbuki* (*Te iubesc sau nu te iubesc*) – 1972; *Ğundiyy^{un} yaḥlumu bi z-zanābiqi l-bayḍā'* (*Un soldat visează la crini albi*) – 1973; *Muḥāwala raqm 7* (*Încercarea numărul 7*) – 1974; *Tilka ṣūratuhā wa-hāḏā ntiḥāru l-ʻāšiq* (*Acesta-i chipul ei, iar aceasta-i sinuciderea iubitului ei*) – 1975; *ʼA'rās* (*Nunți*) – 1977; *an-Našīdu l-ğasadī* (*Imnul trupului*) – 1980; *Qaṣīdatu Bayrut* (*Odă Beirutului*) – 1982; *Madīḥu ḏ-ḏilli l-ʻālī* (*Laudă umbrei înalte*) – 1983; *Hiya ʼuġniyah, hiya ʼuġniyah* (*E un cânt, e un cânt*) – 1985; *Ward^{un} aqall* (*Mai puțini trandafiri*) – 1985; *Ma'sātu n-narğīs, malhātu l-fiḍḍa* (*Tragedia narcisei, comedia argintului*) – 1989; *ʼArā mā ʼurīd* (*Văd ce vreau*) – 1990; *ʼAḥada ʻašara kawkaban* (*Unsprezece planete*) – 1992; *Limāḏā tarakta l-ḥiṣān waḥīdan* (*De ce ai lăsat calul singur?*) – 1995; *Sarīru l-ġarība* (*Patul unei străine*) – 1998; *Ğidāriyya* (*Murală*) – 2000; *Ka-zahri l-lawz ʼaw ʼab'adu* (*Precum florile de migdal sau chiar mai mult*) – 2005 etc.

Sunt eu, Iosif, tată

Sunt eu, Iosif, tată!
Tată, frații mei nu mă iubesc,
Nu mă vor printre ei, o, tată.
Tabără asupra mea și aruncă în mine cu bolovani și vorbe
Vor ca eu să mor ca ei să mă poată lăuda.
Mi-au închis ușa casei, lăsându-mă p-afară
M-au gonit de pe ogor
Mi-au otrăvit strugurii, tată
Mi-au sfărâmat jucăriile, tată
Când o boare a trecut, răvășindu-mi părul,
I-a apucat pizma și s-au înfuriat pe mine,
și s-au înfuriat pe tine
Ce le-am făcut eu, tată?
Fluturii îmi poposeau pe umeri
Spicele se unduiau către mine
Păsările mi se așezau în palmă
Ce am făcut eu, tată ?
De ce eu?
Tată!
Am greșit față de cineva când am spus
că am văzut unsprezece stele,
soarele și luna cum mi se prosternau?

Întorcându-se la Yafa

Acum pleacă de la noi
Să locuiască la Yafa
Și să o cunoască piatră…
cu piatră
Nimeni nu-i seamănă
Cântecele
Îl imită…
Imită întâlnirea verde!
Acum își proclamă chipul –
Pinul crește pe spânzurătoare…
Acum își proclamă povestea –
Focurile cresc pe crin.
Acum pleacă de la noi
Să locuiască la Yafa.

* * *

Noi suntem departe de el,
Yafa –
valize uitate într-un aeroport
Noi suntem departe de el;
Avem fotografii
În buzunarele femeilor
Și în paginile ziarelor,
Ne proclamăm povestea în fiece zi
Ca să câștigăm
o șuviță de vânt
și
Un sărut de foc.

Prin Ierusalim

Prin Ierusalim, adică dincoace de vechiul zid
Merg dintr-un timp în altul fără ca vreo amintire
Să mă călăuzească. Acolo profeții împart
Istoria celui prea-sfințit… urcă la cer
Și se întorc mai puțin descumpăniți și mâhniți,
Căci Dragostea și pacea, prea-sfințite, vin în oraș.
Mergeam pe o colină cugetând în sinea mea: Cum
De se gâlcevesc povestitorii pe cuvântul luminii despre piatră?
Oare din piatra slabei lumini izbucnesc războaiele?
Merg în somn. Mă holbez în vis.
Nu văd pe nimeni în spate. Nu văd pe nimeni în față.
Toată această lumină este a mea. Merg. Devin mai ușor. Zbor
Apoi devin altcineva prin schimbarea la față. Cresc
Cuvintele precum ierburile din gura profetică a lui Isaia:
„Dacă nu credeți nu sunteți în siguranță!"
Merg de parcă aș fi altcineva. Rana-mi este
Un trandafir alb, evanghelic. Mâinile-mi sunt ca doi porumbei
Ce fâlfâie deasupra crucii cărând cu ei Pământul
Nu merg, zbor, devin altcineva
Prin schimbarea la față. Nu există loc. Nu există timp. Cine sunt eu?
Eu nu sunt eu în prezența Înălțării. Mă gândesc însă.
Singur, Profetul Muhammad vorbea araba cea pură. Și ce mai urmează?
Ce mai urmează? Brusc o femeie-soldat răcni:
Iarăși tu? Păi, nu te-am omorât?
I-am răspuns: M-ai omorât… dar am uitat, ca și tine, să mor.

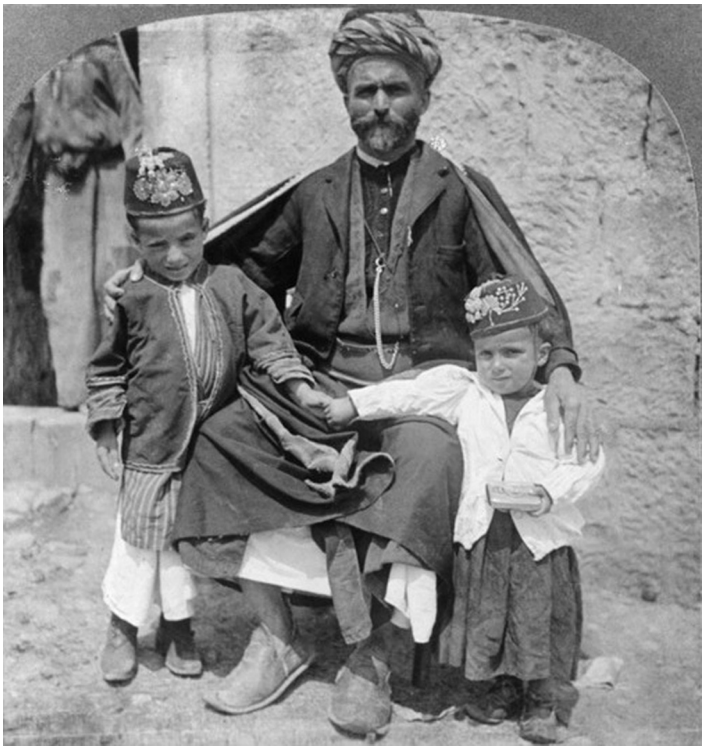

Tată cu doi copii prezentându-și costumele, Ramallah, Palestina, 1905

Universalia

POEZII DE CUMALİ KARATAŞ
Prezentare și traducere din limba turcă de Urfet Șachir

Urfet Șachir

Scriitoare, profesoară
Președintele Comisiei de Cultură,
Sucursala Mangalia a Uniunii Democrate Turce

Născut la Adana, Turcia, **Cumali Karataș** este un cunoscut cercetător, scriitor, redactor, coordonator de știri și consultant de presă. În calitatea sa de director artistic al ziarului „Yeni Adana", realizează, în fiecare zi de luni pagina de cultură a ziarului, fiind o tradiție de la fondarea publicației.

Cumali Karataș este laureat a aproximativ 20 de premii pentru poeziile și versurile sale pentru cântece, obținute la concursuri organizate de instituții precum TRT (Radioteleviziunea Turcă) Ministerul Culturii, municipiile Adana, Kadıköy, Polatlı, Narlıdere.

A publicat 15 volume de versuri și o carte cu 10 povești pentru copii, intitulată *Platanul de poveste*.

Dintre volumele de poezie amintim: *Destan* (*Epopee,* 1966), *Atatürk'ü Sevmek – Atatürk ve Yurt şiiri* (*Iubindu-l pe Atatürk – Poezii patriotice și despre Atatürk, 2002*), *Sevda – Aşk Şiirleri* (*Iubire – Poezii de dragoste, 2002*), *Postacı* și *Adana Yollarında* (*Poștașul* și *Pe drumurile Adanei,* sub egida municipalității Adana, 2018)*, Aslan ile Kartal* (*Vulturul și leul*), *Öksüz Martılar* (*Pescărușii orfani*).

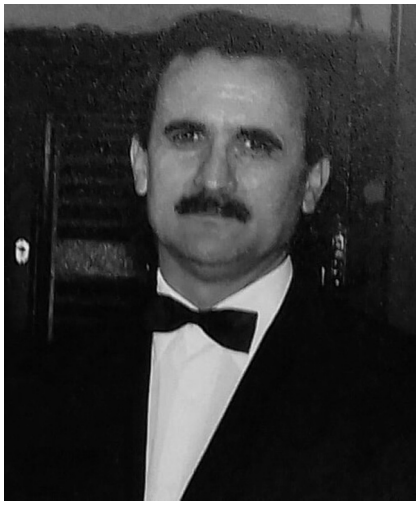

Cumali Karataș

Gül Yaprağı

Hangi kitabı açsam, satırlar bana küser.
Suçlu gibi karşıma geçip de beni süzer.
Hangi sayfayı açsam avunurum maziyle.
Kuru bir gül yaprağı sessizce yere düşer.

Bir köşeye büzülmüş sarı kasımpatları.
Sanki kırılmış gibi kolları kanatları.
Gözyaşı denizinde boğulmuş hep anılar.
Yıllardan beri sürer bitmeyen ağıtları.

Bir sen misin üzülen, bir sen misin yanan?
Ne gönüller gördüm ben, hasretliğe katlanan.
Dönüp baksan maziye, kurumuş gül yaprağı.
Kim derdi ki anılar, bir gün olacak yalan.

Petale de trandafir

Orice carte aș deschide, rândurile-s supărate,
Mă măsoară cu privirea, înainte-mi vinovate.
Orice pagină aș deschide, mă va consola trecutul,
Petale de trandafir uscat vor atinge-ușor pământul.

Stau ghemuite într-un colț galbenele crizanteme,
Le-au fost frânte parcă brațele, aripile boeme.
Într-o mare de lacrimi, amintirile s-au tot înecat,
Lamentările lor nesfârșite ani de zile au durat.

Ești singurul care e trist, ești singurul care arde?
Ce de inimi am văzut eu, cu dor mult în a lor coarde!
De-ai privi trecutul, uscate-s petalele de trandafiri.
Cine-ar fi zis că-ntr-o zi, minciuni vor fi aceste amintiri.

Çağların öncüsü

Gördüm ki gözlerin al ile yeşil.
Uzaktan parlıyor hep ışıl ışıl.
Kalplerde uyursun sen mışıl mışıl.
Gurur duyar senle dünya ve her Türk;
Çağların öncüsü yüce Atatürk.

Yurdumu kurtardın düşman elinden.
Kurdun temelini hem de derinden.
Yürürüz yüzyıldır senin izinden.
Gurur duyar senle dünya ve her Türk;
Çağların öncüsü yüce Atatürk.

Kükredin halkınla Anadolu'dan.
Ölmek var, dönmek yok senin yolundan.
Kurtuluş'a ilham var Adana'dan.
Gurur duyar senle dünya ve her Türk;
Çağların öncüsü yüce Atatürk.

Sen gidince

Sen gidince kurudu saklı ilham kaynağım.
Döktü yapraklarını şiir açan dallarım.
Apansız bir hazana zamansız yakalandı.
Eridi bir kar gibi şiir yüklü dağlarım.

Pionier al veacurilor

Am văzut că ochii tăi sunt roș-verzui.
Ei strălucesc mereu, puternic, de departe.
Tu dormi liniștit în inimile noastre.
Mândră-i lumea de tine și fiecare turc,
Pionier al veacurilor, măreț Atatürk.

Mi-ai salvat patria din mâinile inamicului,
I-ai pus temelia și încă din adânc.
De un secol încoace, îți călcăm pe urme.
Mândră-i lumea de tine și fiecare turc,
Pionier al veacurilor, măreț Atatürk.

Ai strigat cu oamenii tăi din Anatolia.
E moarte, nu există cale de întoarcere,
Salvarea vine dinspre Adana.
Mândră-i lumea de tine și fiecare turc,
Pionier al veacurilor, măreț Atatürk.

Când ai plecat

Când ai plecat, tainica-mi inspirație mi-a secat,
Ramurile-mi ce-nfloreau poezie s-au scuturat.
Au fost prinse deodată de-o toamnă timpurie,
Ca zăpada s-au topit munții-mi plini de poezie.

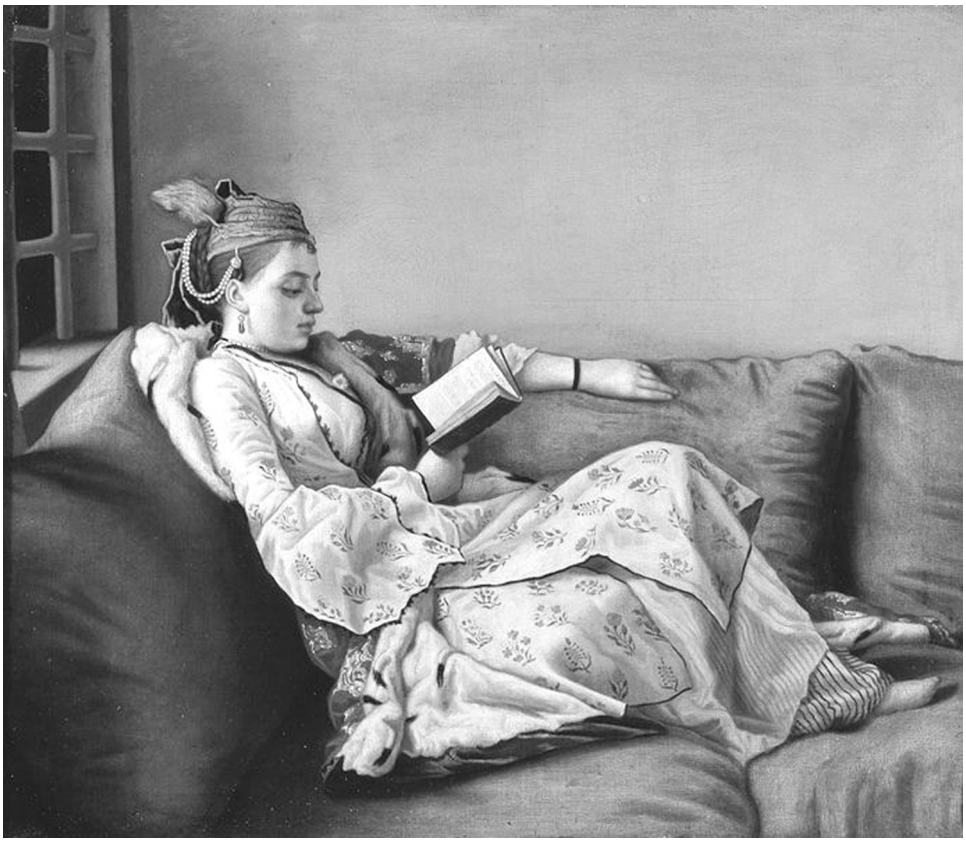

Jean-Étienne Liotard, *Portretul Mariei Adelaida a Franței în costum turcesc*, 1753

Poem din poemele Europei

Această rubrică, aflată acum la a noua sa ediție, a apărut din dorința legitimă de a vă reaminti că poezia, ca și proza, dramaturgia, dar și muzica, teatrul, artele vizuale, zestrea imaterială a lumii, reprezintă liantul care unește oamenii, indiferent pe ce meridian s-ar afla. Creația este suma sentimentelor omenești, este emoție, este, de ce nu, plus-valoarea acestei lumi. Este politica fără legi politice, iar aici am putea exemplifica prin faptul că e unica formă de politică fără partide, fără moțiuni de cenzură, fără atacuri cu forme fără fond, este pasul pe care îl facem toți în momentul în care deschidem o carte și alegem o altă lume, cea în care mintea omenească este în măsură să creeze. De ce am vorbit de politică în splendida lumea a creației? Dintr-un simplu motiv, acela fiind că această formă de „politică" este creatoare, este benefică, este expresia supremă a calității omenești.

Intenția noastră pleacă de la ideea de unitate de spirit și diversitate ca fond și formă. Nu urmărim o temă anume, fiindcă am ajunge la un studiu complex, ci doar o prezentare, o idee de poem din poeme, care să prezinte diversitatea expresiei creatoare, temele universale, frumusețea stilului marilor condeie, în care spiritul este o „coloană a infinitului".

Încercăm, firește, ca în fiecare număr al revistei să publicăm integral texte sau fragmente din poezia Europei, a fiecărei țări în parte, deși poetul, dar, mai ales, opera lui au identitate europeană, dincolo de cea națională.

Grupaj realizat de Pușa Roth și Costin Tuchilă

Mihai Eminescu

(15 ianuarie 1850, Botoșani–15 iunie 1889, București)

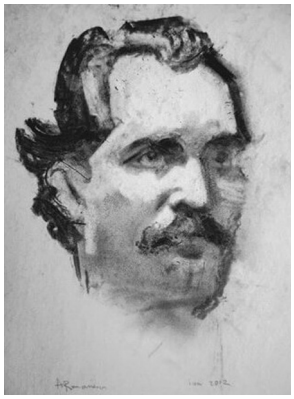

Portret de Adina Romanescu, 2012

Poet, prozator și jurnalist român, considerat de cititorii români și de critica literară drept cea mai importantă voce poetică din literatura română.

„Ceea ce caracterizează mai întâi de toate personalitatea lui Eminescu este o așa covârșitoare inteligență, ajutată de o memorie căreia nimic din cele ce-și întipărise vreodată nu-i mai scăpa..." (**Titu Maiorescu**, în studiul ***Eminescu și poeziile sale,*** 1889, publicat în volumul ***Titu Maiorescu***, ***Critice***, vol. II, București, Editura pentru literatură, 1967).

„Eminescu a dat poeziei românești dimensiunile care îi lipseau înainte. Lumea în care ne introduce Eminescu este o lume de mare vastitate în spațiu și în timp și în care privirea cugetătorului pătrunde până în punctele cele mai tăinuite ale sufletului omenesc și până în concepțiile cele mai înalte ale rațiunii." (**Tudor Vianu**, ***Probleme de stil și artă literară***, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1955).

„Dacă asemeni albatrosului lui Baudelaire, aripile lui uriașe i-au pricinuit suferințe în mijlocul unei societăți ostile, poezia sa, în schimb, e învestită de-a pururi cu viață fără de moarte, deoarece, cum atât de minunat și surprinzător de frumos spune însuși Eminescu într-un exercițiu de la 1868: «Numai poetul/ Ca pasări ce zboară/ Deasupra valurilor,/ Trece peste nemărginirea timpului lin ramurile gândului, lin sfintele lunci,/ Unde pasări ca el/ Se-ntrec în cântări»." (**Perpessicius**, Prefață la **Mihai Eminescu**, ***Opere alese***, București, Editura pentru Literatură, 1964).

Care-i amorul meu în astă lume

Care-i amorul meu în astă lume:
Este-al bravurei coiful de aramă,
Sau al mărirei aspru rece nume?

Sau este claustrul cernit, ce cheamă
Cu-a lui icoane sânte-ngălbenite,
Cu clopotu-i vestind a morții dramă?

Sau este chipul blând unei iubite,
Ce, dulce, pură, sântă și frumoasă,
Să-mi facă zile albe, ore-aurite?

O văd adesea steauă radioasă
'N-oglinda sufletului meu – o zeie
Și-a ei privire-asupra mea se lasă:

De înger suflet, chipul de femeie;
În visul vieții ei ea sfânt surâde
Și mă-namor de-oricare-a ei idee,

Când lumea-amar de visu-acesta râde:
Nu e femeia ce crezi tu, nebune,
Și chipul care inima-ți l-închide

Nu este-n lume. Cine-atunci mi-a spune
Unde e îngerul cu-aripi senine,
A sufletului meu scumpă minune?

Ea n-a fost niciodată... doar în tine
De-a fost vreodată ea, de mult e moartă,
Astfel de chip o dată-n lume vine.

Dar de nu e, mângâie-ți a ta soartă
Crede: că ea dodată cu-a ta fire
Trecut-a-n lume-a ceriurilor poartă,

Dar înainte de-a-i-ntâlni privirea,
Ea a murit și-a ei ființă bună
E colo în lume, umbră în gândire!

De-aceea-n înstelate nopți cu lună,
Pasu-ți îndreaptă, cată cimitirul
Și un mormânt ți-alege, ți-ncununã,

Încoardă-ți lira scumpă, iară mirul
Al vorbelor iubirei tu îl varsă
Pe-acel mormânt ce-l înverzește pirul

Și zi: Dormi dusă, inima mea arsă.

1873, postumă

Urât și sărăcie

Urât și sărăcie sunt acei doi tovarăși,
A căror urme crude le aflu pururi iarăși
Pe orice chip și-n orice-ndrăznii de a iubi…
Iubit-am poate cântul, voit-am a robi
Cu el un suflet dulce, al meu întreg să fie…
Zburat-au chip și cântec, urât și sărăcie!
Căci ce nu ai în clipa în care ai dorit
Se schimbă-n rău cu vremea, de farmec sărăcit.
S-arată înainte-ți o schele despoiată
De orice vis cu care o îmbrăcai odată.
Puterea tinereții, a minții vioiciune,
A inimei bătaie, și gingașa minune
Din ochi, când toată viața în ei îți este scrisă
De o citește-oricine scrisoarea ei deschisă,
Dar mai cu seamă aceea ce tu vrei s-o citească…
Cum trec, cum trec cu toate… și făr-să le oprească
Nimic… Astfel te-ntuneci o stea în vecinicie
Și ce-ți rămâne-n urmă? Vreme și sărăcie.
Da, vreme! numai vreme să aibi să simți deplin
Ce mult puteai în lume, și cât, cât de puțin
Ți-a fost dat. Dacă nobil ai fost și blând și drept,
Dacă prin a ta minte ai fost un înțelept,
Având darul pe care natura-l poate da,
Frumsețe, minte, ajuns-ai cineva?
Căci nu caută lumea aceea ce slăvește,
Aceea ce o prinde, ci ceea ce-i prieste.
Dacă ești rău și-i vine răutatea la-ndemână,
Dacă ești prost, și vasta prostie e stăpână,
Sau de-un deșert atârnă în lume a ta soartă
Și nu știi cum deșerții prin lingușiri se poartă
Sau nu poți ști… Atuncea de ce folos e ție
C-ai avut tot ce firea ți-a dat cu dărnicie,
Că ești podoabă scumpă în lume orișicui,
Podoabă ce nu-i trebui în lume nimănui?

Virtutea e-o poveste… când gândul ți-l ascuți,
Tu vezi că slăbiciuni sunt vestitele virtuți:
Noblețea-i slăbiciunea acelor ce nu pot
Pe sine să se puie deasupra peste tot,
Să aibă pentru toate adânc și greu dispreț,
Hrănind a lui viață din sute de vieți.
A nu-ți ține cuvântul când nu-ți vine-ndemână
A dezbrăca pe-acela ce ți s-a dat pe mână,
A înșela mulțimea cu mii făgăduinți,
Când ai mințit o dată să te mai pui să minți,
A urgisi pe-acela care ți-a făcut bine,
A împle a lui nume de pete și rușine
Aceasta nu e nobil… Dar toți și-ndeosebi
O fac ușor tu numai stai vecinic să întrebi.
Tu numai îți pui vorba și gândul la cântari,
Tu numai vrei a-ntrece caracterele mari,
Privind peste mulțime cu multă nepăsare…
Ei bine! P-astă dramă și soarta ta cea mare.
Din astă cumpănire de drept și datorie,
Ce ți-a rămas la urmă? Urât și sărăcie.

Iubit-ai?… Ah! un caier de cânepă nu-i moale,
Nu-i blond cum e podoaba cea dulce-a frunții sale!
Cu gura ei subțire și mâni reci ca de ceară,
Iar ochiu-i plin de raze strălуce în afară,
Răpindu-ți ție ochii cu a lor strălucire.
Tu n-ai gustat din rodul acel de fericire:
Tu ești onest și plin de respect și generos
Să frângi în zarea vieții un rod așa frumos.
Te-ai dus și te urmară părerile de rău.
În urma ta venit-au un neted nătărău
Ș-acesta… ei… făcut-au ce n-ai vrut să cutezi;
Ce-a mai rămas din dulcea figură, mergi de vezi:
Anii i-au scris cu pana lor neagră pe-a ei frunte.
Și gura cea cu albe mărgăritari, mărunte,

Acuma e zbârcită și ochiul plin de pară,
Ce-și revărsa lumina sa rece în afară
E stins, și nu-i nimica în el, nu-i adâncime;
Tu nu mai vezi într-însul ce nu văzuse nime
Decât tu… Ce ajunse a fi? Cochetă, rece,
Lingușitoare, crudă, din mână-n mână trece
Și caută-n iubire plăcerea numai, care
E-o clipă de beție și-o zi de dezgustare.
Dară acea iubire adâncă și curată,
Care-n viață vine o dată, num-o dată,
Acea eternă sete ce-o au dupăolaltă
Doi oameni ce-și pierdură privirea una-ntr-altă,
Acel amor atât de nemărginit, de sfânt,
Cum nu mai e nimică în cer și pre pământ,
Acea înamorare de tot ce e al ei,
De-un zâmbet, de un tremur al gingașei femei,
Când pentru o privire dai viață, dai noroc,
Când lumea ți-este neagră de nu ești la un loc
Cu ea… Unde-i norocul ce l-a promis ea ție?
Ce va rămâne vouă? Urât și sărăcie!

Postumă

Alphonse de Lamartine

(21 octombrie 1790, Mâcon – 28 februarie 1869, Paris)

Alphonse Marie Louise Prat de Lamartine, scriitor și politician francez, este considerat una dintre figurile importante ale curentului romantic în literatura franceză. Lamartine și-a dobândit renumele după publicarea, în 1820, a versurilor sale în *Meditații poetice* (*Méditations poétiques*). Trei ani mai târziu publică volumul *Noi meditații poetice* (*Nouvelles méditations poétiques, 1823*) și *Moartea lui Socrate* (*Mort de Socrates*), în care devine evidentă preocuparea lui Lamartine pentru metafizică. În anul 1829, Lamartine devine membru al Academiei Franceze, iar în anul următor publică, în două volume, *Armonii poetice și religioase* (*Harmonies poétiques et religieuses*). Alte scrieri: *Amintiri, impresii, gânduri și peisaje în timpul unei călătorii în Orient* (*Souvenirs, impressions, pensées et paysages pendant un voyage en Orient*, 1835); *Jocelyn. Episod. Jurnal găsit la un preot de țară* (*Jocelyn. Épisode. Journal trouvé chez un curé de village*, 1836); *Căderea unui înger* (*La chute d'un ange*, 1838); *Reculegeri poetice* (*Recueillements poétiques*, 1839).

Începând cu 1830, renunță la cariera diplomatică pentru a intra în politică, fiind ales în 1848 în Adunarea Națională. Exclus la scurt timp din politică și devenit falit, Lamartine se va strădui, pentru următorii 20 de ani, să supraviețuiască. Va publica, fără vreun succes financiar, carte după carte: *Raphaël* (inspirată de iubirea lui pentru Julie Charles), *Confesiuni* (*Les Confidences*) și *Noi confesiuni* (*Nouvelles Confidences*), nuvelele *Geneviève* (1851), *Antoniella* (1867), *Memorii politice* (*Mémoires politiques*, 1863), *Histoire des Constituants* (1854), *Histoire de la Restauration* (1851–52), *Histoire de la Russie* (1855), lucrările istorice fiind considerate extrem de valoroase.

Alături de Victor Hugo și Alfred de Vigny, a fost unul dintre inițiatorii poeziei romantice franceze.

Imnul nopții

O, nopți, deschideți acu-n tăcere
Cereasca carte ce-nfățișați!
Stele șoptinde, a mea vedere
P-a voastră cale o ațintați!
În aste ceasuri de slavă pline,
Zefiri, a voastre aripi aline!
Pământe, echole-ți aromează!
Mare, întinde al tău senin,
Leagănă-n sânu-ți cel luciu, lin,
Chipul ce unda-ți învolorează!
Al său sfânt nume cine îl știe?
Natura glasuri mii a propus,
Ș-o stea pe alta, șoptind, îmbie:
Legile noastre cine ne-a pus?
Unda cu undă se sfătuiește:
Cin'e acela ce ne smerește?
Trăsnetul zice lucind în lume:
Știi cum se cheamă, tu, cel preasfânt?
Însă și stele, om și pământ
Nu știu să spuie al său chiar nume.

Traducere de Ion Heliade Rădulescu

Serghei Esenin

(21 septembrie/3 octombrie 1895, Moscova – 28 decembrie 1925, Leningrad)

Celebrul autor rus a început să scrie poezii la nouă ani. Copil-minune al literaturii, în 1912 s-a mutat la Moscova, unde s-a întreținut muncind – corector la o tipografie. În anul următor s-a înscris la Universitatea de Stat din Moscova, unde a studiat un an și jumătate, ca student extern. În 1915, **Serghei Esenin** a publicat prima sa carte de poezii, intitulată *Raduniția*, urmată curând de *Slujbă pentru morți* (1916). Prin poeziile sale pătrunzătoare despre dragoste și despre viața simplă devenise unul dintre cei mai populari poeți din vremea sa.

Crezând că revoluția va aduce o viață mai bună, a susținut-o pentru o perioadă scurtă, dar, curând, a devenit dezamăgit și, uneori, chiar a criticat regimul bolșevic în poezii ca *Sumbrul Octombrie m-a dezamăgit*.

Cu toate că a fost unul dintre poeții cei mai îndrăgiți ai Rusiei, multe dintre scrierile sale au fost interzise în timpul lui Stalin și Hrusciov, dar, în 1966, operele sale complete au fost republicate.

Ah, voi sănii, sănii! Și voi cai, voi cai!

Ah, voi sănii, sănii! Și voi cai, voi cai!
Numai dracul v-a scornit, mișelul!
Peste stepă-n goană cu alai,
Râde pân' la lacrimi clopoțelul.

Pretutindeni, prin pustiuri reci
Lună nu-i, nici glas de câini, nici ceață.
Încă n-am îmbătrânit pe veci,
Hai, dă-ți suflet, viața mea-ndrăzneață.

Cântă-n spargul nopții, vizitiu,
Te-nsoțesc de vrei, dar cu tristețe,
Despre ochii vineți care-i știu
Și despre voioasa-mi tinerețe.

Pălăria mi-o pleoștеam ades,
Puneam calul între hlube late,
M-așezam pe-un braț de fân ales,
Și pe urmă, ține-te, măi frate!

Cum mă mai împăunam, zburând!
Și-n tăcerea nopților stufoase,
Gureșa-mi harmonică oricând
Sucea capul fetelor frumoase.

...Totu-i dus. Fugarul a pierit.
S-a schimbat și părul meu și pasul.
De prea mult vioi pălăvrăgit
Și-a pierdut harmonica mea glasul.

Sufletul mi-i totuși plin de rost,
Gerul și zăpada-mi saltă țelul,
Fiindcă peste toate câte-au fost
Râde pân' la lacrimi clopoțelul.

Traducere de George Lesnea

Echo

Barbu Ștefănescu Delavrancea

Bunica

O văz, ca prin vis.

O văz limpede, așa cum era. Naltă, uscățivă, cu părul alb și creț, cu ochii căprui, cu gura strânsă și cu buza de sus crestată în dinți de pieptene, de la nas în jos.

Cum deschidea poarta, îi săream înainte.

Ea băga binișor mâna în sân și-mi zicea:

– Ghici…

– Alune!

– Nu.

– Stafide!

– Nu.

– Năut!

– Nu.

– Turtă-dulce!

– Nu.

Până nu ghiceam, nu scotea mâna din sân.

Și totdauna sânul ei era plin.

Îi sărutam mâna.

Ea-mi da părul în sus și mă săruta pe frunte.

Ne duceam la umbra dudului din fundul grădinii.

Ea își înfigea furca cu caierul de in în brâu și începea să tragă și să răsucească un fir lung și subțire. Eu mă culcam pe spate și lăsam alene capul în poala ei.

Fusul îmi sfârâia pe la urechi. Mă uitam la cer, printre frunzele dudului. De sus mi se părea că se scutură o ploaie albastră.

– Ei, ce mai vrei?, îmi zicea bunica.

Surâsul ei mă gâdila în creștetul capului.

– Să spui…

Și niciodată nu isprăvea basmul.

Glasul ei dulce mă legăna; genile mi se prindeau și adormeam; uneori tresăream ș-o întrebam câte ceva; ea începea să spuie, și eu visam înainte.

– A fost odată un împărat mare, mare…

– Cât de mare?

– Mare de tot. Și-și iubea împărăteasa ca ochii din cap. Dar copii nu avea. Și îi părea rău, îi părea rău că nu avea copii…

– Bunico, e rău să n-ai copii?

– Firește că e rău. Casa omului fără copii e casă pustie.

– Bunico, dar eu n-am copii și nu-mi pare rău.

Ea lăsa fusul, râdea, îmi desfăcea părul cârlionțat în două și mă săruta în creștetul capului.

Grandmother

I see her as in a dream.

Tall and thin with white curly hair, brown eyes, her upper lip carved in fine narrow lines from the nose down.

When she opened the gate I ran to her.

She would put her hand in her bosom and say:

“Guess…”

“Hazelnuts?”

“No.”

“Sultanas?”

“No.”

“Nutmeg?”

“No.”

She never took her hand out till I guessed.

She always brought me something.

I would kiss her hand.

She would push back my hair and kiss me on the forehead.

Then we would go in the shadow of the mulberry tree at the back of the garden.

She would put her distaff at her waist and spin out a long fine thread. I would lie on the ground, my head in her lap. The spindle would purr in my ears and I would look up at the sky through the leaves. From above it would seem as if soft blue rain was coming down.

“What would you like now?” Grandmother would say.

“A story…”

But she would never finish a story. Her soft voice rocked me, my eyelashes closed slowly and I would fail asleep. Sometimes, I woke up startled, asked her something, she would start again, and I continued to dream.

“Once upon a time there was a very great king…”

“How great?”

“Very great. And he loved his queen very much. But they had no children. And he was sad, he was very sad that they had no children.”

“Grandma, is it bad not to have children?”

“Of course it’s bad. A house without children is an empty house.”

“But grandma, I have no children and I am not sad.”

She would leave her spinning, laugh, push my hair back and kiss me on the forehead.

A leaf would come down, waiving through the air.

Câte-o frunză se desprindea din ramuri și cădea legănându-se. Eu mă luam cu ochii dupe ea și ziceam:

– Spune, bunico, spune.

– Și așa, îi părea grozav de rău că nu avea copii. Și… nu mai putea de părere de rău că nu are copii… Într-o zi veni la el un moș bătrân, bătrân, că-și târa barba pe jos de bătrân și de cocoșat ce era. Și era mic, mic de tot…

– Cât era de mic?

– Poate să fi fost, așa, cam ca tine.

– Va să zică, nu era mic, mic de tot…

– Era mic, da' nu așa mic de tot. Și cum veni îi zise: „Măria-ta, ai doi meri în grădină, unul lângă altul, că nu știi care sunt ramurile unuia și care sunt ale altuia; și când înfloresc nu știi care sunt florile unuia și care sunt ale altuia; și ăști doi meri înfrunzesc, înfloresc, se scutură și mere nu fac. Măria-ta, să știi că atunci când or lega rod ăști doi meri, împărăteasa o să rămâie grea și o să nască un cocon cu totul și cu totul de aur"… Piticul se duse, și împăratul alergă în grădină, și căută, căută peste tot locul, până dete peste ăi doi meri. Merii se scuturaseră de flori, că sub ei parcă ninsese, dar rod nu legaseră.

– De ce nu legau rod, bunico?

– Știu eu?… Dumnezeu știe…

Era așa de cald… așa de bine în poala bunichii… o adiere încetinică îmi răcorea fruntea… norii albi, alunecând pe cerul albastru, mă amețeau… închideam ochii.

Ea spunea, spunea înainte, mulgând repede și ușurel firul lung din caierul de in.

– Și se gândi împăratul ce să facă, ce să dreagă ca merii să facă mere. Unii îl sfătuiau ca să-i ude mereu; și i-a udat mereu; alții ziceau să le dea mai mult soare; și împăratul a tăiat toți pomii de jur împrejur. Și merii înfloreau în fitece săptămână, și se scuturau, și rod nu legau. Într-o zi veni la împărat o babă bătrână, bătrână și zbârcită, ca mine de zbârcită, și mică, mică, ca tine de mică…

– Ca moșu de mică?

– Da, ca moșu…

– Atunci nu era mică de tot…

– Așa mică de tot nu era. Și zise împăratului: „Măria-ta, până n-oi mulge un ulcior de lapte de la Zâna Florilor, ce doarme dincolo de Valea Plângerii, într-o câmpie de mușețel, și n-oi uda merii cu laptele ei, merii nu leagă rod. Dar să te păzești, măria-ta, că îndată ce te-or simți florile, încep să se miște, să se bată, și multe se apleacă pe obrajii ei, și ea se deșteaptă, că doarme mai ușor ca o pasăre; și vai de cel ce l-o vedea, că-l preface, dupe cum o apuca-o toanele, în buruiană pucioasă or în floare mirositoare, dar d-acolo nu se mai mișcă"…

– Dar ce, ai adormit, flăcăul mamei?

Tresăream.

I would follow it and say:

"Go on Grandma…"

"And so he was very sad that they had no children. One day an old man came to see him, very old, his white beard swept the floor, so old was he and so humpbacked. And he was small, very small…"

"How small?"

"Maybe he was as small as you."

"Then he wasn't so very, very small."

"He was small, but not so very small. When he came he said to the king: 'Your Majesty, you have two apple trees in your garden, side by side, so close that you don't know which is which, so close are their branches, and when they flower you don't know whether the flowers belong to one or to the other. And these two apple trees put on leaves, flower, lose their flowers but don't bear fruit. Your Majesty, know that when these two trees will bear fruit the queen will be heavy with child and she will give birth to a son, golden, entirely golden.' When the little man left, the king ran into the garden and looked everywhere till he found the two apple trees. The apple trees had shed their flowers and the ground was white with petals as if it had snowed but they had no fruit."

"Why didn't they bear fruit, Grandma?"

"Do I know? God only knows…"

It was so hot, so nice in her lap, a small wind cooled my face and the white clouds drifting in the blue sky made me sleepy. I closed my eyes. She continued to talk, drawing the long thread quickly with deft fingers.

"And the king thought and thought what he could do so that the apple trees would bear fruit. Some said that he must water them more often and the king did. Others that they must have more sun, and the king cut down all the trees around. And the trees flowered every week and they shed their flowers, but did not bear fruit. And then one day an old woman came to see the king, old she was, old and withered like me and small… as small as you."

"As small as the old man?"

"Yes, as the old man."

"Then she wasn't so small…"

"She wasn't as small as all that… and she said to the king: 'Your Majesty, as long as you don't draw a pitcher of milk from the Flower Fairy who sleeps beyond the Valley of Tears in a field of daisies, and do not water the apple trees with the milk, the apple trees will not bear fruit. But you must be careful, Your Majesty, for the moment the daisies feel you they will begin to move and to beat against each other and lean over her cheeks, and she will wake up, for she sleeps lighter than a bird and woe to the one she sets eyes on, for she will transform him into a weed or a flower, depending on her

– A, nu… știu unde ai rămas… la-a-a… Zâna Florilor…

Auzisem prin vis.

Pleoapele-mi cădeau încărcate de lene, de somn, de mulțumire. Și mă simțeam ușor, ca un fulg plutind pe o apă care curge încet, încetinel, încetișor…

Și bunica spunea, spunea înainte, și fusul sfâr-sfâr pe la urechi, ca un bondar, ca acele cântece din burienile în care adormisem de atâtea ori.

– Și împăratul a încălecat pe calul cel mai bun…

– Cel mai bun… îngânam eu, de frică ca să nu mă fure somnul.

– …ș-a luat o dăsagă cu merinde și a plecat…

– …ș-a plecaaat…

– Și s-a dus, s-a dus, s-a dus…

– …s-a dus, s-a dus…

– Până a dat de o pădure mare și întunecoasă…

– …întunecoasă…

– …de nu se vedea prin ea. Și acolo și-a legat calul d-un stejar bătrân, ș-a pus dăsagele căpătâi și a închis ochii ca să se odihnească. Și… pasămite pădurea cânta și vorbea, că era fermecată. Și… cum îi aducea șoapte de departe, de pe unde ea era ca un fum, împăratul adormi, și dormi, și dormi…

Când m-am deșteptat, bunica isprăvise caierul.

Dar basmul?

Cu capul în poala bunichii, niciodată n-am putut asculta un basm întreg.

Avea o poală fermecată, și un glas, și un fus cari mă furau pe nesimțite și adormeam fericit sub privirile și zâmbetul ei.

Portret de Mihai Olteanu

mood, but you will never move from there…' Have you fallen asleep, young man?"

I woke up startled.

"No, no, I know where you were… at the Flower Fairy…"

I had heard her in my dream.

My eyelids closed, full of laziness, of sleep, of contentment. And I felt light like a feather drifting on a running stream that flowed softly, very softly.

And Grandma would speak, would continue to speak, and the spindle would buzz, buzz in my ears like a bumble bee, the same song as the grass in which I used to fall asleep so often.

"And the king mounted his best horse…"

"The best." I would say, afraid that I would fall asleep again.

"And took some provisions and he went…"

"And he went…"

"He went on, and on, and on…"

"On and on…"

"Till he reached a big dark forest…"

"Dark…"

"So dark that one could not see through. And he tied his horse to an old oak tree and he put his bundle under his head and closed his eyes to have a reast. And it happened that the forest was bewitched and was talking and singing. And as it brought whispers from far away, from where it was as smoke, the king fell asleep and he slept , and he slept…"

When I woke up Grandma had finished the spinning.

And the story?

With my head in her lap I could never hear the end of a story. She had a magic lap, and a voice and a spindle that bewitched me immediately and I would fall asleep under her eyes and her smile.

Traducere în limba engleză de Antigone Kefala. Din vol. *Far, Far-Away and other Romanian Tales*, original stories by Barbu Delavrancea and Ion Luca Caragiale, translations by Antigone Kefala, 2013.

Antigone Kefala (n. 1935, Brăila), poetă și prozatoare de origine greco-română. A emigrat împreună cu familia în Grecia și, după al Doilea Război Mondial, în Noua Zeelandă. După studii de literatură franceză la Universitatea Victoria din Melbourne, s-a stabilit în Australia, la Sydney în 1960. Scrie deopotrivă în greacă și engleză și este considerată „unul dintre cei mai buni poeți australieni".

Volume (selectiv): poezie – *The Alien* (1973), Thirsty Weather (1978), *Absence: New and selected poems* (1992, 1998); proză – *The First Journey* (1975), *The Island* (1984), *Summer Visit: Three Novellas* (2003), *Sydney Journals* (2008), *Max: The Confessions of a Cat* (2009).

Echo

Veronica Pavel Lerner
Canada

Sonetul vârstei de aur

Frumoasă e, dar s-o privești refuzi
Iar când „de aur" ceilalți o numesc
Îți frângi tăcerea între ochii uzi
Și te ascunzi de vulgul omenesc...
Pe vremuri doar cu tinerii ai stat?
Dar azi aceiași sunt, cu tine-n rând!
De ce nu-i vezi la fel? De ce ți-e dat
Să rumegi timpul tău cu-al lor, tăcând?
De simpla ta splendoare să nu fugi,
Ci trunchiul drept ridică-ți înspre cer
Ești azi ca pomu-nconjurat de rugi,
Cu dansul frunzei frate efemer.

Tu falnic, peste foile ce tac
Vei triumfa, golit, dar tot copac!

Din *Antologia sonetului românesc* de Radu Cârneci, București, Editura Muzeului Literaturii Române, 2008

Golden Age Sonnet

It's priceless "gold" but facing gold is hard,
And when they call it "gold", seems tough to hear,
So then, you play the laughter foolish card,
And feed your inner desert with a tear.
But spending time in silence is a loss,
So, turn to your companions, now old,
They're just the same; try speak to them, because
Your wounded soul needs merely to unfold.
My friend, renew your own familiar beauty,
You're just a tree, remember that, so raise.
Surrender to the growing, it's a duty,
And next to dearest brothers, weave your lace,

So even if your trunk one day should dry,
You'll keep the steady branches to the sky...

Sonetul meu de azi

Mi-e trupul iarnă, sufletul zapadă
Dar nesupusă lor, eu încă lupt;
Privesc planeta și aștept să-mi cadă
Un cerc de soare peste versu-mi rupt.
De spaime fug și de stihii, când pline
Sunt de-ntuneric orele din zi,
Rotesc o cheie-n ceasul vechi din mine
Și îl aduc la timpul celor vii.
Cu unghia pe sticla înghețată
Azi mai sculptez din suflu-mi obosit
Fără-nceput, final și fără dată
Poeme despre-o umbră-n asfințit.

Când gându-mi se rostogolește-n ieri
De mâine mă agăț cu noi puteri.

Din vol. *Neterminatele secunde*, Târgu Mureș, Editura Vatra veche, 2020

My Sonnet of Today

Frozen is my body, flame of soul has gone,
But in spite of winter, stubbornly I fight,
Looking at the planet, praying for the sun;
On my broken lines I'm waiting for a spotlight.
Fears and dreadful visions – desperately I hide,
All day long when darkness is the king and I'm
Turning back the old watch ticking deep inside
With the key of memories, to the living time.
Endless lines of sorrow from my tired breath
Writing with the finger on the frozen glass,
There is no beginning, and there is no death,
Poems in the sunset, shadows of the past.

And when my thoughts fly back to yesterday
I turn on to my future and I pray.

Traduceri în limba engleză de Radu Ștefănescu

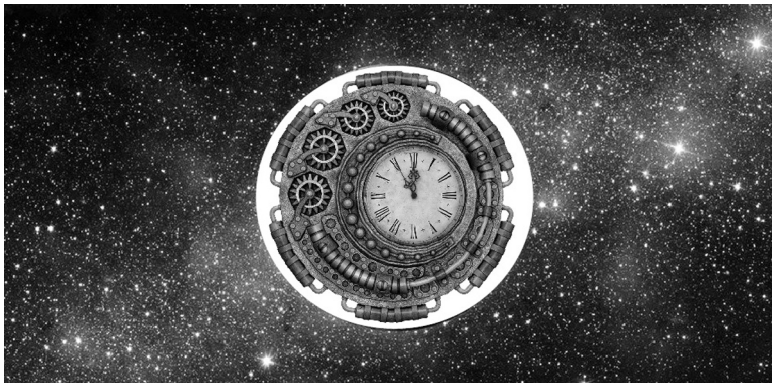

tăcerea păsărilor

păsările din Canada
așteaptă primăvara
în tăcere
iar din liniștea lor pulsează
dorința-mi
de-a le auzi

pe sub copacii dezgoliți și gri
îmi port tristețea cea de fiecare zi

păsările din Canada
nu știu poezia lui Prévert
dacă le-aș desena o colivie
niciuna n-ar intra în ea
și n-ar cânta
vai n-ar cânta

zăpezi și brume-mi par eterne
stratul de verde nu se-așterne...

păsările din Canada
așteaptă primăvara
în tăcere

știu însă
dacă mă voi ruga
cântul lor
din nou va răsuna...

eu vă aștept cu ruga până-n vară
printre arțari să-ncepeți corul iară

dar azi e-atât de frig și vânt și greu
doar în Canada iarnă e mereu?

le silence des oiseaux

les oiseaux aux Canada
attendent le printemps
sans chanter
et leur silence provoque
mon désir
de les entendre

je les entends parmi les arbres gris,
dans ma tristesse je cherche l'abri

les oiseaux aux Canada
n'ont pas lu Prévert
et c'est pour cela
qu'ils ne viendront jamais
dans une cage dessinée par moi!
et surtout, ils ne me chanteront pas!

je rêve à l'herbe, mais tout est glace!
la neige qui tombe sans fin m'agace....

les oiseaux aux Canada
attendent le printemps
en silence.

mais si je l'exigeais
comme maintenant, ici,
leur voix pourrait peut-être
revenir!

je vous attends toujours sous les érables!
pourriez -vous me chanter? soyez aimables!

aujourd'hui, pourtant, pas de murmure
c'est juste au Canada l'hiver si dur?

Din vol. *Neterminatele secunde*, Târgu Mureș,
Editura Vatra veche, 2020

the silence of the birds

In Canada the sleeping birds
are waiting silent on a string
for trees to blossom in the spring.

In me there is another fear:
will they be here
to give the sound of their song
that I've been waiting for so long?

Trees are deserted, so am I
just like my daily frozen sky,

And if I paint for them a cage
like in a poetry's old page,
I am afraid I'll nothing bring,
and they won't sing,
why would they sing?
it's a never-ending stormy age!

And even if I claim, right here
a herald song from them to hear
I wonder if they would have voice
and fill my dream, my only choice.

Under the shade of maple tree
with singing birds I wish to be
eternally, as I command
a summer to this frozen land!

Traducerile în limbile franceză și engleză aparțin autoarei.

Echo

Vasilica Grigoraș

Necesitate

Este musai
să despicăm
cu ascuțișul fin
al privirii
cu trezvia
sufletului curat
și luciditatea
laserului minții
labirinturile lumii
de azi
să citim
îndărătul cuvintelor
rostite cu inflexiuni
cifrate ale vocii
și să descoperim
în miezul faptelor
măsluite
și derulate
fără noimă
oglinda pură
a unor tertipuri
aparent banale
în realitate
greșeli desăvârșite.

Duioșia nădejdii

Pe sufletul de pluș
însetat de cuvintele
înscrise de râul
care-și amintește
de izvorul
limpede binefăcător,
plin de cristale de bine
și zâmbete după lacrimi,
stampe vechi
cu aura câmpului
din timpul
secerișului îmbelșugat
licărește într-un colț
o sfântă icoană.

Gândind drept
și socotind adânc,
este vremea
să ne întrebăm:
unde ne este dulcea duioșie
a nădejdii în Dumnezeu?

Domosdoshmëri

Është koha
për t'u ndarë
me teh të mprehtë
të shikimit
me zgjimin
e shpirtit të pastër
dhe qartësinë
e laserit të mendjes
labirintet e botës
së sotme
për të lexuar
prapa fjalëve
të shprehura me infleksione
shfrim i zërit
dhe të zbulojmë
në zemër të fakteve
të levarashta
dhe të mbrapshta
pa marrë parasysh
pasqyrë e pastër
e disa mashtrimeve
në dukje banale
në realitet
gabime perfekte.

Dhembshuria e shpresës

Shpirti prej pelushi
I etur për fjalët
e gdhendura nga lumi
I cili na kujton
burimin
me qartësi të dobishme,
me kristalet e mirësisë
dhe buzëqeshje pas lotëve,
stampa të vjetra
me nurin e fushës
gjatë kohës
së korres së pasur
vezullon në një qoshe
një iconë e shenjtë.

Duke menduar drejt
the duke llogaritur thellë
është koha
që të pyesim:
ku na është dhembshuria e ëmbël
e shpresimit ndaj Parëndisë?

Dorință târzie

aș vrea
ca toamna
să-mi fie primăvară
și pletele-mi aurii
să se deșarte
în vii vlăstare
lacome de vâlvătaia
sevei grațioase
ce se înalță
până în creștet
de tresaltă și stelele
ca focul
în căpițele de fân.

Trădarea cuvintelor

Cuvintele au şi darul
de a trăda uneori
şi asta e mai grav
decât să ne înşelăm
unii pe alţii.

Ele ne joacă feste
atunci când ne străduim
fără cumpătare
şi măsură chibzuită
să ne ascundem
în spatele
sunetelor nevinovate
pentru a nu dezvălui
adevărata
cromatică a ţesăturii
gândurilor
şi gama notelor
din portativul
simţirilor.

Carpe diem

Trăim
visăm
iubim în treacăt
neglijăm sensuri și rosturi
croșetăm scenarii închipuite
ignorăm
avertizări interioare
construim conștiincioși
o carapace opacă
în care strivim clipe
și ne trezim
mult prea târziu
anchilozați
de timpul fugar.

Omule,
Trăiește Clipa!

Dëshira e vonuar

Do ta bëja
si vjeshtë
të jetë pranvera ime
dhe flokët e mi të artë
për t`u shkretëruar
në vlastarë vreshtash
me lëngun e këndshëm
që lartësohet
deri në majë
saqë dridhen dhe yjet
porsi zjarri
në kopicat e barit.

Tradhëtia e fjalëve

Fjalët kanë edhe dhuntinë
për të tradhëtuar ndonjëherë
dhe kjo është më e keqe
se sa të mashtrojmë
njëri-tjetrin.

Ato na luajnë
kur ne përpiqemi
pa përkorësi
dhe masa e matur
për t'u fshehur
prapa
tingujve të pafajshëm
për të mos e zbuluar
ngjyrën e vërtetë
të mendimeve
dhe gamën e shënimeve
nga portativi
i ndjenjave.

Carpe diem

Jetojmë
ëndërrojmë
duam duke kaluar
duke lënë pas dore kuptimet
thurrim skenarë të imagjinuar
injorojmë
paralajmërime të brendshme
ndërtojmë me ndërgjegje
një quaskë e errët
në të cilën shtrydhim caste
dje zgjohemi
shumë vonë
të shakmisur
nga koha e përmgutshme.

Njeri,
Përjetoje Çastin!

Traducere în limba albaneză de Baki Ymeri

Echo

Valentina Teclici
Napier, Noua Zeelandă

De la imposibil la posibil

E imposibil să zbor cu tine, ai șoptit.
Dorești prea mult albastru,
Mult prea intens și prea departe,
Și nu pot prinde luna de pe cer
Ca mânzul, de căpăstru.
Inimile noastre locuiesc
În emisfere separate.
Ești prea învăluită în mister.

Orice-i posibil, am șoptit
Primind ecou din patru zări.
Zburând pe-un mânz albastru,
Am plantat un fir de nufăr în deșert.
Nisipul roșu, pârguit de așteptări,
A lăcrimat adânc și-a ferecat
Eternitatea în găoacea unei oaze.

Ca o candelă, nufărul alb,
Prin desferecate raze
Luminează potecile inimii
De la imposibil la posibil.
Sus, pe cer, în albastru căpăstru,
Luna, nebunatic mânz, dansează.

Una cu oceanul

La picioarele mele, Oceanul se-nchină.
Muget de fiară, respirație de violină,
Strigătul Paniei, tăcerea meduzei,
Miros sângeriu de placentă,
Miasme de oase, corăbii putrezite.
Stropi ascuțiți îmi ciuruie pielea
Cu înghețate diamante.
Simt lutul ființei, vibrare moale
Adânc îngemănându-se cu apa.

Pe-altar înalt de valuri înspumate
Iubirea și ura se nasc îmbrățișate.
Soarele se privește-n ochi
În sufletul imens al Oceanului.
Binele și răul se duelează-n adânc
Cu spadele întunericului.
Adevărul și minciuna sunt în etern conflict,
Ca războaiele lumii.

La picioarele mele, Oceanul se-nchină.
Vulcanii irump, se cutremură Luna.
Moale, lutul ființei mi-e modelat de apă.
Viața și moartea, eterni îndrăgostiți,
Își scot măștile și se sărută.
Pescărușii traversează curcubeul
Domol, cu apă vie în cioc.

From Impossible to Possible

It's impossible to fly with you, you whispered.
You want too much blue,
Too intense and far away.
I can't catch the moon in the sky,
Like a colt held on a bridle.
Our souls live
In different hemispheres,
You are too mysterious.

Everything is possible, I whispered,
Receiving an echo from four horizons.
I flew away, on a blue colt
And planted a water lily in the desert.
The red sand, burnt of hopes,
Burst into tears and trapped
Eternity in the shell of an oasis.

As a candela, the white warwe lily
Ignites the path of hearts,
Through free moonbeams
From Impossible to Possible.
Up, in the sky, held on a blue bridle,
The moon, playful colt, is dancing.

One with the Ocean

The Ocean bows at my feet,
Wild beast roars, violin`s breathing
Pania's shout, Medusa's silence,
Scent of placenta's bload,
Smell of rotten bones and wrecks.
Sharp waterdrops pierce my skin
With icy diamonds.
I feel the clay of my being, soft vibration
Deeply, uniting with the ocean.

Love and hate are born embraced
On the altar of foamy waves.
The Sun reflects in my eyes
Through the immense soul of the Ocean.
With the sword of dark,
The truth and the lie
Are in eternal conflict,
Like the wars of manking.

The Ocean bows at my feet,
The volcanoes erupt, the Moon quakes.
Softly, the clay of my being is moulded by water.
Life and Death, eternal lovers
Take of their masks and kiss one another.
The seagulls, with living water in their beaks,
Slowly drift across the rainbow.

M-am visat...

M-am visat astă-noapte o pasăre
Cu-aripi senine ca speranța.
Aveam culoarea dorului
Și energia dorinței.

Aripile atingeau în zbor
Clapele abisului.
Simțeam libertatea de-a fi,
Puterea de-a-ndrăzni și-acționa
S-ating prin zbor absolutul.

M-am visat astă-noapte o pasăre
Cântând la pianul abisului
În zborul ei de foc, spre neant.

În zori, întinzându-mi aripile,
Mi-am spus:
„A fost doar un vis.
M-am visat o femeie cu aripi
Învățând de la păsări
Libertatea de-a fi".

I Dreamt I Was...

Last night I dreamt I was a bird
With clear wings like hope.
I was the colour of longing
And the energy of desire.

Flying, my wings were touching
The keys to the Abyss
I felt the freedom of being
Willpower, deed and action
To touch the Absolute with my flight.

Last night I dreamt I was a bird
Playing the piano of the Abyss
In her fiery flight to Nothingness.

At daybreak, while stretching my wings,
I tolt myself:
"In was only a dream.
I dreamt I was a women with wings,
Learning from birds
The freedom of being."

Traducerea în limba engleză aparține autoarei.

Valentina Teclici (n. 21 ianuarie 1952), poetă, prozatoare, traducătoare, editor, dr. în sociologie. Din anul 2002 trăiește în Noua Zeelandă. Este membră a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala București, Secția pentru copii și tineret (din 1993) și a New Zealand Poetry Society (NZPS) din 2013. Este membră a cenaclului Hawkes Bay Live Poets' Society din octombrie 2013 și a cenaclului Napier Life Poets din 2017. A publicat 17 volume: lucrări de sociologie, versuri și povestiri pentru copii, poezie, unele fiind traduse în franceză, engleză și te reo (maoră), între care volumul bilingv *De la imposibil la posibil – From Impossibil to Possible* (2013) și antologiile de poezie *Poetical Bridges – Poduri Lirice* (primul volum, Napier, Editura Scripta Manent, 2016; al doilea, Iași, PIM, 2018). În fiecare volum sunt incluși 12 poeți de origine română și 12 poeți din Noua Zeelandă.

Musica

NOBEL PENTRU VOCE ȘI CHITARĂ

Costin Tuchilă

Critic literar și muzical, ziarist
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Acordarea în 2016 a Premiului Nobel pentru Literatură lui **Bob Dylan** a șocat. Dacă ar fi fost vorba numai de o stare de contrarietate, ar fi fost poate normal în istoria mult râvnitului premiu și mai ales privind retrospectiv lista laureaților săi și, în paralel, lista marilor scriitori cărora nu li s-a acordat (v. *Nobel contra Nobel*, antologia realizată de Laurențiu Ulici, 1988). Orice premiu e discutabil până la punct, orice juriu poate lua decizii puțin previzibile, cum a fost aceasta. Dar o privire în istoria Nobelului literar scoate la lumină grave omisiuni: Lev Tolstoi, H. Ibsen, M. Twain, A. P. Cehov, A. Strindberg, J. London, G. Trakl, M. Proust, F. Kafka, R. M. Rilke, J. Joyce, C. Sandburg, K. Kavafis, M. Bulgakov, F. G. Lorca, S. Esenin, C. Pavese… lista poate continua (despre autorii români care l-ar fi meritat/l-ar merita, nu mai vorbim…). Lev Tolstoi a fost ignorat ani la rând: a murit în 1910, primii laureați cu Premul Nobel pentru Literatură fiind Sully Prudhomme, 1901, istoricul și juristul Theodor Mommsen în 1902, Bjørnstjerne Bjørnson, 1903 ș.a.m.d. În 1908, filosoful german Rudolf Christian Eucken. Or, fără a-i nega valoarea, pe lângă Sully Prudhomme, astăzi uitat și nu cel mai valoros poet francez la începutul veacului al XX-lea, Tolstoi e un colos!

Dar să nu divagăm, se știe că istoria acestui premiu nu e cea mai confortabilă… lectură. Ce a determinat însă atribuirea lui unui muzician – e drept, renumit, foarte popular timp de câteva decenii –, autor și de versuri, parte a lor notabile? Motivația juriului Premiului Nobel a fost: *„pentru crearea unor maniere noi de expresie poetică în cadrul marii tradiții a cântecului american”*. O caracterizare succintă, cum sunt toate cele ale juriului Nobel, dar și un fel de apărare față de comentariile care, era evident, urmau. O formă deci de a-l înscrie pe autorul astăzi octogenar (n. 24 mai 1941, în Duluth, Minnesota, SUA) într-o tradiție – e drept, nu literară, asta ar fi fost foarte greu! – și punctând elementele de noutate din poezia sa în strictă legătură cu muzica, pentru că ea e destinată cântecului. Că, recitită pur și simplu ca literatură, tradusă și în alte limbi, ea poate rezista parțial chiar și unei analize exigente, și asta e adevărat. Dar cât de nouă ar fi în spațiul culturii americane e, iarăși, dificil de justificat, la fel ca încercarea de a-i găsi un loc aparte în poezia americană contemporană. Anunțarea premiului a stârnit rumoare. Cam în aceeași ordine de idei, pentru a preîntâmpina reacțiile și a justifica opțiunea, secretara permanentă a Academiei Suedeze, Sara Danius, spunea într-un interviu, hazardându-se însă în comparații: „Dacă te uiți în urmă, cu mult în urmă, cu circa 2.500 de ani, descoperi că Homer și Sappho au scris texte poetice care erau menite să fie ascultate, care trebuiau interpretate, adesea cu instrumente – la fel este și cu Bob Dylan. Poate fi citit și ar trebui citit – este un mare poet în tradiția engleză”. Comparația nu poate fi susținută, fiind făcută superficial, pentru un public puțin avizat: poezia lirică, imnurile, odele, pasajele corale din tragedii (aici ele aveau funcție precisă în cadrul narațiunii scenice și valoare

Bob Dylan în 1963. Sursa: Wikipedia Commons

ritualică) și comedii erau cântate adesea într-un ceremonial nu neapărat religios. (De epopeile homerice, sper, nu poate fi vorba). Numai că respectivele texte din Antichitate se citesc și astăzi pur și simplu ca literatură, aproximând cu greu sau deloc muzica ce le însoțea, și chiar fără să fie necesar să o facem. Versurile din cântecele lui Bob Dylan, unele aflate pe buzele multora – să nu ne hazardăm… În ce privește înscrierea sa ca mare poet în tradiția literaturii de limbă engleză („english speaking tradition") e deja o enormitate…

Timp de câteva săptămâni după anunțarea premiului, Bob Dylan a tăcut iar la decernarea distincției, în 10 decembrie 2016, nu a participat. Mesajele de uimire și, desigur, bucurie că versurile cântecelor sale au fost apreciate ca literatură, nu cred că au avut darul de a-i emoționa nici măcar pe fani.

Fotografie din 1966

Bob Dylan (pseudonimul lui Robert Allen Zimmerman, provenind dintr-o famile de evrei, creștinat) era pasionat în liceu de muzica rock, fiind un admirator al lui Elvis Presley și Little Richard, ale căror cântece le interpreta cu formația sa. Primul album (*Bob Dylan*, 19 martie 1962, Columbia Record), conținând cântece folk s-a vândut modest (doar 5.000 de exemplare). Producătorul John Hammond l-a întrevăzut însă pe muzicianul cu mare impact la public, de mai târziu. Bob Dylan s-a axat rapid pe cântecul cu mesaj social, sprijinit de un text cu ecou direct, o formă de protest prin artă, așa cum sunt, fără putință de tăgadă, cele mai bune compoziții ale sale. (Iată, deslușim și un motiv politic, de altfel nu foarte rar, în acordarea Premiului Nobel.) În faimoasa piesă de la BBC, *Madhouse on Castle Street*, lansează cântecul *Blowin' in the Wind* – foarte bine tradus în limba română și cântat de Florian Pittiș (*Vânare de vânt*, mult mai expresiv decât traducerea literală „suflare în vânt"). Va fi prima piesă inclusă în albumul din 1963, *The Freewheelin' Bob Dylan*, a doua sa apariție discografică. În anii următori colaborează cu Beatles-ii: George Harrison și Dylan sunt coautorii cântecelor *I'd Have Yoy Anytime* și *If Not for You* de pe albumul primului, *All Things Must Pass*. La concertul pentru Bangladesh din 1971, Dylan face senzație cu aceste cântece.

La sfârșitul anilor '70 îi apar albumele în stil gospel, *Slow Train Coming* și *Saved*, în care se întrevede orientarea sa spre creștinism. Destule comentarii aveau să fie generate de trecerea neașteptată a lui Bob Dylan la muzica rap – albumul *Kingdom Blow* al rapperului Kurtis Blow (1986). Caracteristicile vocale și cariera anterioară de creator de piese în stil folk, cantabile, de certă muzicalitate, cu mesaj direct aveau prea puține în comun cu rap-ul, fiind mai degrabă un accident de parcurs în drumul artistic al lui Dylan.

În 1987, îi este editat albumul live cu titlu incitant: *Dylan & the Dead*, primit cu cronici negative, deși rămâne o bună colecție a autorului. Cel de-al treizecilea album al muzicianului, *Time Out of Mind* (Columbia Records, septembrie 1997), cu caracter, într-o măsură, de sinteză a experienței sale de studio, primește nu mai puțin de trei premii Grammy, fiind declarat *Albumul anului*, recunoaștere cu care nu mai fusese onorat în ciuda numeroaselor distincții acordate de prestigioasa Academie a discului.

Textele cântecelor lui Bob Dylan au apărut în 2004 în volumul *Lyrics: 1962–2001* (2004). A mai publicat un volum de proză poetică, *Tarantula* (1971) și memorii (*Cronica vieții mele*, vol. I, 2004).

„Acordarea în 2016 a Premiului Nobel pentru Literatură lui Bob Dylan a șocat. Dacă ar fi fost vorba numai de o stare de contrarietate, ar fi fost poate normal în istoria mult râvnitului premiu și mai ales privind retrospectiv lista laureaților săi și, în paralel, lista marilor scriitori cărora nu li s-a acordat."

Poesis

Valentin Emil Mușat

Poet
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Scrisoare către menestrel

Sub ghilotine hâde măscărici în tumbe
Se-ascund în ale muzicilor umbre

Și-n pântecoase butii tolănite-n burg
Adorm neostoite fetele în pârg

Să dăm năvală-n evanghelii și să tăiem buricul
Hotarului unde nimicul

Cu coada lui de rumenă cometă
A înger strigă din trompetă

La Ghetsimani înflorește știreangul
Și-arginții mândru-și poartă rangul

Iar apele din piețe-s necurate
De mâinile până la os spălate

Oh, Pilat, Pontu-i fără de corăbii
Și lepădat de rubiconde zodii

Un clopot stins își bate ora
Peste Sodoma și Gomora

Îmbătrânesc cuvintele și fug
Din stihurile fără de amurg

Chiliile din sinaxar sunt ferecate și doar zarul
Cu mierea lui amară își izvorăște harul

Din Cana Galileei mai răsună o vioară
La spartul nunții în cămară

Astăzi poștașul nu vine

Ghemuit în calul troian cu gâtul pe tăișul spadei neîncercate
Aștept dimineața și numai ochiu-mi clipește în spate
În jurul meu o lume bizară
Scormonește cerul fără de steaua polară
Zodierii bat în tingiri, mulțimea-i în hore
Și peste turle croncăne lacome ore
Cioclii culeg spânzurați din măslini
Îngânduraţi heruvimi
Nu se mai frânge pe masă o pâine
Și vinul duhnește a sânge
Scara-i pustie și nu mai coboară
De sus așteptatul spre seară
A ruginit balanța și nu se înclină
A negură sau a lumină
Din auz a fugit și ecoul în undă
Arca vestită în lacrimi scufundă
Sterpele scoici desfăcute pe țărmul pustiu
Veghează somnul eroului viu
Iar umbra statuilor toate
Se învelește cu noapte

Romanță

e iarna în călduri, zăpezile în estru
s-au dezghiocat din somnul lor silvestru
și bobul toarce încă pe sub glie
cuprins de alba acalmie
n-a mai trecut prin gara așteptării niciun tren
și nici scrisori nu mai adapă vreun poem
nechează lung tăcerea în zăbale
și ceasul s-a oprit în vremuri ancestrale
adie damf de vin și scorțișoară
dintr-un lăuntru de vioară
romanță cu o iesle și cei dragi
privind o stea fără de magi
clipește stins abia tutunul
în prag să se ivească iar crăciunul
de parcă-s toate dintr-un psalm coborâtoare
să-și scapere aripa călătoare

Arhipelag

Nimeni nu te mai strigă și bocetul stins
Pare aripă de vânt peste câmpul abia nins
Privirea întoarsă spre ieri
Mângâie umbre, păreri
Fără de limbi ticăie ceasul
Când să te-oprești și unde ți-e masul?
Prin hățiș de negre nuiele
Dansează cuvintele preschimbate în iele
Sub norii privirii zodierii miopi
Sapă poemului gropi
Se va mistui trupul lor și din tot va rămâne
Adiere subțire de rune

Bocet

Dalb de pribeag fără de ort
Și glasul legat cu fire de tort
Ochiul întors unde-ți vâslește
Pe-a sâmbetei apă plutind îngerește?
Sevele nopții urcă în stele
Cu aripi ferecate și grele:
Ultima noapte de citit
Întâia noapte de scris...
Eva e încă în paradis
Și mărul sub coaja albastră
E cerul senin din fereastră
Vino, coboară spre seară
În spicele coapte și-n noaptea de vară
Închide-mi cu mâinile tale de boare
Ochii-nveliți cu cicoare
Și seacă-mi sub pleoapă
Styxul din care macii se-adapă

Domnului Albert Camus, străinul

Cele zece porunci sunt unsprezece
Și ziua cu ele ne trece
Să nu poruncești
Ar mai fi de spus
Golgota e pragul de sus
Din coastă de azur prefigurând virgine
Leviathanului ascuns în mine
Cu trup suav înfășurat
De șarpele cu sine împăcat
Coborâtor în moaște tandre și perfide
Cu gura lor de silf, parșive hidre
Ne scrie-vor în catastif
Povară flasculuI Sisif
Din al Madonei pântec labirintul
Să își reverse peste norii grei absintul

Epilog

Numai ploaia lovește-n fereastră
Numai cerul surpă lacrima noastră
Numai mărul cade din rai
Numai tăcerea dă inimii grai
Numai flacăra stelei lutul topește
Numai aripa am pierdut îngerește
Numai vremea e-n toate cu unda ei jucăușă
Numai moartea bate la ușă

Doar

Doar un cap de humă arsă rămâne
La fierărie să ne adune
Doar un salcâm de tăiat mai avem
Până să locuim în poem
Va veni și o ploaie de vară
Fiecăruia iară
– Și ce-o să mâncați, bă, Bâznaie,
Cărțile noastre ori paie?

Sfârșit de week-end, radar, înserare

adie sarea mării parfumul tău albastru
calc pe nisip nesigur ca pe o amintire
și-adorm în spuma valului sihastru
cu păsări străbătând furtuna din privire
m-ascund în muzica tăcerii cu foșniri de alge
cât timp s-a scurs pe stâncile bătrâne
oglinda apei chipul tău îl sparge
a pulbere prelinsă peste dune
în fiecare dintre toate presimt că te ascunzi
cum apa doarme sub deșertul lumii
și-n gânduri deseori pătrunzi
ca o fantomă în lumina lunii
fosforescent kilometrajul crește
iar radioul deapănă cuminte știri
doar ploaia în parbriz constant lovește
cu stropii grei de amintiri

Repetabila cădere

ploaia-ncetase. pe plaja pustie
o scoică-mi ținea loc de chilie
pasul tău svelt rămăsese-n răstimp
o urmă din Venus sau poate Olimp
îmi roteam dragostea toată
ca un albatros cu aripa ferecată
peste trupurile coapte de soare
peste inimi poleite cu sare
și numai în ocna ochilor cuvântul
săpa dinlăuntru cu marea și vântul
țărmul întoarcerii la realitate
să stai cuminte pe spate și să-ți imaginezi
ce va fi fost
nu are acum niciun rost
uneori boarea cafelei amare
se preschimbă-ntr-o statuie de sare
Gânditorul și Afrodita
șarpele, mărul, ispita

Gulagul fericirii

Au adormit profeții peste tomuri grele
de înțelesuri și mistere
tăria vinului și gustul crud al pâinii
au moleșit izbânda mâinii
Cain și Abel taie pomul
sub care judecă blajin chiar Domnul
din lemnul crucii se cioplește tronul
alcovul majestății sale și amvonul
iar moartea se dezbracă în chilie
de nevăzuta-i veșnicie
e-atâta pace-n fluturele care iese
din pielea de omidă a miresei
mușcând aceleași mere coapte-n cer
doar gravitația-i la fel

Poesis

Mihaela Oancea

Poetă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

în inima unui bâlci

treptat
te obișnuiești cu gustul sălciu al absenței
care se năpustește asupra-ți
cum lostrițele de sub steiuri de piatră.
te obișnuiești cu mâhnirea
ce aruncă stăruitor minuscule schije
surâzând nerușinată ca un imp.

blajinii flutură pălării de fum.
povara slăbește. acolo și aici.
atunci și acum – unite în inima unui bâlci
de un copil ce ascunde în palme
mingea cu rumeguș.

largo

un alt noiembrie respiră prin văduve firide
ghemuit în pliurile tăcerii
cum amarul în paharul golit pe nerăsuflate

despre plinul pustietăților adâncite într-o baie de aburi
ori despre răsturnarea visurilor cu susul în jos –
niciun cuvânt
doar cărbune amar înnegurând văile

stare de umbră

e mai bine să nu descifrezi hărțile disperării
acum când blândețea umblă cu toporul la brâu
iar starea de umbră se perindă nestingherită
pe holuri ce șuieră și gâfâie neîntrerupt

rătăciți pe ape și pe uscat
copiii lumii caută drumul spre casă

în urechea pământului

ți-ai da silința să privești cum ar sui melcii pe osul frontal
lăsând mărturie despre înflorirea gândurilor
cu aripi de păpădie
dar văzul ar fi fulgerat și despicat
până la lemn

ți-ai aduna forțele pentru a striga către neamurile sălbăticite
și ascunse în starea de umbră
dar cuvintele ar cădea în urechea pământului și de acolo
ar crește un mesteacăn cu grai de scoarță albă
nedeslușit de cei ce mișună prin beznă

întunericul fiecăruia va stinge candela ce ar putea lumina
drumul nostru înapoi

orbită de iarbă

adulmeci mirosul de toamnă vânătă
pogorâtă pe întinderile stăpânite de tăietorii de lemne

plouă pe pajiștile cosite și tu ridici arbori spre soare
fără să-ți pese de săbiile ce-ți trec prin inimă
sau de apusurile din ce în ce mai bătrâne

pe acoperământul de șindrilă termitele desenează
surâsul târziului

într-un joc de-a clipa

semințiile pietrelor au cules cârje
să se-agațe de planetele ce treceau
fără a putea fi îmblânzite

oamenii au tot râs până le-au dat ramuri
pe care le-au îngropat adânc în pământ
ca să nu se afle necazul

Poesis

Ioan Vasiu

Poet, critic literar
Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Catrene la început de an

era o casă și-o fântână pe-o stradă ce râdea cândva
și patru frați care în curte mâncau doi bulgări de halva
era un gard pe care ploaia în zori de ziuă îl spăla
și-un porumbel care spre seară se odihnea în palma mea

***

trăim o lume mult schimbată și visurile ni se vând
speranța plânge într-o piață la o tarabă stând la rând
nu avem timp să dăm binețe celor ce trec pe lângă noi
la doi pași făcuți înainte musai și unul înapoi

***

trag după mine iarna ce-mi pare-un tăvălug
această condamnare n-am cui să o contest
încerc să vând zăpadă la trecători și-n rest
visez ca primăvara să mă transforme-n rug

***

de prea multe poeme am devenit vioară
de prea multe catrene am devenit arcuș
chiar dacă bucuria începe să mă doară
de prea multă iubire încep să cânt acuș

***

pentru mine poezia e un drog
e o poartă deschisă spre mare
este o icoană la care mă rog
zi de zi când soarele răsare

***

prea puține buruieni au flori cu miros plăcut
prea puțini îngeri observă dacă plânge ochiul meu
prea puține precupețe dau iubirea împrumut
prea puțini poeți aud cum respiră Dumnezeu

***

mai curge apă vie din trunchiul de gutui
ninsoarea strânsă-n palme n-o dărui nimănui
mai plouă des cu stele într-un poem frumos
drumul spre primăvară îl fac numai pe jos

***

a fost bucuroasă iarna ieri
mi-a zâmbit aproape ziua-ntreagă
i-am șoptit în grabă că mi-e dragă
dar mai drag îmi e de primăveri

***

am bătut în viață și la porți închise
am dat de pomană ca un om cuminte
am cules speranțe din iubiri și vise
am scris multe versuri dar nu le țin minte

***

mă minte iarna doar din gelozie
invidioasă-mi dă de înțeles
că primăvara sigur întârzie
nu merită să o visez prea des

***

mă strigă moartea dar eu nu mă tem
mai am de scris al vieții lung poem
mă strigă moartea dar eu n-o aud
de ciudă ea se spânzură-ntr-un dud

Ivan Aivazovski, *Iarnă în Ucraina*, desen, 1874

Poesis

Stela Ember

Poetă

Clujul în februarie 2020

Se anunță o gripă în toate părțile pământului
o fi de la China, o fi
de la chinul de a trăi în Europa?
Nu știu,
dar oamenii în Cluj poartă măști pe gură,
atâtea măști nu am mai văzut de mult timp,
eu însămi caut o mască pentru că
aceea pe care o aveam până acum s-a tocit,
a expirat,
ca să mi-o croiască, apelez la un chirurg
pentru o operație,
dar ea nu poate fi decât una estetică.
După ce îmi evaluează ridurile și crispările,
distribuitorul de chipuri noi
se uită la masca mea de acum
o găsește prea inocentă pentru o confruntare
cu gripa,
de aceea
mă mai amână,
reamintindu-mi rolul pe care l-am jucat până acum,
cu toate măștile mele ce m-au ferit de gripa
porcină,
aviară,
de gripa-gripă.
Dar acum,
apartamentul meu are prea puțini pereți,

atunci când în fiecare colț al casei
sunt doar măști goale.
Ca urmare, nu aș mai avea dreptul de
a purta o nouă mască.
„Iertați-mă, dar n-ați văzut o mască?"
„Vă implor, unde sunt toate măștile?"
„Dacă aș ști ce înseamnă și cum ar trebui să fie,
deja demult ți-aș fi făcut una",
e o frază rostită de tine care mă salvează.

De atunci și până acum

În amintirea prietenei mele, Kati Dobai și a fiicei ei, Hédi

De atunci și până acum
Nu a reușit să facă nimeni nimic
Rusaliile, Misterul Înălțării sunt cu noi...

„Eu sunt cu voi în toate zilele"

Poate atunci
ai deveni acel *„tu"* și aș avea liniștea pierdută?

Și totuși,
lăcașul mănăstirii benedictine
Construcția din cărămidă roșiatică,
La margine de drum,
din satul
Acăș.

De 800 de ani refuză
spoiala și tencuiala din noi,
fie ea de apărare în fața iubirii tale, sau de despărțirea
inexplicabilă
Dureroasă
Până la hotarul blestemului.
Al pierderii cuvântului
Tău?

Clopotul bisericii calvine, reformate,
Al unei foste mănăstiri benedictine
Austeră,
mă plasează în istoria stilului romanic
Transilvania
biserici,
monumente.

Pe câmpul larg ce duce la tine,
mă privești,
tablou cu roșii maci
culeși de mine
„aceasta într-adevăr e minunată,
biserica reformată din Akos".

De atunci și până acum
Nu a reușit să facă nimeni nimic
Rusaliile, Misterul Înălțării,
Sunt ale noastre
„tablou
de roșii maci..."

P. S. Biserica din Acăș, care își cântă ființa legendară, e peste drum de farmacia ce păstrează amintirea prieteniei mele de 43 de ani, cu generoasa Kati, femeie ce și-a risipit iubirea, dăruind-o până la patimă și sacrificiu celor aleși din jurul ei.

De ziua ta onomastică

E sărbătoare.
Sfântul Ioan Botezătorul.
Dar tu evoci istoria unui rege al neamului tău.
Uitând că eu te știu, Silent Pen.
Prietenul meu generos, împăciuitor.

În timpul acesta de confuzie cineva scrie
despre o credință străveche
*„omul care se uită în ochii omului iubit și îl rănește
se transformă în... lup".*

Mă bucur
De clipă.
Declin două nume...
de Sfântul Ioan Botezătorul...

El

(*După o vânătoare pe măgură, Șimleu Silvaniei, atacul bestial al unui mistreț rănit*)

El era doar un mistreț
Nu cel cu colți de argint,
El era doar ofranda cuvenită
Pentru a câștiga o sursă de venit,
O friptură bine asortată
Cu ingrediente tip,
buget,
sponsorizare,
avansare,
implementare
după nevoi, ca la noi.

Cel mai tare poem poate fi scris trist,
Nu prin vânare de vânt, de cuvânt
Ci prin legiferare.

Globalizarea sălbăticiei ne va rinoceriza,
Ne va încolți, acoperind cornul prințului din Levant,
apa, iarba, luna, pasărea neagră.

El era un mistreț, gând pribeag în propria țară...

Știrile continuă despre un prinț...

Mersul cârdului de cerbi

„Mersul cârdului de cerbi"
pe mine mă apropie de tine
o vedere aeriană
a sutelor de cerbi
din Baránya, Ungaria
o înșiruire perfectă,
Cu o destinație spre *illo tempore*.

„Mersul cârdului de cerbi"
Al echipei din lumea cuvintelor
De zi cu zi, ce ne leagă în lanțul infinit
Într-o horă a ielelor
A comunicării limbilor.

– *„De ce aleargă cerbii?"*
– *„Numai unicornii "*
„unicornul", șoptesc, e arta poetică a creației tale
Eu, acum, aici privesc
Cerbii aliniați perfect între cer și pământ

Cuvintele tale mă reîntorc la mine psalmodiind
„O, rămâi, rămâi la mine,
Te iubesc atât de mult [...]
Și prin vaierul de valuri,
Prin mișcarea 'naltei ierbi,
Eu te fac s-asculți în taină
Mersul cârdului de cerbi".
E versul poetului neamului meu...

Turnul îngust

Ea era atât de frumoasă,
încât
ochii ei primiseră culoarea cruzimii
împletind șuvița lui de păr în zona inimii ei, fără să tresară
de durere,
ci de singurătate

Ea era atât de frumoasă,
încât
părul ei de abanos deveni sângeriu
dar nu de durere, ci de gol,
golul ei era de dor

Unii credeau că e de tinerețe fără bătrânețe
Dar ea dezmințea zvonul

Golul lui deveni sângeriu
Dar ea acceptă turnul cel mai îngust fără uși, fără ferestre
De dragul lui, ani de zile
Să i se dea prin orificii
Cuvinte pentru supraviețuire

Ea era atât de frumoasă,
încât
chiar magia neagră
se făcea mai albă
în ochii lui

Odată, refuză să mai accepte cuvintele azvârlite
Pentru supraviețuire
Deveni, astfel, legenda femeii Elisabeta din orașul meu,
Contesa din orașul tău.

Te-ntreb: *„când voi fi E. S.?"*
„Nu, tu ești acolo!"

Răspunsul tău, laconic, echivoc,
E ca și cum m-aș ține cu mâinile de frânghia cetății
Asediate de gol ca să înaintez pe scările ce duc la tine

Dragonul, simbolul care te ține ca drept de existență
E tentația ce devine la mine *„zmeu"*
„călătoresc în țara ta"
„Drum bun. Și eu plec în concediu, Ai grijă de tine."

Mă așez la locul meu, în turnul îngust fără ușă, fără ferestre,
Ca să primesc la interval de zile și nopți
Rația de cuvinte, monosilabe,
După *„logica funiei cetății"*.

Poesis

Dorina Stoica

Poetă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

„...la micul dejun întind visele pe pâine și mușc."

Am început să semăn cu o ploaie

Timpul meu și-al tău vor încolți
pe-un câmp cu maci, o mare de visări.
În vreme ce alții se nasc pentru-a muri,
noi vom muri mereu spre a ne naște
din apa ploii și apoi din duh.
În nopțile fierbinți de vară pe cer,
fără de număr stele și-n iarbă licurici.
Înmiresmantă liniștea-i rotundă...
Puși la urcat pe colțul lunii, nori.
Am început să semăn cu o ploaie,
lăsând în urmă vara, curcubeu.
Timpul curge lin și monoton
dintr-un capăt într-altul al zilei.
Al tău dinspre zi înspre noapte,
al meu dinspre noapte spre zi.
Ne vom găsi o curgere-mpreună
Ca un pârâu umflat după nebune ploi.

Risipă

Orașul acesta e trist,
cerul bălțește de apă.
Alimentez tabieturi și un spleen uriaș.

Mâine va fi o altă zi de luni!
Dacă mai stăm mult în casă
o să-mi crească rădăcini în tine.
M-ar mulțumi și mâine un sărut vechi,
și iubirea aceasta
ferecată de prea multe ploi,
până ce soarele va colbui cărări.

Să mai vii, măcar o dată pe anotimp
ca să-mi povestești, mai înainte de insomnii,
cum orice început are un sfârșit.

Noaptea coboară dinspre asfințit spre lună
de trei sute șaizeci și cinci de ori pe an.
Asta mă face să gândesc...
Neiubirea e mult mai mare decât iubirea,
viața e doar o fărâmă de moarte.
Câtă risipă e-n toate!

Poeta

mă urmărește
noapte de noapte.
Sufletul ei captiv
între două lumi, ceață albă,
aleargă după mine.
Strig!

E prizonieră,
strigătul e mut, acolo nimeni
nu aude.
E poeta, fără trup aleargă,
vrea trupul meu, pentru păcate
are nevoie urgentă de el.

Luna e roșie.
Din somnul tău,
în somnul meu
ne urmărește noapte de noapte,
poeta!

Anotimpuri

În fiecare noapte
caut locul unde am plâns.
În fiecare noapte
caut locul unde am râs,
unde am iubit, m-am rugat.

Mă culc vară,
mă trezesc toamnă.
Îmi cad frunzele, mă fac iarnă.
Sparg între dinți tăcerea.

În palmele mele
înfloresc și se trec
ghioceii, trandafirii,
regina nopții, crinii
Crăițele și crizantemele.

E atâta viață
și atâta moarte
înlăuntrul meu.

Poesis

Luminița Zaharia

Poetă, prozatoare

gestionare

gestionarea durerii
e o știință al naibii de grea
și nu se învață
decît exersînd

se începe cu nașterea
(propria ta naștere
dacă mai era nevoie să spun)
prima experiență
fără cenzură

apoi se aplică
invers proporționalitatea
așa încît la senectute
durerea să fie tratată
infinitezimal

un scîncet abia
moartea

dar iubirea? cum se gestionează ea?
mă întrebi candid
iubitule inventat

iubirea e liberă să se risipească
așa cum vrea ea!
îți răspund un pic superior
apoi te închid
într-o nouă carte
greu de digerat

în spectacol

mă dau în spectacol pe acoperișul lumii
strig din rărunchi *eu pot să zbooor*
nu mă așteaptă niciun nor
în parcare
dar nu îmi pasă
sunt pe cont propriu
și asta îmi crește nivelul adrenalinei
pînă la punctul de aterizare forțată
dacă așteptați vești despre mine
citiți povestea cu
a fost odată

nu îmi pasă, atîta vă spun,
nu îmi pasă
zarurile au fost aruncate
în gura detectorului de minciuni

și, la final, să iasă supa grasă
puneți-mă pe mine, oameni buni!

poem romantic

pe gheața subțire
a romantismului d'antan
desenez opturi care fac nani
și, că tot e la modă *#rezist*
arunc orice balast: hainele, banii
greul din suflet, amintirile toate
patinez pe nemîncate, pe luptate
cu fiecare pală de vînt

pe gheața asta subțire
de iubire vă cînt
dar așa, în surdină
ați face bine să vă ascuțiți auzul
să aruncați haloul de lumină
și tot ce v-ar mai putea încărca

nici oameni, nici îngeri
să patinăm împreună
pe străvezia noastră stea

reset

nu cred în steaua mea, de ce să mint
chiar dacă am încredere în stele
și-un telescop gigant am construit
să aflu noi mistere despre ele

am apucături domestice, mi-e casa
un sanctuar de lucruri inutile
un hoarder incurabil sunt
la niciun sfînt ilie nu am pile

mi-ar trebui, desigur, un reset
vieții să-i dau alt sens, alt țel, alt ton
jur să plătesc taxa pe netrăit
dar cine să apese pe buton?!

îmbătrînită prematur, din lene
om formatat dar nebăgat în seamă
de la un timp, eu cred doar în moș ene
și de mai marii faptelor mi-e teamă

sunt lașa lașilor, de ce să mint
așa că stau în banca mea, cuminte
aștept cireașa pentru tort, pusă deoparte
precum toată obștea mă minte

Poesis

Nicolae Mătcaș

Poet
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Sperjur

Jură, mâța, -n nevricale,
Că n-a pus laba pe-un pui.
Dar ce mai la deal, la vale,
Când eu însumi o văzui!

Efect... curativ

Mă crucesc cum bați din limbă
Și cum depeni din picioare.
D'aia-i trupu-ți ca o drâmbă,
Gura – ca o sunătoare!

Ordonatorul... ordinii

Este-o forță creativă
Reglând totul din condei,
De aceea și-n derivă
Lumea-i la... deriva ei.

Că-i cuminte și cu minte

Drag mi-i omul cel cuminte,
Nimenea nu-i suflă-n ciorbă,
Că-i deschis nu doar la vorbă,
Ci așijderea – la limbă.

Ipoteză

Omul curios, se pare,
Negru, galben, alb, mulatru,
Are-o genă din născare:
Să despice firu-n patru.

Catrene coraligene

Leac pentru dezlegare de limbă

Pe când studia țambalul
Parcă-i sta în gât pantalul,
Dar, cum auzi marímba,
I se dezmorți și limba.

Mândra... cere sacrificii

Azi o salbă, mâine-o țoală,
Tot deznoadă, bade, punga.
După-o vară, îndelunga,
Se trezi cu punga goală.

Bea, Grigore, agheasmă

Eu, gurmand fără de vrană,
Mă-nsurai c-o dobrogeană
Și de-atunci pân-azi, măi nene,
Mănânc numai dobrogene.

Un apel, dar ce-argumente!

Când: „Să bem, dar cu măsură",
Ți-a ieșit un sfânt din gură,
Când: „Să bem, că viața trece!",
Ți-au ieșit nu doi, ci zece.

La necaz de dorul lelii

S-a-ntâmplat, de Ziua Crucii,
Ca să-i dea lelea papucii,
Și, urmare țăcănelii,
Umblă-așa, de dorul lelii.

Căniță, om sucit

Unde cinci au a desface,
El ține de-al șaselea.
Orice-i dai să-ți facă, face
Numai pe de-a-ndoaselea.

În duși răi de dimineață

Care viespi îl deocheară,
Care țeapă să-i fi pus,
Că, din chejii buni de-aseară,
S-a sculat cu dosu-n sus?

Îndârjire drăcească

Precum stropul roade-n tartru
Până-l face bucățéle,
El făcu pe dracu-n patru,
Până ce-i intră sub piele.

Dragoste la prima vedere

Stol de fete-n horă. Iu-u-u!
Badei una îi plăcu.
Cât să joace-o polcă, iá,
A prins dragoste de ea.

De Sânziene

Paște-o mamă-un pici și-o pice,
Nu cumva în șanț să pice.
Săruta-le-o-aș pe maica,
Toată ziua sar drăgaica.

Prea mult piper strică

Lărgind glumei decolteul,
Îi sări fetei troleul
Și-acum nu-și găsește locul
Cum să dreagă busuiocul.

Războiul și lumea

Nevoit sunt, ca aráp,
Să-mi pun toată lumea-n cap,
Pe când dânsa, cert, o are –
Lumea toată – la picioare.

Apa dă din matcă

Ani cam mulți s-au măcinat la moară,
Lumea, însă,-i zice domnișoară.
Când îi spui c-a fost odată fată,
Ea se face Dunăre turbată.

Să nu te joci cu focul

Tot făcând-o pe nebunul
Când trăgea în ciori cu tunul,
Sosi unde vrea s-ajungă:
Astăzi chiar că e-ntr-o dungă!

Record olimpic

Calmul lui – Olimpul n-are.
Doar o dată,-n nevricale,
Își ieși din balamale:
Îl atinse unde-l doare.

Săracă inimă-a mea

Zice-un ins: „Te doare-n piept?!
Hai diseară la concert!”
Arta și-a făcut efectul:
Aș zbura. De n-ar fi pieptul.

De la gri la cenușie
Cale e de-o-mpărăție

O fi struțul oară proastă,
Însă are măcar creastă.
Ce te faci, dar, c-un emú:
Nu tu minte, creastă nu?!

Fellini și epigonii

Fără robă, fără tocă,
Filmul lui făcu epócă.
Voi – cu robe, toci, avere
Și cu filme… efemere.

Ce mi-i dobza, ce mi-i cobza

Cum fura, uitat, pe rupte,
Prins, mi ți-l legară dobză
Și, prin lovituri abrupte,
I-au făcut spinarea cobză.

Transparența – cap de ceartă

Soața,-n transparente rochii,
Ochii-ți fură – s-o deochi.
Seara, soțu-i scoate ochii:
„Prea-ți făcea lumea din ochi!”

Aforisme

MAXIME... MINIME (3)

George Corbu

Scriitor, traducător, jurist
Primul președinte al Comisiei Naționale a Bibliotecilor
Președintele Uniunii Epigramiștilor din România, Directorul revistei „Epigrama”
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Cum îți este sufletul: în rezervă sau în retragere?

Vai de viața al cărei itinerar se află între iluzii și perfuzii.

Alimentele, ca și omul, excelează prin EU-ri.

Suferința mă îmbracă ireproșabil.

Din pridvorul morții viața apare în toată indecența ei.

Murmurul ființei cine să-l priceapă?

Majusculele – Napoleonii cuvintelor.

Stilul lui este, ca și el, șters!

Altruism? Alt truism!

Om înrăutățit am tot avut; îl aștept pe cel îmbunătățit!

A devenit un nume cu renume sponsorizat.

Din cerul întrebării răspunsul se prăvălește la pământ.

E un nonsens adică un nou sens.

În vremuri de pandemie, fiecare dintre noi este un morCOVID.

Covide et impera!

Cutezismul dumitale este departe de a fi *minimul unanimism*!

O simplă propoziție ne situează în opoziție. Vezi ce simplu e?!

Vorbe sau verbe? Adjective!

Dezproprietărește-mă, Doamne, de spirit ca să-ți rămân pururea indiferent!

Simțire sau ne-simțire, aceasta e dilema. Era mai bine să rămână întrebare!

Motto: *Fiecare zi cu aforismul ei.*

Ce păcat că nu mă termin (ca nume) într-un sufix... onomastic și național, desigur.

Aforistul este un gânditor privat care râvnește la domeniul public.

Intrarea în adormire – primul pas spre trecerea în (ne)uitare.

Știu că există Dumnezeu, dar până acum nu s-a oferit nimeni să ne facă cunoștință.

Prefer s-o împrumut, decât s-o pierd! E vorba, cum altfel, de glorie. Dar ce credeați?

Moartea nu e *completă* decât când e *cumplită*.

Să vă fie zilele precum filele ce înnegriți: antologice!

Acordul nu generează progres. Dezacordul, da!

Să aibă nevoie de onoruri doar cei fără de onoare?

Ar fi zadarnic un *Tratat despre zădărnicie*?

Știu de ce unui câine de pază al democrației îmi vine să-i spun: Marș!

S-a chinuit în diferite fericiri...

Adevărul gol-goluț se simte stresat din această pricină.

N-am fost niciodată supleantul nimănui, ci doar, din când în când, al meu și *numai al meu*!

Să ceri, nu să cerșești sprijin!

Românii transmit geniul omeniei ca pe un stigmat.

Ce bine s-a ȘTABilit!

Cum să mă simt: ca un arcuit semn de întrebare!

La înmormântare am „donat" lacrimi de tristă necesitate.

Testosteronul face mușchi, creierul, din păcate, nu!

Sunt prieteni de bine și prieteni de rău.

Incompatibilitate estetică: minciuna împopoțonată și adevărul gol-goluț.

Prezervativul: pălărie sexuală!

Păcate albe, păcate negre...

Din moment ce te-ai declarat *agnostic*, ce nevoie mai ai de un *di-agnostic*?

Aștept o întrebare care să valoreze cât un răspuns.

Om de cultură, om de coprocultură...

Sunt tânăr: la vârsta de optzeci de ani încă mai cer autografe!

Unde nu există timp există spațiu și lacuna e astfel remediată.

M-am dedicat eternității precum alții paternității...

Doar o consoană să facă diferența între lacună și lagună?

Mi-e dor de o lume de oameni!

Unii au nave, noi avem Târ-nave!

Să ne adăpăm dintr-o fântână carteziană, atât ne-a mai rămas!

Am o contradicție cu el.
Cu cine?
Cu celălalt eu!

O vocabulă pendulând între titulatură și învestitură: Maestru.

Sunt propriul meu scriitor.

Trăim ca porcii în cocină și când vrea stăpânul ne taie beregata...

Ce s-ar fi întâmplat dacă și ideogramele ar fi fost grecești?

Nimeni nu este imunizat împotriva divorțului.

Oare visul meu se bucură că i-am dat viață?

Să nu-ți faci din mândrie prejudecată!

În capacitatea sa de creație se manifestă, în fapt, o crasă incapacitate.

Există raționamente cu urmări dogmatice.

Cel mai *groaznic* loc pe lumea asta rămâne tot *Ivan*!

Ce faci?
Abisez!

De la un timp mi-am devenit simpatic.

Am numai prieteni de talent, caut unul de geniu.

Cenzura transcendentă era la Blaga, la noi ceilalți este mult hulita cenzură contingentă.

Soția/soțul trebuie să fie parte dintr-un întreg. E la latitudinea fiecăruia să-și aleagă, dacă e vorba de partea cea bună sau cea rea.

Cunosc un singur vaccin: ironia. De aceea, nu suport injecțiile.

Viața este o curvă pe care o poate avea oricine.

Urâtul nu e nici probabil, nici posibil, ci pur și simplu... uman.

Nu trebuie să fii cineva ca să faci câte ceva!

Cu adevărat vă spun că nu vă spun adevărul!

A jigni poate fi, uneori, cel mai mare omagiu adus cuiva.

Îmi place să cred că asta-i și viața de dincolo.

Oricine nu înseamnă orice OM!

Sunt atât de generos că mă pot suporta și pe mine.

Neființa e superioară Ființei.

Depinde unde vrei să intri: în monarhism sau în monahism!?

Dumnezeule, pentru ce ne-ai ne-isprăvit?

A fi sau a nu fi, nu e o întrebare, ci o dilemă.

E un distins din ce în ce mai stins...

Cioran a livrat, în relativ puține aforisme, producția unei fabrici de pesimism.

Sufăr de un viciu biografic major: m-am născut la oraș.

Îți dau întâlnire peste zece cărți!

Ce limbă cunoașteți mai bine?
Vulgara!

Între adevăr și eroare se situează credința: doar ea cunoaște limbajul fiecăruia dintre cele două concepte.

Asemeni unui alchimist transformi motivele în laitmotive.

Receptorii actului literar cată să fie și perceptorii lui.

Interior înseamnă anterior.

Dialectică să însemne oare a vedea defectele drept calități și calitățile drept defecte?

Rolul tot mai puțin sesizabil al accentului: Paris și Páris!

Omul este sau probabil sau reprobabil. Niciodată, improbabil!

Aștept o carte mare pentru copiii mici.

Omul este pandemic prin definiție.

Nevredniciilor mele, recunoscător, le-am închinat o odă.

Chiar și Adevărul merită să afle adevărul!

Paternitatea prolifică a lui Sadoveanu (ca și a lui Iorga) era în deplin acord cu prolificitatea operei sale, altfel spus, avem de-a face cu o dublă paternitate: de operă și de descendență biologică. De-ale geniilor!...

Din trilogia dantescă recitesc cu interes constant *Infernul*, întrucât își are modelul în lumea reală. Celelalte două tărâmuri ale magnificei opere sunt rod al fanteziei poetico-clericale.

Vremea, ca și vremurile: un fiasco!

Mă voi opri, cândva, la mormântul oportun.

Mă autocitez, dar numai prin alții.

Într-un univers pandemic, stigma bate paradigma!

Să fii hoinar ideal sau hoinar după ideal? Dificilă alegere. Cât despre întrebare...

În definitiv, nimic nu este definitiv!

Mă tem că atunci gând voi bate la ușa raiului mi se va spune că nu mai sunt locuri. Încrezător (sau numai nevoit) voi încerca și la iad.

Iubito, tu ești ziua Renașterii mele!

Ne luăm avânt pentru a putea plonja perfect în eșec.

Așa-i stă bine vieții: cu moartea la butonieră.

Lua-o-ar moartea de moarte!

Te invit la o cafea amară pe care s-o îndulcim împreună.

Dumnezeu este imposibilul care este posibil.

Revoluția ghilimetată sau ghilotinată din Decembrie 1989?

Nu mă pune în context! Pune-mă în valoare!

Degeaba ești citit dacă nu ești citat!

La piață:
Dați-mi un kilogram de viață!

Ăsta și mort trebuie împușcat!

De la cel ce face fețe-fețe, pe unele le-am vrea prefețe, pe altele postfețe!

Fac schimb de lacrimă. Urgent.

Omul: animal cu simțul umorului.

Și un *piton* poate fi *pieton*...

În fiecare zi să dai bună ziua limbii române!

Adolescența e bine să rămână minoră.

Întrebările mele sunt ale unui om viu.

Să îmbrățișezi neantul nu este o simplă deraiere filozofică.

Nu scriu aforisme, elaborez direct citate!

Sunt tot eu, dar dintr-o altă uimire!

Prefer un adversar de încredere decât un aliat nesigur.

Și-a încheiat discursul într-o notă de aplomb destabilizator.

Începând cu dezastrul, la noi totul a devenit paradigmatic.

Nu vrei să ruginim împreună?

Avem nevoie de o Uniune a Scriitorilor Pasionați și de încă una a celor Talentați.

Sufăr de *online-ită*, dar mă tratez cu *online-ată*!

Epitaf: A abuzat de speranță, trezindu-i acesteia instinctul de răzbunare, ucigându-l!

Scriu, executând un zigzag sintactic. Cel morfologic poate să mai aștepte.

De ce nu-s *primit* nicăieri, că doar nu-s un *primitiv*?

Am *pionierat* un nou gen literar.

Nulizează-mă, ca să simt că exist!

Iubito, *accesează-mă*!

Fii atât de cât nu poți fi!

Cimitirul oferă maximă fidelitate.

Propun crearea unui *Oficiu Național de Validare a Tristeților*.

Există oameni adevărați și oameni de carton, fie el și asfaltat.

Ca să fie eficientă, spălarea creierului trebuie să intervină ante-mortem.

Nu mi-a plăcut morga, cu atât mai mult nu doresc să-i fac cunoștința după ce voi muri.

Cele două dileme (identice? simetrice?): viața contra moarte, moarte contra viață.

Urare inadecvată: multă sănătate! Or, sănătatea nu e niciodată nici prea multă, nici prea puțină. Ori e, ori nu e!

Succesului, zadarnic i-ai ura succes!

Distanța socială începe de la spațiul de locuit: colibă, cocioabă, bordei... vilă, castel, palat.

Lucrez la „Tratatul despre stingerea sufletelor într-o lume orgasmică".

Am crescut pe Strada Virtuții perpendiculară pe Bulevardul Viciului. Ce bine ar fi fost să fie paralelă!

Câinele ce-l țin în ham mă răsplătește c-un ham-ham!

Prinde corbul, scoate-i ochii, căci corb la corb nu este nici o șansă.

Zilnic contabilizez entuziasmul pierdut.

Carnet de scriitor

SECERĂTORII – O DISTOPIE?

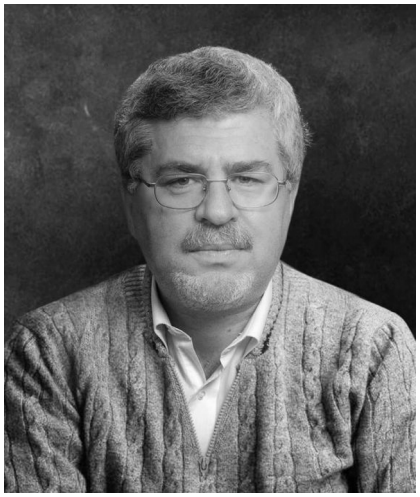

Ionuț Cristache

Prozator, ziarist, profesor

Cu mulți ani în urmă m-a „ispitit” o poveste, pentru un roman nou. Îmi imaginam o lume viitoare, îi ziceam eu *post-muritoare*, un fel de univers aproape perfect, în care oamenii găseau soluții la orice, intrau oricând la o regenerare gratuită, adică descopereau nemurirea. Trebuie să recunosc, multe dintre cărțile mele au avut o destinație precisă, tinerii mei elevi. Știu că mi le-au citit, generații întregi de absolvenți ai colegiului în care am predat filosofie au fost alături de mine la spectacolele de lansare a romanelor, în sala mare a Teatrului „Tony Bulandra” din Târgoviștea mea. Cu câteva săptămâni înainte de invazia *covidului*, a fost chiar ultima întâlnire irepetabilă cu noul meu roman *Cercei în buric*.

Am citit acum câțiva ani un roman nou, se numește *Secera* și e scris de Neal Shusaterman. Povestea mea, iată, a fost scrisă de altcineva, eu nu aș fi putut, oricum, s-o duc până la capăt cu atâta pricepere. Ce se întâmplă în cartea despre care vă povestesc acum? E o lume a viitorului, pare una ideală, foametea și sărăcia au fost eradicate, la fel și bolile și războaiele, grație tehnologiei. Nemurirea oamenilor însă are un preț. *Secerile*, ele sunt soluția, reprezintă o clasă specială, singurii oameni care pot lua viața altora. Și e nevoie să facă asta, pentru a ține populația sub control. Citra și Rowan sunt doi adolescenți aleși drept ucenici ai unei *Secere*. E un rol pe care nu și-l dorește niciunul dintre ei. A lua viața unui om presupune compasiune, dar și un talent anume, pentru a îndeplini sarcina cât mai nedureros. *Secera* ne spune că nicio lume nu e perfectă, nici măcar aceea în care omul a cucerit moartea.

Utopia devine distopie, atunci când ajungi să trăiești zilnic cu frica în sân că vei fi vizitat de o *Seceră*. Se vorbește despre *Seceri*, cum am încercat deja să vă istorisesc aici, că ar fi pline de compasiune, că ele sunt singurele care pot lua vieți și că oamenii trebuie să-și accepte soarta cu demnitate. În principiu, cei mai vulnerabili sunt cei predispuși la accidente, cei care oricum ar fi murit în scurt timp, din cauza modului haotic în care-și trăiau viața. În principiu, pentru că există și *Seceri* care s-au îndepărtat de la valorile morale ale castei lor, ele nu țin cont pe cine omoară și de ce sau ce arme folosesc și cum, dacă cei omorâți suferă sau nu. Nu au principii, de fapt. Să recapitulăm, omul e mai presus de Dumnezeu, nu mai există nimic de descoperit, războaiele au încetat, iar guvernele au fost abolite, politica nu mai există. Cum moartea a fost eradicată, oamenii ajung și la vârste de sute de ani. Odată ce corpul lor a început să îmbătrânească, există posibilitatea să își dea vârsta înapoi, străbunica are 30, bunica 50… Și, ați înțeles, pentru a evita o aglomerare a planetei au apărut *Secerile*. Care *spicuiesc*... Oameni… Uneori, scrisul și stilul sunt naive și lipsite de profunzimea unui roman mare, dar povestea trebuie citită. Are și dragoste, are și durere, este ca o zvârcolire într-un anotimp fără măsură.

Secerătorii sunt printre noi? Nu știam, atunci când am citit romanul, că *secerătorii* chiar sunt, de fapt, printre noi. De pildă, o doamnă suavă ca o garofiță, delicată, gingașă, trandafirie și aromitoare, care umple poza cu chipul ei bălai, de privighetoare în zbor… Deci, șefa FMI zicea că bătrânii trăiesc prea mult și este un risc pentru economia globală, trebuie făcut ceva, așa șoptea ea cu buze țuguiate și zbârcite. Între alte măsuri, *frumoasa* bătrânică *femeistă* crede că beneficiile ar trebui să fie reduse și vârsta de pensionare să fie prelungită din cauza *„riscului de a trăi mai mult decât era de așteptat”*. Ce denumire poetică: *„risc de longevitate”*! Cică, în termeni absoluți, costul prevăzut va crește cu zeci de miliarde de dolari la scară globală. Adică, se spune direct că „a trăi mai mult este bine, dar are un risc financiar semnificativ. Ne va costa mai mult ca indivizi, corporații și guverne. De aceea, trebuie să ne îngrijorăm acum pentru riscurile longevității, astfel încât

costurile să nu ne sufoce pe viitor". Treaba asta cu sufocarea a cam început să se rezolve de vreo doi ani… Și mai zice, tot cu răceala propriei senectuți, că în 1750, speranța de viață în țările Europei Occidentale nu ajungea la 40 de ani, iar din 1900 a crescut, ajungând la 80 de ani în 2010. Națiunile Unite prevăd că în 2050 speranța de viață va fi de 86 de ani în economiile avansate și de 82 de ani în țările în curs de dezvoltare. „Recunoașterea și atenuarea acestui risc este un proces care ar trebui lansat acum", mai spunea frumoasa în chestiune. Directoarea FMI credea că trebuie luate și alte măsuri, adică reducerea pensiilor, creșterea cotizațiilor și posibilitatea ca statele membre să angajeze asiguratori privați pentru a acoperi acest „risc pentru persoanele care trăiesc mai mult decât se așteaptă". Șefa FMI conchide, reamintind că toate aceste reforme „vor dura ani până să dea roade", iar orice întârziere în procesul prevăzut va face dificilă confruntarea cu această provocare așa cum ar trebui. „A acorda atenție îmbătrânirii populației și riscului de longevitate suplimentară face parte din setul de reforme necesare pentru a restabili încrederea în viabilitatea bilanțurilor sectorului public și privat". Aia e, ghem, set și meci… Doamnă, cucoană, madam, frumoaso, gingașo, sclipitoareo, nu e mai ușor să angajezi matale niște *secerători*? Hai, citește cartea aia, *Secera* de Neal Shusterman și trage-i un program FMI de aplicare urgentă! E clar, am avut ceva din Nostradamus în mine, se pare că remediul e în plină expansiune planetară…

„Cum moartea a fost eradicată, oamenii ajung și la vârste de sute de ani. Odată ce corpul lor a început să îmbătrânească, există posibilitatea să își dea vârsta înapoi, străbunica are 30, bunica 50… Și, ați înțeles, pentru a evita o aglomerare a planetei au apărut Secerile. Care spicuiesc… Oameni…"

Albrecht Dürer, *Cavalerul, Moartea și Diavolul*, gravură în cupru, 1513

Document

REÎNTÂLNIRE CU SCRIITORUL FĂNUȘ NEAGU

Cornelia Bartels

Poetă, prozatoare
Germania

Fănuș Neagu

5 aprilie 1932, Grădiștea de Sus, județul interbelic Râmnicu Sărat, astăzi județul Brăila – 24 mai 2011, București)

Reîntâlnirea peste timp cu scriitorul Fănuș Neagu… am pregătit-o de mult timp, desigur cu mari emoții și aduceri-aminte. Am ascultat alte interviuri ale sale ca și cum ar fi fost aievea, retrăind de departe și totuși atât de aproape totul, am citit și recitit articolele scrise în ultimul timp, așa am cules și ales din gândurile și mărturisirile sale mai recente, petrecute în perioada dintre anii 1980–2011. În felul acesta am căutat să mă apropii de marele scriitor-boem, să-mi reamintesc de ziua aceea din luna mai 1980 când ne-am întâlnit cu adevărat pentru un interviu și când m-a avertizat, jumătate glumind, jumătate foarte serios: „Să vă pregătiți întrebările, că eu am ce povesti despre Brăila plină de zâmbete. Știți unde locuiesc?”. Nu știam, recunosc, și nici Aurel Mihailopol, fotograful care mă însoțea, nu știa. Dar totul a fost foarte rapid rezolvat. Aud la telefon un glas grăbit care-mi dădea detalii: „E simplu. Casa e vizavi de benzinărie”, și mi-a dat adresa… Într-adevăr, casa în care locuia cu familia se afla undeva în cartierul frumos al Bucureștiului, aproape de Șoseaua Kiseleff, vizavi de o benzinărie… Așa l-am putut găsi foarte repede. Ne aștepta. După aceea nu l-am mai văzut mulți ani. Păstram figura omului tânăr și mereu pus pe vorbă, pe glume, pe gâlceavă… și așa îl iubeam cu toții pe Fănuș Neagu, pe care nu te puteai supăra…

Cum te poți supăra pe cineva care mărturisea cu o mare sinceritate: „Sunt un expert în scufundări în vis”. Numai ascultându-l povestind, citindu-l, intrai într-o altă lume, o lume numai a lui, „fănușiană”, la care erai și tu, ca cititor sau prieten, invitat să participi alături de el. „Îl iubesc pe Fănuș Neagu pentru că gâlcevește ca un întreg stol de vrăbii și e deștept, și puternic ca un buhai cu capul lui Voltaire”, îmi mărturisea într-un interviu pictorul Constantin Piliuță, și cele spuse de el îi conturau perfect portretul scriitorului prieten… Dar chiar el însuși mărturisea cu atâta sinceritate, cu atâta spontaneitate și frumusețe când afirma: „Ca scriitor, știu precis că sunt pușca, sunt glonțul și pieptul care-l primește”, căci nimeni altul decât el însuși nu ni se putea destăinui atât de elocvent. A trecut prin viață știindu-și cu desăvârșire menirea de alcătuitor de vise, de povești, de mărturisiri încredințate cuvântului scris, așa cum găsim consemnat în cartea sa *Întâmplări aiurea și călătorii oranj*: „Ca orice om, mă simt construit din renunțări și

aspirații, sunt o formulă magică și un erou suspect, fac parte din consiliul secret al verii sau al misterelor verii, care acceptă provocările pelinului, melancolia Bărăganului și înălțarea în tainele divinității a Vârfului cu Dor".

Melancolia Bărăganului a învăluit permanent muza marelui scriitor. Neobositul Fănuș și-a dedicat viața cuvintelor potrivite care te-nalță citindu-l, într-o lume numai de el știută. Ne-a dăruit prin cărțile sale visele și talentul menirii de scriitor născut cu acest har divin al cuvântului scris…

Citindu-l pe Fănuș Neagu, trăim momente de splendoare ale limbii române. Numai răsfoindu-i cărțile, aflându-le titlurile, intri într-o lume aparte, deosebită, care-l reprezintă. Începând cu cartea sa de debut din anii 1960, volumul de povestiri *Ningea în Bărăgan*, putem continua lista minunatelor titluri de carte ce au urmat și care ne îngăduie să pătrundem, ca cititori, alături de lumea scriitorului care recunoștea cu zâmbetul pe buze: „Duc Dunărea în spinare spre Vârful cu Dor". *Îngerul a strigat* (1968), *Frumoșii nebuni ai marilor orașe* (1976), *Cartea cu prieteni* (1978), *În văpaia lunii*, nuvele (1979), *Insomnii de mătase*, însemnări (1981), *Întâmplări aiurea și călătorii oranj* (1987), *Scaunul singurătății* (1988), toate aceste titluri reprezintă o lume de vis care te îndeamnă să le citești, să-ți odihnești gândurile citindu-le…

Autorul ni se destăinuie în felul său propriu, de neconfundat, ni se mărturisește cu o splendită sinceritate și frumusețe, lăsându-ne să aflăm și ascunzișurile sufletului său boem, de om cu umor și bucurie de viață… Singur recunoștea că „în jurnal sunt mai aproape de mine însumi. Mai josnic, mai curat, mai nemernic, mai… iunie, iulie, august", și îl credeam pe deplin. Mărturisesc cu o mare părere de rău că nu am citit cartea sa *Scaunul singurătății*, despre care chiar amintește pe parcursul interviului, apărută mult mai târziu. Eram deja departe de lumea aceea deosebită, mirifică, a unui București boem… eu însămi fiind așezată ani de-a rândul pe un scaun al singurătății. Mă ridic acum cu nostalgia acelor ani, răsfoind manuscrisele interviurilor de odinioară, pregătindu-mi cu grijă și emoții reîntâlnirile…

*

Nu l-am mai văzut pe Fănuș din ziua aceea de duminică dintr-un mai călduros al anului 1980, decât foarte târziu, prin anii 2009, 2010 și reîntâlnirea de atunci a fost fugară, în cercul unor prieteni, dar a fost teribil de emoționantă… Aproape de neuitat. Nu mai era tânărul de 48 de ani, vesel, glumeț, atent, spontan, vorbăreț, ironic, era un om marcat de boală și de suferință, dar cu același suflet bogat și vorba plină de farmecul cuvintelor rostite. „Eu o să trăiesc mai mult decât voi toți, pentru că am în palmă două fulgere. Mi-am plimbat mâinile pe două piersici descântate de baba Anica și pot să fulger pe cine vreau eu", mărturisea cândva, demult…

Moartea nemiloasă i-a oprit bucuria vieții la numai 79 de ani, în acel 24 mai nemilos al anului 2011, și odată cu el s-a terminat o lume, o lume „fănușiană", de neconfundat, care-i aparținea numai lui, talentului său genial. O lume care nu se va mai repeta și nu se va mai întoarce printre noi… Poate doar acum, când încerc să mă reîntâlnesc cu Fănuș Neagu, republicând acest interviu, apărut în 8 mai 1980, în revista „Flacăra" , la pagina „Atelier" din cadrul rubricii „Pentru minte, inimă și literatură"…

*

Îmi cobor ochii pe manuscrisul păstrat cu multă grijă. Îl citesc și-l recitesc ca semn de omagiu pios. Revăd micile și puținele corecturi făcute de scriitor și totul mi se pare și mai prețios, și mai demn de păstrat și omagiat. Dar, mai ales, ultimele rânduri din interviu adăugate de Fănuș, cu zâmbetul acela puțin ironic, șugubăț… „deh, totul e bine, este corect, dar cum «verba volant, scripta manent», ar trebui să fie și mai bine"… Și atunci a pus mâna pe creionul ascuțit care-și aștepta pe birou rândul la scris, a adăugat la finalul interviului acele trei rânduri:

„Probabil că…

– *Probabil că?*

– Probabil că nu sunt artiști".

Parcă-l văd cum stătea la biroul său într-un scaun din lemn, închis la culoare, sculptat, ca un scaun domnesc, așa cum a și fost prins de ochiul magic al aparatului foto al marelui Aurel Mihailopol, fotograful revistei „Flacăra", care a dorit să mă însoțească și să-l fotografieze pe marele scriitor. Apoi mi-a înmânat ceremonios o foaie care stătea deja pregătită pe biroul său, pe care era scris: „Cititorilor revistei «Flacăra», cărora le doresc o vară frumoasă, plină de soare și de cântec, le dăruiesc tot ceea ce am avut mai frumos în mine: surâsul inimii". Fănuș Neagu.

Impresionantă dedicație, pe care acum o rescriu cu aceeași emoție cu care am primit-o odinioară, emoție pe care o retrăiesc azi, înaintea reîntâlnirii cu Fănuș, neuitând să îi mulțumesc din inimă (poate mă aude de acolo, de sus, din infinitul lumii!) și mă grăbesc să o dăruiesc cititorilor revistei „Leviathan"…

Mönchengladbach, Germania
Decembrie 2021

Fănuș Neagu: „Mă documentez în fiecare zi, în orice loc al pământului m-aș afla”

Zi de duminică, plină de soare, de la sfârșitul lui aprilie. Scriitorul Fănuș Neagu e acasă. Se pregătește să urmărească o emisiune de televiziune destinată Brăilei și la care, bineînțeles, e prezent.

CORNELIA DJIGOLA (BARTELS): *Așadar, ce vă leagă de Brăila cea „plină de zâmbete”?*

FĂNUȘ NEAGU: Acolo m-am născut. La 5 aprilie 1932, în comuna Grădiștea, județul Brăila. Studii? Risipite. Ba Liceul Militar, ba Școala pedagogică, ba 2 ani la Filologie.

C. D.: *Dar „Școala de literatură” pe care ați urmat-o alături de alți colegi de breaslă? Ce a fost ea, de fapt? De unde a pornit inițiativa organizării unei asemenea „școli de literatură”?*

F. N.: Mă leagă amintiri frumoase – tinerețea – cu toate că mulți înjură astăzi această școală. Este destul de probabil ca atunci când a luat naștere, în intenția organizatorilor să fi fost prezentă și fraza (cu toate că nu-i bănuiesc de lecturi prea multe) din Topârceanu, care sună cam așa (o redau din memorie): Păcat că I. L. Caragiale murind, duce cu el în neființă uluitoarea lui știință de a scrie literatură. Să fi stat și această dorință a lui Topârceanu la baza înființării Școlii de literatură, e greu de închipuit. O școală care să-i învețe pe oameni scrierea literaturii n-ar strica. Dar această școală, pe care au absolvit-o mulți dintre scriitorii de azi, la vremea respectivă își merita locul, fie și numai pentru faptul că aduna, de la cenaclurile țării, tinerii scriitori și îi dăruia cărții, lecturii aprofundate, fiindcă, să nu uităm, în acea epocă a citi mult și din diverse literaturi însemna a fi cel puțin dușman al țării tale și al poporului. Școala și-a avut rostul ei un an sau doi, de altfel, pe urmă a și pierit, dar ea, pare-se, a rămas în mintea multora dintre cei care au absolvit-o și ca un instrument de tortură scolastică… Știm cu toții că lucrurile dure se păstrează în amintire până la moarte, iar cele frumoase se plătesc, cel mai adesea, cu lovituri de picior. Școala aceea, revin, a avut și părțile ei bune, indiferent că eu am fost exmatriculat cu vreo câteva săptămâni înainte de a o absolvi.

C. D.: *De când ați început să scrieți?*

F. N.: Am început să scriu din clasa a IV-a de liceu. Scriam romane polițiste pe care le citeau colegii de dormitor, apoi mai scriam poezii mizerabile, bineînțeles, de amor. În tinerețe am participat la toate concursurile literare și n-am câștigat niciunul. Bănuiesc că dacă funcționa sistemul de azi al editurilor în ceea ce-i privește pe debutanți, n-aș fi apărut niciodată în literatură.

C. D.: *Care este drumul străbătut de scriitorul Fănuș Neagu de la prima la ultima apariție editorială?*

F. N.: Este drumul de la scriitorul de autentică tradiție realistă și obsedat de Sadoveanu, Istrati, Galaction, Rebreanu, la scriitorul de azi, obsedat de aceiași mari înaintași, dar purtând pecetea și a furtunoasei proze americane, și a prozei ruse. Și mai e și un drum răsucit: de la proză la poezie și înapoi la proză, căutând armonia dintre aceste două genuri care își sunt străine, de la realism la puțină „decadență” (cât îi trebuie omului în fapt de seară!), de la acceptarea lumii la modul imnic, cândva, de mult, la răzvrătire, neacceptarea și răsturnarea adevărurilor vechi.

C. D.: *Ce vă place mai mult să scrieți ?*

F. N.: Povestire. E domeniul la care simt nevoia să mă joc serios: vin la rând romanul și teatrul. După ce termin *Scaunul singurătății*, pe care-l lungesc de câțiva ani și, în sfârșit, îl voi isprăvi, mă voi întoarce la prima dragoste – povestirea, și cel puțin câțiva ani voi publica săptămânal o bucată. În acest sens, cred că voi schimba definitiv cronica sportivă cu povestirea…

C. D.: *Ați amintit de **Scaunul singurătății**, dar nu știm încă nimic despre el…*

F. N.: E un roman de atmosferă și înfrângere. Veți afla în el și Dunăre și dragoste, dar cel mai mult durere și înfrângere.

C. D.: *De unde-și ia scriitorul Fănuș Neagu seva povestirilor sale?*

F. N.: Din copilărie, din Bărăgan, de la Brăila și din toate drumurile pe care le fac prin țară, prin lume și prin cărți. Ca orice scriitor, eu mă documentez în fiecare zi, în orice loc al pământului m-aș afla. Umblu mult, mult, și-mi notez câte-un fir de poveste aproape în fiecare zi. Am în caietele mele, nefinisate, foarte multe povestiri din viața contemporană.

C. D.: *„Caietele mele” înseamnă, de fapt, adevărate tomuri, bine legate, care-și așteaptă doar răsfoirea, ca apoi să-și găsească întruparea în cuvântul de-o inegalabilă frumusețe și tainică înțelegere din scrisul dumneavoastră. Dar, până atunci, scriitorul Fănuș Neagu este mereu prezent în coloanele diferitelor reviste, cotidiane. E greu să faci publicistică?*

F. N.: Da, e greu. Publicistica mă consumă imens, dar îmi dă și voluptatea că pot fi prezent, sub ochiul cititorului, săptămânal. Publicând prea puțină proză, trebuie să-mi hrănesc orgoliul într-un fel sau altul. E o comunicare cu cititorul pe care nu o recomand cu prea multă căldură tinerilor scriitori, mai ales celor care nu posedă o experiență de viață întinsă și tulburătoare și n-au puterea de a-și dispersa talentul. Publi-

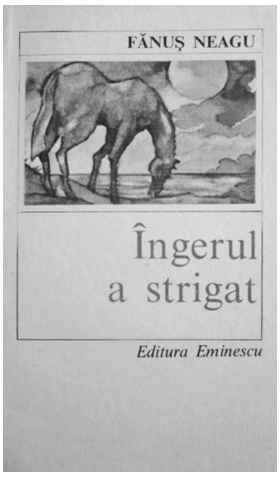

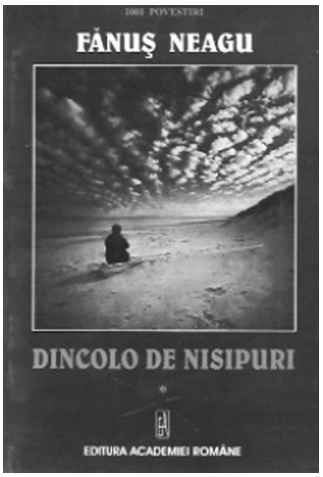

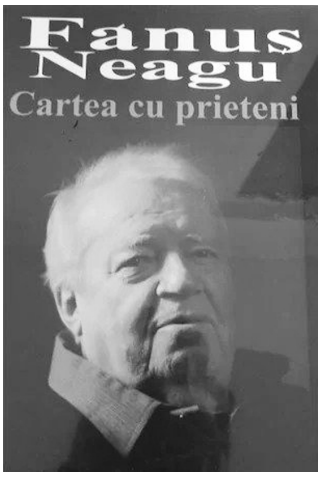

cistica este un fel de blestem. Pentru ea îți trebuie tot atâta chemare ca și pentru un roman-fluviu. Numai că nu cunoaște niciodată în timp gloria unui roman sau adâncimile acestuia. Eu fac publicistică fiindcă strâng uneori lucruri ce nu se pot spune decât într-o însemnare la zi și nu pot rămâne cu ele în suflet sau în gând, sau numai povestindu-le prietenilor.

C. D.: *A fi scriitor înseamnă o profesie pe care să o slujești ca pe oricare alta sau e pur și simplu un dar pe care îl au numai unii care cred în el, mai mult sau mai puțin, dar care scriu, scriu mai tot timpul, socotind că asta-i datoria lor?*

F. N.: Profesia de scriitor există în sine ca orice altă profesie, dar e mult mai chinuitoare decât altele. Nu știu dacă mai frumoasă, dar mult mai aproape de inima omului, chiar și a omului modern, ajuns să fie strivit de atâtea patimi care nu sunt numai ale lui, cât, mai ales, ale altora.

C.D.: *Ce înseamnă să fii un scriitor al zilelor noastre, un scriitor angajat?*

F.N.: Să fii de partea țării, așa înțeleg eu scriitorul angajat. A căuta să înțelegi încotro merge lumea, înspre distrugere sau spre salvarea ei, și a spune cu orice risc adevărul despre ceea ce se întâmplă tuturora. Azi, mai mult ca oricând, scriitorul se amestecă în viața lumii și a neamului său. Dacă n-o face, piere ca artist, dacă nu e un luptător, nu va rămâne în conștiința nimănui. Se vorbește atât de mult de angajarea artistului, dar prea puțini sunt aceia care înțeleg să rișteși să triumfe sau, dacă nu, să dispară. Arta nu mai e de mult un fel de-a te juca frumos, ci un fel de-a jocul cu moartea în marginea dură a vieții.

C. D.: *Sunteți unul dintre autorii care-i citesc și-i ajută pe tinerii scriitori, îndrumându-le scrisul sau opțiunea pentru literatură. Ce credeți despre noua generație de scriitori?*

F. N.: De citit, îi citesc pe tineri, dar, nefiind undeva în vreo redacție, în post de răspundere, nu am cum să-i ajut și-mi pare rău, nu pentru că nu sunt în vreun post mare, nu mi-a plăcut niciodată să fiu șef, ci pentru felul în care aș fi putut să-i ajut.

C. D.: *Afară de sfatul și îndrumările pe care dumneavoastră le dați celor cărora le citiți încercările literare, ce mai înseamnă să ajutați un tînăr scriitor?*

F. N.: Să-l ajuți înseamnă să-l publici. După criteriul valorii și al sincerității ideilor, și al credinței în destinul lui. Pe de altă parte, îmi face impresia că sunt ajutați sute de inși lipsiți de talent. Dovadă, avalanșa de cărți proaste. Nu vreau să dezamăgesc pe nimeni, dar cărțile proaste, fie ele scrise de autori tineri sau nu, vorbesc despre autorii proști sau de oamenii proști.

C. D.: *Văd aici, în fața mea, pe biroul dumneavoastră, multe file albe, frumos stivuite ce își așteaptă rândul. Cu ce vor fi ele acoperite?*

F. N.: Cu proză. Dar cele mai multe dintre ele vor fi, probabil, rupte, fiindcă scriu foarte greu. Așa că s-ar putea să fie pline cu prea puține rânduri bune de încredințat tiparului. De ce s-or fi grăbind unii să arunce pe piață tot ceea ce le trece prin mână, nu și prin tâmplă, n-am să înțeleg niciodată! Probabl că...

C. D.: *Probabil că?*

F. N.: Probabil că nu sunt artiști.

Interviul din revista „Flacăra", apărut în 8 mai 1980, a fost semnat Cornelia Djigola, astăzi Cornelia Bartels.

„Profesia de scriitor există în sine ca orice altă profesie, dar e mult mai chinuitoare decât altele. Nu știu dacă mai frumoasă, dar mult mai aproape de inima omului, chiar și a omului modern." – Fănuș Neagu

Document

PLATON PARDĂU: „SUNT UN OM GREU DE UMILIT”
Interviu realizat de Victoria Milescu

Victoria Milescu

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor din România
Fotografie de Ion Lazu

Victoria Milescu: *Stimate domnule Platon Pardău, de la volumul de versuri* ***Arbori de rezonanţă*** *(1963) şi până la romanul* ***Avocatul diavolului*** *(1993) este o viaţă de om, o viaţă de scriitor. În toată această perioadă, aţi construit un univers propriu, cu personaje care se regăsesc de la o carte la alta, curios, parcă, ce se întâmplă cu ele şi cu acel spaţiu, Doruna. Este vorba de o obsesie, de o metodă de lucru?*

Platon Pardău: Aşa am privit eu scrisul de la un punct al vieţii. Sunt convins că un scriitor, dacă a dat de un filon, trebuie să încerce să scoată cât mai mult din el şi există şansa ca, astfel, să-şi descopere propriul univers. Prin anii ’70, mi-am dat seama că sub aspectul ei epidermic, realitatea socială nu are să-mi ofere mari surprize şi că, dacă voiam să găsesc un sens în scris, nu-l voi afla decât în mine. Eu, mulţi, chiar foarte mulţi ani, nu m-am întors acasă…

V. M.: *La Vatra Dornei…*

P. P.: Iar, dacă s-a întâmplat, am stat doar câteva ceasuri, să o văd pe mama. A existat în mine o frică de a nu mă contamina de o altă lume faţă de aceea pe care o purtam înlăuntrul meu, de ani şi ani, încercând să continuu căutările, dorind să ştiu ce se poate întâmpla cu personajele şi cu lumea aceea…

V. M.: *Din ciclul* ***Tentaţia****, de exemplu. O lume ciudată, cu personaje ciudate. Ele provin din realitate?*

P. P.: Mi s-au întâmplat şi lucruri ciudate. Am folosit, uneori, ca orice romancier, prototipuri de personaje care sfârşeau tragic. Spre stupoarea mea, am aflat mai târziu că acele prototipuri au avut un sfârşit tragic în realitate, lucru care m-a înspăimântat şi care m-ar fi putut descuraja în a mai scrie. Ca şi cum cuvintele mele ar fi constituit un blestem şi, prin vorbe, aş fi făcut un rău cuiva, deşi n-am dorit-o niciodată.

V. M.: *Acest lucru e valabil şi pentru* ***Avocatul diavolului****, care încă din titlu, pare o carte atinsă de aripa maleficului?*

P. P.: Este atinsă de malefic în sensul în care, asemenea altor cărţi ale mele, de la *Ora de dimineaţă* până la aceasta, folosesc un amestec de real şi ireal, încercând să fac din toţi timpii un singur timp, din toate lumile o singură lume. *După Victoria lui Manoliu* (1990), am publicat romanul *Paşaport pentru Australia* (1991), carte a materiei umane, într-o lume în schimbare şi, în acelaşi timp, în neschimbare, pentru că lumea nu se schimbă niciodată. Se schimbă doar o formă de organizare a societăţii. Aceste cărţi au prefaţat *Avocatul diavolului*, un roman al singurătăţii şi al privirii solitare faţă de cei ce-ţi sunt aproape şi faţă de cei ce-ţi stârnesc o palidă curiozitate. Nu ştiu cât de important e subiectul, dar semnificaţia e foarte mare.

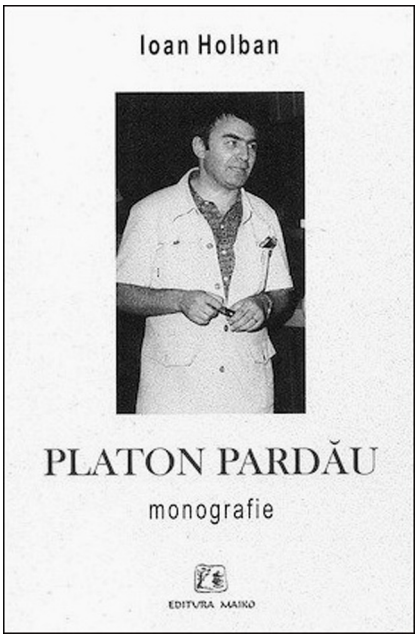

Platon Pardău
1 decembrie 1934–12 aprilie 2002.
Monografia lui Ioan Holban a apărut la Editura Mayke în 2004

V. M.: *Scriind romane, aţi încercat o eliberare sufletească, o răzbunare pentru tăcerile impuse, pentru umilinţe?*

P. P.: Sunt un om greu de umilit şi ţin la lucrul acesta, indiferent de realitate. Cred că orice scriitor are în el acest sentiment.

V. M.: *Chiar dacă a avut de înfruntat furcile caudine ale unei cenzuri complicate...*

P. P.: Cred că singura, marea problemă a cenzurii este aceea pe care scriitorul şi-o pune singur. O carte care are vulnerabilităţi în faţa unor circumstanţe represive sau opresive, are şi vulnerabilităţi literare. Într-o carte te răzbuni, strigi, dar strigătul tău trebuie să poarte cenzura artei, care e mai cumplită decât orice altă cenzură şi care nu are nimic de-a face cu instituţiile cenzuratoare.

V. M.: *S-a vorbit mult despre instituţiile şi metodele de cenzurare. Credeţi că acestea au putut să altereze valoarea literaturii române de-a lungul acestei jumătăţi de veac?*

P. P.: În această perioadă s-a creat o literatură mare. Nu toate cărţile şi nu toţi scriitorii se pot include în această evaluare. Dar istoria literară română nu va putea să conteste valorile acestei epoci, după părerea mea, superioare celei de dinaintea ei. Cu tot respectul, însumarea experienţei anterioare şi a conştiinţei estetice au devenit evidente. Greu va putea fi ignorat un poet ca Nichita Stănescu ori un prozator ca Marin Preda. Numai un necunoscător ar putea să nu-şi dea seama că ei vin de acolo şi că sunt conştienţi de ceea ce a reprezentat literatura interbelică. Aceasta, cu toate instituţiile cenzuratoare!

V. M.: *După modul în care au sfârşit mulţi dintre aceşti scriitori, putem spune că a fost perioada unei literaturi mari, dar şi a unor mari nedreptăţi...*

P. P.: Scriitorul e angajat într-un proces în care miza lui e viaţa. Sigur, a fost o epocă plină de nedreptăţi de la cele maxime, ale răpirii libertăţii şi chiar a vieţii, până la şicanele care te făceau să te gândeşti că, după ce ai terminat o carte, abia de atunci încolo începe coşmarul spre drumul publicării...

V. M.: *Dumneavoastră aţi fost „onorat" cu astfel de şicane?*

P. P.: Da, am fost. Chiar din partea unor edituri celebre. Mi s-a întâmplat să-mi dispară manuscrise, în întregime, după ce se întorseseră de la un rând de lectură. Dar, spre norocul meu, învăţasem cele spuse de Băieşu, că orice carte trebuie scrisă în cel puţin două exemplare. O carte întoarsă de la secţia de cenzură existentă în Ministerul Culturii, roman asupra căruia respectiva instituţie avea rezerve, *Ultima tentaţie*, pur şi simplu, a dispărut. Redactorul ei şi cu mine am căutat manuscrisul prin toate dulapurile, în timp ce la urechile mele ajunsese zvonul că e o carte cu nu ştiu ce ,,bombe", lucru care m-a pus pe gânduri, m-a făcut să mă îndoiesc de substanţa cărţii. Fiindcă acele cărţi care constau în ,,bombe" durează până explodează bomba. După explozie, nu mai rămâne nimic, poate doar câteva schije...

V. M.: *În prezent, piaţa literară e „dinamitată" de aşa-numita carte comercială, de larg consum. Veţi încerca să vă adaptaţi acestui nou gust care, în momentul de faţă, face ravagii?*

P. P.: Nu mă voi adapta la nimic. Nu am la ce. Nu sunt făcut pentru aşa ceva. Indiferent cum îmi vor fi citite cărţile, voi scrie aşa cum am mai scris. Literatura comercială loveşte şi va lovi puternic literatura autentică. Sper în cultura cititorului român care va şti să aleagă, să nu se lase dus de valul mediocrităţilor care oferă o imagine falsă despre literatura autohtonă. Literatura română există şi va exista!

V. M.: *În pofida unei dezorganizări tot mai accentuate a vieţii literare?*

P. P.: Sub acest aspect, fiecare îşi va duce singur propria cruce. N-ar fi rău să ne iubim mai mult unii pe alţii. Asta, mai ales, acum, când cursa pare să fie pe alte domenii, nu pe cele literare. Acum, la sfârşit de veac, aceasta ar constitui o răzbunare sau o satisfacţie. Pentru că o epocă a tehnicii, a ştiinţelor exacte n-a reuşit să arunce în uitare, de exemplu, un nume ca James Joyce, cu al său *Ulysses*, o carte, nu ştiu cât de citită, dar despre care se ştie că există, aşa cum se ştie că există Einstein. Există o revanşă a literaturii.

V. M.: *Şi care este „revanşa" scriitorului Platon Pardău pentru anii viitori?*

P. P.: Doresc să pot scrie. Lucrez la un roman cu care, cu riscul de a agasa cititorul, continuu să merg mai departe pentru a fi eu însumi. Un scriitor, pe măsură ce scrie, devine tot mai conştient că e un rob al său, că poartă o povară pe care nimeni nu i-o poate lua, decât neputinţa de a scrie sau moartea.

1993

„Am folosit, uneori, ca orice romancier, prototipuri de personaje care sfârşeau tragic. Spre stupoarea mea, am aflat mai târziu că acele prototipuri au avut un sfârşit tragic în realitate, lucru care m-a înspăimântat şi care m-ar fi putut descuraja în a mai scrie."
Platon Pardău

Document

MESAJ ÎNTÂRZIAT
Sabina Măduța în dialog cu Aristide Dobre, fost deținut politic

Sabina Măduța

Poetă, ziaristă
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și a Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România

Nu mai pot amâna. Vocea de la telefon își trădează nerăbdarea, dincolo de cuvinte. Trenul înghețat aleargă peste întinderile mohorâte. Coborâm în Gara Breaza. Orașul e alb, acoperit în întregime de zăpada ce strălucește sub soarele amiezii de parcă pe străzi ar fi fost revărsate tone de zahăr! Ajung! Nu trebuie să mai bat la poartă. E larg deschisă. Bărbatul cu ochi albaștri îmi urează bun venit, soția sa mă poftește în casă. Din primele clipe chiar, începe să se deruleze secvență cu secvență, povestea unei vieți.

Sabina Măduța: *Stimate domnule Aristide Dobre, cum sună un vechi proverb, mai bine mai târziu decât niciodată. Sunt peste treizeci de ani de când purtați povara unui mesaj sfânt. Piedici de tot felul v-au oprit până acum să-l transmiteți. Iată-mă, gata să fiu mesagera dumneavoastră.*

Aristide Dobre: Împrejurările în care mi-a fost încredințat mesajul sunt dramatice. Ele nu ţin doar de drama câtorva oameni, ci de drama unei ţări întregi. În 1958, pe când eram la Rafinăria Câmpina, am fost arestat pentru motive care azi par de-a dreptul ridicole. După cum vedeţi din biletul de eliberare, am fost „depus" în penitenciar de la 6 februarie 1958 la 1 februarie 1964, pentru „uneltire".

Şase ani de zile am fost purtat prin faimoasele locuri de detenţie de la Aiud, Salcia, Insula Mare a Brăilei, Jilava ş.a. După arestare am fost ţinut timp de un an la Penitenciarul din Ploieşti. Cred că era pe 11 sau 12 februarie 1959, când am fost scos într-o noapte împreună cu alţi deţinuţi în curtea închisorii. Ne-au împărţit în două grupe: sub 15 ani şi peste. Celor peste 15 ani ne-au pus lanţuri la mâini şi la picioare, după care ne-au dus la gară. Ne-au înghesuit într-un vagon care venea de la Bucureşti, deja plin cu deţinuţi. În vagonul tixit de trupuri, abia dac-am putut găsi un loc pe jos. Acolo, printre deţinuţii care veneau de la Bucureşti, m-a impresionat figura de Christ a unui om mai vârstnic cu care am intrat în vorbă. Stătea pe banchetă şi văzându-mă atât de chinuit, mi-a oferit locul lui. Ne-am împrietenit în cele două zile şi jumătate cât a durat drumul până la Aiud. Aveam să aflu mai târziu că omul acela plin de blândeţe şi bunătate era marele scriitor Vasile Voiculescu.

S. M.: *Cum ați rezistat inumanelor condiții de transport?*

A. D.: Aproape toţi ne-am îmbolnăvit. Frigul se mai atenua datorită căldurii şi respiraţiei noastre. Foamea ne-au mai potolit-o cu slănină şi brânză, dar au fost atât de sărate, încât a urmat o sete cumplită. Apa era insuficientă. Ajunşi la Aiud, ne aştepta altă nenorocire. Nu ştiu de ce, miliţienii ne grăbeau să coborâm din vagon. „Repede, repede!", zbierau la noi. Scara vagonului era foarte înaltă chiar şi pentru un om fără lanţuri. Eram împinşi din tren şi cădeam ca sacii lângă linia ferată. A căzut şi poetul Vasile Voiculescu, dar peste un altul, aşa că s-a mai atenuat şocul loviturii. Ajunşi în sfârşit pe coridorul de intrare în Penitenciarul Aiud, ţin minte că un preot şi Vasile Voiculescu şi-au făcut semnul crucii mulţumind lui Dumnezeu că am scăpat cu viaţă din terifianta călătorie! Văzându-i, un caraliu l-a pălmuit pe preot, iar pe Voiculescu l-a înjurat, spunând: „Vă rugaţi lui Dumnezeu să murim noi!?". Poetul Voiculescu şi cu mine ne-am propus să rămânem aproape, să fim împreună. Am avut noroc, ne-au repartizat în aceeaşi celulă, în celula 20. Douăzeci de oameni s-au repezit să-şi aleagă paturile, dar am reuşit să rămânem în paturi apropiate.

Sabina Măduța și Aristide Dobre

S. M.: *Cât timp aţi stat împreună în celula 20?*

A. D.: Patru luni de zile am avut privilegiul să fiu în preajma marelui scriitor Vasile Voiculescu, să mă împărtăşesc din bunătatea şi marea lui cultură. Niciodată n-am cunoscut un om mai cult ca Vasile Voiculescu.

S. M.: *Vă amintiţi, domnule Dobre, şi de alte personalităţi cu care aţi împărţit celula 20?*

A. D.: Da. Printre cei veniţi odată cu „lotul Voiculescu" se aflau şi Sandu Tudor, profesorul Porsena, stareţul Făgeţeanu, inginerul Gheorghe Valentin şi încă multe nume de care momentan nu-mi amintesc. Ştiu că Sandu Tudor şi profesorul Porsena au murit în închisoare. Toţi făceau parte din Cercul „Rugul Aprins". Întrunirile lor aveau un caracter religios şi patriotic totodată. După cum mi-a spus Vasile Voiculescu, „Rugul aprins" semnifica o trimitere la Rugul lui Moise, cu alte cuvinte se rugau lui Dumnezeu pentru salvarea poporului român de „fiara roşie". De altfel şi în închisoare se rugau, ne rugam toţi lui Dumnezeu să scăpăm cu viaţă. Cel mai sobru şi cel care se ruga mai mult era stareţul Făgeţeanu. Mai erau şi unii care se enervau întrebând: „Ce atâta rugăciune?". Răspunsul a venit prompt: „Dacă ne-am ruga toţi cu credinţă, ar sări în aer porţile închisorii!"

S. M.: *Cum v-a apărut doctorul Voiculescu în cele patru luni, cât aţi stat în aceeaşi celulă?*

A. D.: Ca şi în prima clipă când l-am întâlnit: blând, îndatoritor, liniştit şi resemnat. Se ruga şi el, dar nu cu voce tare, nu ostentativ. Mai mult, bănuiam că se roagă, când îl vedeam într-o anumită atitudine. Cu mine se purta ca un adevărat părinte, eu având 44 de ani şi el 74. Îl întrebam uneori: „Domnule doctor, oare de ce trebuie să pătimiţi la vârsta dumneavoastră?" „Domnule Dobre, asta mi-a fost Crucea pe care trebuie să mi-o duc", îmi răspundea. Îmi povestea despre familie, despre prieteni şi se frământa mult pentru manuscrisele care îi fuseseră confiscate în noaptea arestării. Îmi amintesc că spunea de aproximativ 380 de manuscrise confiscate. *Ultimele sonete* ocupau în inima lui un loc deosebit şi mă bucur acum când ştiu că nu s-au pierdut, că au putut vedea lumina tiparului, dar, din păcate, prea târziu... Îi povesteam şi eu despre copiii mei, Paul şi Magdalena. Pentru fetiţă mi-a făcut o poezie ca să-mi aline dorul de ea, dar n-o ţin minte în întregime. Suna cam aşa: „Fetiţa mea cu păr bălai/ Fetiţo de n-ai fi, străină prin străini/ Ca floarea printre spini..."

S. M.: *În ce împrejurări v-aţi despărţit de marele dv. prieten, Vasile Voiculescu?*

A. D.: Prin luna aprilie s-a îmbolnăvit rău. Avea febră mare, nu mai mânca, nu mai putea vorbi bine. Am crezut că i se apropie sfârşitul, mai ales că a ţinut să mă roage: „Domnule Dobre, când vei ieşi din puşcărie, te rog să mergi la familia mea din Str. Dr. Staicovici 34 şi să le spui cum am murit, iar nepoatei mele, Daniela, să-i dai o sărutare din partea mea". Am anunţat caraliul, l-am rugat să-i aducă un medic, să-i dea un medicament. Cred că au trecut câteva zile până când s-au îndurat să-l ducă la spital. N-a mai putut merge pe picioarele lui, l-au luat pe targă!

S. M.: *După ce aţi ieşit din închisoare, aţi căutat familia Voiculescu?*

A. D.: Cât timp am stat închis n-am mai ştiut nimic sigur despre cele întâmplate, despre scriitorul V. Voiculescu. Se zvonea că ar fi murit. Eu am fost mutat în Insula Mare a Brăilei şi prin alte locuri de tristă faimă. La eliberare, m-am dus la adresa dată, dar mi s-a spus că nu mai locuieşte nimeni din familia Voiculescu acolo, nimeni nu m-a putut îndruma, sau n-au vrut să mă îndrume s-o găsesc pe micuţa Daniela. M-am bucurat apoi că bunicul său, marele scriitor Vasile Voiculescu, n-a murit în închisoare şi că şi-a mai văzut nepoata iubită. Poate că dorul de

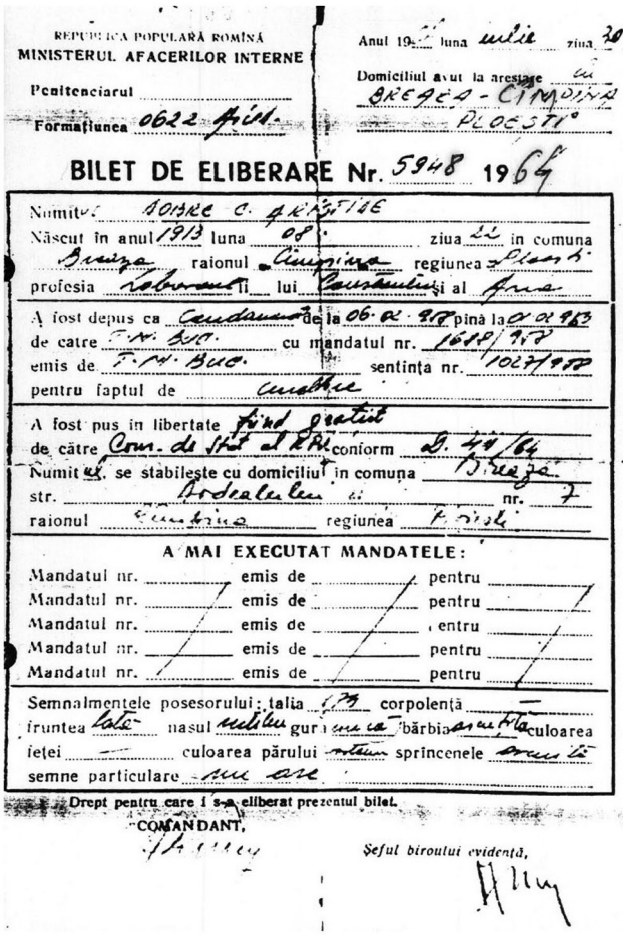

REPUBLICA POPULARĂ ROMÎNĂ
MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

Penitenciarul ...
Formaţiunea 0622 Mil.

Anul 19.. luna mile ziua 30
Domiciliul avut la arestare ...
BREAZA - CAMPINA
PLOEŞTI

BILET DE ELIBERARE Nr. 5948 1964

Numitul IONESCU C. GRIGORE
Născut în anul 1913 luna 08 ziua 22 în comuna Breaza raionul Câmpina regiunea Ploieşti
profesia ţăranul fiul lui Constantin şi al Ana
A fost depus ca Condamnat de la 06.02.958 până la 04.02.963
de către T.M. Buc. cu mandatul nr. 1648/958
emis de T.M. Buc. sentinţa nr. 1027/958
pentru faptul de omucidere
A fost pus în libertate fiind grațiat
de către Com. de Stat al RPR conform D. 49/64
Numitul se stabileşte cu domiciliul în comuna Breaza
str. Brazilor nr. 7
raionul Câmpina regiunea Ploieşti

A MAI EXECUTAT MANDATELE:

Mandatul nr. ... emis de ... pentru ...
Mandatul nr. ... emis de ... pentru ...
Mandatul nr. ... emis de ... pentru ...
Mandatul nr. ... emis de ... pentru ...
Mandatul nr. ... emis de ... pentru ...

Semnalmentele posesorului: talia 1,73 corpolenţă potrivită
fruntea late nasul potrivit gura potrivită bărbia potrivită culoarea feţei ... culoarea părului castaniu sprîncenele aceeaşi
semne particulare nu are

Drept pentru care i s-a eliberat prezentul bilet.
COMANDANT,
Şeful biroului evidenţă,

ea l-a ajutat să reziste, să nu moară în puşcărie. Eu însă vă rog să-i transmiteţi şi acest mesaj doamnei Daniela, pe care după atâţia ani, n-o pot vedea altfel decât tot ca pe o fetiţă a cărei imagine era mereu prezentă în inima marelui poet.

S. M.: *Vă asigur că mesajul dumneavoastră va ajunge în sfârşit la destinaţie. Pentru că tot aţi pomenit de Insula Mare a Brăilei, v-aş ruga să relataţi câte ceva din perioada cât aţi stat acolo ca deţinut politic.*

A. D.: În Insula Mare a Brăilei, la tăiatul stufului a fost mai greu şi mai inuman decât în oricare altă parte. Trebuia să lucrăm în apa îngheţată pentru că stuful se recoltează iarna. Eram cu picioarele încălţate în opinci, păziţi de la spate de puştile-mitralieră, obligaţi să ne facem norma dacă voiam să primim de mâncare. Pe atunci se omorau caii pe capete! Carnea de cal care trebuia gătită o lăsau pe puntea bacului şi era ciugulită de ciori până la os. Nouă ne rămâneau oasele din care vă închipuiţi ce fel de mâncare ieşea, dar se chema că ni se dă carne. Foamea şi frigul erau cumplite. Mulţi mureau. Pentru câţi n-am făcut lăzi de lemn în chip de sicrie, ba am încercat să le fac şi cruci, până când m-au pedepsit. Odată, copilul unui temnicer, văzându-mă meşterind, mă roagă: „Nene banditule, fă-mi şi mie o jucărie”! Aşa ni se adresau ei, cu „banditule”.

Tot în Insula Mare a Brăilei l-am cunoscut pe celebrul O.R.L.-ist, doctorul Aurel Marin. Curajul cu care îi înfrunta pe miliţieni era impresionant. „O să muriţi în excrementele voastre, ca microbii”, le spunea. Îl băteau crunt, dar nimic nu l-a împiedicat să-i sfideze mai departe.

S. M.: *Dumneavoastră aţi fost bătut?*

A. D.: Nimeni nu scăpa fără bătaie, motive să te bată găseau uşor... Am cunoscut bătăile, izolarea la „neagra”, dar, cum v-am spus, speranţa că voi scăpa nu m-a părăsit niciodată şi asta m-a ajutat să rezist.

Breaza, ianuarie 1992

”După cum mi-a spus Vasile Voiculescu, «Rugul aprins» semnifica o trimitere la Rugul lui Moise, cu alte cuvinte se rugau lui Dumnezeu pentru salvarea poporului român de «fiara roşie». De altfel şi în închisoare se rugau, ne rugam toţi lui Dumnezeu să scăpăm cu viaţă. Cel mai sobru şi cel care se ruga mai mult era stareţul Făgeţeanu. Mai erau şi unii care se enervau întrebând: «Ce atâta rugăciune?». Răspunsul a venit prompt: «Dacă ne-am ruga toţi cu credinţă, ar sări în aer porţile închisorii!»”

Literatura exilului

CONSTANTIN VIRGIL GHEORGHIU FACE PARTE DINTRE CLASICII LITERATURII ROMÂNE

Daniela Șontică în dialog cu Tudor Nedelcea

Daniela Șontică

Poetă, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

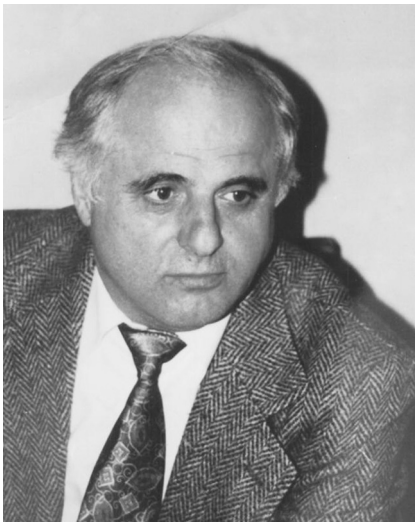

Tudor Nedelcea

Critic și istoric literar
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Daniela Șontică: *Sunteți, domnule Tudor Nedelcea, unul dintre puținii cercetători care s-au aplecat asupra operei și biografiei lui* ***Constantin Virgil Gheorghiu*** *(1916–1992), un scriitor român din exil, aproape uitat azi sau prea puțin menționat în referințe critice și în notele de lectură. Vă rog, așadar, să vorbim pe larg despre romanul lui cel mai de succes,* ***Ora 25****. Tradus de Monica Lovinescu (sub pseudonimul Monique Saint-Côme), girat de filozoful Gabriel Marcel, ceea ce nu era puțin lucru, acest roman a cunoscut un succes fulminant în Franța. Chiar Mircea Eliade considera că este una dintre cele mai mari cărți ale generației sale. Vă rog să trasați în linii mari calitățile acestui roman.*

Tudor Nedelcea: Da, într-adevăr, Mircea Eliade a fost entuziasmat la citirea manuscrisului romanului, „una dintre cele mai mari cărți ale generației noastre din toate țările", mărturisind: „N-am citit nimic, în nicio literatură, care să se apropie, cât de departe de teroarea istoriei pe care o îndură personajele D-tale". *Ora 25* este, în opinia mea, una dintre capodoperele literaturii române din toate timpurile, cu un mare succes de critică și de public, tradusă în peste 40 de limbi, cu un tiraj de 600.000 exemplare vândute în câteva săptămâni. Succesul internațional al romanului s-a datorat și ecranizării de excepție la Hollywood, în 1967 (filmările s-au făcut în Valea Timocului sârbesc), în regia lui H. Verneuil, cu celebri actori. Să-i vezi pe Anthony Quinn și Virna Lisi, îmbrăcați în costume populare românești, jucând o horă de-a noastră este ceva magnific. Anthony Quinn a jucat și-n *Zorba grecul* și a lansat dansul grecesc „sirtaki". În România, filmul *Ora 25* a fost interzis până în 1989, nefiind popularizat nici după 1990, așa că hora românească n-a avut soarta dansului grecesc. Totuși, celebrul actor american a rămas profund impresionat de cultura și tradițiile românești: întâlnindu-l într-un local din New York pe celebrul nostru Tudor Gheorghe (nu se cunoșteau), îmbrăcat în costum popular, Quinn s-a îndreptat spre menestrel și i-a zis cu nedisimulată mândrie: „Tu, român!"

Revenind la roman, titlul ireal *Ora 25* este explicat de autor: „este timpul în care orice încercare de salvare e prea târzie: chiar Mesia dacă ar veni ar fi prea târziu. E, nu ultima oră, ci o oră după cea din urmă oră. Este, cu precizie, timpul societății occidentale. E ora actuală. Ora exactă". Destinul eroului principal al romanului, al țăranului Johann Moritz, tragic și absurd, este cel al neamului românesc sau al oricărui individ „născut în emisfera de răsărit".

D. Ș.: *Deși a cunoscut acest uriaș succes internațional la public, autorul a fost repudiat și vehement criticat de Monica Lovinescu, iar după ea și de mulți alții, pentru reportajele sale de război, aducându-i-se mai multe acuze, cea mai gravă fiind de antisemitism. Având în vedere că era căsătorit cu o evreică, e greu de crezut că era antisemit. Care a fost mai exact situația, aveau dreptate să-l respingă și să-l critice atât de categoric?*

T. N.: Monica Lovinescu și-a dat întreaga măsură a „românismului" și caracterului său. Ea a tradus romanul, dar sub pseudonim (de ce?!). După succesul mondial al romanului, dar și datorită tirajului, ea a avut și mari pretenții financiare și, ca atare, îi intentează un proces pe care-l pierde, dar se declanșează un scandal mediatic. Fr. Crémieux îl acuză, în 1952, de antisemitism și germanofilie, cum menționează și Victor Durnea în *Dicționarul General al Literaturii Române*. Monica Lovinescu și Virgil Ierunca întreține acest scandal, preluând cu rea intenție câteva fraze din volumul de reportaje *Ard malurile Nistrului* (apărut în 1941, cu prefața lui Tudor Arghezi). Însuși prefațatorul romanului, filosoful și editorul Gabriel Marcel, își „retrage" prefața din 1949 (dar revine ulterior cu o cronică favorabilă) pentru că C. V. Gheorghiu „îi ascunsese trecutul literar și politic". Autorul aduce argumente contra acestor pretinse și false acuzații, dar în zadar; este izolat, obstrucționat, încercându-se umilirea lui. În recompensă, C.V. Gheorghiu este invitat în mai-iunie 1953 în Argentina de însuși președintele Juan Perón, unde susține mai multe conferințe.

Era fiu de preot, el însuși preot, un om loial credinței creștine, Bisericii și era căsătorit cu o evreică, Ecaterina Burlea, alintată „Laleaua Neagră", avocată care a reușit să-l scoată din pușcărie pe Dimitrie Stelaru. În volumul *Ard malurile Nistrului* critică cu vehemență bolșevismul, stalinismul, ateismul sovietic; pe malurile Nistrului care ardeau trăiau în majoritate români, unele accente antisemite sunt secundare.

D. Ș.: *Prin marginalizarea suferită, el a trăit, ca alți câțiva astfel de scriitori români, într-un fel de exil în interiorul exilului românesc. Ce relevă scrierile lui memorialistice în acest sens?*

T. N.: În scrierile sale memoralistice explică cu multă sinceritate calvarul vieții sale, nerecunoștința unor semeni ai săi din exil. Memoriile sale sunt la dispoziția cititorului român, iar întreaga sa arhivă, inclusiv manuscrisele, se află la Biblioteca Academiei Române, grație președintelui de atunci al înaltului for științific, Eugen Simion, care l-a însărcinat pe Fănuș Băileșteanu, pe atunci directorul adjunct al Bibliotecii Academiei Române (care s-a înscris la doctorat cu o teză despre C.V. Gheorghiu, nefinalizată, și a prefațat romanul *Perahim,* apărut la București în 2001, și *Nemuritorii de la Agapia* în 1998). Soția scriitorului, avocata Ecaterina Burlea Gheorghiu, a donat, la 11 iulie 1994, în conformitate cu dorința soțului său decedat, întreaga operă literară „fără nicio excepție": cărți, documente, corespondență, manuscrise etc.

Constantin Virgil Gheorghiu, noiembrie 1979.
Sursa foto: Wikipedia.

D. Ș.: *Constantin Virgil Gheorghiu s-a născut în umila familie a unui preot din Războieni, județul Neamț, iar credința în Dumnezeu i-a călăuzit puternic pașii în viață. În copilărie spunea că dorește să ajungă un sfânt, iar în adolescență voia să ajungă „marele poet al lui Dumnezeu". Într-adevăr, a scris la început poezie. Ce părere aveți despre creația lui lirică?*

T. N.: El debutează în martie 1933, ca elev, cu o poezie în revista „Basarabia noastră", alte poezii publicându-le în multe alte publicații („Luminătorul", „Crai nou", „Viața literară", „Adevărul literar și artistic", „Convorbiri literare"), fiind încurajat de N. Crevedia și Tudor Arghezi. Cu volumul de debut editorial, *Viața de toate zilele a poetului* (1937), obține aprecierile critice, iar cu *Caligrafie pe zăpadă* (1940) obține premiul Fundației Regale. Alte volume de poezii: *Armand Călinescu* (1940), *Ceasul de rugăciune* (1942). Cultivă o poezie tradiționalistă, în vecinătatea sămănătorismului, dar și o poezie în proximitatea avangardei și o autentică poezie religioasă (în *Ceasul de rugăciune*). Cu o poezie, *Scrisoare către tatăl meu,* are și mari necazuri, fiind acuzat în ziarul legionar „Buna Vestire" de plagierea acestei creații, după Virgil Carianopol.

D. Ș.: *Cât de importantă este în scrierile sale literare prezența elementului credinței, cât de pregantă apare ideea raportării la divinitate și cât de bine construite sunt personajele care au această dimensiune a existenței lor?*

T. N.: Prezența elementului credinței în viața și opera sa este definitorie și concludentă, date fiind și formația sa de preot, pregătirea teologică și mediul familial („de secole, toți strămoșii mei sunt preoți"). Are comentarii teologice pertinente despre relația om – Dumnezeu, despre desacralizarea societății (sesizată și de Eminescu, în 1882) prin civilizația tehnică,

de aici rugăciunea: „Și fă, Doamne, ca noi simpli cetățeni ai acestui pământ să nu ajungem să confundăm omul cu funcția pe care o ocupă". Ca teolog, sesizează diferența de studiere asupra Noului Testament practicată de protestanți („lectură științifică") și de ortodocși („se citește cu ochii... nu s-au gândit să-l citească științific"). Dumnezeu, în concepția sa, este abordat diferit de omul occidental și de cel răsăritean („cu ochii deschiși" în cazul răsăriteanului, „același cuvânt al lui Hristos abordat cu teamă și înfricoșare"). A scris și cărți teologice: *Gură de aur, atletul lui Hristos* (1957), *Cerșetorii de miracole* (1958), *Viața lui Mahomet* (1963), *Nemuritorii de la Agapia* (1964), *Tinerețea lui Luther* (1965), *Dumnezeu nu primește decât duminica* (1975), *Christos în Liban. De la Moise la palestinieni* (1978), *Dumnezeu la Paris* (1980). A scris și biografia patriarhului ecumenic al Constantinopolului, Athenagoros.

D. Ș.: *Ce ne puteți spune despre activitatea de preot a lui C.V. Gheorghiu, care a fost hirotonit și a slujit la biserica românească din Paris cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail, Gavriil și Rafail"?*

T. N.: A fost un om al Bisericii. La 23 mai 1963 este hirotonit preot misionar la Biserica Română „Sfinții Arhangheli" din Paris (independentă atunci de Patriarhia Română, din cauza regimului ateist de la București), înălțat în 1966 la rangul de iconoman stavrofor de însuși Patriarhul de vrednică pomenire Justinian Marina (un antibolșevic cu vorba și fapta), apoi la rangul de protopresbeter al Patriarhiei Ecumenice din Constantinopol la Centrul ecumenic de la Chambésy (Elveția), în 1970. Face parte din Comitetul de onoare al Asociației „Prietenii lui Constantin cel Mare și ai Sfintei Elena" din 1985. Are corespondență cu mitropolitul Moldovei, Justin Moisescu, al Banatului, Nicolae, al Olteniei, Nestor Vornicescu, cel din urmă invitându-l în septembrie 1969, și „în părțile noastre".

D. Ș.: *Care este locul lui Constantin Virgil Gheorghiu între scriitorii români din exil și în literatura română, în general?*

T. N.: Nu se poate stabili un clasament al scriitorilor români. Dar, fără nicio îndoială, Constantin Virgil Gheorghiu face parte dintre clasicii literaturii române și chiar universale. Cred că a venit vremea să considerăm exilul românesc, scriitorii lui, ca făcând parte, în mod firesc (ca și scriitorii din Bucovina și Basarabia, din comunitățile românești din jurul României) din marea cultură română, cu care ne mândrim, care este „numai una", cum adevărește și Alexie Mateevici, „aceasta să se știe din capul locului, ca să nu mai vorbim degeaba".

D. Ș.: *Constantin Virgil Gheorghiu a susținut o serie de conferințe în întreaga lume, iar după căderea comunismului la noi ar fi avut timp să facă acest lucru și în România. De ce nu a fost invitat? A mai pășit vreodată pe pământul natal după ce a rămas dincolo de granițe în pragul instaurării regimului comunist?*

T. N.: Da, este adevărat, din păcate. A susținut conferințe în multe state ale lumii, cu excepția României. Dacă înainte de 1989, faptul este oarecum scuzabil, după 1990 este inexplicabil și intolerabil. Instituțiile statului român (Uniunea Scriitorilor, Ministerul Culturii, Ministerul/Departamentul Cultelor, de pildă) nu l-au invitat, ci l-au evitat, deși dorința sa de a-și vizita patria natală l-a însoțit pretutindeni și în întreaga viață (ca și pe Mircea Eliade), așa cum îi mărturisește lui Aristide Buhoiu, într-un interviu din 1990: „N-am fost niciodată despărțit de România [...]. Dacă într-o zi mă voi întoarce în România, mă întorc acolo unde sunt rădăcinile mele și nu mă mai mișc [...]; tot dicționarul român mi-e drag [...] Dacă nu pe pământ, atunci în cerul românesc – acolo cu certitudine".

Dacă în timpul vieții sale nu ne-am învrednicit să-l aducem în Țara sa, suntem obligați să-i popularizăm opera și filmul *Ora 25*, toate înspre onoarea poporului român.

„Titlul ireal «Ora 25» este explicat de autor: «este timpul în care orice încercare de salvare e prea târzie: chiar Mesia dacă ar veni ar fi prea târziu. E, nu ultima oră, ci o oră după cea din urmă oră. Este, cu precizie, timpul societății occidentale. E ora actuală. Ora exactă».”

Dialog la Antipozi

CUM A DEVENIT NEMURITOR UN POET CARE NU A EXISTAT
Afacerea Ern Malley – cea mai notorie farsă din literatura de limbă engleză a secolului XX

Daniel Ioniță

Poet, traducător
Sydney, Australia

Falsul literar care a apărut adesea sub formă de farsă, are o veche și controversată tradiție. În antichitate poetul ditirambic Lasos a descoperit că Onomacrit, poetul orfic din Atena secolului al VI-lea î.Hr. și-a atribuit propria operă lui Orfeu și discipolului acestuia, Musaios. A conceput mai ales profețiile atribuite lui Musaios, se pare că la comanda lui Hiparh, fiul lui Pisistratus (c. 607–528 î.Hr). Onomacrit a fost surghiunit, însuși Hiparh alungându-l din Atena, probabil pentru a nu se compromite.

Evul Mediu este plin de falsuri literare: texte pretinse a fi antice, fie ale unor „ucenici" ai apostolilor biblici (cele atribuite lui Dionisie Areopagitul), fie falsificări sub numele altor scriitori antici, în special de limbă latină.

Epoca modernă a continuat cu succes această... tradiție. În ultimii 200 de ani falsul literar a început să ia, din ce în ce mai mult, forma farsei cu intenții vădite de politică literară. De cele mai multe ori intenția falsificatorilor – scriitori neacceptați în cercurile literare înalte – este aceea de a rostogoli de pe soclu pretențiile de superioritate ale elitelor criticii literare, de a slăbi puterea de decizie a acestora cu privire la cine va fi publicat în revistele „de prestigiu" și cine nu.

Prin anul 2017, în România, un grup de tineri neafirmați încă pe plan literar au reușit să inventeze un „scriitor" de origine română „pierdut" prin Argentina, romancier „cu acte în regulă", inclusiv cu recenzii scrise de un „critic literar", inventat și el, dar cu nume răsunător și deci „foarte credibil". Textele lui Radu Demetriade despre Antonio Rodriguez de la Muerte au ajuns să fie publicate în mai multe reviste, inclusiv în „România Literară".

Fiindcă intenția acestei rubrici este aceea de a vă prezenta aspecte ale literaturii de la Antipozi, am să reamintesc povestea unei notorii farse literare din secolul XX, din Australia, apreciată de cei mai importanți critici literari de limbă engleză și care a intrat în istorie sub numele de *Afacerea Ern Malley*.

Înainte de a vă reda picantele detalii, iată ce scrie eminentul scriitor și critic literar american David Lehman (care a semnat vreme de mulți ani rubrica de critică literară de la „Washington Post"): „Afacerea Ern Malley a fost cea mai mare farsă literară a secolului XX, nu pentru că l-a dus de nas pe Harris [1] și nu pentru că a declanșat o poveste atât de bogată în ironii. A fost cea mai mare păcăleală, deoarece creația lui Ern Malley a scăpat de sub controlul creatorilor săi și s-a bucurat de o existență autonomă, în contradicție cu intențiile critice și satirice ale lui McAuley și Harold Stewart. Au reușit mai bine decât au știut sau și-au dorit, iar poeziile lui Malley rezistă până astăzi, cu mai mare succes decât operele semnate în nume propriu de cei doi autori."

Dar iată povestea pe scurt.

James McCauley și **Harold Stewart** erau, în anii '40, doi tineri scriitori, poeți de factură conservator-clasică, enervați de popularitatea crescândă a poeziei moderniste, de avangardă, care începuse să capete proeminență și în Australia. Cei doi nu erau lipsiți de talent și vor deveni cunoscuți nu doar datorită farsei pe care

[1] **Max Harris** – publicistul și criticul care a publicat poemele atribuite poetului fictiv Ernest Lalor Malley sau Ern Malley, în faimosa lui revistă de avangardă, *„Angry Penguins"/ „Pinguinii mânioși"*.

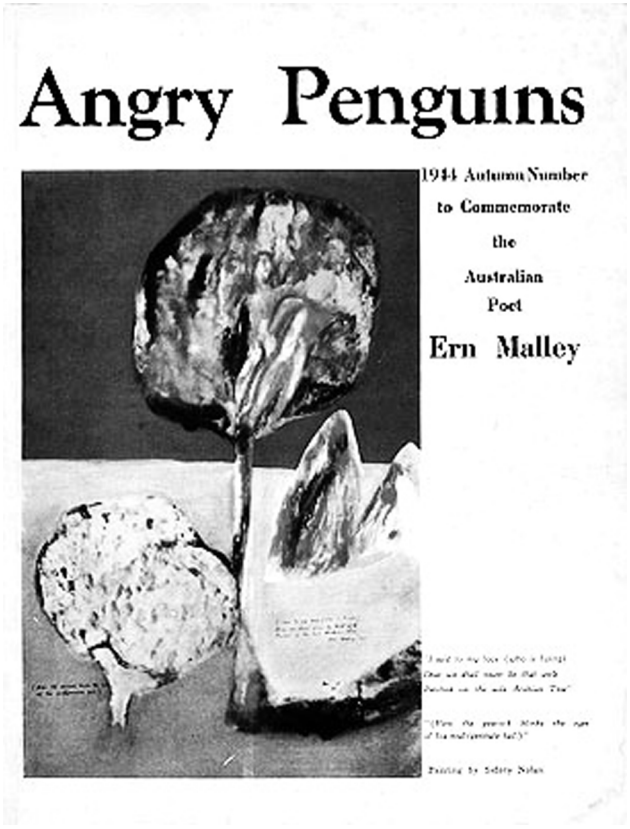

Sidney Nolan, ilustrație pe coperta numărului revistei „Angry Penguins" din toamna anului 1944

au dus-o la capăt, ci prin merite literar-academice proprii. Dar, la acea vreme, iritați la culme de avangardiștii reprezentați de o revistă cu popularitate crescândă, **„Angry Penguins"/Pinguinii mânioși"**, al cărei fondator și redactor era tânărul poet suprarealist **Max Harris**, au plănuit cu minuțiozitate un fals literar prin care să demonstreze că orice asociere de cuvinte va fi primită și publicată cu lauri drept poezie valoroasă modernistă, de avangardă. În 1944, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, locotenentul James McAuley și caporalul Harold Stewart, necombatanți în uniformă, aflați la birourile cazărmii Victoria din Melbourne, cartierul general terestru al armatei australiene, au scris 17 poeme – toate într-o singură după-amiază de sâmbătă –, care mai de care mai fără sens în opinia lor, în stil pseudo-avangardist. Au atașat aceste poeme unei scrisori din partea lui Ethel Malley, chipurile sora lui Ern care, imediat după moartea prematură a fratelui ei (vezi Doamne la doar 25 de ani!), ar fi găsit aceste poeme într-un caiet al decedatului: „Au fost scrise în ordine, și Ern dorea să le publice sub titlul *Ecliptica întunecândă"*. Și, scrie Ethel mai departe, ea s-a gândit să le trimită unei reviste, unui redactor consacrat, pentru a fi evaluate, pentru a se vedea dacă au vreo valoare.

Farsa a fost construită cu mare atenție. Totul a fost bine plănuit – de la nume (Ernest Lalor Malley are clare rezonanțe patriotice australiene, dar subtile, fără a epata), la vârsta tânără (mort la 25 de ani – vârstă apropiată cu a lui Max Harris – secerat de „Boala lui Grave", o boală incurabilă), la locul nașterii (Liverpool, Anglia, dar emigrat de copil cu familia la Sydney), la suburbia muncitorească (la acea vreme) Petersham din Sydney etc.

Niciun poem nu este mai lung de o pagină. După propriile lor declarații, McAuley și Harold Stewart au compus poemele folosind cuvinte alese aleatoriu din diferite dicționare, amestecând expresii luate la întâmplare din cărțile și hărtiile de pe birourile lor (Shakespeare, un dicționar de citate, un raport american despre zonele de reproducere a țânțarilor etc.). cu expresii aiurea care le venau în cap, sau care li se păreau lor că sună în mod deliberat ca fără sens – care mai de care mai fistichii. Au editat apoi materialul pentru a se asigura că sună în stil avangardist suprarealist, în ton cu ce se publica la „Pinguinii mânioși". Primul poem, *Durer, 1495*, este o lucrare modernistă nepublicată a lui McAuly, rearanjată cu intenția să-l atragă pe Harris:

I had often cowled in the slumbrous heavy air,
Closed my inanimate lids to find it real,
As I knew it would be, the colourful spires
And painted roofs, the high snows glimpsed at the back,
All reversed in the quiet reflecting waters –
Not knowing then that Durer perceived it too.
Now I find that once more I have shrunk
To an interloper, robber of dead men's dream,
I had read in books that art is not easy
But no one warned that the mind repeats
In its ignorance the vision of others. I am still
The black swan of trespass on alien waters.

(Am capotat adesea în aerul greu, adormitor,
Mi-am închis pleoapele fără viață ca să-l descopăr
drept real,
După cum știam că va fi, spiralele colorate
Și acoperișurile vopsite, zăpezile înalte luceau în spate,
Totul era în revers în apele liniștite ce reflectau –
Neștiind atunci că Durer înțelegea și el asta.
Acum descopăr din nou că am intrat la apă
Ca un interlop, hoț al visului unui mort,
Citisem în cărți că arta nu este ușoară
Dar nimeni nu m-a avetizat că mintea repetă
În ignoranța ei viziunile altora. Sunt încă
Lebăda neagră ce încalcă granița peste apele străine.)

Max Harris a primit scrisoarea de la Ethel, „sora" îndurerată. A citit-o pe nerăsuflate, extrem de bucuros să fie descoperitorul unui poet până acum necunoscut, dar foarte talentat,

care a murit atât de tragic la numai 25 de ani și care a lăsat în urma lui doar 17 poeme. Toată povestea era pătrunsă de un romantism devastator. Iată, și-a zis tânărul redactor, că avem și noi un poet de talia lui Auden sau Dylan Thomas chiar aici, în Australia!

Harris s-a grăbit să dedice un număr special al revistei „Angry Penguins" lui Ern Malley și colecției *Ecliptica întunecândă*. I-a comandat lui Sidney Nolan (care, alături de Arthur Boyd și Brett Whiteley, este unul din cei mai cunoscuți pictori contemporani australieni), o lucrare specială pentru grafica de pe coperta revistei. A promovat în mod deosebit numărul din toamna lui 1944 în cercul oamenilor de litere din Australia, cu intenția ca acesta să devină evenimentul editorial al anului. Dar nici nu a apucat bine să se zvânte cerneala din paginile revistei, că farsa a ieșit la suprafață. Mai multe publicații („Sydney Sunday Sun", „Adelaide Mail") au scris că Harris a fost înșelat, că poemele aparțin de fapt lui McAuley și Harold Stewart. Alarmat, Harris a angajat un detectiv ca să verifice adevărul, dar confirmarea a sosit prea târziu. Nu numai atât, dar Harris a fost și condamnat la plata unei amenzi de 5 lire, sub acuzația că unele dintre poeme ar fi conținut elemente obscene (polițistul acuzator a declarat că a citit într-un poem cuvântul „incest" care i-a sunat suspect…).

McAuley și Harold Stewart au jubilat: „Iată – au scris ei în presa literară de atunci – că Max Harris, care reprezintă ultimul răcnet, tot ce e la modă din punctul de vedere al elitelor literare, nu este în stare să facă o alegere artistică sănătoasă. Acești *avangardiști* se îmbată cu admirația mutuală, cu laude adresate de unii la adresa altora – toate fiind iluzii psihice! Acești *intelectuali boemi* cred că ei scriu poezie! Nu puteam să decidem soarta acestui argument decât prin acest experiment. Harris nu e în stare să facă deosebire între poezia bună și cea proastă, între fals și real. Dacă Harris ar fi avut destul simț artistic și ar fi respins poemele lui Ern Malley, soarta acestui meci ar fi fost alta."

Un an mai târziu, în 1946, revista „Angry Penguins" a încetat să mai apară.

McAuley a devenit academician, fondatorul revistei „Quadrant" (rămasă una dintre revistele literare cele mai influente până azi). Harold Stewart s-a afirmat ca poet relativ important și specialist în studii orientale. Harris a dispărut pentru o vreme din peisajul literar, dar povestea lui nu se termină aici, în ciuda faptului că toată lumea (literară australiană) a crezut că acesta îi este sfârșitul de drum pe tărâm literar. Povestea lui Ern Malley nu are însă un deznodământ atât de simplu și nu ar fi fost etichetată drept farsa literară a secolului, dacă nu ar fi existat consecințele ei pe termen lung, multe dintre ele foarte suprinzătoare.

În primul rând – și nu a fost surprinzător – imediat după acest eveniment, s-a creat o atitudine negativă cu privire la poezia avangardistă, sentiment ce a durat ani buni. Elementul artistic conservator anti-progresist a avut de câștigat la momentul respectiv. Farsa, au spus unii, a fost jucată nu împotriva lui Max Harris în primul rând, ci împotriva artei scriitoricești australiene, în general. Asta poate era de așteptat. Dar la câțiva ani după ce reacțiile s-au stins de o parte sau de alta, au început să răsară elementele cu adevărat neașteptate cu privire la Ern Malley și poemele acestuia…

În primul rând, pictorul Sidney Nolan, care și-a schimbat stilul, imediat după Al Doilea Război Mondial – a recunoscut meritul pe care l-a avut acea pictură de pe coperta revistei „Angry Penguins", pentru reevaluarea abordării sale artistice, schimbare care l-a propulsat spre faima mondială: „Nu m-aș fi gândit, spre exemplu, să realizez o juxtapunere expresionistă

Max Harris și Joy Hester (pictoriță și desenatoare, membră a grupării „Pinguinii mânioși") la Tarax Bar, Melbourne, Australia, c. 1943

Sidney Nolan, *Carcasă de viței*, 1952

a lui Ned Kelly (un bandit notoriu rămas în folclorul australian) pe fundalul peisajului clasic australian, dacă nu ar fi existat propunerea lui Harris cu privire la coperta cu pricina. Citind acele poezii trimise de Max Harris în vederea realizării copertei, mi-am schimbat optica și tehnica artistică."

Apoi a venit reanalizarea „la rece" a poemelor, separate de încărcătura dramei sub care au fost create și expuse – iar aceasta a dus la consecințe și mai suprinzătoare. Mai mulți critici literari și poeți au început să scrie, prin anii 1960–80 că, de fapt, majoritatea poemelor inventate pe fugă și cu intenții tenebroase, de către McAuley și Harold Stewart, au de fapt valoare literară!

Dar înainte de asta, prin 1961, Max Harris și-a revenit din KO-ul spectaculos suferit cu 16 ani în urmă și a reînceput să-l publice pe Ern Malley! Publicații de peste tot – nu doar australiene, ci și din Londra, New York, Kyoto, Los Angeles, Paris – au prezentat poezia poetului fictiv, textele fiind îngrijite de Harris, cu o regularitate la care marea majoritate a poeților australieni nici nu putea visa. Harris a reușit astfel să transforme „porecla în renume"! El și-a extins apoi repertoriul și a redevenit redactor și editor de carte de mare succes. A încetat din viață în anul 1995. În revista americană de poezie experimentală „Locus Solus", profesorul universitar și poetul Keneth Koch scrie în 1965: „Deși Harris a greșit cu privire la indentitatea lui Ern Malley, îmi este greu să nu fiu de acord cu judecata și instinctul lui poetic!"

O altă evaluare la fel de fascinantă vine din partea faimosului poet american John Ashbery (1927–2017), lider de necontestat al generației lui: „În ultima mea vară ca student la Harvard, am descoperit în librăria colegiului o revistă în care era publicată *Ecliptica întunecândă*, cu pictura lui Sidney Nolan pe copertă... Mi-a plăcut dintotdeauna acest tip de poezie sălbatic-experimentală – care nu exista în acea vreme la scară largă nici în Anglia și nici în America. Acest poet mi se potrivea de minune, ca stil și abordare..."

Influența lui Ern Malley a continuat să se răspândească dincolo de tărâmul strict poetic. Pe la mijlocul anilor '70, Sidney Nolan însuși a deschis în Australia o expoziție inspirată din opera poetui fictiv. Lucrările au fost expuse apoi la Londra și New York.

În 2003, Peter Carey (câștigător al Booker Prize) a scris romanul *Viața mea ca un fals (My Life as a Fake)* inspirat, în parte, din povestea lui Ern Malley. Elliot Pearlman repovestește farsa Ern Malley în romanul lui *Șapte tipuri de ambiguitate (Seven Types of Ambiguity)*. Iar, mai recent, Teatrul din Melbourne a pus în scenă o piesă de teatru inspirată din aceeași temă, *The Black Swan of Trespass (Lebăda neagră a încălcării*), autori Lally Katz și Chris Kohn.

Probabil că cea mai bună explicație pentru succesul neașteptat al poemelor lui Ern Mally, dincolo de miezul romantico-dramatic, de bizarul întregii povești, ne este oferită de criticul de artă Robert Hughes – care sintetizează cel mai bine faptul că unele dintre poemele lui Ern Malley au ajuns să fie atât de apreciate: „Argumentul principal al celor ce apără arta poemelor lui Ern este că aceasta demonstrează din plin validitatea metodelor de creație suprarealiste: lăsându-și garda jos, fiind deschiși prin aceasta la combinația dintre libera asociație de idei și sansă, McAuley și Harold Stewart au dat peste inspirație, chiar dacă prin ușa laterală a parodiei. Și, deși nu putem afirma că toate poemele din colecție sunt de valoare, câteva sunt aiureli, totuși majoritatea conțin un adevăr poetic distinct. Energia inventivității pe care McAuley și Harold Stewart au trebuit s-o trezească în ei înșiși pentru a crea ceea ce a devenit opera lui Ern Malley – independent de motivația lor – a dus la nașterea unui eșantion de valoare literară certă, o icoană care continuă să bântuie cultura noastră."

Este evident faptul că Ern Malley este mai cunoscut azi decât autorii farsei care l-a inventat, James McAuley și Harold Stewart. Fie în glumă, fie în serios, povestea lor și a consecințelor acestui eveniment, ar putea fi probabil folosită ca dovadă a veracității teoriilor lui Siegmund Freud și Carl Jung despre faptul că subconștientul (educat artistic în mod adecvat, în cazul celor doi creatori de farsă) are poate o influență mult mai mare decât intențiile voite și înfăptuite în mod conștient-rațional. McAuley și Harold Stewart au intenționat ceva. În final a ieșit cu totul altceva, mai mare și mai bun, iar povestea lui Ern Malley se deapănă încă.

Boult to Marina
by Ern Malley

Only a part of me shall triumph in this
(I am not Pericles)
Though I have your silken eyes to kiss
And maiden-knees
Part of me remains, wench, Boult-upright
The rest of me drops off into the night.

What would you have me do? Go to the wars?
There's damned deceit
In these wounds, thrusts, shell-holes, of the cause
And I'm no cheat.
So blowing this lily as trumpet with my lips
I assert my original glory in the dark eclipse.

Sainted and schismatic would you be?
Four frowning bedposts
Will be the cliffs of your wind-thrummelled sea
Lady of these coasts,
Blown lily, surplice and stole of Mytilene,
You shall rest snug to-night and know what I mean.

Drept către Marina
de Ern Malley

Numai o parte din mine va triumfa în asta
(nu sunt Pericle)
Deși am ochii tăi mătăsoși ca să-i sărut
Și genunchii tăi de fecioară
Parte din mine rămâne, muiere, drept-perpendicular
Restul din mine cade în noapte.

Ce ai vrea să fac? Să plec în războaie?
Există o înșelătorie blestemată
În aceste răni, lovituri, găuri de obuze, în numele cauzei
Iar eu nu sunt un escroc
Așa că suflând în acest crin drept trompetă cu buzele mele
Eu îmi revendic slava mea originală în eclipsa întunecată.

Sfințită și schismatică vei fi tu?
Patru stâlpi de pat încruntați
Vor fi coastele mării tale lipsite de vânt
Doamnă a coastelor
Crin suflat, stihar și eșarfă din Mytilene,
Te vei odihni tihnită și vei înțelege ce spun.

Traducerea poemelor: Daniel Ioniță

„În 1944, iritați la culme de avangardiștii reprezentați de o revistă cu popularitate crescândă, „Angry Penguins”/ Pinguinii mânioși”, al cărei fondator și redactor era tânărul poet suprarealist Max Harris, James McCauley și Harold Stewart au plănuit cu minuțiozitate un fals literar prin care să demonstreze că orice asociere de cuvinte va fi primită și publicată cu lauri drept poezie valoroasă modernistă, de avangardă.”

Eseu

POEZIA – DRUMUL SPRE EMAUS AL LUI IOAN ES. POP

Ana Dobre

Critic și istoric literar, eseistă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

„Istoria este poezia învingătorilor, iar poezia istoria celor învinși."

Mergând spre Emaus, ucenicii, orbiți de tristețea și dezamăgirea lor, trăiesc revelația prin Cuvânt. Mergând spre Emaus-ul poeziei, copleșit de întrebări, de incertitudini și de îndoieli, confruntat cu propria necredință, **Ioan Es. Pop** experimentează un șir de revelații prin Cuvântul care-l pune în fața unei alternative a realului, un real creat din/prin propriile percepții și reprezentări, dar și prin conexiunea la focul sacru al inspirației.

Este acesta imaginarul poetic configurat în volumele care-i însoțesc parcursul: *Ieudul fără ieșire* (1994), *Porcec* (1996), *Pantelimon 113 bis* (1999), *Podul* (2000), *Petrecere de pietoni* (2003), *Confort îmbunătățit* (2004), *Unelte de dormit* (2011), *1983. Marș. 2013. Xanax* (2013), *Arta fricii* (2016), atât de bine interiorizat și înțeles de un alt poet, Cristian Popescu, cel care descifra în drumul lui Ioan Es. Pop, un „drum al imitației hristice", parcurs de un personaj liric, „combinație bizară" de „Mitică metafizic" și „Iisus lumesc", un portret care compune „un ins sfâșiat, rupt în două".

S-au pronunțat asupra operei lui Ioan Es. Pop: Laurențiu Ulici, Alex Ștefănescu, Irina Petraș, Eugen Simion, Aurel Pantea, Cornel Regman, Radu G. Țeposu, Ion Pop, Dan Cristea, Al. Cistelecan, Marin Mincu, Dan-Silviu Boerescu, Daniel Cristea-Enache, Angela Marinescu, Dan C. Mihăilescu, Răzvan Voncu, Nicolae Manolescu, încât se poate afirma că există o reprezentare critică a operei sale. În această reprezentare, poetul este așezat de Nicolae Manolescu în fotografia de grup a „optzeciștilor întârziați", alături de Alexandru Ecovoiu, H. R. Patapievici, Radu Aldulescu, Liviu Georgescu, Ioana Pârvulescu, Vlad Zografi și Horia Gârbea, cu apropieri de Marin Sorescu, Ioana Ieronim, Liviu Ioan Stoiciu, Petre Stoica, sau a nouăzeciștilor, așa cum o face poetul însuși într-un selfie, *Nouăzeci. Crezul lui Ianuș*.

Și pentru că poetul trebuie crezut pe cuvânt, trebuie să-l credem și pe Ioan Es. Pop, care în *Nouăzeci. Crezul lui Ianuș*, un fel de manifest și mărturisire de credință literară, dar și de testament, scris într-o zi scoasă din anonimat, „cea de pe urmă a vieții noastre", text inclus în volumul *Petrecere de pietoni* (2003), propune propria fotografie – un selfie al nouăzeciștilor, cu Marius Ianuș. Crezul lor este că „poezia spune povestea celui care, vârând cuțitul în celălalt, simte lama râcâind în pieptul lui" și, „scurmând acolo fără încetare", descoperă că „după om nu mai vine tot omul". Poezia este, așadar, *primejdioasă*, lucrează cu „bomba umană" – subconștientul, nu e seducție, ci amenințare, deoarece „când produce maximum de sens" își suprimă/ucide autorul; mai mult, „cine crede că poezia face bine, e călduță și îi adoarme pe inocenți se înșală. Poezia este armă și, ca orice unealtă fără conștiință, ucide". „Marile asasinate" se vor petrece, însă, doar în sine, acolo unde „chiar când nu ucizi, dai peste un cadavru", „în așteptarea omului viu care încă n-a fost". Poezia este ardere și combustie interioară, căutare continuă a cuvântului ce exprimă adevărul vieții și al ființei.

Scrierea cu propriul sânge, suferință produsă de dificilul determinism al lumii și al celorlalți, într-o proiecție necanonică, intră în plămada reprezentării artei poetice, a modului de a-și înțelege propriul drum spre Emaus-ul poeziei, acolo unde Ioan Es. Pop face *reportajul unei apocalipse* (Al. Cistelecan), acolo unde se produce dizolvarea eului în lumina adevărului poeziei. Poezia configurează „o geografie hipnotică a morții

vii și a alegoriei ca trăire substanțială" (Dan C. Mihăilescu), iar efortul creator este o „interminabilă naștere prin moarte" (Dan-Silviu Boerescu). Infernul paradisiac al poeziei este interiorizat, trăit prin implozie:

„cine pătrunde în intimitatea ei nu mai poate fi salvat. cu aparența ei de fată cu cireșe la urechi, poezia lovește năpraznic ficatul și vomită peste cel mort. poezia e crimă amânată și mântuire prin disconfort. a vedea poezia ca salvare e ca și cum ți-ai pune de strajă îngeri cu grenade-n gură. ea nu face servicii supraviețuitorilor săi și nici nu-i iartă pe dispăruți.

când ajunge acolo unde a ajuns deja, lovește plămânii cu putere, face praf vezica, lipește mațele de stern, apasă pedala războiului și face din pace o cacealma. lucrând ca boală fără leac, e în stare să-și ia propria viață pentru a dura. nu se uită în ochii nimănui. ea n-are ochi.

să nu-i spui, noaptea, «noapte bună», iar dimineața evită să o saluți! ea controlează răul, dar nu cunoaște neapărat binele".

Muzeul lăuntric, care are ca motto: „Citisem mult, râsul mă părăsise, viața nu mă mai iubea deloc", sugerând ipostaza de damnat, *poète maudit*, este o reconfigurare a acestui paradis infernal sau infern paradisiac, un muzeu care este și devine spațiul interiorizat al unui real ficționalizat, în care, în carapacea propriei ființe, se zbate eul, prizonier al limitei. *Muzeul lăuntric* include, simbolic, trecutul ca istorie și mit personal, un trecut al individului și al colectivității, pe care poetul, călător în propriul labirint, îl poate explora sau imploza. „Boala muzeului" este mizantropia, boala explorării propriului muzeu-labirint, implozia din care înțelege că începuturile sunt „vechi sfârșituri", că „trecutul se mută tot mai mult în viitor și se închide în timpul lui obosit" și că, pentru a nu duce iluzia și minciuna mai departe, trebuie să fii pregătit pentru „identificarea cu muzeul". *Muzeul lăuntric* este lumea pe care o duce creatorul, *aleph*-ul lui, locul unde timpul și spațiul se anulează, locul în care lumea ajunge „jocul secund al cărții", în eternul mit al reîntoarcerii creației în creație, în competiția eternă cu divinitatea, Creatorul prim. Muzeul este lumea imaginară, jocul secund al creatorului, insula lui, decupată din jocul prim al creației care-și afirmă independența orgolioasă ca lume de sine stătătoare, ca-n reprezentarea lui Jean Cocteau. A găsi calea de ieșire din muzeul lăuntric înseamnă a găsi drumul de întoarcere spre realitatea cea aievea, spre Creația originară, spre Dumnezeu și spre sine ca în acel dramatic „…ca să pot muri liniștit/ Pe mine mie redă-mă!"

Descoperirile poetului sunt simboluri, semne și imagini – *intrarea*, *ieșirea*, *anticartea*, imagine sintetică a muzeului lăuntric, mod de a desena, poate, propria creație ca antiliteratură, anticreație. Biblioteca nu este neapărat ca la Borges, o lume a livrescului, un spațiu al spiritului, ci unul al memoriei, un depozit al moștenirii universale a umanității. Deplasarea înainte-înapoi, intrarea-ieșirea sunt, în *lumile livide* atinse de moarte, obsesii marcând intrări și ieșiri în cuantele realului și/sau sinelui. În „vremea liniilor livide", într-o lume care și-a epuizat tainele, aici, unde „viitorul aproape a trecut", devii „jumătate umbră, jumătate necunoscut". Universul a devenit plurivers, sacrul se confundă cu profanul, îl conține, căutarea intermitentă se sacralizează. Styxul nu mai desparte lumi, ci le unește. Imaginile dantești sunt un coșmar universalizat, fără speranța vreunei ieșiri, ca-ntr-o casă fără uși și ferestre: „din partea asta nu mai este decât răul. Am văzut adesea/ prăbușindu-se în el o sumedenie de inși împăcați,/ pentru care, în zilele sumbre, cu soare prea mult,/ nu mai era niciun fel de scăpare./ fac în genunchi două-trei tăieturi până-n os/ și mă uit. fac treaba asta de mic./ pielea picioarelor e plină de ochi închiși."

Spațiile pe care le configurează poezia lui Ioan Es. Pop au geometrie concentrică, pornind dintr-un real, *leudul*, care este „punerea în abis a unui spațiu mult mai larg" (Nicolae Manolescu), ajungând într-un cămin muncitoresc bucureștean, *oltețului 15, camera 305* sau în *pantelimon 113 bis*, pe care-l resemantizează și care devine o „Arcadie parodică și concentrațională". Este un spațiu închis, sufocant, care nu permite zborul, dominat de o gravitație grea care trage totul în jos, în subteranele sinelui/individului, într-un zbor invers, care epuizează, la capătul puterii de a suporta. E o lume fără strălucire și fără speranță în care eul, atins de greața existențială, reia zilnic exercițiul sisific, (re)trăiește absurdul, cufundându-se în alcooluri, într-un orizont al absenței speranței.

Prima reprezentare e a unui spațiu desacralizat, „la ieudul fără ieșire și noi am, și noi am fost cândva", un loc pe care „nu l-a prevestit nici o aură./ nu-l urmează nici o coadă de cometă.// ca norul peste văzduhuri plutește el peste/ uscaturi și ape, nu-l prevestește nici o/ aură nu-l urmează nici o/ coadă de cometă." Interferențele intertextuale ale acestui imaginar cu cel al lui Nichita Stănescu din *Elegia I* constituie o interferare de lumi, de ambiguități, de virtualități, dar și o limitare.

A doua reprezentare este cea a spațiului bucureștean, desemnat prin camera din *oltețului 15, camera 305*. Doar geografia diferă, semantica este aceeași: „ca o amară, mare pasăre marină/ nenorocul plutește peste căminele de nefamiliști/ din strada oltețului 15.// aici nu stau decât doar cei ca noi. aici/ viața se bea și moartea se uită.// și nu se știe niciodată cine pe cine, cine cu/ cine și când și la ce./ doar vântul aduce uneori miros de fum și zgomot de arme/ dinspre câmpiile catalaunice."

Pieter Bruegel cel Bătrân, *Iisus și discipolii pe drumul spre Emaus*, gravură, 1571

Reperele topografice – Arcul de Triumf, și oamenii: Hans, „pasărea Hans", și Zoli, anonimii din *fotografia de grup*, sunt depersonalizate. Omul trăiește hipnotic în copia unei lumi imperfecte: „...iar luni, când toți sunt plecați, sosește în sfârșit/ și aici Fiul ca să mântuiască:/ cu cămașa murdară, cu ochii umflați de nesomn,/ cu sticla goală-ntr-o mână, clătinându-se și lălăind./ se cațără pe scară la treisutecinci, își întinde mâinile și zice:/ leagă-mă de lemnul ei, să dorm și eu puțin, amice."

Ușa interzisă, care permite sau nu intrarea, ieșirea sunt laitmotive ce însoțesc traversarea labirintului, marcând mișcarea între cuantele fizicii și metafizicii existenței. Ușile la care bate poetul refuză să se deschidă ca și cum Dumnezeu s-ar încăpățâna să răspundă. Inclus în umanitate, Ioan Es. Pop clamează absența comunicării: „batem în uși să ne deschidă. Să ne/ lase să ieșim, dar cei de dincolo nu ne aud și/ bat și ei în uși să-i deschidem să iasă/ și când se deschide dăm tot peste noi/ dar nu ne luăm în seamă și zicem noi vrem să ieșim/ și ei zic vrem să intrăm, nu luați cu voi ușa/ n-o să avem ce descuia la ieșire,/ o să rămână gol în perete,/ n-o să avem pe unde ieși."

Un alt spațiu este cel din *Pantelimon 113 bis*, atins de aceeași depersonalizare, de vid existențial, un *gol* care începe din intimitatea eului, *golul* care „stă în sânul familiei și crește întâi afară", pentru că „a luat înfățișarea ta". Mersul duce spre o iluzorie *momfa*, „pământ al blestemaților", cu întrebarea dramatică „ce caut eu aici/ de unde nimeni n-a scăpat vreodată?", topos propriu, locul unei presupuse Învieri și al expierii, un fel de Emaus al lui Ioan Es. Pop către care duce singurul tramvai: „singurul tramvai spre momfa./ nu puteam să-l ratez", un sens pe care-l deturnează: „numai că nu ne-am mai dus la momfa/ așa de des ca mai an –/ biletele-au ajuns cu mult prea scumpe/ iar momfa se îndepărtează ceas de ceas,/ deși parcă tot mai mulți turiști/ se arată dornici să o vadă."

Spațiul urban este, în *Orașul*, poem în proză, din *Porcec*, un spațiu al timpului, al duratei, o geografie desacralizată, în care se petrece inițierea („Așa se petrece inițierea"), din care se desprinde înțelesul, o filosofie de viață: „În orașul nostru timpul nu se mai măsoară, căci nimeni nu mai are la ce să-l perceapă. O mulțime de inexistențe au devenit astfel concrete, reale, de netăgăduit. Suntem foarte aproape de nimic și de nimeni. Nimeni și nimicul devin existențe vizibile, consistente ca și noi care locuim în acest oraș. Moartea, în schimb, a scăzut, a ajuns o întâmplare domestică. În carnea nimicului tot mai clar revelat, se văd replămădindu-se toți zeii noștri. Zărind nimicul, ne putem vedea acum zeii. Deocamdată, ei stau ațipiți în contururi cețoase și tremurătoare, dar când vom ajunge să călcăm pe nimic la fel de ferm ca pe pământul orașului nostru, zeii se vor putea realipi nouă, ne vor reîmbrăca."

Crâșma, biserica sunt reperele acestui spațiu dantesc, realități paralele care *se văd*, dar nu se întâlnesc. Obsedat de filosofia neantului, inclus în conceptele *nimic*, *nimeni*, atitudinea eului nu e, totuși, a unui apostat, cât a unui căutător care vrea să afle sensul, obnubilat, mereu în vălurile înșelătoare: „Nimicul, neîncrederea, neputința au devenit treptele creșterii noastre-n descreștere. Așa se petrece inițierea noastră: de la dezamăgire la nenoroc și de acolo mai sus, spre neputință și spre nepăsare, iar apoi înspre neadevăr, și aici se află chiar adevărul adevărat. Ultima treaptă – cea mai de sus ori cea mai de jos. Ea este nimeni și nimicul în adâncă-mpreunare."

Sentimentul neantului, odată cu laitmotivele *nimic*, *nimeni*, expresie a inadaptării, apare în *Glossă*: „eu sunt nimeni, tu ești nimeni, suntem/ de o singură ființă, hai, uite, să ne rugăm cu credință"; de aceea, trebuie *să se deprindă* cu neființa, căci ea, neființa, „se naște odată cu tine/ e tot a ta". Trezia/trezvia este îndemn și soluție ființială: „nu dormi. nu te trezi [...]/ umple cu absență locul în care ești așteptat".

Ca un Godot, Sisif și Iov la un loc, eul trăiește într-un paradis al infernului, fără așteptări, fără speranțe.

Sentimentul particular este înstrăinarea, de sine, de semeni, chiar marginalizarea, alienarea, spaima de a fi trădat

prin gestul repetat al unui etern Iuda, angoase transferate unui posibil alter-ego, Mircea (*Ce a rostit Mircea în fața ucenicilor la 10 noiembrie* și *Iarnă cu Mircea*), văzut ca un damnat într-o atmosferă alienantă de ecou bacovian, sau unui *colateral*, un *amic*, „adevăratul amic", un cerșetor în reprezentare profană, sub cămașa căruia se revelează un Iisus ducându-și mai departe, în lume, crucea: „și când ieșim într-un târziu îl vedem departe,/ târându-și lemnul ăla în spate/ și lemnul a crescut pe el cât toate blocurile la un loc./ păi, de credeam că-i chiar ăla, nu mergeam și noi să punem umărul un pic?/ dar ăsta prea semăna cu noi ca să fi fost chiar amicul,/ adevăratul amic."

De la identificarea prin celălalt/ceilalți, ocheanul se întoarce spre sine, pentru a constata aceeași depersonalizare: „**acuma-s un palton bețiv și bolnav, dracu mă mai ține minte.**/ da cândva am dat mari lupte la termopile în obor.", până la anihilarea nirvanică: „eu sunt nimicul. văr cu amicul." Singurătatea, copleșitoare, este singurătatea tuturor – „om singur lângă om singur", căci „așa se încheie păcile și bătăliile".

Reprezentarea timpului este, deopotrivă, obiectivă și subiectivă, universală și individuală, curgere ireversibilă și durată de-o clipă, decupată pentru a marca existența și destinul. Un decupaj este ziua de 12 octombrie 1976, 1990, 1992, prins în caligrafia unui poem pentru a o scoate din anonimat și uitare, țintuind-o într-un *prezent al prezentului*. Ingenuu, poetul face gestul acoperirii pârâului, timp sau durată?, „pârâu cu sânge amestecat", care echivalează cu încercarea de a anula trecerea. La 32 de ani, în 12 octombrie 1990, el constată că „sfârșitul începe lent, el seamănă bine cu viața", rotația se inversează, derulând evenimente din trecut, aducându-le într-un *prezent al trecutului*. Aceeași singurătate asumată e conștientizată, iar întoarcerea acasă devine o deplasare de la nimic spre nimic, de un pesimism copleșitor. Ca un defetist, poetul se identifică eșecului, un om care adună nimicul, regăsit în tabăra învinșilor: „iar când, totuși, se unesc,/ nefericiții fac revoluții, după care/ li se ia totul."

Tema identității apare în *Porcec* (1996), „versiunea parodică a însuși mitului originii și apartenenței, a nostalgiei matriciale" (Nicolae Manolescu), în *Micul Porcec*, poem în proză, o autobiografie ficționalizată, în care poetul mitizează un eșec, după îndrăzneala de a se fi înțeles pe deplin, în *Iov. Iova. Iona. Ion*, unde descrie o geneză inversă, din punctul în care creația este conștientizată: „la început a fost sfârșitul. apoi agonia. apoi uscatul". Profanul rescrie sacrul, sacrul se rescrie permanent în profan. Oamenii sunt Chriști triști, ducându-și, anonim, cununa de spini și crucea. Iova, un Iov augmentat, este „locuitorul unei gropi", care crește ca sicriul în trupul gorunului lui Blaga. Transcenderea este posibilă prin creație. Condiția tragică a omului și artistului trebuie regândită. Scrisul este speranță și orgoliu, făcând acceptabilă trecerea: „scriu până când litera se scufundă sub carne. într-o zi voi fi citit/ numai pe dinăuntru. voi fi o carte legată în propria-mi piele./ și de nepătruns. și când mă vor deschide/ am să mă mut pe cealaltă parte a mea./ voi rămâne mereu interior. vor căuta. voi râde".

Proiectându-se în viitor (*Popescu. O privire spre viitor*), Ioan Es. Pop are aceeași viziune pesimistă, mefientă și defetistă, a posterității ca Eminescu în *Scrisoarea I*: „într-o zi vei fi nume de stradă, popescu,/ și nu cred c-o să-ți convină să te calce/ toți în picioare atunci. ba poate vor face pe strada cu/ numele tău o piață de alimente, popescu [...]// când vei fi nume de stradă, popescu, în pământul tău/ vor începe să-și îngroape propriii morți, cine se va gândi/ că scobesc în tine ca să-i facă loc celui plecat?"

Ochii cu care privește poetul această lume a aparențelor, de „confort îmbunătățit", sunt ochii cu care, o mărturisește, „n-am văzut niciodată", dar cu care se poate vedea „lumina în sine", ochii homerici, așadar, ai vizionarului.

Ioan Es. Pop desenează liric și ontologic echivalențe ale răului existențial, preocupat de trecere și petrecere, atins de melancolia ireversibilității temporale. *Petrecere de pietoni* (2003) e construit pe o ambiguitate lingvistică, *pe trecere*, desemnând deplasarea în spațiu, și *petrecere*, succesiunea în timp a generațiilor, cu imaginea *panta rhei* a curgerii universale. În ontologia poetului, nu există speranță. Suntem condamnați, viața e un anevoios drum spre moarte. Înstrăinat de sine, *înainte de execuție*, victimă și călău, el aspiră la regăsirea de sine pentru a putea accede la armonia eliberatoare, nirvanică: *Înainte de execuție, el și călăul lui*, *Spui că vom învia cu trupul și ne vom întoarce*, *Dacă nu mi s-ar fi repetat tot timpul că sunt muritor*, *Petrecere de pietoni*, *Auzisem că unul din Vărai, chiar de la mine din Vărai*.

Meditația asupra vieții și a morții, asociind motivul somnului și, prin simbolismul „vederii", ideea relativității cunoașterii și a absolutului necunoscutului, e dominantă în *Unelte de dormit* (2011) și în *1983. Marș. 2013. Xanax* (2013). Din colțul lui de univers, unde „întunericul e doar neputința ochiului, nu a luminii", *a privi* și *a vedea* au semantisme diferite, orientând cunoașterea spre *luminare*, dar, mai ales, spre *iluminare*: „poate că încă nu vezi ce văd eu. Poate/ nici eu nu văd ce vezi tu./ important este însă că, deși nu mai vezi ce vezi,/ vezi deja ceea ce nu vedeai."

În travellingul său, poetul înregistrează *locul unde a încremenit marea*, pe *Dumnezeul tramvaiului 40*, vede oamenii din urmă, dar și un *dincolo*, din punctul căruia își proiectează visul nirvanic: „stau pe vârf și nu văd nimic, asta este toată răsplata", răsplata de a fi *un fir de nisip*, „un fir de nisip înfășurat într-o sută de piei de vită,/ transportat în miez de noapte din siberia/ până la marea moartă și lepădat pe plaja/ plină de nisip, atâta ne-a fost dat să fim", și constată că *cei din urmă vor fi cei din urmă*.

Jean-Baptiste Greuze, *Cap de expresie – Frica*

În *1983. Marș*, se reconfigurează labirintul pe care să-l străbată cu o călăuză, sugestie, poate, din filmul lui Andrei Tarkovski, *Călăuza*: „El călătorea înainte și numai el/ vedea întunericul”... Lirismul se spiritualizează în *2013. Xanax*, cu întoarcerea spre adevărurile biblice și sugestiva dualitate umană: „iubește-l pe dușmanul tău/ pentru că ești tu”.

Partea cea mai îndepărtată a ființei, atavismele ei, o constituie frica. De aceea, atins de sentimentul singurătății absolute căci, „întâi, singurătatea va fi desăvârșită”, poetul trebuie să învețe *arta fricii*. O face în volumul omonim din 2016, unde se configurează decis mitologia poetului Ioan Es. Pop, ca viziune circulară a lumii, un mit al eternei reîntoarceri, și ontologia, cu viziunea abuliei omului. Evoluția este inversă, mersul nu e înainte, ci înapoi, într-un *prezent al trecutului* care este un *prezent al viitorului*: „ei merg din răsputeri către trecut/ pentru că într-o zi acolo va fi viitorul. [...]//acum sunt pregătiți. cerul pe sub care trec/ e atât de scund, că li se freacă de ceafă,/ ca tavanul unei peșteri înguste./ aici, toate sunt aproape lipite unele de altele./ nimeni n-a despărțit încă lucrurile de ființă.// interiorul se micșorează în cei ce rămân pe drum./ mișcarea se adâncește-n nemișcare./ acum, cel care a întreținut o viață întreagă/ sufletul ca pe un lucru de preț/ își dă seama cât de blestemat a fost.”

Poetul se eliberează de *frici*: „până mai ieri marile frici îmi luau mințile/ și îmi dădeau puteri care azi s-au sleit. [...]// cum spuneam, cândva a fost altfel. acum/ fostele frici sunt adevăratele mele/ locuri de odihnă.”

Eliberat de *arta grea a fricii*, Ioan Es. Pop ajunge la conștientizarea părții de mister, de divin. Anticipate în *Pantelimon 113 bis*, în acea poetică a *căderii*, consubstanțială *înălțării*, întrucât doar în cădere omul poate experimenta înălțarea, ascensiunea în spirit, spre cer, în virtutea coincidenței dintre bine și rău, omul fiind deopotrivă, înger și demon, credincios și tăgăduitor, meditația asupra *drumului imitației hristice* se încheie în icoana reconcilierii cu Dumnezeu: „**când ați dat mâna cu el, nu ați simțit/** că avea mâna mai rece decât a noastră a tuturor?/ de unde venea? de unde putea să aibă/ acea mână mai rece decât a oricărui muritor?/ din iad, am zis toți, din iad, dar el a zis/ nu din iad, nu din iad, ci mai de jos./ atunci iartă-ne, iartă-ne, iartă-ne/ pe noi toți.”, într-o eternă reluare a drumului din punctul cel mai de jos – din subteranele eului/lumii.

Ioan Es.Pop este un mare poet, având forța de a exprima adevărul artei și al vieții. „Dacă se produce vreodată, poezia este întâi de toate fulger și numai apoi, prin transcriere, cade în timp. Căci poezia este permanenta actualizare a originarului. Este drumul cel mai scurt de la cele văzute la cele nevăzute. Dacă istoria este poezia învingătorilor, poezia este istoria celor învinși.”, mărturisește el.

Poezia sa, în care își deghizează povestea, propune o viziune personală, inclusiv o ontologie a ființei și propria gnoseologie. Din imaginile care o compun se relevă și se revelează drumul său spre propriul Emaus.

„Mergând spre Emaus-ul poeziei, copleșit de întrebări, de incertitudini și de îndoieli, confruntat cu propria necredință, Ioan Es. Pop experimentează un șir de revelații prin Cuvântul care-l pune în fața unei alternative a realului, un real creat din/prin propriile percepții și reprezentări, dar și prin conexiunea la focul sacru al inspirației.”

Cronică literară

DRAGOSTE, STRĂINĂTATE ȘI VIS

Costin Tuchilă

Niciodată nu e prea târziu, am putea spune în cazul autorilor români plecați în exil și care revin după mulți ani de absență în actualitatea literară. Astăzi exilului i se spune Diaspora, cu o extindere a sensului substantivului, ajuns să desemneze un „grup etnic aflat în afara granițelor țării de origine", prin extindere de la semnificația originară („totalitatea comunităților evreiești dispersate ca urmare a distrugerii Ierusalimului și alungării populației de către Nabucodonosor II, regele Babilonului", cf. DEX).

O revenire am putea spune spectaculoasă este cea a **Letiției Vladislav**, colaboratoare permanentă a publicațiilor „Leviathan". După aproape patru decenii de absență, prozatoarea mai mult decât promițătoare în anii '80 (romanul *Vrăbiile pământului*, 1978 și *Viață la prima vedere*, proză scurtă, 1980) a publicat romanul *Puzzle. Chemarea cocorilor* (Editura Eikon, 2019), urmat de *Lockdown* (roman, Editura Ars Longa, 2021) și *Masada* (proză scurtă, Editura Neuma, 2021). Din august 2018, Letiția Vladislav a susținut o rubrică săptămânală de proză pe portalul Leviathan.ro, „Dragoste, străinătate și vis". Titlul propus de autoarea stabilită acum în sudul Spaniei, la Murcia, după ce a locuit o lungă perioadă în Germania, m-a atras de la bun început: ieșea din obișnuința și oarecum previzibilitatea titlurilor de rubrici din presă, chiar a celor mai... enigmatice, inclusiv din presa literară. Nu ne-am înșelat, nici eu, nici Pușa Roth. Apoi, cele trei idei tematice (dragoste, străinătate – v. exil, dezrădăcinare – vis) deschideau de îndată poarta unei experiențe personale transfigurate, la limita dintre o realitate rememorată și proiecția ei imaginară. Citite săptămânal sau acum, reunite în volumul ***Masada***, este evident că prozele Letiției Vladislav au un substrat memorialistic înveșmântat însă cu bune rezultate în haina ficțiunii. Revin locuri cunoscute și frecventate de autoare, crâmpeie de amintiri, întâmplări probabil trăite, naratorul poate fi unul dintre personajele feminine sau doar „martorul" lor de altădată. Ceea ce nu conduce însă la o privire cu pronunțat accent subiectiv asupra acestei lumi ori la un decupaj în tonuri feministe. Dimpotrivă, narațiunea Letiției Vladislav, sobră, economică în mijloace, uneori chiar distantă, este una de tip realist, obiectivă dacă se poate spune, în care naratorul intervine mai degrabă funcțional, fără descrieri lungi sau divagații stilistice, atât cât trebuie pentru derularea povestirii. Nu există, apoi, niciun exces analitic, interes exagerat pentru caracterologie, impropriu tipului de narațiune practicat de autoare și mai ales stilului său.

Cititorul este purtat în locuri diverse, cu specific notat succint, din România, Brazilia, Spania, Israel, de personaje diferite, de la copii la cupluri mai mult sau mai puțin de ocazie, adesea dornice de aventuri erotice. Dialogul este frecvent, uneori în el se absoarbe aproape întregul material epic. O calitate a prozei Letiției Vladislav constă tocmai în această știință a dialogului plin de naturalețe, desigur mijloc de caracterizare a personajelor. Tonul acestor povestiri este unitar, indiferent că ele sunt localizate undeva pe Valea Mureșului, în geografia natală a autoarei, în București, în Brazilia ș.a.m.d.

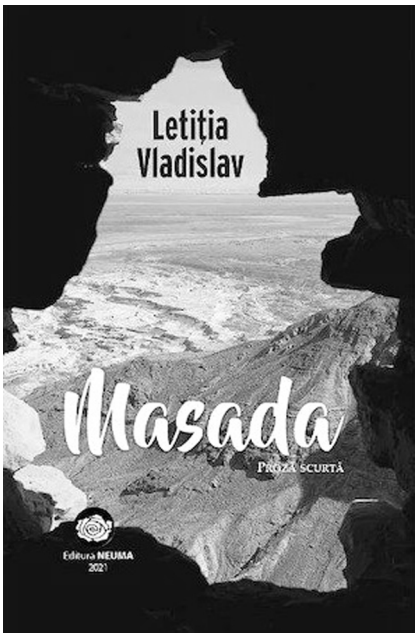

Balerinele albe, cu care se deschide volumul, este o amintire aproape sfâșietoare din anii de școală în internatul de provincie, care se înfiripă în dialogul purtat la maturitate cu un fost coleg. Fetița săracă, încălțată cu bocanci de iarnă indiferent de anotimp, trăiește iluzia de a-și depăși condiția cumpărându-și „balerine albe" (o pereche de papuci „albi ca neaua") din banii pentru plata internatului. „Balerinele" îi sunt luate de directorul școlii care o și elimină o săptămână, dar, mai mult decât atât și decât drama unei familii sărace, rămâne umilința din sufletul copilului: „Acum, după matematică, fizică și chimie se mai ruga și pentru iertarea păcatelor. Erau albe, ca balerinele ei. Albe și pline de mocirlă."

Gorunul de la Rodină este, de asemenea, istorisirea unei întâmplări din copilărie (fata plecată cu caprele aduce acasă un pui de veveriță luat din scorbu-

ra unui gorun) retrăită cu ingenuitatea vârstei, într-un spațiu cu valențe magice: „Era o adevărată nebunie să stai cocoțată pe steni, să poți vedea toată valea Mureșului și Costeștiul, pădurile înalte, aproape negre la distanța dintre ele, ba chiar aveau câte un clopot de ceață peste cap, iar ea se gândea că o fi având taică-su dreptate când zicea că acolo au locuit îngerii și după ei a venit Decebal. Locul era magic, aproape ți se făcea frică și să te gândești că ai putea rămâne singură o noapte lângă niște pietre la Costești, în vreme ce toți morții se întorc acasă, după mii de ani, curioși să-ți vadă chipul străin lângă acele urme de mii de ani, sacre pentru ei, cumva înspăimântătoare pentru tine."

Superstițiile, teama de strigoi din același spațiu rural sunt tema din *Codiță de iepure*: „Primăvara asta îl luase pe Lodovicul, omul-câine de care se temea groaznic de tare, iar acum, cu pilonul în inimă, era sigură că nu mai poate intra în ocolul lor. Dădu drumul caprelor pe uliță și porni, cu o bâtă în mână, în urma lor. Mirosea a iarbă proaspătă și flori de salcâm pe Hulă. Pe amândouă părțile era plin de salcâmi și toți se aplecau sub greutatea florilor. Caprele se cățăraseră pe crengi și mâncau fericite. Din când în când, trecea câte-o mașină pe drumul țării, toate dubițe de miliție, ori cine știe ce șefi ai colectivelor din jur. Liniile ce legau stâlpii de telegraf între ei vorbeau, uneori foarte deslușit, de regulă lucruri greu de pericepu, însă, lungită în iarbă se concentra teribil să descopere ce se ascunde în aceste voci. Nu erau spiritele morților, auzise că ele vin numai noaptea, iar la ora asta a zilei, se gândi, stau toate ascunse prin văzduh și se odihnesc. Țapul sări de pe crenguța pe care se cățărase uitându-se îngrijorat spre spatele ei. Se întoarse încet, gândindu-se că poate este un copil din sat. Era un iepure. Ceva mai mare decât motanul lor. Cenușiu-negru. Cu o coadă neagră și stufoasă. Stătea și se uita la ea. Nu-i era deloc frică. Nici lui, nici ei. Amândoi se priveau în ochi și respirau liniștiți. Se gândi că este Lodovicul, dar din nou văzu lumina puternică a soarelui făcându-și loc printre florile de salcâm și nu-și duse gândurile mai departe."

Jardim Itamaraty este un instantaneu în culori exotice, în Brazilia, într-un loc plin de turiști, într-o noapte cu furtună (Jardim Itamaraty este un cartier din São Carlos). Ca de altfel și în alte proze, în *Masada*, pendularea între viață și moarte într-un loc simbolic este făcută aproape pe neașteptate. Masada, fortăreața de pe malul Mării Moarte în care iudeii s-au omorât unul pe altul, în urma unui îndelungat asediu, pentru a nu cădea în mâinile romanilor, devine aici simbolul eternei așteptări:

„Norul alb dispăruse. Stătea agățată pe un munte imens de piatră, cu un albastru intens peste ea și altul mai intens sub ea. Îi chemă mirosul în amintiri, râsul lui copilăresc, vocea lui adâncă. Nu venea nimic.

– Coborâm, zise, trebuie să intrăm în mare… apoi Jerico. Și acolo sunt pietre. Plus râul.

– N-a venit, zise Ștefania, de data asta mai blândă, îmi pare rău.

Coborâră fără un cuvânt. Omar aștepta în mașină.

– Mergem la apă, zise, trebuie…

– Da, zise, marea ne așteptă.

Înainte să urce în mașină, aruncă o ultimă privire în urma ei. Acolo unde stătuseră pe stâncă o umbră subțire se apropie de prăpastie, apoi alunecă încet spre pământ.

– Zbor lin, Raul, șopti, se așeză pe scaun și închise ușa.

Venise. Era el. Trebuia să vină. Așa stătea scris. Acum se liniștise. Știa că nimic nu se pierde. Și că merită să aștepți."

Letiția Vladislav are acest dar de a jongla cu ușurință cu planurile povestirii, de la cele temporale (trecut – prezent) la cele mai subtile, realitatea palpabilă (o relatare sau un dialog aparent banal) și proiectarea lor în imaginație, într-o conjuncție de lumi. Aceasta din urmă conferă un farmec în plus literaturii scrise de autoarea *Chemării cocorilor*.

„Citite săptămânal pe portalul Leviathan.ro sau acum, reunite în volumul «Masada», este evident că prozele Letiției Vladislav au un substrat memorialistic învești mântat însă cu bune rezultate în haina ficțiunii. Revin locuri cunoscute și frecventate de autoare, crâmpeie de amintiri, întâmplări probabil trăite, naratorul poate fi unul dintre personajele feminine sau doar „martorul" lor de altădată. Ceea ce nu conduce însă la o privire cu pronunțat accent subiectiv asupra acestei lumi ori la un decupaj în tonuri feministe."

Cronică literară

APA LIMPEDE A LIBERTĂȚII

Valeria Manta Tăicuțu

Poetă, prozatoare, critic literar
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

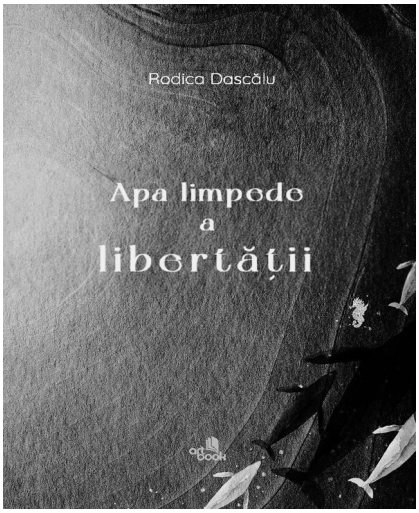

Pentru **Rodica Dascălu**, scrisul este echivalent cu plecarea într-o călătorie imaginară spre orizonturi nemărginite, acolo unde „sub blânda mângâiere a luminii/ cu fiecare zi lumea este iarăși creată” (*pete vii de culoare*). Ca temă literară în jurul căreia gravitează întregul volum [1], călătoria implică nu numai capacitatea de a visa și de a transpune în textul poetic țesătura instabilă a „bulgărilor de energie”, ci și, mai presus de toate, libertatea: „fiecare om are geniu lăuntric./ un bulgăre de energie îl susține/ cu o singură condiție: să fie liber” (*viziunea vieții*). *Drumul cu plopi* (este titlul primului ciclu al volumului) are conotații multiple, unele livrești, amintind de sensibilitatea romantică, altele filosofice, trimițând la o anumită geometrie a spațiului poetic situat între viață și moarte: „drumul cu plopi ducea cândva/ spre casa părintească, acum, acasă/ pentru mine înseamnă o cruce în fața/ căreia îngenunchez, aici îmi este izvorul” (*drumul cu plopi*). Pierderea celor dragi, lumea bolnavă și speriată – deci realitatea dramatică în care, vrând-nevrând, ca poeți sau oameni simpli suntem ancorați – reprezintă nu atât obstacole, cât prilejuri de a coborî în tine însuți, de a-ți face un examen de conștiință și de a te regăsi, în final, purificat, împăcat cu tine și cu toate ale lumii, deci liber: „te stingi cum soarele alunecă spre apus/ nu înainte de a coace fructele./ dispari împăcat sau nu/ cu tine însăți, cu lumea, cu Dumnezeu” (*drumul cu plopi*). Legat sensibil de natură și de o filosofie a resemnării/ acceptării, sentimentul morții nu este unul traumatizant, atâta vreme cât moartea înseamnă eliberarea din durere, din captivitate („captivă fiind mă observ, sunt parte/ din lumea greu încercată”), din efemer: „înfiorarea frunzelor de plop/ perceptibilă la cea mai fină adiere/ este unicul martor al stării de șovăială./ inima desenează-n aer vise atât de fragile/ încât conturul lor se pierde instantaneu./ atinge lacrima țipătul unei păsări/ eliberându-mă din strânsoare” (*înfiorare*).

Ideea, nu tocmai nouă, că viața este o călătorie, nu transformă textul într-un déjà-vu, pentru că Rodica Dascălu este o poetă imaginativă și sensibilă, capabilă să găsească, prin scris, bucuria lucrurilor simple și energia de a face alegerile potrivite: „o dimineață rece de februarie./ caut cu privirea dreptunghiul magic,/ fereastra, ce mă conectează la univers./ nu o văd decât dacă aleg să trăiesc bucuria/ indiferent cât de aprig a fost coșmarul nopții” (*bucuria de a fi*). „Dantela nevăzută a vieții” ne obligă adesea să fim singuri, să poposim în meditație și să încercăm replierea întru spirit și descoperirea valorilor creștine, promovate de scripturi: „ador singurătatea/ […]// clădesc blând, cu atenție, ascult./ vine o zi când aud un îndemn:/ dăruiește întreaga ta zestre!/ într-o clipă, tot ce-am adunat/ străbătând drumul arătat/ de busola interioară/ ridicându-mă deasupra/ constrângerilor/ se împrăștie” (*dantela nevăzută a vieții*).

Plasată în „palma timpului”, orice ființă este datoare să treacă dincolo de suprafața lucrurilor, pentru a descoperi un sens al călătoriei, un motiv pentru care a fost binecuvântată cu energia

[1] **Rodica Dascălu**, *Apa limpede a libertății*, Bacău, Editura Artbook, 2021.

pentru urcuș și coborâș; înțelepciunea de a descoperi „rostul" nu este condiționată de vârstă, ci de acea libertate interioară pe care nu ți-o poate lua nimeni: „cauți rostul în picătura de sânge/ viața asta a ta nesigură, plină de ispite./ ceasul nu știe să măsoare viața lăuntrică/ locul adevărat unde se aprinde/ flacăra oricărei prefaceri" (*să știi pentru ce trăiești*). Filosofia poetică pe care o descoperim în volumul Rodicăi Dascălu este una senină, a împăcării cu „iluzia nopții": „în fața strânsă a nopții/ tristețea se domolește./ bezna îți creează impresia/ că punctul critic în care/ ești ar fi chiar alegerea ta"; această împăcare este legată de credință, tonalitățile de psalm ale unor poeme demonstrând, fără emfaza obișnuită a poemelor religioase din zilele noastre, un respect exemplar al normelor de viață creștină, dar și o încredere nelimitată în puterea divinității de a ne ierta și de a ne salva: „curățește, Doamne,/ trupul, sufletul, lumea!/ moartea a trecut pe aici/ le-a cercetat pe îndelete/ urme încrustate lăsându-și" (*iluzia nopții*).

Insomnia, lacrima, „aburul ființei" sunt motive poetice recurente în volum, care potențează bagajul ideatic și emoțional al unei poete mereu în căutarea sensului existențial: „sunt atât de multe semne în jur încât/ abia întrezăresc fuiorul palid ce se naște./ noul se dispersează la ivirea celui mai firav/ resentiment, nu suntem centrul universului/ ci doar fire fragile dintr-o imensă țesătură" („pânza vieții").

Lirismul meditativ al primului ciclu de poeme adunate în volum este continuat în cel de-al doilea ciclu, *Să ies din timp*: prozopoeme desprinse dintr-un jurnal poetic ce cuprinde și vizite în parc („ieri a fost Ziua Parcului Cancicov, într-o zi de 22 martie, în anul 1935, s-a emis certificatul lui de naștere, inima verde a orașului a început să bată" – *tăcuta aniversare*...), și „joc de linii" (privire „dincolo de fereastra clar conturată"), și, mai presus de toate, un acut sentiment al timpului puțin care ni s-a dat.

Poeta nu respectă rigorile niciunui canon literar, pentru ea, a scrie înseamnă a fi sincer cu tine până la capăt și a descoperi nu numai bucuria lucrurilor simple, ci și conexiunea dintre universul tău lăuntric și cel infinit, pentru că numai astfel „vei avea șansa de a trăi în deplină libertate" (*libertatea de a săvârși binele*).

„Pentru Rodica Dascălu, scrisul este echivalent cu plecarea într-o călătorie imaginară spre orizonturi nemărginite, acolo unde «sub blânda mângâiere a luminii/ cu fiecare zi lumea este iarăși creată» («pete vii de culoare»)."

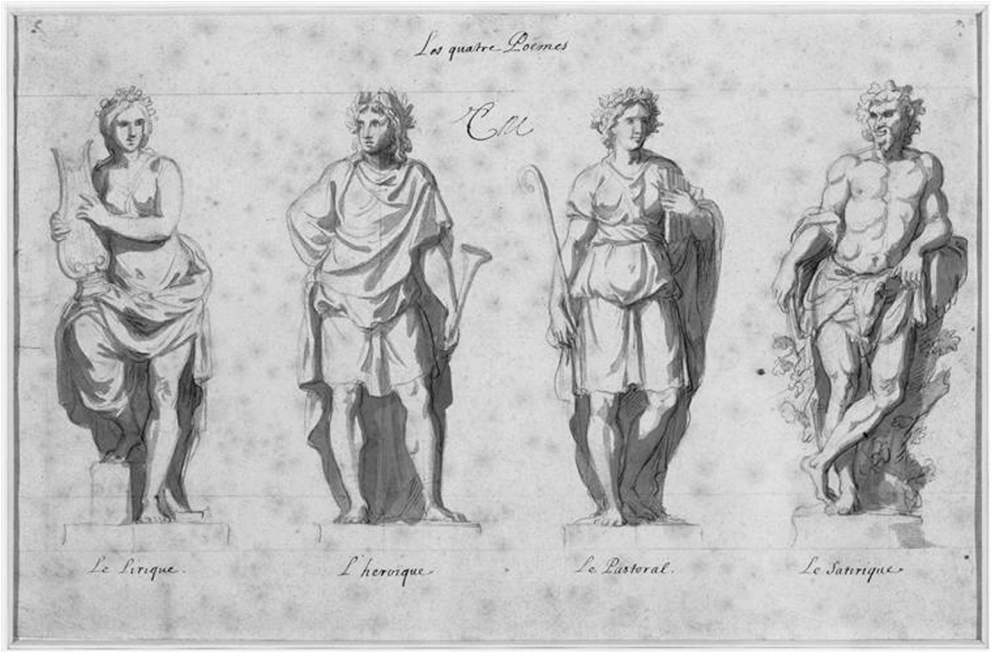

Charles Le Brun, *Cele patru forme de poezie*: lirică, eroică (epică), pastorală, satirică, desene pregătitoare pentru statuile ce urmau să decoreze terasa-lac (parterre d'eau) a Palatului de la Versailles (*La Grande Commande* a regelui Ludovic al XIV- lea), c. 1674.

Cronică literară

O SCRIITOARE UITATĂ?

Ana Dobre

Destinul literar al **Marianei Ionescu** (1947–2015) pare, la aproape șapte ani de la marea trecere, imprevizibil și meandric.

Scriitoarea debutase în 1971, în revista *Ramuri*, nr. 11/1971, și în volum, în 1977, cu eseuri reunite sub titlul *Artă și inspirație*. Au urmat, pe parcursul anilor care i-au definit locul în istoria literaturii române, alte volume de proză: romanul *Exerciții de fidelitate* (1987, reeditare 1999), volumul de nuvele *Două părți cal și una vizitiu* (1990), volumele de proză scurtă *Geografie cu îngeri. Jurnal fabulatoriu* (1997), *Jocuri și zile* (2000), *Muritorii de rând* (2003); de critică literară și eseuri: *Ochiul ciclopului. Tudor Arghezi, prozatorul* (1981), *Introducere în opera lui Zaharia Stancu* (1985), *Interviu cu înger și maimuță* (2001), *Acrobație și alte închipuiri* (2005), *Nostalgia himerei* (2007); de poezie: *Umărul de argint/Cette épaule en argent* (versiunea franceză de Constantin Frosin) în 2002, *Alter-ego cu flori galbene* (2012), *Pulbere îndrăgostită de cuvinte* (2012).

Jocuri și zile reunește șase povestiri experimentale, într-o formulă narativă inedită, nararea la persoana a II-a ca în *Gumele* lui Alain Robbe-Grillet, perspectivă preferată de noul roman și de textualiștii optzeciști. Excepție parțială de la această perspectivă narativă face *Zi de vară cu gemeni*, narată subiectiv din perspectiva unui narator-personaj.

Scrise de-a lungul unei perioade destul de lungi, între 1985 și 1999, cele șase povestiri, care au parcurs o istorie și un destin, relevă o evoluție a artei narative, cu variabile și constante, a scriitoarei, revelând, totodată, fibra lirică a personalității sale artistice.

Primele patru povestiri (*Să-l iubești pe cel mai bun!*, *Jocuri de societate*, *Zi de vară cu gemeni*, *Două părți cal și una vizitiu*) sunt dezvoltări epice ale unor versuri din *11 Elegii* ale lui Nichita Stănescu; a cincea, *Frumos plâng ochii miresei!*, epicizează poezia *Mireasa e bolnavă* de Ileana Mălăncioiu. Astfel, prozele au o accentuată dimensiune livrescă, părând, în latura lor prozastic-eseistică, dialoguri cu sine, lungi monologuri rememorative ale unor momente biografice din perspectiva deformatoare a timpului care trece, distorsiuni în modul textualist al ficționalizării. Nararea la persoana a II-a facilitează această modalitate în care dedublarea eului permite naratorului să imagineze un scenariu, să reconstituie imagine cu imagine, secvență cu secvență, un film în care joacă simultan rolul de spectator, mașinist, actor și regizor. Luminile narațiunii sunt fixate pe lumea interioară a personajului, folosind investigația, sondajul psihologic, analiza psihologică.

Firul narativ este comun, există o continuitate a trăirii epice în cele șase proze, care par capitole ale unui roman în care evenimentele se așază în funcție de fluxul memoriei, dar și în funcție de răspunsul memoriei (in)voluntare la declanșarea unui stimul din exterior. Minuția observației, multiplicitatea senzațiilor, cercetarea cu sfredelul lucidității a primei impresii până la epuizarea tuturor variantelor, mai mult în virtualitate decât în realitatea trăirilor, creează un arabesc stilistic concentrat într-o atitudine de estet care alege întotdeauna frumosul chiar și în momentele din afara frumosului. Nu ceea ce este, în aparentul caleidoscopic, fulgurant, ci

ceea ce poate fi atrage și interesează pe acest narator sfredelitor, scormonitor în iluzia aparențelor, narator care și-a creat propria buclă cronotopică, timp și spațiu având exclusiv valori personale. Realitatea nu mai este *lumea noastră cea de toate zilele*, ci o lume a virtualului, proiecție subiectivă, așa cum este receptată și recreată în procesul complex al percepției și reprezentării.

Titlul însuși, *Jocuri și zile*, dă o sugestie nu atât despre continuitatea de conținut a prozelor, cât despre modul în care eul-narator receptează trecerea, jocul caleidoscopic al realului și irealului. O trăsătură a jocului, jocul – adevărat laitmotiv al volumului, vine din această așezare în jocul de lumini și umbre ale existenței, din abstragerea din timpul real. Naratorul nu conștientizează, însă, complexitatea determinismului cosmic și mundan în care se află, cordonul ombilical îl/o leagă doar de trecutul pe care-l investighează, rememorându-l în ceea ce i se pare semnificativ. Memoria

operează permanent o selecție de situații, întâmplări, momente, figuri, concentrate într-un *atunci*, mai aproape sau mai departe de momentul rememorării. *Timpul trăirii*, îndepărtat, se topește în *timpul mărturisirii*, contemplat, obiectivat, privit ca și cum ar fi filmul existenței altcuiva.

În acest trecut, al cărui punct originar este *atunci*, un timp clisos, mocirlos care închide și include necunoscutul destinului, reluat secvență cu secvență în momentele de viață rememorate, un *atunci* misterios pe care ea, narator complex, îl apropie și-l apropriază pentru clarificarea de sine, se rătăcește ca-ntr-un labirint. Există chiar o poetică a spațiului cu funcțiile și semnificațiile înregistrate cândva de Maurice Blanchot: orașul, spitalul, culoarele spitalului, policlinica, institutul – spații închise, apoi parcul, aleile, drumul – spații deschise, un spațiu labirintic în care eul trăiește spaima existențială și din care încearcă să se salveze prin poveste.

Lumea ce se dezvăluie, cu imaginea spațiului labirintic, este terifiantă, apariția câinelui-lup, un fel de Cerber, ar sugera o *trecere*, traversarea unor falii de spațiu și timp. Filip-cel-bun, Filip-cel-grozav etc., mai mult o plăsmuire decât o ființă concretă, materială, pare o călăuză în acest spațiu al virtualului răsfrânt ca imagine a lumii, într-o răsturnare interpretativă a mitului lui Orfeu și Euridice. Mitul se resoarbe în realitate. Real și ireal se amestecă, visul este realitate, realitatea este vis, o țesătură a destinului în care Marele Păpușar îi scrie povestea: „«Perspectiva este totul!» șoptește păpușarul prins «în umbră» de gânduri și parcă mai îmbătrânit decât îl știa…" (*Să-l iubești pe cel mai bun!*). Este aceasta și perspectiva adoptată de narator: „Privești îndelung schema și ai vrea să-ți amintești mai ales cum a citit adjunctul contrareferatul asupra proiectului tău semestrial, să-i poți revedea figura neagră de indignare (indignarea era, desigur, atitudinea superlativă, pe care trebuia s-o adopte) și, acum, ești de acord cu asta, *ca un regizor cu vocație al faptelor*, de parcă nebunul de păpușar s-ar fi amuzat să-l scufunde în catran, grimasa de refuz inexorabil, nasul vârât în hârtiile cu nervozitate răsfoite: el nu vede nimic altceva, el doar ține cu amândouă mâinile, ca nu cumva să-i scape, certitudinea că prinde și pune la zid vinovatul. [s.m.]" (*Să-l iubești pe cel mai bun!*).

Ea, naratorul, își este sieși o Șeherezadă infatigabilă. Lumea îi apare acestei Șeherezade ca o imensă scenă. Descoperirea lumii i se relevă prin ridicarea cortinei pleoapelor: „Totul ți se părea o umilă deconspirare. Obiectele din jur se dezbrăcă de întuneric, încet, alene, sub privirea ta buimacă, înotând nesigure către țărmul înțelegerii. Regretul amărui că te-ai trezit din somn, senzația că strivești între dinți un sâmbure de prună. Pleoapele se ridică, se coboară, cu efortul unor aripi amorțite" (*Să-l iubești pe cel mai bun*). E o translare de la starea de somn la cea de veghe, de la subconștient la conștient. Imaginile se acumulează pe retina/pelicula memoriei. Totul se vede ca-ntr-un film. Eul se dedublează. Privirea este dublu focalizată – în interior, în sine, în exterior, în afara sinelui, într-un proces contemplativ ce relevă o poetică a privirii/vederii prin motivul, imagine a deschiderii/închiderii ochilor, prin care se produce situarea în lume, conștientizarea ființării într-un subiectivism al percepției și reprezentării, cunoașterea. Lumea se reduce doar la ceea ce putem privi, vedea, simți, filtra prin gândirea proprie: „…arta evocării care transpune formele în domeniul aparențelor". Există direcții multiple ale privirii. Personajul privește și este privit, la rândul lui, de alți ochi, la fel de scormonitori și mereu infideli, cu o curiozitate crescândă. Fiecare are propriul scenariu, propria proiecție asupra lumii, asupra celorlalți, asupra sinelui.

În procesul de reconstituire a ecuației trecutului, analiza scormonitoare decupează secvențe, epuizează întâmplări, întorcându-le pe dos ca pe o mănușă, căutând a stoarce „tot hazul hazardului". Meditația însoțește rememorarea și transpunerea în poveste: „Privești meditativ în oglindă, ca să poți reașeza și personajul tău aici. Un personaj evadat dintr-un tablou cunoscut se întoarce spășit, își fixează imaginea în vechiul loc, încremenește parcă acolo – îl cercetezi cu susceptibilitate, neîncrezătoare…" (*Două părți cal și una vizitiu*).

În acest *puzzle* al propriei existențe, Mariana Ionescu scotocește, caută și identifică reperele necesare pentru ca *jocurile* aparenței și esenței, dimensionate în *zile* ale trăirii, retrăirii și povestirii să-și găsească logica, semnificația și coerența în marele joc al lumii. E, de fapt, același joc, multiplicat, un fel de *adunarea și scăderea zilelor* ca în romanul omonim al lui Tudor Vlad, amintit intertextual, un joc derulat pe parcursul zilelor scoase din anonimatul necunoscutului prin rememorare și repovestire. A identifica propriul joc, jocul existențial personal, echivalează cu o clarificare a propriului destin. Viața se relevă în secvențe și imagini, destinul se revelează în starea de grație a contemplării.

Jocuri și zile, volumul de proză scurtă al Marianei Ionescu, ar merita o reeditare, împreună cu alte proze, pentru mai buna cunoaștere și contextualizare a unei scriitoare care s-a dăruit cuvântului, care a crezut că literatura este o alternativă, un univers compensatoriu, dăruindu-i-se cu întregul bagaj de visuri. Citindu-i prozele, îi (re)descoperi respirația, vibrația sufletului, a scriiturii. Mariana Ionescu nu folosește cuvântul pentru a-și ascunde gândurile, ci pentru a aduce în lumină adevărul în care crede – adevărul vieții și al artei.

„Cele șase povestiri din «Jocuri și zile», care au parcurs o istorie și un destin, relevă o evoluție a artei narative, cu variabile și constante, a scriitoarei."

Cronică literară

VÂNĂTOAREA DE VRĂJITOARE

Răzvan Nicula

Prozator, eseist
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

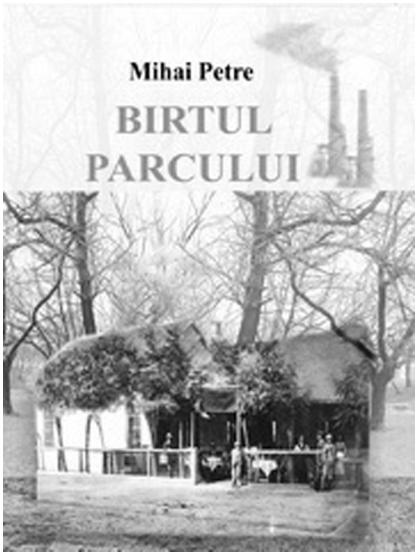

Pe raza teritorială a județului Hunedoara, **Mihai Petre** nu are nevoie de o prezentare extinsă, fiind recomandat de o viață întreagă pusă în slujba educației și culturii, ca profesor de limba și literatura română la Liceul Sanitar Hunedoara (1974–1993) și la Colegiul Național „Iancu de Hunedoara" (1993–prezent), Inspector general adjunct la ISJ Hunedoara (2002–2005), dar și ca autor de proză și de cărți științifice. După două volume dedicate particularităților hunedorene, *Toponimie urbană hunedoreană* (2012) și *Urbanonimie hunedoreană, particularități și perspective* (2013), autorul propune cititorilor un roman-document, ***Birtul Parcului*** (Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2019). Folosind ca pretext destinul personajului principal, Dumitru Popa, Mitrel, autorul, nedezmințindu-și natura de cercetător, include în firul narativ documente care prezintă realitatea hunedoreană de la începutul anilor 1950. Însuși titlul face referire la un stabiliment care a existat în realitate, numit în mod oficial *Birtul Parcului* (neoficial, Birtul Porcului), și, chiar mai mult, într-una din notele de subsol este justificat demersul istoriografic: „Dacă informațiile noastre sunt corecte, *Birtul Porcului* a devenit *Restaurantul Ardealul*, azi dispărut, iar *Crama* se va deschide în pivnița unei case, cu extindere în curtea acesteia, funcționând până astăzi la capătul fostei străzi *V.I. Lenin*, actuala *Libertății*".

Structura epică a romanului poate fi împărțită, cu ușurință, în două părți, ambele fiind legate de intenția autorului de a urmări viața personajului principal în anii de după Al Doilea Război Mondial și, mai târziu, pe durata perioadei în care în România începe să se impună puterea „omului nou". Prima secțiune, cu puternică filiație prediană, prezintă viața lui Mitrel după căsătoria cu Maria, în comuna Sutești, de pe malul vâlcean al Oltului. Traiul bucolic, înțelepciunea țărănească, tradițiile, chiar conflictele iminente într-o comunitate fie ea și mică, sunt reținute în mod condensat în această parte, în care, în umbră, este trasată o înfruntare pe care toți cei implicați o simt și o bănuiesc, dar nu o înțeleg pe deplin: cea între trecut și viitor. De la poveștile de război pe care bărbații și le împărtășeau în fața unui pahar, fericiți că au scăpat cu viață, la dilemele care se nasc cu privire la instaurarea unei noi lumi, autorul își conferă libertatea de a construi o monografie de mici dimensiuni a satului românesc. Deși prototipul moromețian nu poate fi nici exportat din sudul țării, nici transpus în alte locuri, apar similitudini prin nevoia bărbaților de a fi la curent și de a discuta evenimentele politice la care sunt martori. Prediana poiană a lui Iocan își găsește corespondentul în volumul lui Mihai Petre mai întâi în fața cazanului de țuică botezat anterior de trupele germane trecute prin comună *Fabrica Berlin* și, mai apoi, doar tușat, chiar la *Birtul Porcului* din Hunedoara, unde proprietarul, nea Tică, „venea la masa lui, îi mai aducea un șpriț... din partea casei!... și arătând spre ziarul deschis îl întreba... ce mai zice, dom'le, ăștia?... tot întreceri?..., tot lupta pentru pace?" Diferența dintre cele două locuri, însă,

poate chiar dintre două lumi, fiind aceea că în fața *Fabricii Berlin* se discuta despre partide politice de tradiție și oameni politici de renume, în timp ce în ziarul „Uzina noastră", articolele de fond erau „pline de angajamente și exemple de depășire a planurilor, dar și de îndemnuri mobilizatoare la *sporirea vigilenței pentru a descoperi dușmanul de clasă* și *la luptă pentru întărirea lagărului păcii*".

Dezamăgit de turnura pe care o ia viața sa, dar și scârbit de lucrurile care se întâmplă în comună, Mitrel se hotărăște să-și caute de lucru în altă parte, ajungând, conjunctural, la Hunedoara. Moment în care autorul pornește a doua secțiune a romanului, care nu constă numai în literatură pură, ci și într-un efort de natură istorică și documentară, cu privire la contextul social și politic al acelor ani. La scurtă vreme după angajarea la Combinat, Mitrel realizează că peste tot oamenii sunt la fel, dar, mai ales, că trăiește în vârtejul unor schimbări care îl înfioară și-l scârbesc deopotrivă. Primind însărcinarea de a sorta documente cu ajutorul cărora Securitatea spera să găsească indicii cu privire la partizanii anticomuniști, Mitrel înțelege cu stupoare modul în care Partidul Comunist operează pentru instaurarea unei ere noi, în care frâiele conducerii sunt preluate de clasa muncitoare. Demersul autorului din acest punct al romanului ar putea părea unora inutil, altora lăudabil. Prin redarea unor documente ale vremii, solicitări, informări, tabele, liste și listuțe, Mihai Petre îșI pune cititorul față în față cu sinistra mașinărie concepută de Securitate pentru a domina, a folosi resursa umană și, mai ales, pentru a-și distruge dușmanii. Cu un umor amar, autorul trasează similitudinile dintre bâlbâitul Mialache din comuna Sutești care, fără a fi auzit vreodată de Ludovic al XIV-lea, declama despotic „partidul sunt eu", și tiparul informatorilor hunedoreni, oameni cu minimum șapte clase, cu pregătiri diferite, al căror talent primordial nu era cel al formulării frazelor, ci acela de a informa. În definitiv, prototipul imbecilului folositor unui sistem de opresiune. De la descoperirea înfiorătorului mecanism până la înțelegerea scopului și modului în care acesta operează, Mitrel realizează, treptat, că lumea nouă în care-și găsise locul este o minciună, și că s-a păcălit crezând în lozincile fornăitoare pe care le citea și le auzea la tot pasul. Mai mult, realizează vânătoarea de vrăjitoare la care se dedă societatea în curs de creare, în numele clasei muncitoare, sub pretextul pretinsei exploatări a poporului, a atitudinii față de noul regim, a politicii făcute în trecut.

Deși în mare parte are caracteristicile unui document de natură istorică, romanul se remarcă prin dilematica personajului principal, una de natură universală, aplicabilă oricărei ființe umane din orice loc de pe Pământ. Dincolo de considerații asupra bunătății, a binelui, a răului, a imbecilității și ticăloșiei, dincolo de cenușiul orwellian pe marginea căruia cititorul poate hamletiza zile în șir, autorul ridică problema bogăției și sărăciei, sub forma unei parabole de care Mitrel își amintește și pe care regretă că nu a înțeles-o la vremea ei, constatând că nu bunăstarea materială este cea care aduce, cu adevărat, fericirea, ci înțelegerea în familie și apropierea dintre oameni. Astfel, concluzionează într-un mod nostalgic, cu o înțelepciune caracteristică țăranului român, „că bogăția există, chiar dacă bei țuică dintr-un pahar spart".

Având în vedere că volumul *Birtul Parcului* este un document istoric literaturizat, redarea înscrisurilor din finalul romanului nu este un demers inutil. Dimpotrivă, dincolo de un gest care ar putea fi considerat reparatoriu din punct de vedere moral, acestea au menirea de a radiografia, călătorind prin timp, o societate de mult stinsă. Și, în același timp, să atragă atenția nu numai asupra vânării de vânt ci și asupra unei vânători de vrăjitoare care a avut loc într-un oraș numit nu Salem, ci Hunedoara.

„De la poveștile de război pe care bărbații și le împărtășeau în fața unui pahar, fericiți că au scăpat cu viață, la dilemele care se nasc cu privire la instaurarea unei noi lumi, autorul își conferă libertatea de a construi o monografie de mici dimensiuni a satului românesc. Deși prototipul moromețian nu poate fi nici exportat din sudul țării, nici transpus în alte locuri, apar similitudini prin nevoia bărbaților de a fi la curent și de a discuta evenimentele politice la care sunt martori."

Cronică literară

CÂND SMS-UL NU POATE ÎNLOCUI TAIFASUL...

Rodica Lăzărescu

Critic literar, eseistă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

O prietenie, căreia, la data taifasului [1], îi mai lipsesc doi ani pentru a rotunji jumătate de veac, stă la baza dialogului (la distanță, că doar suntem sub semnul covidului) dintre (semi) valahul (cu viguroase ascendențe ardelenești pe linie maternă) **Titus Vîjeu** și moldavul **Grigore Ilisei**. S-au înțeles „într-un grai comun al sufletului" încă de la prima lor întâlnire, și comun le-a rămas graiul celor doi interlocutori, tăifăsuitori cu evidentă vervă a povestirii și predilecție pentru oralitate, și în această captivantă desfășurare de informații și de amintiri învăluită în parfumul limbii vechilor cazanii. „Am voluptatea povestitului", recunoaște Grigore Ilisei, ce se definește a fi „ieșit din «mantaua» Sadoveanului", „dar cu glasul lui de ființă unică și irepetabilă". Un „povestaș mărturisitor" așadar, punct în care (iar) se întâlnește cu prietenul său: „pe amândoi ne-a preocupat în exercițiul jurnalistic cultivarea caracterului mărturisitor al dialogurilor". Dar nu poposind asupra „întâmplărilor vieții ce-ar fi putut atrage prin senzațional", ci practicând, cum afirmă Titus Vîjeu, un „jurnalism al esențelor culturale".

Pusă sub un titlu (subtilă parafrazare a preferinței lui Ilisei pentru vocabula *veac* în titluri – *Cu George Lesnea prin veac*, volumul din 1977 sau *Veacul lui Ion Irimescu*, documentarul proiectat în 2003?) în care cuvântul *veac* este definit de Titus Vîjeu ca fiind, cel din spate, al personajelor precum Camil Dunea, iar cel din față, „veacul pe care-l vor străbate alte personaje" ce îi vor însoți pe nepoții scriitorului, în vreme ce interlocutorul său se consideră (norocos sau nenorocos?) a fi „trecut prin două veacuri", ampla conversație stă, de la un capăt la altul, sub semn confesiv. Totul trecut, filtrat, perceput, interpretat, nuanțat prin cărțile lui Grigore Ilisei, fie că e vorba de publicistică, memorii de călătorie, documentare, proză scurtă ori roman.

Și fiindcă tăifăsuiesc doi maeștri ai dialogului, încă din primele pagini găsim, în prietenească, onesta formulare a lui Ilisei la persoana întâi plural („izbutim pentru că știm..."), un fel de decalog al interviului „profesionist" („așa știu că procedezi și Matale..."), din care punctăm aci: să știi să-ți alegi interlocutorii; să le câștigi încrederea, „deoarece nu batem câmpii, cunoaștem ce reprezintă partenerii noștri de dialog ca traiect intelectual și destin uman și ca atare punem întrebările care trebuie, stimulatoare și declanșatoare de confesiune"; să nu „ne dăm căpoși, ci ne comportăm cu respectul ce-l datorăm, dar nu unul obedient, ci demn"... Toate acestea pentru a da celui intervievat sentimentul că a intrat în casa noastră, că e un oaspete drag, încât să uite de microfon, de camere, să se creadă „la un sfat de taină, cu oameni de încredere" („Oleacă de taifas" s-a intitulat, ani la rândul, una dintre emisiunile lui Ilisei), căci numai așa nu va face „declarații de complezență", ci se va comporta natural, va deveni „mărturisitor".

[1] Titus Vîjeu, *Un veac în față, un veac în spate. Cu scriitorul Grigore Ilisei despre oameni, locuri și cuvinte*, București, eLiteratura, 2021.

De la acel „episod providențial” (un fel de lucrare a ursitoarelor: „mi s-a dorit să iubesc tot ceea ce-i frumos pe lume”) din noiembrie 1943 când, în casa parohială din Văleni, comuna Mălini, pruncul e ținut în brațe în ziua botezului de „băietul” de opt ani Lae, Nicolae Labiș (atunci a dobândit simțământul că „ne găsisem într-o comuniune dumnezeiască”, după cum constată peste ani), până la provocările viitorului (alienarea prin „creșterea dementă” a progresului tehnologic, poluarea „masivă și necontrolată a mediului natural”, otrăvirea hranei și „pângărirea trupului prin patimi devastatoare, de la droguri la alcool”, pierderea credinței și a încrederii în familie, efectele lui „political correctness”, dispariția plăcerii lecturii, pierderea percepției adevăratelor valori etc.), firul mărturisirilor, al confesiunii, se derulează cronologic, cu popasuri, mai scurte sau mai lungi, în diversele momente definitorii, formatoare ale vieții și activității lui Grigore Ilisei.

Este evocată copilăria, presărată „cu lipsuri și suferințe”, marcată de întâmplări parcă premonitorii (precum aceea cu vaca – ce s-ar fi putut transforma într-una tragică – prin care copilul Grigore plătește de mic pentru „păcatul” cititului, meciurile de pe „toloaca” școlii anunțând comentatorul sportiv care va ajunge peste ani ori pasiunea elevului pentru geografie, pregătindu-l pe viitorul călător prin lumea largă), sunt evocate mirificele și încărcatele de semnificații locuri ale nașterii și ale primilor ani de viață, unele coborâte parcă direct din scrierile sadoveniene (Stânișoara, Crucea Talienilor), altele stând sub stea labișiană („toposul Mălinilor”, Poiana Mărului), evocare ce îl face pe Titus Vîjeu să exclame: „parcă asist la o călătorie inițiatică” întru „găsirea unei Crengi de aur aflată-n custodia unui mag de sub Crucea Talienilor”.

Sunt scoase din ceața trecutului și a uitării familia, cu figura centrală a tatei, preotul Ilie Ilisei (caracterizat de „acea severitate și viață mai austeră, de care am avut parte, pus din greu la treburile casei de mic copil, certat, chiar pedepsit, când, neastâmpărat de felul meu, o făceam lată”, mai târziu, stabilit la Fălticeni, „copleșit de treburi, de griji, hăituit de urmăritorii cu ochi albaștri”), parte a „lumii satului”, „una dintre sursele din care s-a hrănit și individualizat rostirea mea”, „ruralitatea” („componentă a universului meu sufletesc”) ce i-a impregnat toate fibrele ființei.

Se vorbește, inevitabil, despre biserică și „ca zidire”, dar mai ales „ca duh”, în două sensuri – pe de o parte, „pravilele și poruncile biblice s-au întrupat în eroii multora dintre cărțile” sale, pe de alta, „contagiunea” scrisului său cu „sonurile ce răsunau în biserică”.

Este menționată bejenia în Muscel, în satul Capu Piscului, de la sfârșitul lui martie 1944 până la începutul lui aprilie 1945, din care, la cele câteva luni ale sale, nu are cum să-și amintească nimic, apoi stabilirea la Fălticeni, prilej de evocare a târgului „cu secrete aspirații de capitală culturală” (cum îl caracterizează Titus Vîjeu), unde a simțit „întâia oară chemarea către literatură” și unde devine elev al Școlii Medii Nr. 1, viitorul Liceu „Nicu Gane”.

De altfel, recunoaște Grigore Ilisei, Fălticenii, cu „înălțările și căderile” lui, dintre care cea mai „păgubitoare și dureroasă” a fost cea din 1948, l-au „pasionat mereu ca subiect de scris”, o adevărată odă aducându-i acum acestei „urbe tinere”, unde „mai mulți factori s-au împreunat întru rodirea acestei lucrări ce uimește, de la mediul natural, unul al armoniei și blândei frumuseți, la felul de a fi al oamenilor, așezați și mintoși, la climatul comunitar prielnic unor asemenea făptuiri”. La care se adaugă „demersul statornic de formare aici a unui centru de iradiere culturală pentru românii de dincolo de granițe, siliți să trăiască în afara țării, dar cu inima înlăuntrul ei”. „Lucrarea care uimește” sunt oamenii născuți din huma locului ori trăitori aici parte din viață, care au dat patrimoniului cultural „făptuiri” de minune, iar acești oameni s-au numit Sadoveanu, Lovinescu, Ion Irimescu, prof. Aurel George Stino ș.a.m.d.

Urmează, în ordine temporală, facultatea la Iași, povestirea respectând același șablon al descrierii orașului cu „vocație jertfitoare pentru cauze naționale înalte” și a figurilor luminoase cu care i s-a intersectat drumul vieții – profesori precum Mihai Drăgan; „prădătorul” Alexandru Dima – „mistrețul cu colții de argint” și cu ochii după fetele frumoase; Constantin Ciopraga, „personalitatea fermecătoare” cu al său discurs „înrourat cu emoție”; „maestrul” Alexandru Husar; „admirabilul și atipicul” Ștefan Cuciureanu; „prințul nordic” Liviu Leonte; Gheorghe Agavriloaiei – ginerele lui G. Ibrăileanu; Gheorghe Ivănescu; Elvira Sorohan; Alexandru Andriescu ș.a.m.d.. Nu lipsesc nici colegul de facultate Nicolae Turtureanu, nici prietenul Cătălin Ciolca, formând, împreună cu evocatorul Grig, „troica prieteniei”.

Începe activitatea redacțională, intră în scenă noi figuri, ce îi vor marca pregnant evoluția profesională, precum Florin Faifer și George Lesnea („întruparea surprizei permanente”, cu „inteligența lui scăpărătoare”, „figură mitică din vremurile de aur ale scrisului românesc”), cărora le ridică adevărate monumente din cuvinte, Mircea Radu Iacoban, Corneliu Sturzu ori, din lumea comentatorilor și crainicilor sportivi, Ion Minoiu și Ion Ghițulescu. Dar, mai ales, personalitățile cu care intră în contact realizând memorabile interviuri, imortalizate unele pe bandă de magnetofon, altele pe peliculă, altele chiar transcrise „ca un stenograf”. Dintre acestea, mărturisitorul Grigore Ilisei se oprește îndelung asupra „trinității de neuitat”, învăluită în „pulberea sacralității”, „cununa de magi ce m-au însoțit pe drumurile vieții”, formată din Valeria Sadoveanu (menționând „decența soției unui mare scriitor privind memoria

George Romney, *O conversație* (frații artistului, Peter și James Romney), 1766

acestuia", „eleganța unei făpturi de o discreție proverbială"), Ștefana Velisar Teodoreanu (doamna Lily, „statueta de Tanagra", ce „fermeca printr-o rostire plină de vrajă și un duh fără pereche al cântecului amintirii" și care „se încadra de minune în acea tagmă a înțelepților") și Zoe Dumitrescu-Bușulenga lăsând „impresia puternică de retor clasic".

Adunați parcă la un Han al Ancuței, Titus Vîjeu aruncă din timp în timp câte un gătej întreținând, întețind focul povestirii – completează discursul mnezic al mărturisitorului cu date despre cei evocați/invocați (Radu Mareș, Ilie Boca ș.a.), aduce un surplus de informație (precizând, de pildă, că acțiunea din *Steaua fără nume* a lui Sebastian se desfășoară la Breaza sau amintind acțiunile de „veritabil Mecena al artelor" ale lui Nicolae Malaxa), stabilește fine, subtile conexiuni între viața și cărțile tovarășului său de vorbă, invocă latura de *homo viator* ori „vocația construcției în plan administrativ-cultural" a acestuia etc.

Tăifăsuiesc despre cenzură, despre prietenie și dușmănie, despre soții, copii și nepoți, despre „agape" din vremuri trecute, despre molima cu care omenirea se luptă în aceste zile (deja ani). Sunt reproduse vorbe cu tâlc precum cele „trântite", „cu umorul lui de oltean cu verb mușcător", de D.R. Popescu unui slujbaș al partidului pus să-l susțină pe Ilisei (dat afară de la Radio pe motiv de origine nesănătoasă) pentru angajarea la „Convorbiri literare": „Bine, bine, dacă omul ăsta e așa de bun, cum zici dumneata, atunci de ce îl dați afară?"

„Sunt întâmplări care te colindă o viață", pe care cei doi le recheamă „în pavilionul amintirilor", fixându-le pe hârtie, poate pentru vremi mai propice plăcerii lecturii. Ajuns la final, cititorului nu-i rămâne decât să gândească/exclame precum exegetul lui Bacovia, profesorul Constantin Călin: „Când taifasul se termină, îți dai seama că ar mai fi putut continua și regreți că lucrul acesta nu se întâmplă."

Poate, închizând cartea, în sufletul cititorului s-ar mai strecura un regret. Acela de a nu se putea bucura – mare păcat! – de „glasurile" celor doi tăifăsuitori „în stare a face ca vorba să nu cadă în pustie" – cel al lui Titus Vîjeu „de bas-bariton, cu ecouri de clopot mai mare, mănăstiresc", celălalt, al lui Grigore Ilisei, răsunând „cu reverberări psalmice".

„O prietenie, căreia, la data taifasului, îi mai lipsesc doi ani pentru a rotunji jumătate de veac, stă la baza dialogului dintre (semi)valahul Titus Vîjeu și moldavul Grigore Ilisei. S-au înțeles «într-un grai comun al sufletului» încă de la prima lor întâlnire, și comun le-a rămas graiul celor doi interlocutori, tăifăsuitori cu evidentă vervă a povestirii și predilecție pentru oralitate, și în această captivantă desfășurare de informații și de amintiri învăluită în parfumul limbii vechilor cazanii."

Note de lectură

DOUĂ ROMANE DEOSEBITE, SCRISE DE AUTORI DIN ACEEAȘI ZONĂ A LUMII

Veronica Pavel Lerner
Poetă, prozatoare, Canada

Am avut bucuria ca, în timpul sărbătorilor de iarnă, când condițiile de izolare impuse de pandemie m-au obligat a le petrece singură între pereții locuinței mele, să-mi cadă în mână două cărți fermecătoare și, mai ales, liniștitoare pentru epoca agitată în care trăim de doi ani încoace.

Amos Oz, *Aceeași mare*
Editura Humanitas fiction, 2021
Traducere din ebraică și note de Marlena Braester

Romanul lui **Amos Oz** (1939–2018), cunoscut scriitor israelian, este total deosebit de toate romanele care există pe lume. Nu e deci de mirare că a obținut premiul francez WIZO 2003, că în 2011 a fost dramatizat la Tel Aviv și adaptat ca operă în Italia, la Bari, sau că a fost tradus în peste 20 de țări.

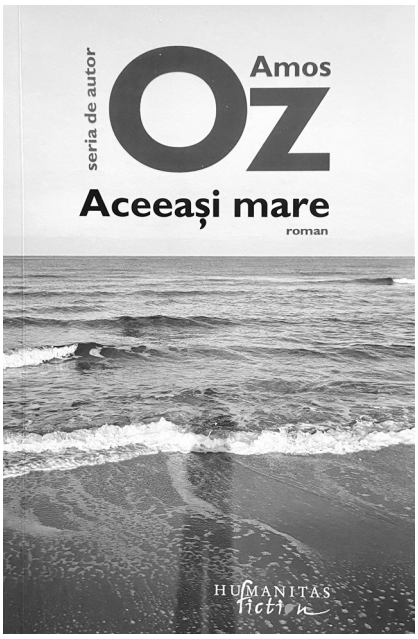

„Am scris această carte cu tot ce am. Limbaj, muzică, structură... Dintre toate, mi-e cea mai apropiată. Aproape de mine, aproape de ceea ce am dorit întotdeauna... Am mers cât de departe am putut" – declară autorul.

Și, într-adevăr, cartea este un fel de proză – poezie. Subiectul romanului e simplu – o povestire în care apar numai câteva personaje, dintre care principale sunt un tânăr, soția lui, tatăl tânărului, văduv – mama lui decedase cu puțină vreme în urmă – și, pe lângă acestea, încă vreo două-trei personaje care întregesc tabloul. Structura cărții, însă, este neobișnuită pentru un roman: fiecare capitol se întinde pe o singură pagină, este dedicat unui personaj și este scris în versuri albe. Capitolele povestesc istoria simplă a romanului, dar simultan scriu și *poezia* personajelor, cu emoțiile, gândurile intime și culoarea peisajelor din jur oglindite în sufletul lor.

Mai mult, aceste poeme de pe fiecare pagină sunt de o mare vibrație emoțională, pornită, în fapt, de la autor. În mod surprizător, el însuși apare în câteva capitole, ca și când ar fi personaj din carte, dar care nu participă la acțiune, doar își mărturisește gândurile:

„...dacă n-ar fi anii, numele și teama de ridicol
aș rămâne să-ți povestesc aici în picioare stând amândoi de o parte
și de alta a tejghelei să-ți vorbesc despre Nirit, narimi, Buthan,
despre crucea de pe drum. Aproape.
Dar nu. Pe când zâmbești deodată
două telefoane sună în același timp. Și eu
zâmbesc fals, îți fac un semn vag cu mâna, mă duc
și stau lângă geamul imens care dă spre mare. S-a scris deja
că exilul e o împărăție și că e o umbră trecătoare. Ca un câine
bătrân și murdar e revărsatul ăsta de zori de septembrie, prăfuit
căscând pe plajă șonticăind printre lăzile de gunoi." (p. 91)

Este o carte neobișnuită și lectura ei cere timp de acomodare cu ritmul incantațiilor. Dar când frumusețea cuvintelor învinge, cititorul e total cucerit.

Nikos Kazantzakis, *Ascensiunea*
Editura Humanitas fiction, 2021
Traducere din neogreacă și note de Elena Lazăr

Nikos Kazantzakis (1883–1957) este foarte cunoscut publicului datorită celebrului film *Zorba Grecul* (1964), al cărui scenariu a provenit dintr-un roman al autorului apărut în 1946. Cartea *Ascensiunea*, scrisă în 1946 la Cambridge, a rămas nepublicată până în 2021, când a apărut, în traducere, în Franța. Subiectul ei are, pe lângă elemente autobiografice, o emoționantă și plină de ardoare descriere a întoarcerii, imediat după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, a unui tânăr scriitor grec din Anglia în Creta lui natală, cu tânăra soție Noemi, supraviețuitoare a Holocaustului. Lectura este palpitantă, interesantă și, aș spune, foarte actuală. Revista „La Croix" afirmă: „Acest roman inedit al lui Nikos Kazantzakis, istoria dublului său Kosmas, între Creta și Anglia după 1945, conține interogațiile spirituale și literare ale întregii sale opere."

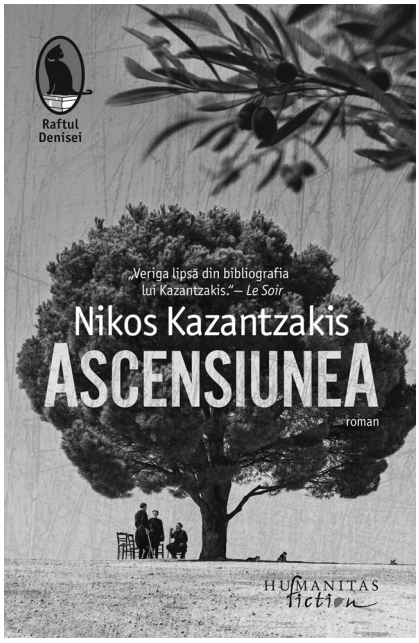

Mărturisesc că am citit cartea înghițind paginile și lăsându-mă pradă frumuseții absolute a textului, gâtuită de emoție aproape la fiecare pagină, pentru că, în afara povestirii propriu-zise, simplă de altfel, autorul își mărturisește propriile gânduri, frământări, idei. Am însemnat paginile cu pasaje care ar merita citate. La sfârșit am constatat că, dacă aș dori să le prezint pe toate, ar ocupa spațiul întregii cărți! Voi alege, așadar, numai câteva.

Iată povestea aflată de Noemi de la tatăl său, pierit în Holacaust:

„...Un rabin îi spunea ucenicului său: «Când rostești un cuvânt, trebuie să intri în cuvânt cu tot trupul». «Și cum poate să intre un om întreg într-un cuvânt?», a-ntrebat ucenicul. «Cel care se crede superior unui cuvânt, a răspuns rabinul, nu merită să stea nimeni de vorbă cu el.» [...] Cine citește un text, dacă vrea să-l simtă, un singur lucru are de făcut: să strivească coaja, tare sau moale, a fiecărui cuvânt și să-i lase înțelesul să izbucnească în inima lui. Toată arta creatorului este să înghesuie miraculos în literele alfabetului esența umană; și toată arta cititorului este să deschidă aceste capcane magice și să elibereze conținutul lor înflăcărat și dulce." (p. 86)

Cartea este nu numai de o rară frumusețe, dar ideile de peste 75 de ani în urmă, după terminarea războiului, au rămas actuale. Iată un exemplu:

„Să privești cu ochi limpede – neîncețoșat de ură sau de iubire – realitatea lumii de azi, să mărturisești virtuțile și totodată infamia, lumina și întunericul, ce alcătuiesc aici pe pământ orice ființă vie, om sau idee, să fii, într-un cuvânt, liber, devine pe zi ce trece un efort spiritual tot mai periculos. În clipa istorică decisivă de azi, când cele două lumi înarmate se ciocnesc cu necesitate atât de fatală, să fii liber este considerat suspect și primejdios. Suspect este considerat azi și raționamentul pur. Mintea, sub presiunea istoriei, uită funcția ei teoretică independentă și se înrolează și ea slujbaș la necesitatea contemporană presantă: să facă propagandă uneia din cele două mari lozonci rivale și să conceapă – descoperind arme ucigătoare și gaze aducătoare de moarte – mijloace de a anihila fratele și confratele rival." (p. 112)

Iată și câteva considerații asupra artei:

„Ce este oare lutul ăsta pe care-l numim om, care poate, dincolo de foame, de boală, de moarte, să înalțe capul, să întindă mâna și să plăsmuiască opere nemuritoare? Doar în operele de artă devine atât de evidentă minunea, un vierme creând nemurire. În faptă vedem multe chipuri, o înghesuială de grup anonimă, colaborare bogată, complexă; în Artă un om stă cu un condei, un ciocan, cu câteva vopsele, aplecat, încordat, singur de tot. Așa cum viermele de mătase scoate din măruntaie mătasea – sau, mai exact, își scoate măruntaiele și face mătase, și țese minunea de gogoașă –, la fel și artistul preface țărâna în esență divină, prețioasă." (p. 136)

Deși ar mai fi multe citate extrem de frumoase, voi mai da numai unul. Este vorba de eroul principal, Kosmas, care le spune o poveste orientală cretanilor, cu care discută despre forțele binelui și ale răului:

„Un drac se întorcea însângerat, victorios, din război. Se îmbătase de sânge uman, își întindea lancea spre cer și cânta: «Dumnezeu de-ar coborî, mă voi lupta cu el!» Iar Dumnezeu a trimis un înger. L-a văzut dracul, a turbat, s-a năpustit asupra lui; a ridicat sabia și-a despicat îngerul în două, de sus până jos. Și iată, deodată, dintr-un înger s-au făcut doi. Se năpustește iar dracul și cu două lovituri de sabie împarte în două fiecare înger, și iată din doi îngeri s-au făcut patru. Se-aruncă iar dracul cu sabia; îi sfâșie, din patru se fac opt îngeri, cei opt au devenit șaisprezece, cei șaisprezece, treizeci și doi, din treizeci și doi s-au făcut șaizeci și patru.

A doua zi în zori, munți și câmpii se umpluseră de îngeri." (p. 165)

Citind fragmentul acesta, mă gândeam că acum trecem printr-o perioadă în care, aparent, răul e cel care se multiplică, nu binele, ura este cea care crește, nu iubirea, zgomotul este cel care inundă, nu liniștea.

Recomand cu căldură cele două minunate cărți, scrise de autori născuți în țări apropiate geografic, Grecia și Israel. Lectura lor vindecă rănile produse de continua agresivitate a știrilor și îndepărtează spaimele din fața incertitudinilor care ne înconjoară.

Mississauga, Ontario, Canada, ianuarie 2022

"Structura cărții lui Amos Oz («Aceeași mare») este neobișnuită pentru un roman: fiecare capitol se întinde pe o singură pagină, este dedicat unui personaj și este scris în versuri albe."

"Toată arta creatorului este să înghesuie miraculos în literele alfabetului esența umană; și toată arta cititorului este să deschidă aceste capcane magice și să elibereze conținutul lor înflăcărat și dulce." – Nikos Kazantzakis

Crispijn van de Passe cel Bătrân, desenator și gravor flamand (1564–1637), Seria de gravuri *Angelorum Icones*, Biblioteca Națională a Spaniei, Madrid. Sus (de la stânga): Principatus Camael, Serafim Vriel. Jos: Angeli Gabriel, Throni Zapkiel, Virtutes Haniel.

Roman

MEMORIILE UNEI CAPRE (1)

fragment

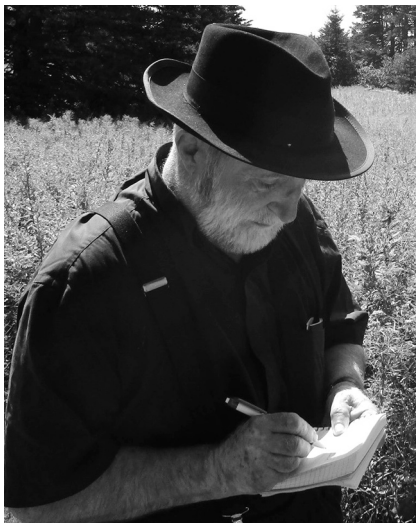

Dumitru Ichim

Poet, prozator, eseist
Preot, Kitchener, Ontario, Canada

1. „Toronto, pentru cei tineri, vă rog!"

– Weekendul acesta merg la Toronto, dacă găsesc bilete, zice Matei, continuându-și lectura, ca și cum ar vorbi singur.

– Ha, ha! Te-am prins! Deci mergem la Toronto, nu? Doar n-o să cumperi bilete pentru unul singur.

Cu pandemia se mai poate călători mai omenește cu trenul, dar în niciun caz cu autobuzul, masca aproape mai mult de o oră și jumătate. Cu trenul, cumperi bilet la business class... și dai un ban, dar stai în față. Conductorii la clasa I, te servesc cu ceva de rontăit și vreo bere sau altceva, totul inclus în prețul de transport. Apoi masa. Apoi un păhăruț de ceva. Doar n-o să mănânci cu masca. Și uite-așa, în vagon dacă mai sunt, hai să zicem, încă vreo două persoane. Timpul trece și... pui masca și cobori, că ăsta e protocolul cu boleșnița.

– Stai, nu o lua înainte, mă necăjește Matei care știe ce mă enervează. „Toronto pentru tineri, vă rog! Nu ai auzit de pașaport verde?"

– Nu mai face glume idioate! Încă nevaccinații mai au ceva drepturi și nu s-a ajuns până acolo.

Problema, dincolo de glumă, pentru călători există un număr limitat și telefonezi înainte pentru programare.

Luăm taxiul în grabă și aproape de gară îmi dau seama că îmi lipsesc ochelarii. „Am nevoie de ei, glumesc, pentru că în Toronto facem poze. Cu ochelari apar ca intelectual!". De data asta Matei mi-o servește: „Acum cine face glume idioate?!" Ne întoarcem înapoi și noroc că trenul a avut întârziere și de data asta. Știe el ce știe, dar nu că sunt bătrân. Suntem pe peron la 9:18. Microfoanele ne anunță că trenul 84 din Sarnia, și deapănă toate orășelele prin care a trecut neuitând să pomenească și pe al nostru, pe Kitchener, care trebuia să sosească la 9:30, va întârzia până la 9:45. Mă uit la Matei și ridic din sprâncene: „Soarta!" Râdem. De ce adică ne-am enerva când cerul e așa de senin, că ne aflăm într-o gară patriarhală, tip de care vezi câte una prin filmele western, iar un tip născut cam în același an cu mine, nu am zis bătrân, se plimbă cu mâinile la spate și fluieră o melodie de Nicole Simone. Văd că e la modă și în România. Prietenul meu Gabriel N. Gherbăluță a prezentat poeziile mele din ultima carte la RADIO VOCATIV având ca background spiritualele ei melodii.

A venit trenul. Eu mă lupt cu valiza. Uitam să vă spun. Surpriza lui Matei a fost ca de ziua mea să petrecem împreună o săptămână în Toronto. Ca domnii! La hotelul "Westin Harbour Hotel" care e un zgârie-nori, în centrul orașului și chiar pe malul Lacului Ontario.

În vagon suntem numai noi, plus trei persoane care se „simt bine". Până vine micul dejun ni se dau niște alune, cartofi crocanți și covrigei. Cei care se „simt bine" comandă bere „Heineken", e gratuită la vagonul de clasa I. Fac o gălăgie care întrece zdrăngănitul roților de tren. Cam de dimineață. Cer un pepsi. Vreau să fiu fresh, vorba olteanului.

Arunc ochii pe fereastră. Ferme de porumb cât vezi cu ochii. Porumbul e aliniat ca soldații. Bloc cu terasă cu pomi. Și la etaj o mică grădiniță. Îmi place cum fluieră trenul. Pe el scrie: "Love the way. VIA RAIL." Fermă cu vaci. Fermă de grâu abia secerat cu freza la zero. Gara din Guelph.1

2. „Toronto, pentru cei tineri, vă rog!"

Mă întreb: oare ce o fi mâncat trenul azi dimineață? După ce a oprit în Georgetown, se pornește la drum cu niște groaznice pârâituri de mațe și, să mi se ierte expresia, cu niște flatulențe de om prost și complet lipsit de orice

manieră. Parcă ar fi Martin de la teologie. Eram în anul doi la facultate când ne trezim prin octombrie cu Martin venit din Germania de Răsărit. Se uita la noi de sus cu mândria rasei „pure" și când ți-era lumea mai dragă și ajungeam pe la cele nouă cete îngerești și cunoașterea apofatică a lui Dionisie Areopagitul, numai ce trăgea câte o răbufnire a bârdihanului că se făcea o liniște ca după explozia unui proiectil pe stil vechi. Toți înmărmureau neștiind cum să reacționeze, doar din ultima bancă se auzea șugubățul de Ichim cu: „Deutschland über Alles!". Toți izbucneau în râs, numai el serios, spre a nu fi prins de atac la buna liniște a publicului universitar, putea fi văzut cu două degete ridicate: „De ce erau nouă cete și nu 7 sau 10, sau 12, ca numere sacre?" Rectorul, care ne preda și Noul Testament, se chinuia să găsească un răspuns convenabil nedându-și seama că eu eram capul răutăților. În rest, cei mai mulți se uitau la Martin ca la închipuirea civilizației apusene. Avea și o mașină OPEL și seara lua masa la „Continental", nu ca noi la cantina de pe „Sf. Ecaterina".

În vacanța de Crăciun, Martin al nostru a plecat acasă și rectorul i-a cerut să-i aducă și lui o ramă aurită de ochelari. Când a venit, i-a adus rama de ochelari, dar i-a cerut un preț, de săracul profesor și-a pus mâna-n cap, deși se așteptase la îndulcirea unui chilipir ca bacșiș că l-a adus în România. Fiind gentleman, a înghițit gălușca și i-a plătit până la ultimul leu. Oltean fiind, profesorul nu s-a lăsat dus de nas și a pus pe secretar să-l ia la bani mărunți cu actele netraduse. Și astfel ne-am trezit cu Martin din anul II la teologie, elev cu uniformă albastră de seminarist.

Trenul apare în mândria lui„La voie qu'on aime", ca Martin al nostru cu stomacul, *libre penseur*, scârțâind mai puțin obișnuit pentru urechile fine și, ce tura vura, ajungem la "The Westin Harbour Castle", cazați pe la ultimele etaje, de unde aveai o privire panoramică până în depărtările albastre scânteiate seara de vaporașe, yachturi și bărci cu motor. Canadienii sunt foarte mândri de lacurile lor. Canada, fiind a doua ca mărime din lume, nu e mai prejos cu numărul de lacuri, nici mai mult, nici mai puțin de… două milioane, dar în fruntea lor, ca niște regine, stând Marile Lacuri ale continentul american. Cantitatea lor urcă la 7% din apa potabilă. De asemenea, găsești tot felul de curiozități ale lor. Prin Saskatchewan poți întâlni un fel de Mare Moartă a Americii. E vorba de lacul The Little Manitou Lake, salinitatea apei fiind de trei ori mai mare decât a celor două oceane care împrejmuiesc țara celor două milioane de lacuri. Este foarte obișnuit ca prietenul tău să te invite la cabana de la „lacul meu", deși „cabana" construită pe malul lacului poate avea, ca vilă, până la zece dormitoare.

Unele lacuri sunt învăluite în adevărate broderii de legende și povești. Prin British Columbia, nativii Salish First Nations amintesc de legendarul balaur, sau monstru

Okanagan Lake

"N'ha-a-itk" – „Spiritul Lacului", cunoscut cu numele de Ogopogo. El trăiește în lacul Okanagan Lake și curiozitatea lui crește din an în an, fiind văzut ca un trofeu al poveștilor vânătorești. Ca o concluzie a lor, ca formă apare ca un șarpe între 25–50 de metri, negru-verzui. Capul poate fi reptilian ca de capră sau, și mai înfricoșător, ca unul de cal, totuși oamenii de știință admit existența unui dinozaur, din ramura plesiosaurus.

Dar să revenim la „cabana" noastră de 40 de etaje. Ultimul, ca restaurant, e în formă circulară și de acolo poți avea o vedere panoramică a orașului, lacului și până în cețurile care ascund o bună parte din tainele Sudului. De ce nu ar fi și sudul sălbatic? Acum e închis din cauza COVID-ului, dar poți face comandă și-ți aduce tot ce dorești în camera ta. Că doar nu ai plătit câteva sute de dolari cazarea degeaba, nu? Ba, la sosire, ai și valet în uniformă și cu chipiu, care îți deschide ușa de la mașină cu temenele! Dar oricâți bani ai da pe cele comandate și oricât de scamatoroase le este pronunțarea în franceză, tot nu au gustul mâncărilor pregătite de Matei sau de Iulian, pe care i-a învățat Florica să gătească românește. Și să fim serioși, numai o mâncare românească poate să facă om din tine, nu e așa?

3. „Toronto, pentru cei tineri, vă rog!"

Cineva care are gusturi comune cu ale mele, a pus pe facebook un citat din preferatul meu pretențios, Cezar Ivănescu: „Scrisul rămâne o artă pe deplin umană și divină. Scriind, poți face acel semn ca abisul în care să se resoarbă lumile, scriind, hârtia poate lua foc de la lumina lui Dumnezeu."

Cum adică mă contrazic? Spuneam că scrisul nu a fost cea mai mare descoperire a omului că și fără el, și poate chiar fără

el, creierul omenesc ar fi dezvoltat alți munți de cunoaștere la ecuația lor orizontală, adăugând modul de a comunica unul cu altul prin lumina inimii. Dădeam un exemplu din profunda teologie populară prin puțin analizata zicere că: „a crăpat un drac", adică atunci când prin iubire oamenii ajung să poată comunica, asemeni îngerilor, prin graiul gândurilor. Acest grai a fost pierdut de Satan tocmai pentru că acolo unde este mândrie nu mai este loc pentru dragoste, iar unde nu este dragoste inima se usucă de viața adevărului. Diavolul are nevoie să „citească" neștiind a comunica prin coeficientul de lumină al iubirii. Notele muzicale le poți citi cantitativ, o partitură de 10 pagini, bunăoară, dar le poți interpreta prin ceea ce reprezintă ele – sugestie de cântec sau simfonie. Ele depășesc stadiul de note, de simplă scriere a ceva care scapă cântarului, termometrului sau metrului și poate fi tors de un flaut sau un alt instrument muzical, sau, pur și simplu, cântat din gură.

Scrisul omenesc are sens atât timp cât dăm fiecărei litere o valoare fonetică, iar la rândul lor însăilând cuvintele pe un fir logic care să ne lege om de om și, de asemenea, om de Dumnezeu, din această relație derivând ceva care ne leagă prin cuvânt de o realitate superioară nouă.

Astfel scrisul își împletește divino-umanul prin revelație, devenind, cum atât de profund sintetizează Cezar Ivănescu, foc dătător de viață care arde hârtia ca metaforă a unui lucru mort.

Despre aceasta vorbeam cu Matei ca despre o comunicare a naturii cu omul. Din această întrepătrundere de scrieri, natura e ridicată prin om la rolul ei de altar al divinului, iar omul se îmbogățește prin conținutul de aur al revelației – ce este el ca om și care sunt mișcările lui de șah pe această tablă a morții.

4. „Toronto, pentru cei tineri, vă rog!"

Fiind cazați în centrul orașului Toronto, noțiunea de centru însemnând mijlocul, iar aici "downtown" însemnând partea cea mai de preț a orașului, „orașul de jos" de pe marginea lacului, partea de preț din toate punctele de vedere, comercial, dar și artistic. Nu oricare arhitect a trecut examenul de a crea în această clasă a cerului torontonian. Un arhitect dacă nu are sânge de poet mai bine s-ar fi născut constructor de magazii și de hambare de grămădit oameni și șoareci. Eu, dacă aș fi comitetul de aprobare a proiectelor arhitectonice, după ce aș face prima selecție dintre *the best*, aș face și discriminatoriu o notă în plus pentru studenții abia ieșiți de pe băncile universității. Printre ei poți găsi nebunii cu sclipirile de geniu. Un geniu e cel care și-a pierdut identitatea cronologică și rămâne tânăr după toare canoanele simfonice ale inimii.

Ieșim din hotelul "The Westin Harbour Hotel" și luăm niște covrigi calzi de la o domnișoară gălăgioasă, cu un cărucior, de pe debarcader. Și apă multă. Ne așezăm la coadă și molfăim tăcuți la o coadă de unde să cumperi bilete pentru taxiul pe apă care să te ducă pe una din insulele din fața orașului. Or fi mai multe, dar eu le știu pe cele trei: una mai mare cu aeroportul "Bishop Airport", alta mai micuță, chiar în fața lui CN TOWER, ROGER CENTER și zgârie-norii, din disctrictul comercial, ai marilor bănci TORONTO DOMINION BANK, SCOȚIA BANK, BANK OF MONTREAL etc. Insula e proprietate personală cu parc, restaurant și sală pentru nunți și alte activități sociale ale celor ce-și permit închirierea ei și a taxiurilor pe apă care aduc/duc pe insulă pe cei de pe lista invitaților. Și a treia insulă, WARDS ISLAND, care e de fapt un orășel cu de toate, este cea la care ne-am propus să mergem astăzi.

Fiecare ambarcațiune, de la șalupe până la vaporașele masive de agrement, cu două etaje, au nume atractive și care știu cum să facă reclamă, dar fără agresivitate vulgară. Pe "Water Taxi" scrie: „Am servit portul de peste 20 de ani", "Hornblower Esprit", "Odissey", "Northern Spirit", "The Riviere Ward Island".

Ne îngrămădim să alegem locurile din față și nu pricepem, deși nimeni nu ne face concurență. Dar mie îmi place. Mă simt pe spatele unui animal cu două aripi de spumă și apă verzuie și chiar că îmi place și mirosul de motorină arsă. Cu o mână mă țin de bancă și cu cealaltă de pălărie. Ce m-aș face fără pălărie, eu care pozez în „intelectual" și care știu să mă scamatoresc cu „chapeau bas" la fiecare copil de copac răzgâiat de parc ca un Mitrel dintr-o poveste despre o țară dincolo de șapte mări, șapte țări și un ocean din întâmplare. Și cu soarele avem legături secrete pe care nu le dezvălui gloatelor care tot nu ar înțelege. Mă simt bine și ating cu mâna apa! Fac din mână și zâmbesc celor din bărcuță. Unii răspund cu zâmbet la zâmbet, nordicii mă privesc de sus ca pe nu știu ce bâzdâganie americană. „Astâmpără-te", îmi șoptește destul de tare ca să acopere gargara de dimineață a motorului. „Nu te mai prosti, că nu ești clown. Ce, ai luat vreun

«joint»”? „Ce?, mă gândesc eu. Nu te poți îmbăta de lumină? Vorbesc serios. Simți că inima vrea să corecteze pe Creator prin echilibrul geometric – două urechi, doi ochi, doi plămâni și, de ce nu? Două inimi”! Nu-i spun ce gândesc că ar râde de mine cu logica economistului. „Omul face prostii cu o singură gură și o singură inimă. A știut ce a știut!”

Ne dăm jos și până una-alta ne tragem sufletul pe o bancă retrasă sub baldachinul unei sălcii, ca o bunicuță îmbrăcată pentru nuntă, cu rochie verde de catifea, până jos la pământ și cu ramuri de dantelării din care, dacă aveai ureche, pe lângă miracolul zefirului, puteai să auzi suspinurile ei nostalgice: „Și nici sălciile nu se mai îmbracă decent și nobil ca pe vremea noastră!” Gospodar, Matei pune pe masă rucsacul și din el scoate o icoană afumată de șuncă machiată cu paprică ungurească, o pâine rotundă, un briceag și… ei, dar la asta chiar că nu m-am așteptat! Scoate și o ceapă roșie pe care, dintr-un pumn ca al lui, a domesticit-o că înghiți în sec. Și nu a uitat nici de ”Asiago”, brânză de oaie ca pe la noi, tocmai din Wisconsin, cumpărate de la ”Eurofood”! Să mai zică acum cineva că ne-am dezrădăcinat.

– Dar ce faci, Matei, că o gustărică ar fi fost suficientă pentru micul dejun?

– Lasă să vezi ce te așteaptă, mă „amenință” cu subînțelesuri râzând cu o poftă românească de om tânăr. El, când se pune pe mers, e ca uriașul din poveste. A făcut un pas și eu trei.

– Ai auzit, continuă să mă amenințe, ce a zis conductorul: „Toronto, pentru cei tineri, vă rog!”

N-am timp să-i răspund pentru c-am înghițit în sec. Și nici nu mi-a spus. În frigiderul de la hotel mi-a arătat ceva cu care nu eram obișnuit. Cei de la hotel l-au încărcat cu tot felul de băuturi de puteai să faci o nuntă. Dar ce nu era acolo? Vinuri și bere, vodcă și whisky, iar pentru un nepriceput ca mine erau și niște ”Seven up”. „Și cum se descurcă ei să afle ce ai consumat?, întreb mirat. „Tocmai de asta nu primesc să plătești cu bani gheață, ci numai cu VISA CARD, AMERICAN CARD și altfel de bani de plastic.

După ce-am terminat cele gospodărești pe acest început de New Gourmandy, eu mă uit cu jind la camera de hotel de peste ape crezând că ne întoarcem să ne întindem puțin pentru ceva filosofale, dar de unde! Ca un soldat și-a făcut ranița și la drum: „Toronto, pentru tineri, vă rog!”

Un drumuleț bine îngrijit dă micului orășel farmec și grația cu care constructorii au ridicat vilele de vară, dar și de locuit, cred, pe tot timpul anului. Dacă ai magazia plină, ce te interesează că apele au înghețat și nu mai poți să ajungi la țărm? Și, zic și eu, ce rost au snowmobilele?

Mergem, și pe dreapta e ”Ward Island Association Club”, cu un covor în față țesut din tot felul de pietricele colorate care formează patternuri de flori și chenare antice de mozaicuri. Pe ”Willow Ave” crinii sălbatici au scăpat din curte și se încălzesc la soare pe lângă un gard făcut din bambus, care oferă un aer exotic cântat din clopoței albaștri și flori galbene, împrietenite cromatic. Pe ”North of Ontario”, deși aranjamentele florale sunt regizate cu multă geometrie, totuși florile albastre ale zorelelor, cu rochițele albastre sau albe de dans medieval, scapă plănuitorului și o iau razna așa cum au chef. Nonconformiste, ca buruienile și lianele din clanurile sălbatice ale lui *magnus ichimus canadiensis*. Ce mă impresionează, pentru mulți neînsemnate, florile galbene ale Paștelui și panseluțele de multe feluri, cele mai obraznice, pe care le aplaud, scoțând limba în spatele turiștilor scorțoși și înghițitori de bastoane.

Uite, asta se numește cvadraciclетă. Știam de bicicletă, tricicletă dar nu de trăsurica aceasta cu patru roate, cu o bancă în față și alta în spate. Drumul e plin de arțari și sălcii groase, fiecare dintre ele ca niște fântâni arteziene cu dantelării de verde oprite la diferite înălțimi ale cântecului de vară târzie. Din umbrar ieșim la o răscruce, ”Beach House. Beaver Tails!”. „Cozile de Castor” sunt un fel de gogoși, gogoșeria fiind lăudată pentru produsele ei ca fiind, nici mai mult, nici mai puțin, decât ”World famous pastries since 1978”. Românul ar fi spus „La gogoașa înfuriată” și ar fi avut același efect, zahărul vanilat întrecând glicemicele ispite ale dulcilor sirene. Nu credeam că insula e așa de mare. După o oră încep să privesc după vreo bancă și Matei face haz de mine: „Dacă știam că obosești așa de repede, te lăsam acasă”, la care eu, precum capra care tot timpul ține coada în sus, nici nu-l las să termine: „Hai, mă! Ce? Am zis eu ceva?” Dar nu durează mult și Mother Nature e de partea mea. Nu poți să mergi mai departe, că după un grup de elevi (unde o fi pandemia?) veniți în vizită, după încă o paradă de cvadraciclete, un miros înțepător până în adâncul măruntaielor pune stăpânire pe tine cu păcatul lăcomiei pântecelui neînfrânat ca un bidiviu sălbatic. Deoparte ”The Greek Grill” – „Grătarul grecesc” cu toate bunătățile pe

care omul a putut să le descopere din carne, cărbune aprins și mai ales sosurile Tzaziki pentru diferite gusturi. Eu nu zic nimic, dar Matei se și așază la coadă. De partea cealaltă, ”The Nestle” cu tot felul de „cozi de castori” și alte feluri de gogoși și obrăznicii care sfidează toate sfaturile doctorilor cu desfrânări de patiserie, înghețate, vată de zahăr și prăjiturile ca la mama acasă. La câteva sute de metri, albastrul lacului se joacă de-a marginea de cer, nemărginire, dor, îngemănare cu cerul și bucuria sănătății mereu și mereu amintită de inima în prima ei tinerețe. Noroc că restaurantul oferă suficientă hârtie pentru că gyros și souvlaki te inundă în smântână și trebuie să lupți spre a nu te îneca în bunătățile iadului păcălit de vulpe. Ne ridicăm, cu greu. Dar nu poți fără niște gogoșele fierte în ulei precum cele de la Moșii de Iarnă.

Parcă e altă viață. Fântânile arteziene care se cam fleoșcăiseră, acum țâșnesc din toată puterea rărunchilor lor. Și margaretele și acele flori galbene cu negru subliniat de petalele abundente parcă au alte prospețimi distribuind răcoare, de ce nu?, și voie bună precum o magnolie când simte simfonia violetului alb că a prins soarele la pupitru.

„Matei, ce-ar fi să trag o chiutură? Așa. Că mă simt bine?”, întreb, să-l tachinez puțin cu trăsnirismele mele. Bietul om se uită la mine de parcă l-a lovit cineva cu un ou. De la mine se poate aștepta la orice, dar: „Cred că glumești, nu?” Apoi, după un timp cât a fost descumpănit: ”Go ahead, că nu ești îmbrăcat ca popă!”

5. „Toronto, pentru cei tineri, vă rog!”

Am visat că Îngerul Ierburilor Amare, cred că e menționat și de Dionisie Areopagitul, mi-ar fi zis că scrisul meu ar fi început să se descojească. Am vrut să-l întreb pe care raft al verbelor nepieptănate poate fi găsit, dar m-am trezit cu mirosul de iod al ultimelor nuci de toamnă așteptate printre epitaful de frunze de lumânarea violetă a brândușelor.

Și ce l-ar interesa pe iubitul meu cititor de coaja sau necoaja scrisului meu când eu însumi scriu numai pe apă cu vârful plângător de peniță al frunzelor de salcie îndelung încântătoare?

Din scrisul pe apă poți reface amintiri de vânt și de pământ, posibile deveniri, posibile trăiri ale unui gust amar cum numai verdele poate să ți-l ofere din nimicnicia calendarului îngălbenit pe frunza gravidă cu aleanul necunoscut după ultima caligrafie scrisă de păstrăv, fie cea de pe Valea Uzului sau cea din izvorul feciorelnic al lui Grand River.

Visurile mele se tot repetă, sau pe aceeași feminitate de strună cu sunetul mâncat de mușchiul verde și buretele zemos de pustiu, sau cântarul cu două talgere abia împăienjenite de lănțișoarele de aur ale iambilor sunând a sinucidere de

creanga primei vocale blestemate, de cântecul cu ochii verzi de cocostârc pustiu. Dar oare de ce aceeași obsesie ca scârțâitul căruței de fân după care alergam, copil fiind, să mă agăț de drugul strângând mijlocul de fecioară al florilor uscate? Pentru că scrisul e un fel de năpustire a dorului în colbul brownian jucat în cheia fa, gravul de aramă al farmecului spus doar de prispa cea plină de mâțe și trandafiri sălbatici cu basmaua subțire legată după spatele soarelui.

Dar dacă scrisul o să mă mănânce pe dedesubt de slovă fără să-mi dau seama că rubinul este rubaiatul mereu neîmplinitelor iubiri, flori de cicoare pe drumuri pierdute din basm în basm, până la genele închise ale albastrului de ivăr neiertător, nespovedit și fără lumânare? Dar dacă…

Ei, și tu, Mitrelulea… cum te strigau ecourile bureților de copaci răniți de visul de a se închipui frumuseți de înserată aripă, culese de mama cu sfială și înșirate cu acul… Mi-tre-lu-leaaaa…

Matei, oprește-te puțin să pot respira după înfiripareа neîngăduită a aducerii-aminte de pe acolo unde Tazlăul e prins de Trotuș ca o fată la horă, că am visat că scrisul meu a început să se descojească.

În stânga, straturi de flori deschise după pravila de dumitrele mărunte, apoi o ridicătură cu un pod peste un golfuleț din Lacul Ontario încă neînțărcat de dulcele albastru al sânului de mamă. De pe pod se poate zări jos bucla unui helești, cu multă grijă pieptănată și cu flori de lotus în negraiul abia înfiripat deasupra urechii.

Uitam să vă spun că în aproape o oră de mers și de visare la locurile dragi de acasă am mers, în ocol pe marginea Lacului Ontario, aproape jumătate de insulă.

De pe pod, printre copaci, se poate zări, în dulce răsfățare, restaurantul ”Carusel Cafe”, cu terasă și mesele cu umbreluțe în caz de ploaie sau pentru confort când e caniculă. Undeva, tot pe această insuliță scrisă pe insulă cu brâul unui golfuleț, e un parc de recreere pentru copii, foarte bine amenajat. Vedem că e și coadă, părinții așteptând cu copiii să plătească intrarea.

Restaurantul cu ogiva înaltă a acoperișului amintește de clădirea Operei din Sidney, Australia. Pe năframa apei țesută cu nuferi trece o rață cu șase bobocei de parcă au ieșit din pagina de abecedar. Mai aruncăm o privire la "Welcome to Centerville!". Câtă ordine păstrată pretutindeni de oamenii îngrijitori ai parcului! În jurul micului lac s-au oprit patru sălcii să inspecteze oglinda lui și apoi se lasă mângâiate de un zefir, ușor adus din condei. Pe lângă noi trece un handicapat, fără a se grăbi, admirând și el liniștea și frumusețea unei minunate zile de vară. Un ceas, pe un piedestal înalt, ne aduce aminte de ceasul neuitat al întâlnirilor noastre din colțul de la Universitatea din București. Cu tupeu, un semn care ne face să zâmbim, nu departe de un bogat strat de flori, scrie: „Călcați pe iarbă, vă rugăm!"

Ne-am putea continua explorarea noastră și pe a doua jumătate a insulei, dar ne oprește portul cu vaporașul cu două etaje, dar și taxiurile pe apă, fiecare cu un nume mai deosebit decât celălalt: „Taxiul Piraților", "Kon Tiki Taxi", "Forever Purge" etc. Printre ele, nestingherite, niște lebede își văd de treaba lor de abecedar și urme în memorie de amintiri de neuitat.

6. „Toronto, pentru cei tineri, vă rog!"

Trebuia să merg la Toronto și ca să nu rămân de căruță, că așa se poate pierde trenul bunei cuviințe, mi-am pus emoticonul meu, cât o madamă scăpată și scăpătată din circul cântarului. Pe emoticonul meu oniric scrie CFR (a se pronunța chefere – de la chef, chefir, ca în copchilărie). L-am întors până la perete ca să mă scarmene dimineața să nu cumva a mă scăpare, că nu-i lucru mare, cu somnul dulce a curgere ca apa Uzului, cea nedojenită și nespovedită de vreo limbă de pantof ca a domnișorimilor voastre.

Vroiam să mă trezească dis-de-noapte, cu dimineața în cap și cu capul prin nu știu ce cacofonie a nourilor și a bourilor. Și ce credeți că s-a întâmplat? Se făcea că dormeam ca un buștean, și din pălăriuța de metal strălucitor a ucenicului deșteptător, în loc de ciocănelele aducătoare de blestem să crească un smoc de ghebe de toată frumusețea care pot să se ivească cum numai pe la Sălătruc, în străfundurile de munte ale copilăriei mele, pot să se arate cu toate începuturile lor de basm rumenit între somn și realitate.

Toate ca toate, dar putea și mama mamei lui de ceasornic domesticit pe lângă casă să tragă de mine cu toate grebluțele lui deșteptătoare, dar geaba dus, geaba adus și geaba propus la premiul Nobil al deșteptării omului deștept din prostia cea de moarte, ca-n imnul din care precum norodul și eu născut fusesem să iau parte. Dar dincolo de tot neamul cuscrilor de epitete, pojarnice sau nu, era mireasma de ghebe fără de singular, mireasma care te face om din toată decăderea ființială cum ne-ar gospodări cu vorbă cucernică prea înțeleptul Heiddeger.

Dacă nu ar fi dorul, ia spuneți-mi din ce am putea noi să strângem pentru iarnă toată frumusețea cea fără de brâie a ființei umane? Din dor te hrănești până unde simți că nu mai ești nici lut, nici cer și devii un lăicer pe care Dumnezeu stă desculț ca să se simtă și El mai omenește acasă, precum vorba Fiului, mlădioasă ca a Maicii Domnului, dar și limbă de martir și de martor. Omul care e sincer cu sine însuși poate spune că este născut din dor, pe un picior de plai, pe unde veșnicia încearcă să se ridice pe amândouă picioarele, că dorul este ca rădăcina de stejar care crește pe sub om ca apoi să-l poată înflori prin slovă precum evanghelia cu floare de migdal și de cicoarea prohodului din „primăvare dulce". Nu e adevărat că dorul nu e traductibil, este spus greșit. Dorul poate traduce în toate limbile lacrima valahului tras pe roată. În lacrima românului s-a ascuns Dumnezeu Tatăl, ca tată al nostru, să plângă în voie ca să nu-l vadă Măicuța Domnului. Și Bunuțul plângea în hohote după fiecare verb carpatin că însuși Fiul a gustat din potirul amar al cuvântului de brazdă românească sfâșiat în fiecare ghindă a viitorilor codri de Dumbravă Roșie: "Eli, Eli, lama sabahtani!"

7. „Toronto, pentru cei tineri, vă rog!"

Amintirile olfactive sunt mult mai adânci decât cele ce ți le pot aduce cele legate cu ață roșie și fir de aur de alte simțuri ale omului. Ți-ai adus aminte de mirosuri? Ele trec uneori chiar peste tărâmul visurilor și în loc de o insuliță, te trezești cu o întreagă țară că îți forțează ușa. Visam că a început ceasul deșteptător să tragă de mine și când am întins mâna să-l opresc, am simțit și m-am simțit că totul miroase a toamnă și a acasă. Mirosul de ghebe desfășura o întreagă geografie a dorului pe tot întinsul Văii Uzului până la Trotuș și așa mai departe până mă pierdeam pe lângă plaurii din deltă. Și iarăși reveneam prin toate ungherele dorului care nu mai era un sentiment, ci o casă de lemn în mijlocul pădurii. Sfânta Vineri nu era acasă. Plecase cu mama la ghebe. Eu mă duceam în livadă. Ce vrajă te leagă de vremurile sunate prin fâșâitul frunzelor uscate! Și miroseau a basm și mângâierile bunicii: „Lasă că o certăm noi pe răutăcioasa ce a rănit la genunchi pe Mitreluțul nostru!" O brânduță ne făcea cu ochiul din violetul crucii: „Dar ce a fost?!" O nucă, poate una din ultimele care încheiau vohodul, cădea exact în fața ta desfăcându-și pridvorul castelului de lemn bine lucrat din dăltița unui bijutier care știa să sculpteze pe partea interioară a mirosului de ghebe care trăgea din străfunduri de heleșteu alte miresme de tămâie vegetală precum cele ale dumitrelelor sălbatice și ale condurilor albaștri ai Maicii Domnului.

8. „Toronto, pentru cei tineri, vă rog!"

Nu știu la alții cum lucrează (oi fi eu diferit?), specialiștii legând amintirile de un depozit al memoriei, dar pentru mine simțul olfactiv își cere dreptul de a fi diferit de celelalte simțuri. Pe de parte, mirosul e folosit la nivelul celorlalte de a cunoaște realitatea, iar pentru a depozita o amintire apelează la „magazia" creierului care o pune undeva pe rafturile memoriei. Când ai nevoie de ea, îi dai poruncă să ți-o aducă de acolo, folosind „adusul aminte". Pe de altă parte, mirosul (așa percep eu) se comportă într-un mod deosebit de celelalte. Lucrează într-un mod independent de memorie, sau e un alt fel de memorie. Devine un fel de ușă prin care sufletul îți este invadat de o geografie întreagă de amintiri. Vorbeam de „mirosul" de ghebe, un fel de ciuperci sălbatice. Le pot percepe spațio-temporal, la primul nivel, ca anumite obiecte pe care le pot descrie prin percepțiile văzului, pipăitului, mirosului în sine, auzului și gustului, dar intervine al doilea nivel în care un anumit miros să-ți deschidă în memorie o întreagă realitate pe care memoria nu poate să ți-o aducă prin „adusul aminte" de undeva. Sau, pentru că v-am „gheboșat" cu mirosul de ghebe, să exemplific cu, hai să zicem, mirosul de făină veche sau de toporași. Ori de câte ori miros ceva a făină, imediat îmi amintesc de primii ani ai vieții mele, cred că aveam trei ani, pe vremea foametei. Mi-era foame și mă duceam la un lădoi de sub pat care ar fi trebuit să aibă făină, dar nu avea decât mirosul ei, și eu mă adresam mamei cu „nu fiină" (nu este făină). Acel miros îmi aduce în față toate ale memoriei și pot descrie exact cum erau camera, patul, mașina de cusut și chiar cum era îmbrăcată mama. Sau mirosul de toporaș îmi aduce aminte cum era „primăvara" de atunci, cum era biserica la denii, cum miroseau oamenii a „haine noi", sau noi pentru mine, și chiar pot auzi vocea tatei ca dascăl și lumea cântând prohodul. Nu știu cum să explic științific, dar pot spune că am purtat cu mine toată viața aceste „mirosuri". Eram acum în Toronto, mi se pare că îi spune "Olympia Island", și unde într-un loc mai retras am văzut niște ciuperci sălbatice. Și mirosind a ghebe, mi-am adus aminte de geografii întregi din țara copilăriei mele, deși eram acum în „Țara Norilor spre Apus". Am luat unul din taxiurile pe apă și fiind seară ne-am întors la "Westin Harbour Hotel". După vreo câteva ore bune de mers, abia așteptam să-mi întind puțin picioarele. Nu i-am spus lui Matei că sunt obosit că imediat m-ar fi amenințat cu vechea lui glumă: „Data viitoare nu te mai iau cu mine pentru că ești…". Și ar fi început să râdă cât ar fi putut de tare, pentru că știa că pentru mine nu există o insultă mai mare decât aceea că aș fi bătrân, ceva ce „miroase" a sunete hârbuite din care e imposibil să întocmești un sonet așa cum îmi place mie să port. Vorba Cămărăștilor din neamul cărora mă trag: „Capra chică gios di râioasî, dar coada tot sus o țâni!"

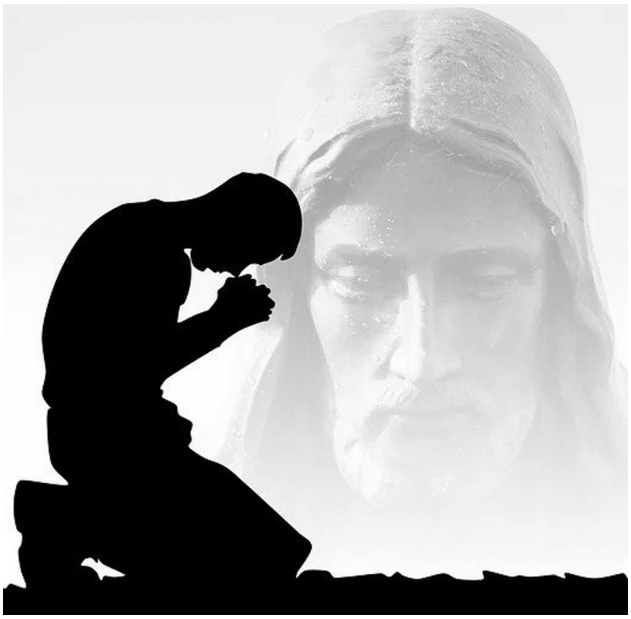

9. Oameni cu adevărat fericiți!

Sunt oamenii care împlinesc porunca iubirii. Sunt oamenii care au sufletul frumos ca o floare cu petale de dăruire, de prietenie, de comuniune, de solidaritate, compasiune, altruism, de credință, iubire, smerenie și nădejde. Parfumul florii sufletului lor îmbată cu aroma fericirii mulțime de alte suflete. Fericirea acestor oameni este izvor nesecat de bucurie pentru semenii lor. Fericirea lor este direct proporțională cu fericirea pe care o dăruiesc aproapelui lor. Ei se simt cu adevărat fericiți când toți cei din jurul lor sunt fericiți și binecuvântați cu daruri frumoase și de folos de Bunul Dumnezeu. Sunt oamenii care au mereu nădejde că Bunul Dumnezeu le este în orice clipă Tovarăș și Povățuitor pe cărarea vieții lor, sunt oamenii care își poartă demni și cu credință crucea spirituală pe drumul Golgotei lor, dorind astfel să fie adevărați următori ai Lui Hristos. Sunt oamenii care acceptă cu bucurie și momentele grele ale vieții, fiindcă trăiesc permanent starea de recunoștință și acceptarea voii Lui Dumnezeu. Sunt oamenii care nu își pierd niciodată pacea sufletească și molipsesc pe toți din jurul lor cu această pace aducătoare de armonie și fericire sfântă. Sunt oamenii pe care necazurile și ispitele nu-i întristează și nu-i doboară, sunt oamenii care nu își pierd niciodată credința și răbdarea, care rabdă cu răbdarea lui Iov toate necazurile, toate umilințele, toate nedreptățile. Sunt oamenii care se roagă și priveghează neîncetat, care s-au învrednicit de virtutea rugăciunii sincere și curate care poate muta și munții din loc. Sunt oamenii care nu pot trăi fără rugăciune, aceasta devenind aerul, apa, hrana lor. Sunt oamenii care poartă pe „targa" rugăciunii lor pe toți semenii lor bolnavi trupește și sufletește, sunt oamenii care cuprind

în inima lor milostivă și iubitoare întreaga lume cu toate necazurile și problemele ei. Sunt oamenii care cu rugăciunea lor, precum o declarație fierbinte de dragoste, aduc pe tronul inimii lor Sfânta Treime. Sunt oamenii care au mereu un dor de Dumnezeu, sunt oamenii ai căror suflete cântă mereu balade de dor, cântă imne de slavă și recunoștință pentru Domnul inimii lor. Sunt oamenii care Îl mărturisesc cu curaj și iubire cu întreaga lor viață pe Hristos Cel Înviat în inima lor. Sunt cei care trăiesc mereu în spațiul Învierii Lui Hristos, în spațiul în care se aude doar cântec armonios de iubire, aducător de lumină și fericire. Sunt oamenii din ochii cărora izvorăsc picuri de lacrimi dulci, duhovnicești, ce spală orice mâl al păcatelor, ce alină orice dor, orice durere și deznădejde. Sunt oamenii care niciodată nu alungă și întristează Sfântul Duh cu greșelile, păcatele și patimile lor. Sunt oamenii modești și smeriți care iubesc simplitatea. Sunt oamenii care sunt recunoscători pentru ceea ce sunt și ce au, sunt oamenii care nu râvnesc la darurile aproapelui, sunt oamenii care nu cârtesc dacă au fost binecuvântați doar cu un talant și nu cu doi sau mai mulți. Sunt oamenii care mulțumesc în orice clipă pentru viața ca dar de la Dumnezeu. Astfel de oameni sunt cu adevărat fericiți când pășesc desculți prin iarba scăldată-n rouă, când privesc spre înaltul cerului la norii pufoși precum aripile de îngeri, când ascultă triluri măiestre de priveghetoare, când rătăcesc pe poteci de munte, când respiră aerul îmbălsămat de parfum de flori gingașe. Sunt oamenii care atunci când privesc întreaga zidire a Lui Dumnezeu, au inima plină de fericirea Raiului, sunt oamenii care simt și trăiesc frumosul.

Psalm ce-am strâns spre judecată

Când voi pleca las numele-n diată
Spre-a fi purtat de fratele meu pinul,
Schimbându-l cu al lui la Judecată,
Că i-am furat pe la apus rubinul

Spre-a-i bea răcoarea, freamăt crud ca fum pe
Cărarea strâmtă sub mijitul ierbii!
Dar să nu uit, tristeți de pietre scumpe
Doar luna-ntâi le soarbă, și-apoi cerbii.

Mă vei striga pe numele silvestru,
Vocale lungi Ți-aștept să mă dezmierde.
Și m-oi jura pe-obol de-argint terestru
Că n-am trădat votivul Tău din verde.

Deci ia-mă-n brațe-atunci, cum se cuvine,
Că nu-i așa că-Ți fuse dor de mine?

”Am visat că Îngerul Ierburilor Amare, cred că e menționat și de Dionisie Areopagitul, mi-ar fi zis că scrisul meu ar fi început să se descojească. Am vrut să-l întreb pe care raft al verbelor nepieptănate poate fi găsit, dar m-am trezit cu mirosul de iod al ultimelor nuci de toamnă așteptate printre epitaful de frunze de lumânarea violetă a brânduțelor.”

Roman

A DOUA FAȚĂ

fragment

Ionuț Cristache

–De ce-ar trebui să se termine bine povestea ta?, l-a întrebat un om, cu o față ascunsă sub pălărie, în avionul care-l ducea spre casă pe Radu Cristea.

– Pentru că alții o vor sfârși, oricum, mai rău, a răspuns el, din somnul adânc în care căzuse, chiar de la decolarea din New York.

– Ești în formă, să înțeleg?

– Sincer vorbind, da, doar am plecat spre casă.

– Mai rămâne de văzut…

S-a dezmeticit greu, a deschis un ochi, a văzut ca printr-o pânză subțire oamenii agitați pe coridorul larg dintre scaunele Boeingului, în timp ce motoarele torceau la zeci de mii de metri înălțime, iar în jur mirosea a mâncare, a prăjeală și a sos de roșii, cu cine știe ce mirodenii necunoscute.

– Dar știu că ai dormit, s-a mirat nevasta lui, din fotoliul de la margine.

– De câtă vreme zburăm?, a întrebat profesorul.

– Cred că am trecut de patru ore.

– Ce vorbești! E prima dată când mi se întâmplă, nici nu-mi amintesc să mă fi luat somnul vreodată în avion.

Bunicul lui zicea despre un vecin că și-ar fi dorit să îngroape pe toată lumea, apoi își holba ochii plini de neîncredere spre nepoți și își îndesa în gură țigara bine scuturată. Scotea un sunet ca și când ar fi destupat o sticlă și se înveselea peste măsură. Asta, în ultimii ani de viață. Radu Cristea, în drum spre casă, și-a amintit de bunicul și de zâmbetele lui misterioase, iar mai departe credea că a împușca un profesor a devenit o tentație ciudată printre elevii țării din care a plecat. Cum o mai fi pe la noi?

Radu Cristea și-a pus degetele pe buze și i-a arătat doamnei, cu coada ochiului, spre vecinul din rândul alăturat. A făcut exact gesturile bunicului, care nu-și îngăduia sinceritatea în fața oricui. Învățase, în anul trăit în America, să privească drept în lumina soarelui, stafiile agasează, și-a mai zis, iar vecinul din avion va ajunge la destinație uscat ca un semn de carte, dintr-o ediție răscoaptă a unui roman cu un titlu greu de ținut minte. Ce era de spus despre întoarcere? Nimic, tot ce s-ar fi putut spune despre ea s-a petrecut mult mai înainte. Trecerea timpului și pedeapsa… Iluzia unor emoții ascunse și senzațiile unui dublu înțeles al cuvintelor se distingeau, întotdeauna, în mod natural. Mirat, în avionul care zdrăngănea pe la încheieturi, Radu Cristea s-a simțit, pentru prima dată după un secol, eliberat de orice, senin și împăcat cu înălțimea. Toate cele care i se păruseră misterioase și pline de pasiuni ascunse au dispărut printre norii pe care-i zărea prin geamul gros, ca un ochi de pisică. Chiar și ghemotoacele dense de spumă, prin care avionul intra cu viteză, vibrau într-un fel de arc întins, cu săgețile gata de plecare. Ce-ar fi putut să ceară mai mult? Era o nesăbuință să se aștepte ca lucrurile să fie simple și să se substituie faptelor, cu speculații promițătoare.

– Ai știut vreodată cum arăta grădina unui lord englez?, l-a întrebat soția, când avionul se apropia de aterizarea la Amsterdam.

Închisese cartea pe care o citea de câteva ore.

– Ce ți-a venit?

– Am citit aici, i-a răspuns, scrie că arată fără ronduri aranjate, cu florile răspândite prin iarbă și cu câteva tufișuri în jurul lor. Pricepi?

– Are vreo legătură cu noi?

– Cu tine… Mă uit că semeni cu o grădină englezească.

– Zău?, a făcut Radu Cristea, prelung.

Privea norii azurii care continuau să se vadă pe geamul avionului, aglomerându-se în dreptul aripilor uriașe.

– Vezi, a zis, taie valurile de parcă-ar fi un cuțit cu lamă mare, a mai spus profesorul, iar în difuzoare s-a anunțat pregătirea pentru aterizare.

Nu mai privea lumea cu indiferență, dar pe fața lui trăda o politețe rece, avea o încruntare căutată și părea să spună că nu a existat niciodată ceva care să-l atragă în grădina aceea, din care plecase în fugă și lăsase poarta grea dată de perete. Pământul, pe care l-a zărit apropiindu-se, semăna cu o flacără mică, deși nu era nici strălucitoare, nici tremurătoare și nici nu răspândea vreo dogoare ascunsă. Așa sunt, câteodată, bărbații, cu o energie uriașă și au vocația dominatoare a speciei. Mulți l-ar fi privit ca pe un om trist, deși el știa că este doar bun, prin natura sa.

Peste orice se putea trece, Radu Cristea era dovada vie și clară. Legat în centura strânsă a scaunului din avion, nu făcea nicio diferență între nevoia de a-și vopsi, în negru, porțile casei lui și săriturile ample ale prietenei Norocica, în așteptarea stăpânului. A rămas cu genunchii ghemuiți în fotoliul mișcător și s-a hotărât să nu se mai ridice de acolo niciodată. A mai trecut încă o zi din viață, restul avea să fie simplu și colorat la întâmplare. Șoaptele semănau cu urletele. Chiar și Napoleon dormea foarte puțin, se spunea, dar se scufunda în umbrele nevăzute de dușmani. Pentru profesorul Cristea umbra acoperise totul, iar întunericul îl înghețase definitiv.

Își mai amintise un gând, dinainte… Sunt oameni care vin spre casă numai pentru a-și găsi sfârșitul. El a dat din cap și a șoptit, în clipa în care roțile avionului s-au lipit de asfalt: *mai bine mă duc să ud grădina…*

***

De câteva zile, Radu Cristea își dorește să înceapă un roman nou. Are în față o coală albă, niciun cuvânt n-a apărut, încă, pe ea. Se simte puternic, știe că poate să iasă, din mintea sa, orice lume, în care să se întâmple orice, să-și așeze personajele în vârful muntelui, să le facă sute de mâini, să le planteze un ochi la spate, să le înalțe, cu picioarele sprijinite pe dealurile din apropierea casei lui.

Știe cum să înceapă… *În America, într-o organizație secretă a Casei Albe, s-a născut într-un laborator de genetică umană o teorie uluitoare. Se observase, de mai mulți ani, o conexiune între mutațiile genetice, amprentele digitale și dermatoglife, un cuvânt mai rar, necunoscut multor oameni de știință. Analiza statistică a acelor observații și experimente a dus la o premisă năucitoare: există, în lume, aproximativ o sută de mii de bărbați și femei care, din ipotezele savanților, ar putea avea un tip de comportament anticipativ și calități proiective incredibile. Așa le numeau savanții Centrului Național de Genetică Umană din Washington D. C. Supuși unui bombardament informatic, într-un domeniu oarecare, acei subiecți ar putea să spună, probabil sub hipnoză, cum se vor petrece lucrurile. Când? A doua zi, a doua săptămână, mai târziu…*

Radu Cristea se gândește să-și ducă eroul, personajul cărții sale, în povestea americană. Ce-ar fi, se întreabă el, în fața hârtiei încă neînceputâ, să facă din eroul lui unul dintre cei o sută de mii de oameni? Adică, indivizi însemnați cu forța unui destin nebănuit.

Norocica, șoricara pitică, cu urechi de o sută de metri, se învârte pe lângă picioarele stăpânului, își cere drepturile și latră scurt și apăsat. Radu Cristea atacă primele cuvinte. *Îi plăcea, după o zi trecută, să observe luminile aprinse în casele din jurul lui…* Numai că a sunat telefonul.

– Alo, domnul profesor Cristea?, se aude o voce cu accente străine, în receptor.

– Da, domnișoară, eu sunt…

– Vă deranjăm de la ambasada SUA…

Tot sângele îi năvălește în obraji, își pune ochelarii pe birou, iar mâinile îi tremură, ca și când un animal necunoscut îl apucă de vârful degetelor.

– Știți ce, domnișoară?, reușește Radu Cristea să zică. Vă rog să uitați acest număr de telefon și, de asemenea, numele meu. Înțelegeți? *Eu nu mai exist, am fost odată, am dispărut. Bună ziua…*

Fragment din romanul cu același titlu,
în curs de apariție la Editura Leviathan

„– De ce-ar trebui să se termine bine povestea ta?, l-a întrebat un om, cu o față ascunsă sub pălărie, în avionul care-l ducea spre casă pe Radu Cristea. – Pentru că alții o vor sfârși, oricum, mai rău, a răspuns el.”

Roman

NICI TU NU TE-AI SCHIMBAT

fragmente

Aceste texte – posibile capitole dintr-un roman pentru adolescenți și adulți care se simt tineri (***Nici tu nu te-ai schimbat***, titlu provizoriu) – aparțin membrilor **Grupului catehetic „Credință fără granițe”**.

Ideea cărții s-a născut în cadrul **Proiectului „Credință fără granițe”** care se desfășoară în contextul declarării anului 2021 ca *Anul omagial al pastorației românilor din afara granițelor României,* de către Sectorul Teologic-Educațional al Patriarhiei Române. Proiectul își propune desfășurarea unor activități catehetice cu caracter educațional și cultural-artistic derulate în comun de grupe de copii și tineri din țară și străinătate.

Arsenie Ciucur, *BIserică din Maramureș*

Activitățile proiectului nostru se desfășoară prin reunirea a două grupe catehetice:

1. Grupul catehetic al Centrului de tineret „Sf. Arh. Mihail și Gavriil” din Moniom, România, coordonatori: Pr. Mihai Ciucur și prof. Georgiana Ciucur.

2. Grupul catehetic „Sf. Ioan Gură de Aur” din Vedrin – Namur, Belgia, coordonator: profesor Ovidiu Gligu.

Proiectul nostru este organizat, de asemenea, cu sprijinul Mănăstirii „Acoperământul Maicii Domnului” din Vedrin – Namur din Belgia.

Obiectivele propuse sunt: păstrarea și transmiterea elementelor de credință, limbă și neam, a tradițiilor ortodoxe, a obiceiurilor și a valorilor morale atât pentru tinerii din țară, cât și pentru cei din Diaspora. Ne dorim, de asemenea, un schimb de experiență între copiii și tinerii români din cele două țări, subliniindu-se diferențele între modalitățile de trăire a credinței ortodoxe și sistemele educaționale din cele două țări.

Având în vedere contextul sanitar în care ne aflăm, activitățile proiectului se desfășoară deocamdată online, cu posibilitatea ca, în funcție de ridicarea restricțiilor aflate în vigoare, cele două grupuri catehetice participante să se reunească, fie în România, fie în Belgia.

Pentru desfășurarea proiectului și evidențierea activităților derulate, au fost create pagina de Facebook și canalul Youtube: *Credință Fără Granițe – Foi Sans Frontiere*.

https://www.facebook.com/credintafaragranite.ro.be

https://www.youtube.com/channel/UC-MX_X6dAjeQi4HE8z5WZvw

Autori: Ovidiu Gligu, profesor de Religie Ortodoxă, Liège, Belgia

Letizia Timofte, 16 ani, elevă la Institutul Saint-Laurent, Marche, Belgia

Desene de Arsenie Ciucur, 14 ani, elev la Școala Generală nr. 7 din Reșița

Primele șase capitole ale romanului au fost publicate în numerele 3 și 4/2021 ale revistei.

Capitolul 7
Noutăți din Reșița

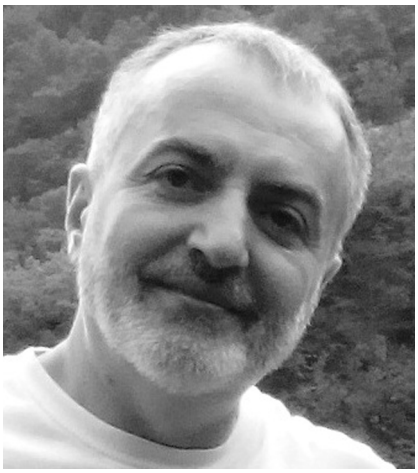

Ovidiu Gligu

Acest text este o ficțiune, orice asemănare cu persoane și situații reale este absolut întâmplătoare...

Reșița, aprilie 2017

Dragă Oana,

Te rog mult de tot să mă ierți că am întârziat atâta cu această scrisoare, văd că și în lumea mea s-au aglomerat multe, abia cu vacanța de Paști m-am simțit mai liber.

Am foarte multe să îți spun, dar mai întâi de toate vreau să-ți transcriu câteva gânduri minunat de frumoase pe care le-am copiat de la un băiat, Sebi, dintr-un grup de tineri de aici, de care m-am apropiat mai nou. Organizația lor se numește ATOR Banatul de Munte [1] și săptămâna trecută am fost cu ei în pelerinaj în Maramureș. La întoarcere, în mașină, Sebi mi-a arătat o poezie pe care tocmai a compus-o pe telefonul lui. M-am gândit că te vei bucura citind:

„Frumusețea ta este asemenea unei picturi insuflată de Duhul Sfânt,
Pacea sufletului tău este precum un călugăr care mai are câteva clipe până la ușa raiului,
Răbdarea ta este la fel ca o sfântă liturghie veșnică,
Vocea ta este întocmai unei strane de îngeri luminați,

Iubirea ta este asemenea unei primăveri care aduce viața după o iarnă pustie,
Statornicia ta este asemenea unei maici care nu-și va părăsi niciodată sfântul locaș,
Iertarea ta este asemenea unei mame creștine care și-a ridicat din păcat copilul,
Bunătatea ta este ca un braț întins unui slăbănog de aproapele care a văzut în ochii lui speranța,

Curăția ta este asemenea unui prunc care se împărtășește cu Sfântul Trup și Sânge,
Înțelepciunea ta este asemenea evangheliei care îți trezește sufletul și mintea,
Smerenia ta este asemenea unui sfânt care își pleacă capul înaintea oricărui credincios,
Sprijinul tău este asemenea soarelui care luminează brazdele țăranului simplu,

Libertatea ta este asemenea unui pod al virtuților care trece peste prăpastia păcatului,
Bucuria ta este asemenea unui pom de ale cărui roade se satură flămândul pelerin,
Credința ta este ca fundația unei biserici unde slujesc vechi generații din familia preotului,
Toate acestea le ai tu, dar nu știu dacă o să te întâlnesc sau nu...”

Dragă Oana, am vrut mult să-ți scriu aceste rânduri, îți spun sincer că nu sunt eu autorul, deși mi-aș fi dorit să fiu. Dar noua mea viață, la Reșița, este mai puțin poetică. Deși sunt o fire comunicativă și implicată, să știi că în realitate mă simt foarte singur aici. Aș fi vrut mult de tot să rămânem în satul nostru, să fim colegi și vecini, dar uite că nu se poate. Iau lucrurile așa cum sunt, încerc să mă concentrez pe școală și sport, mi se pare foarte bună ideea ta – să nu cădem în capcana vorbitului la telefon seară de seară; de altfel pentru mine nici nu ar fi fizic posibil, nu mai intru în detalii... E bine așa, să ne scriem din când în când, să ne purtăm în gânduri și în rugăciuni, pentru că două mii de kilometri ne despart și trăim vieți diferite, în lumi diferite. Îi mulțumesc lui Dumnezeu că putem să ne scriem, că sunt cu familia mea, că sunt sănătos... chiar voinic, aș putea zice. Mă gândesc uneori că dacă eram mai sfrijit, nu aș fi putut să-l trezesc pe tata și să-l ajut să urce dealul, atunci, la inundații.

[1] **ATOR** – Asociația Tinerilor Ortodocși din România

După cum știi, moș Costache ne-a ajutat să venim aici, să nu rămânem pe drumuri după potop. El are la Reșița un fel de nepot mai de departe, care l-a angajat pe tata. Lăcătuș la uzină, l-au angajat așa, fără să dea nimic, doar o damigeană de rachiu. Nici nu ne-a venit să credem... Acest domn – Avaci, așa îl cheamă – e mare pe-aici, a fost șef de sindicat pe vremuri la Fabrica de Motoare Reșița, iar acum e șoferul directorului general.

Mama lucrează și ea, face curățenie la cabinetul doamnei Avaci, deocamdată la negru, ce-i drept. Dar e bine că ne vine un ban în plus, căci salariul tatii e foarte mic, minim pe economie de fapt, cum era și la Fălticeni. A... poate crezi că am făcut o greșeală de ortografie, că numele lor de familie s-ar scrie cu doi de „i" la final, ca un fel de genitiv, dar... nu. Am văzut și pe afișele electorale: „Laura Avaci", e corect așa.

Deși sunt binefăcătorii noștri, tata nu-i prea iubește, zice c-au venit „cu sârma" și-acum se dau mari șefi în Banat. E o aluzie la o glumă pe care eu nu o știu... „Țîn-ti di carti, băi baieți! Să n-ajunji sluga lor!", îmi spune tata când e băut, adică mai în fiecare seară.

De carte eu mă țin, sunt la cel mai bun liceu din oraș și mă descurc foarte bine. Dar am renunțat la handbal, deocamdată, deși avem aici în oraș o echipă foarte bună. Aș vrea să încerc să mă înscriu la ei, la anul, ăsta e visul meu secret. Până atunci mă antrenez cum pot, singur pe-acasă, pentru forță.

Dar, dragă Oana, casa noastră e o mică garsonieră, de vreo 20 de metri pătrați. Mai mult nu ne-am putut permite. Chiria e mică, într-adevăr, dar și cartierul în care-am ajuns e dur, foarte dur! Poate de-aia se și numește Modur. E ceva ce nu mi-aș fi putut imagina! Blocurile de-aici au fost construite pe vremea comunismului, blocuri de garsoniere pentru muncitorii nefamiliști. Unele nici n-au fost finalizate și întreaga zonă a rămas nelocuită ani de zile. S-a furat tot ce se putea fura, mai ales ce era din fier sau lemn. Și ușile, și cadrele de la ferestre, și țevile, și caloriferele, și balustradele din casa scării, chiar și cutiile poștale s-au furat... Tot ce s-a putut pune pe foc sau ce s-a putut vinde la fier vechi, a dispărut.

Însă acum suntem sute de persoane care locuim în acest cartier, majoritatea sunt de etnie romă. Cei mai mulți sunt șomeri, unii stau de dimineața până seara târziu pe trotuarul din față, pe niște pietre mari (că bănci, bineînțeles, nu mai sunt), beau alcool, fumează, discută gălăgios, crezi că tot timpul se ceartă. De noi nu s-a legat nimeni niciodată, ne salutăm și asta e tot. Alții mai merg la lucru cu ziua, când și pe unde pot, să mai câștige vreun ban pe lângă alocațiile copiilor. Și copii sunt mulți, foarte mulți, unele familii au câte 9-10 copii, și toți locuiesc în aceiași 20 de metri pătrați. În garsoniera de vis-à-vis de noi locuiesc 13 persoane: părinții, copiii și un nepoțel de la fata cea mare. Căci pe la 14-15 ani fetele de-aici sunt deja „măritate".

Copiii țiganilor sunt foarte frumoși și călduroși; chiar și în sensul că rezistă la frig. Au un zâmbet de o frumusețe simplă și naturală. Până se pune zăpada, umblă desculți, îmbrăcați doar cu niște tricouri mai lungi, și băieții și fetele. Cei mărișori, cam de 7-8 ani adică, umblă toată ziua cu niște plase de plastic și strâng de peste tot bețișoare și așchii de lemn pentru foc. Cei mici se joacă cu câinii într-un fir de apă de canalizare ce curge prin fața blocurilor (avem mulți câini vagabonzi, sau semi-vagabonzi, dar eu nu mă tem de câini și ei simt asta). Astă-iarnă, când a fost mai frig, apa aceea a înghețat și a devenit un mini-patinoar gălbui, spre bucuria lor. Și eu m-am bucurat c-am scăpat o vreme de mirosul infect, care acum a revenit... Și e clar că nici anul ăsta nimeni n-o să repare scurgerea de canalizare, care debordează iar.

Blocurile neavând încălzire, mulți vecini și-au improvizat mici sobe de tablă și la mai toate apartamentele vezi burlane care ies prin partea de placaj a ferestrelor; în general ochiurile de ferestre au o parte mare de placaj și una mai mică de sticlă sau chiar o pătură mai groasă. Unii mai încearcă și încălzirea cu rezistențe electrice, de aia siguranțele de curent sar tot timpul iarna și seara se face mereu scandal pe palier.

La fel și noi avem o sobiță, cu care ne încălzim încă și-acum, deși e primăvară. Din când în când mergem toți trei în pădure pe deal și adunăm crengi uscate. Găsim și crengi mai groase, căzute, le tăiem acolo și le aducem acasă în rucsaci și în plase de rafie. Nu știu dacă e chiar legal, dar noi mergem seara, când se lasă întunericul. Să nu riscăm, că nu se știe ce multinațională [2] o fi proprietară pe pădurile astea.

Fetele vecinilor mi-au spus că înainte de venirea noastră a fost un accident din cauza monoxidului de carbon, de-asta am avut „șansa" să găsim garsoniera liberă. Eu n-am mai întrebat nimic, prefer să nu mă gândesc la asta. Mi-amintesc că tata zicea că baronii locali [3] s-au îmbogățit nu doar din datoria externă, ci și din chinul nostru de zi cu zi... În orice caz, noi stingem focul în fiecare seară înainte de culcare... Deci, situația e că avem încălzire gratis. Mai neplăcut e că toate hainele miros a fum, mi-e puțin jenă de colegi, la liceu. Cu siguranță că sunt singurul băiat din cel mai rău cartier, care învață la cel mai bun liceu al Reșiței – Colegiul Național „Nicolae Steinhardt".

Aici, în Modur, avem doar o școală primară, pe dealul din față, cam sumbră, cu gratii la uși și ferestre, probabil de aia nu e prea frecventată. Copiii din cartier merg la școală mai mult iarna, când e prea frig ca să mai stea pe-afară. Căci asta pare să fie o regulă a locului: nimeni nu stă în casă în timpul zilei! Casa e doar pentru dormit și pentru mâncat, eventual, dimineața și seara. De fapt, dacă mă gândesc la vecinii noștri, nici n-ar avea cum să stea

[2] **Multinațională** – societate economică multinațională; aici, o societate care se ocupă cu exploatarea lemnului.

[3] **Baroni locali** – expresie folosită pentru a-i desemna pe demnitarii din administrația României postcomuniste, nu este vorba despre adevărați baroni.

ziua în cameră, efectiv tot spațiul e ocupat de paturi... Tot la baza dealului mai avem încă o „instituție": chioșcul, tot cu gratii și el, de la gemuleț oamenii cumpără pâine și vodcă.

Pentru că orașul e de cealaltă parte a râului Bârzava, de la noi până la liceu ar fi vreo trei kilometri. Ar trebui să parcurg un fel de „U" alungit, pentru că cel mai apropiat pod este... foarte departe. Dar am învățat o scurtătură de la copiii de-aici: trecem râul făcând echilibristică pe o țeavă mare, care a rămas din vremea industriei comuniste. Țeava e plasată cam sus, dar m-am obișnuit, mai greu e iarna. Important e să nu-ți agăți turul pantalonilor, sau alte cele, când escaladezi panourile mari de tablă de la capetele conductei, sudate ca protecție împotriva... aventurierilor. E puțin riscant, dar așa ajung la școală în maximum zece minute.

Arsenie Ciucur, *Bloc din cartierul Modur din Reșița*

Ce să-ți mai spun, dragă Oana? Din păcate, de când ne-am mutat, tata bea parcă și mai mult. S-a împrietenit cu un coleg de la fabrică – nea Relu – și în fiecare zi se opresc la o crâșmă de lângă uzină. Cum s-ar spune în graiul bănățean: stau la birt și bieu răchie. Mama îi mai face observații, dar el răspunde că și Ștefan cel Mare și Sfânt avea obiceiul să bea pe la ospețe. „Bine, bărbate, dar nu-or fi toată ziua ospețe!", îi zice mama. Iar tata răspunde: „Măi, fumeie, eu am de vorbit cu omu' aista, Rielu! Uni' sî stăm, sî-l aduc la noi? Nu vez' că băietu' învață tatî zîua?". Adică, cum s-ar zice, tata se sacrifică pentru mine și merge zilnic la crâșmă... Păcat că băutura nu e gratis...

Din păcate, de câteva ori tata m-a sunat să vin după el și să-l aduc acasă, că s-a certat cu niște bețivani care râdeau de accentul lui moldovenesc și-acum se cam teme seara de ei. „Mă, băietu' ista vă ie-n dinț' sî vă stuchești-afarî [4]! Gunoaiilor!", striga tata la ei, când intram eu. Eu mă uitam așa mai încruntat și toți puneau barba-n piept.

Adevărul e că, pentru ce 17 ani ai mei, sunt foarte mare. O să fii uimită când o să ne revedem (când oare?...). Cred că l-am depășit și pe moș Costache, pare-se că-mi prieste pământul de Banat și-am crescut „ditamai gliganu" [5], cum zice mama în glumă.

Așa am ajuns să-l cunosc și pe Nea Relu, e om bun, tata tot încearcă să-l convingă să vină și el la biserică, că noi mergem în fiecare duminică, la fel ca pe vremuri. „Măi Vasile, tu nu-nțelegi că eu sunt ateu! Ce, Doamne-iartă-mă, mai tot vrei de la mine?!".

„Măi Rielu, n-ari-treabî, iești român șî tre' să vii! C-altminteri ni-apasî străinii! Bisărica îi mama noastrî, numa' dânsa ni mai țâni!"...

Am văzut că s-au împrietenit bine, le place să discute politică și amândoi sunt de părere că tot răul din România se datorează celor care au plecat în străinătate, că și-au vândut țara care i-a format și i-a școlit. „Și ne-au lăsat la mâna ticăloșilor!"...

Te rog, Oana, să nu-i spui asta lui nea Nelu, dacă vorbiți cumva despre noi.

Domnul Relu are doi băieți. Cel mic e de vârsta mea, e cu mine la liceu, dar într-o altă clasă. Eu sunt la profil informatică iar Tavi e la mate-fizică, ne înțelegem bine, el mi-a făcut cunoștință cu cei de la ATOR. Tavi e foarte implicat în grupul acesta de tineri, ei fac tot felul de excursii (pelerinaje, adică) și de activități caritabile, au un preot – părintele Gavriil – care îi ajută. Odată, chiar înainte de Paști, au adus lăzi de haine pentru copiii săraci din Modur. Cred că sunt cadouri primite de la românii din Occident, poate chiar de la voi din Belgia.

Fratele lui Tavi, Adrian, e student la Timișoara. De fapt, Tavi s-a înscris la ATOR din dorința de a-și ajuta fratele care e „dependent". Aici la Reșița doar copiii bogaților se ocupă cu drogurile, dar văd că la Timișoara și cei din familii mai sărace au această problemă. Însă Adrian nici nu vrea să audă de ATOR, Tavi e tare necăjit, ceilalți din familia lor nu știu nimic despre asta. Ei sunt o familie de patrioți, care au luptat pentru România Mare. Tradiția lor e să aibă toți nume de împărați romani: Tavi e Octavian, tatăl său e Aurel, bunicul e Augustin... Doar prenume latine, care nu puteau fi maghiarizate de vechea administrație austro-ungară, vechiul UE, cum zice nea Relu...

OK, cam astea sunt noutățile de la Reșița, dragă Oana. Să mă ierți dacă ți-am povestit prea multe, cred că m-am împrăștiat în cam multe direcții... dar voiam ca tu să știi...

Am recitit, iartă-mă dacă te-am obosit cu această lungă scrisoare, dar tu, te rog, când poți, să-mi scrii cât de mult. O să mă bucur de fiecare rând, căci mă simt cam singur pe-aici, cum îți spuneam.

Te îmbrățișez și mă gândesc cu drag la tine!

Cu cele mai bune urări, Tudor

Hristos a Înviat!

[4] **Stuchești** – scuipi, în grai moldovenesc.

[5] **Gligan** – porc mistreț, om voinic (sens figurat).

Capitolul 8
O zi de miercuri

Ovidiu Gligu

Acest text este o ficțiune, orice asemănare cu persoane și situații reale este absolut întâmplătoare...

Liège, iunie 2017

– Oana, așteaptă-mă, vin cu tine!

– Ok, haide „mami", ăăă... pardon, „ma-amie"!

– Oana, de câte ori să-ți mai repet că-n franceză se spune „mon amie", chiar dacă e vorba de o fată!

– Scuze, Sefora! Știam, dar m-am încurcat....

– Nu e grav, scuză-mă și tu, *mon amie la rose*! îmi spune Sefora și pornim împreună spre etajul trei.

Astăzi e miercuri, iar miercurea e o zi binecuvântată: avem Religie Ortodoxă în orar. E ultima oră pentru grupul meu, dar domnul Oliviu e toată ziua la noi în școală. De altfel e singura zi când dânsul vine la noi în școală.

Acum e pauza mare (care, în general, mi se pare exagerat de mare – o oră) și așteptăm în fața cabinetului de religie, doar eu și Sefora. Deși s-a sunat, ușa întârzie să se deschidă. Dar sunt sigură că domnul Oliviu o să ne primească să mâncăm la el în clasă, chiar dacă oficial nu e voie... Normal ar trebui să mâncăm în curte sau în *réfectoire*, dacă e frig afară. Eh, regulile sunt făcute ca să fie încălcate... Am luat acest obicei de la colegii mei ortodocși Ivan și Edi, de la ei am învățat să vin aici miercurea în pauza mare, însă acum ei lipsesc amândoi. Sunt la o reuniune pe care un ONG [1] progresist o organizează azi doar cu băieții din anul întâi, sunt foarte curioasă dacă or să-mi povestească despre ce-au vorbit. Săptămâna viitoare va fi doar cu fetele...

Ivan este – evident – rus de origine, dar nu știe o boabă rusește, familia lui e de vreo trei-patru generații în Belgia. Edi e român, dar nu vorbește românește, doar înțelege cât de cât frazele mai simple. Într-un fel, pentru mine e mai bine, că sunt obligată să mă descurc în franceză. El e născut aici, din mamă româncă și tată belgian, dar ai lui sunt divorțați, *séparés*, cu se spune pe aici.

Am impresia, nu știu de ce, că am început să mă înțeleg mai bine cu băieții decât cu fetele. De la mine din clasă doar de Sefora am reușit să mă apropii. Ea e de religie protestantă, dar îi place să vină cu mine la un sandvici în cabinetul de Religie Ortodoxă. Uneori chiar participă la cursul nostru, când are oră liberă sau când îi zice domnului Oliviu că are oră liberă, dacă e absentă doamna lor de „Protestantă". Domnul Oliviu o primește întotdeauna bucuros, deși nici asta nu e regulamentar, căci ea ar trebui să meargă la *Étude*, în sala de studiu, dacă are oră liberă. Când povestesc pe-acasă, tata mai glumește: „Acuș' o să-l zboare din învățământ pe domnu' Oliviu al nostru! O să rămână pe drumuri, că nici stofă de preot n-are!". Păi, dânsul n-are nevoie de haine de stofă... cum ar zice Elena. Poartă blugi și tricou și pare mai tânăr, mai ales că e slab și înalt. Cu el seamănă Cristina așa de înaltă... În fine...

Sefora e foarte calmă de felul ei, dar acum începe să-și piardă răbdarea.

– *Allez!* [2] Nu înțeleg de ce nu ies odată din clasă piticii ăștia?! Ce zici, Oana, să batem la ușă?

– Așteaptă, Sefora, să nu deranjăm, știi cum sunt cei mici...

Noi mai glumim așa, dar de fapt noi suntem cei mai mici din școală, ca an de studiu. Dar Sefora, deși e de vârsta mea, arată ca de douăzeci de ani. Poate pentru că e și destul de plinuță, big-mama, cum îmi vine uneori să-i zic, dar mă abțin.

Foarte interesant, nu dau nicio importanță faptului că Sefora e negresă, gândul acesta e la fel de neînsemnat ca, de exemplu, ideea că o fată e blondă sau brunetă. Uneori, când discut cu ea, mă trezesc c-o întreb te miri ce: „Dar la voi, la negri, cum e asta, sau asta?... ". Bineînțeles că ea nu se supără, cred că nici nu sesizează vreo nuanță deranjantă. Mie îmi vine să-i zic big-mama pentru că lângă ea mă simt protejată. Are ceva ocrotitor, s-a format așa, căci e sora cea mare dintr-o familie cu șase copii, ceilalți cinci sunt toți băieți. Ei sunt originari din Congo, o fostă colonie – uriașă – a Belgiei.

În sfârșit, se deschide ușa!

Grupa celor de-a treia iese zgomotoasă și domnul Oliviu ne face semn să intrăm.

– *Bonjour, mes filles!*

– *Bonjouuur, monsieur!* [3]

Ne așezăm și ne scoatem amândouă mâncarea din genți.

– Monsieur, aș putea să vin și eu la ora dumneavoastră, căci *Madame Protestante* [4] e absentă azi?

– Despre ce-o să învățăm azi, monsieur Oliviu?, întreb și eu.

---

[1] **ONG** – Organizație Non-Guvernamentală.

[2] Haideți! (fr.)

[3] – Bună ziua, fetele mele!
– Bună ziua, domnule! (fr.)

[4] Doamna Protestantă (fr.)

– O, din păcate, fetele mele, ultima oră e anulată azi. Trebuie să participăm la o întâlnire cu delegații unui ONG progresist.

– Vă rog, eu nu înțeleg. Ce înseamnă un ONG progresist?, întreabă Sefora.

– Sunt oamenii aceia care au venit îmbrăcați în femei, nu i-ai văzut azi dimineață pe hol? Vorbeau cu *madame la Préfet* [5]..., îi răspund eu.

– Da, ne oferă un *Formation sur la tolérance dans les écoles* [6]. Sunt invitați toți profesorii de la Cursurile Filosofice, deci și noi cei de religie, ne lămurește domnul Oliviu.

– *Mais non, ce n'est pas juste!* [7], se întristează Sefora.

– Just, nejust, n-am voie să lipsesc. Vă dați seama ce scandal ar fi dacă i-aș discrimina cu absența mea. Dar, Oana, noi o să avem cateheză deseară, o să vii, nu? Sefora, îmi pare rău, dar cateheza e în română...

– Da, o să vin, cu prietena mea Elena. Vă rog, ce temă avem diseară, că am uitat?

– Cred că până la urmă o să mă apuc să învăț româna, dacă nu e prea greu!, adaugă Sefora.

– Ce temă?... Păi...

Chiar în acest moment se deschide ușa și intră Sami și Esmé, două fete dintr-a cincea [8].

– Bonjour, putem intra?

– *Oui, bien sûr, asseyez-vous!* [9]

Domnul Oliviu le face un semn arătându-le scaunele libere și se duce spre geam. Pe pervaz are un termos și câteva pahare de carton.

– Vă servesc cu un ceai călduț? Toată lumea vrea?, zice dânsul și începe să toarne în pahare.

Mă duc la catedră să-l ajut, apoi mă întorc repede la fete. Din cauză că Nati e prietenă cu Cristina, am devenit mai familiară cu dânsul, dar nu vreau să las să se vadă asta la școală.

– Vara trebuie să bem ceai călduț! Așa e bine... Când e caniculă afară... Ce zici, Esmé, ești supărată? *Ça va?* [10], întreabă dânsul îndreptându-se zâmbind spre ea.

Într-adevăr, acum văd și eu, Esmé are ceva, pe fața ei împietrită se citește o mare tristețe. Dar chiar și așa e foarte frumoasă, cred că e cea mai frumoasă fată pe care am cunoscut-o vreodată. Are părul lung și puțin ondulat, ochii mari și negri, e înaltă și subțire, cu tenul măsliniu, mereu elegantă...

Și Esmé e născută aici, dar ai ei sunt țigani din Bulgaria. Am început s-o cunosc mai bine după ce-a venit de vreo două-trei ori la mânăstire, cu bunicul ei. Dânsul încerca să cerșească, dar la mânăstire la noi oamenii nu prea dau bani și de obicei puținii cerșetori renunță repede, căci câștigul e mai mic decât costul transportului. De altfel, cam nimeni nu are bani lichizi la el, că folosim doar cardul bancar. Așa că, până la urmă, nici ei n-au mai venit. Dar am fost impresionată că Esmé a stat în biserică la toată liturghia, deși bunicul ei nici n-a intrat. Din fericire, la noi slujba e aproape jumătate în franceză, a putut să înțeleagă mult... Apoi am vorbit cu Esmé, la un ceai în curte. Mi-a spus că părinții ei s-au prăpădit amândoi într-un accident de mașină, la scurt timp după nașterea ei. Erau foarte tineri, 15-16 ani, bineînțeles tatăl nici nu avea carnet. Au crescut-o bunicii, dar anul trecut bunica ei a murit și e foarte greu, căci ea a rămas ca o Cenușăreasă în casă. Ei sunt o familie numeroasă și locuiesc toți împreună: unchi, mătuși, verișori, nepoți, nepoțele... 13 persoane. Iar bunicul e șeful, sau încearcă să fie... Au și un bebe în casă, mama lui a plecat în Germania și Esmé are grijă de el, și-l iubește mai mult ca orice pe lume. Copilașul chiar îi spune „mama" colegei mele, mi l-a arătat în poze pe telefon. Esmé ar fi trebuit să fie în ultimul an, însă a dublat [11], dar eu o admir pentru că nu se lasă și ține pasul într-un liceu așa de bun cum e al nostru. Și o mai admir pentru că tot timpul e îngrijită și foarte cu gust îmbrăcată, frumos, dar decent. Ea zice că știe bulgărește, odată am întrebat-o cum se spune „biserică", eram curioasă dacă e la fel în toate limbile slave. Iar ea mi-a răspuns: „khangari" [12], „khangari" mi-a repetat de câteva ori și-am râs amândouă amuzate...

– Esmeralda, ce e cu tine?, întreabă din nou domnul Oliviu.

– Monsieur, vreau să vă spun ceva, dar nu are legătură cu dumneavoastră, nici cu cursul dumneavoastră, vă rog să nu vă supărați pe mine...

– Spune, Esmeralda, ce s-a întâmplat?

– Vă rog să mă iertați, eu nu mai vreau să vin la cursul de Religie Ortodoxă, vreau să mă mut la Morală [13], mă iertați...

– Stai liniștită, Esmeralda, nu-i nicio problemă, dacă asta e opțiunea ta... Nu te necăji, sigur că nu mă supăr, chiar dacă îmi pare rău...

– Vă rog!

– Fără stres, Esmé, nu-i nicio problemă, o să vorbim la secretariat pentru la anul...

---

[5] În Belgia, în școlile de tip *Athénée Royal*, directorul școlii poartă numele de *Préfet des Études*.

[6] Formarea toleranței în școli (fr.)

[7] Dar nu, nu e drept! (fr.)

[8] Clasa a 5-a secundar – echivalentul clasei a 11-a din învățământul românesc.

[9] Da, bineînțeles, luați loc! (fr.)

[10] Merge?

[11] **A dubla** – a repeta anul, exprimare împrumutată din vocabularul școlar belgian.

[12] **Khangari** – biserică, în limba țigănească.

[13] În școlile de stat din Belgia elevii optează pentru diferite religii, iar ateii studiază o materie numită „Morală".

– Monsieur, iertați-mă, eu am venit să vă spun că renunț, de-acum… Nu mai pot să vin!

– Esmeralda, ce se-ntâmplă?! Știi că nu putem schimba nimic în cursul anului școlar… Uite, dacă vrei, rămânem puțin la final doar noi, să-mi explici de ce vrei să schimbi, bine?

– Nu mai pot să vin, mi-am pierdut credința!, răspunde Esmé aproape plângând.

– Doamne, fata mea! Doamne-păzește!, zice domnul Oliviu și o mângâie ușor pe creștet.

Apoi, deodată, își retrage mâna speriat, de parcă s-ar fi curentat. Și-atunci Esmé izbucnește în plâns… tremură, tremură toată, respiră greu. Eu încerc să o iau în brațe, căci stau lângă ea, o prind de umeri, o mângâi pe păr. Are părul foarte aspru, ca o coamă de cal, fără să vreau îmi amintesc de Murga lui Moș Costache, e aceeași senzație.

– Ei, credința nu se pierde niciodată, niciodată complet… Esmeralda, trebuie să vorbești cu un preot, o să fie bine!, încearcă domnul Oliviu să o liniștească.

Printre lacrimi, Esmé răspunde sacadat:

– Nu pot… Bunicul nu mă mai lasă… să merg… la biserică…

– Of… Mai rabdă un pic, dacă poți… Să termini liceul, și-o să fie bine, Dumnezeu te iubește!

– Monsieur, încetați! Eu m-am pierdut credința, nu înțelegeți?!…

Fetele o privesc uluite, aproape că striga la domnul profesor.

– Încerc să-înțeleg, Esmeralda, scuză-mă, îmi pare rău… Atunci, hai să vorbim la Centrul PMS [14], aici la școală, merg cu tine dacă vrei… Am câțiva elevi care au fost și mi-au spus că i-a ajutat foarte mult… Ce zici, ai vrea?

[14] În fiecare școală din Belgia există un Centru Psycho-Medico-Social, serviciu public gratuit pentru elevi.

„Astăzi e miercuri, iar miercurea e o zi binecuvântată: avem Religie Ortodoxă în orar. E ultima oră pentru grupul meu, dar domnul Oliviu e toată ziua la noi în școală. De altfel e singura zi când dânsul vine la noi în școală.”

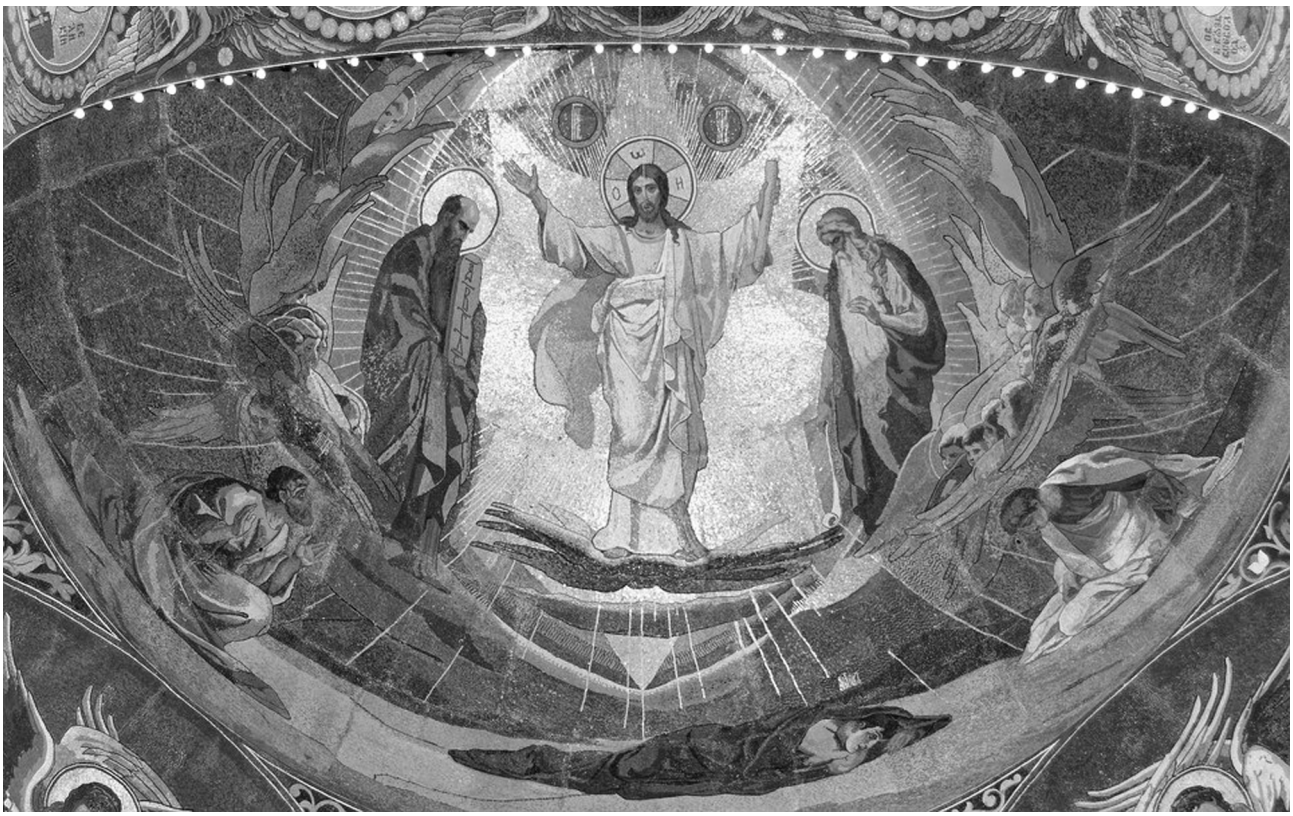

Capitolul 9
Nu e grav, și totuși...

Letizia Timofte

Acest text este o ficțiune, orice asemănare cu persoane și situații reale este absolut întâmplătoare...

Liège, octombrie 2017

Eridicol. Școala de aici e ridicolă. La franceză trebuie să redactez un text argumentativ în care voi lauda spălatul pe dinți cu pastă neagră. Nu-și dau seama că am putea găsi subiecte mult mai instructive? *Par exemple* [1], aș fi preferat să caut ore întregi informații despre Chopin și Liszt și să-i compar cu compozitorii mei moderni preferați. (Nu că nu mi-ar plăcea ce-au făcut Mozart și Bach, chiar dacă nu știu ce pastă de dinți foloseau, dar nu am speranțe să ajung vreodată la nivelul lor.)

Și acum vă spuneți probabil „Wow, ce fată cultivată și critică!" ...în sensul bun.

Lăsați-mă să cobor singură câteva etaje, să vedeți ce viață „critică" duc.

„Treși la spovidanii!", cum spunea un youtuber într-un videoclip umoristic.

Cuvântul *perfect* este înlocuit cu *defect* în tot ceea ce fac. Talentele pe care credeam că le am, au ajuns să mă dezamăgească atât de mult... *Eu* mă dezamăgesc profund.

Înainte, uneori în clasă, corectam profesorii când se zăpăceau la o vreo explicație.

Acum, de două luni de când a reînceput școala, nici nu pot sta concentrată la ore. Înțeleg greu... Îmi spun că voi revizui acasă, dar nu o fac niciodată. Și totuși am note bune, mult mai bune decât „doar de trecere".

Nota de trecere... Am aflat că în România se pun mulți de 5, dacă un elev e în situație critică. Aici nu se face asta, profesorii trebuie să-i dea mai mult, căci aici un 5 bate la ochi, cum s-ar spune.

Mi-am spus că profesorii nu vor să-și bată capul cu mine, că-mi atribuie câte-un 16/20 sau 18/20 [2] fiindcă nu sunt obraznică cum sunt alți colegi. Iar dacă profesorii sunt corecți cu notele mele, atunci înseamnă că standardul e prea coborât... În afară de materia de la fizică, unde aș dori ca dificultatea să se simplifice cu zece...

Poate consacru prea mult timp pianului, în loc să-mi fac temele conștiincios. O pasiune – defectul multora ca mine, cei imaturi. În unele zile îmi spun că mai bine ar fi fost fără pian. Dar eu am ajuns să mă îndrăgostesc la propriu de pian. Câteodată mă așezam pe scaun și îmbrățișam cum puteam mobila masivă. Acelea erau momentele frumoase ale vieții mele, când încă nu aveam un monstruleț de frate mai mic, de care trebuie să am grijă împotriva voinței mele.

De fapt, eu nu am un pian, ci o rablă, o corcitură veche, cu o duzină de clape în minus. Și nu pot să-i cred pe ai mei că n-ar fi bani să cumpărăm altul... Eh, să mă bucur de ceea ce am, nu așa ar trebui? Dar cum să nu fie capra vecinului mai frumoasă, când eu am o corcitură de câine care latră când ți-e lumea mai dragă? (Comparație cu pianul meu care *recreează* tot felul de sunete îngrozitoare...). Ce-i drept, am o memorie impecabilă pentru a reține acorduri complicate și note care nu au sens pentru mine, dar care sunt esențiale pentru melodie. Dar niște formule chimice, care sunt mereu aceleași? *No sir!*

Poate că sunt cam patetică, eu cu pretențiile mele de a fi fericită... Încă aștept o persoană care să mă înțeleagă și să-mi spună cu drag: „Ești jalnică!". Poate că atunci nu-mi va mai păsa de nimicuri și voi fi mulțumită. Până atunci voi merge la școală în autobuz, cu căștile în urechi, cu volumul la zero, gândindu-mă cum să mai amân tema la franceză.

Și încă un lucru: am primit de la Oana cărți cu Maica Siluana, cu Nicolae Steinhardt și Valeriu Gafencu, cu zeci de sfinți cunoscuți și necunoscuți... pe scurt, o comoară de aur. Dar ce fac eu când nu mai am poftă de rutina vieții? Mă uit la desene japoneze! Eu, o fată de aproape 15 ani...

M-am refugiat pentru a mia oară în camera mea. În unele seriale la care m-am uitat, am auzit deseori o mamă

[1] De exemplu (fr.)

[2] În general, în școlile din Belgia nota maximă este 20.

reproșându-i fiului sau fiicei sale: „Te izolezi mereu în camera ta și abia comunicăm!”. Și mama mea îmi spune ceva asemănător: „Te închizi în bârlogul tău murdar ca la porci și te faci ca n-auzi când te strig de trei ori!!!”. (*Bârlogul* e murdar fiindcă am postere pe pereți?)

Vreau să-i felicit pe toți părinții care folosesc acest ton cu copiii lor. *Félicitations* [3], ați crescut noua generație antisocială, anxioasă, depresivă sau mai știu eu cu ce boală psihică!

Am impresia că adulții nu înțeleg că avem toți, chiar și noi ăștia inferiori, propriile măcinări, supărări, dezamăgiri. Chiar simțiți nevoia de-a ne *emmerdé* [4] viața de tot? Atât de mizerabilă trebuie să fie și a voastră… credeți că suntem geloși pe ea?!

Cineva a spus că bucuria nu o împărțim, ci o înmulțim. Iar eu zic că este adevărat și contrariul. Supărările și certurile voastre le înmulțiți, ele nu se diminuează lângă noi. Degeaba adolescenții vă spun că e vina voastră, dacă nu ne înțelegem. Voi, cu atotputernică autoritate, ne acuzați că suntem „nesimțiții neascultători care răspund urât”.

Voi ce sunteți? Sunteți oare sensibilii ascultători cu vorbe frumoase? Noi nu avem voie să ne apărăm, nu putem să ne supărăm și nici gând să facem alegeri noi înșine.

Nu știu ce-i cu mama, s-a schimbat foarte mult de când s-a născut Flavius. Ieri mi-a zis că sunt o vacă. Acum nu mai sunt *Hello Kitty*, ceva s-a schimbat. E drept că nici nu-mi mai plăcea când mă strigau *Hello Kitty*, dar… așa mi-e de dor. Pentru mama, eu sunt o egoistă iresponsabilă… incapabilă, stupidă, inconștientă, leneșă și impertinentă.

După ea, sunt o vacă pentru că mănânc prea mult (dar e normal căci sunt în plină creștere, mă dezvolt), egoistă fiindcă nu mă gândesc să împart cu fratele meu (care e totuși un bebe), iresponsabilă (deoarece nu sunt o bonă perfectă pentru el), incapabilă pentru că nu știu să fac un borș, stupidă pentru că pun întrebări, inconștientă pentru că nu am aceleași idei ca ea, leneșă pentru că nu cobor în bucătărie la primul ei apel și impertinentă deoarece mă plâng de nemulțumiri!!!

Da, am o relație splendidă cu mama mea. Dar să știți că și mama mea are o relație sclipitoare cu mine. Dacă ați sta de vorbă cu ea, ați fi de acord că fiica ei adolescentă se aseamănă cu un drac.

Am vorbit o singură dată deschis despre asta cu un adult (ar fi doi adulți de fapt, dacă o numărăm și pe Oana, căci eu pe ea o consider foarte matură). Eram în fața profesoarei de franceză, trebuia doar să discutăm despre notele de la școală – ceea ce făcuse toată dimineața cu restul elevilor – dar eu am început și i-am vorbit despre cum mă simt acasă. Nu i-am spus că mama mă insultă, că e aproape inumană; i-am spus doar cum mă simt când mama mă ceartă pentru nimic. Cum încerc din răsputeri, dar cum văd că e totul inutil… Credeam că va înțelege că asta-mi determină comportamentul depresiv, sau numiți-l cum doriți. Și nu, nu sunt destul de nesimțită ca să nu plâng când mă descarc. Și m-am descărcat… Apoi profesoara mi-a zis că sunt prea permeabilă. Asta a fost tot.

Cuvintele de felul „Te închizi în bârlogul tău murdar ca la porci și te faci că n-auzi!!!” mă străpung ca niște cuțite care rămân acolo; putrezește rana, doare când cuțitul e înfipt mai adânc; doare și când încerc să-l scot defulând ce am pe suflet. Și sunt atâtea cuțite încât ar fi inutil să încerc să le mai scot descărcându-mă aici în scris, într-un jurnal intim, sau stând la taclale cu un terapeut. Vreau doar să înceteze asaltul.

Vreau doar să înceteze… Și asta doriți și voi, nu?

„Poate că sunt cam patetică, eu cu pretențiile mele de a fi fericită… Încă aștept o persoană care să mă înțeleagă și să-mi spună cu drag: «Ești jalnică!». Poate că atunci nu-mi va mai păsa de nimicuri și voi fi mulțumită.”

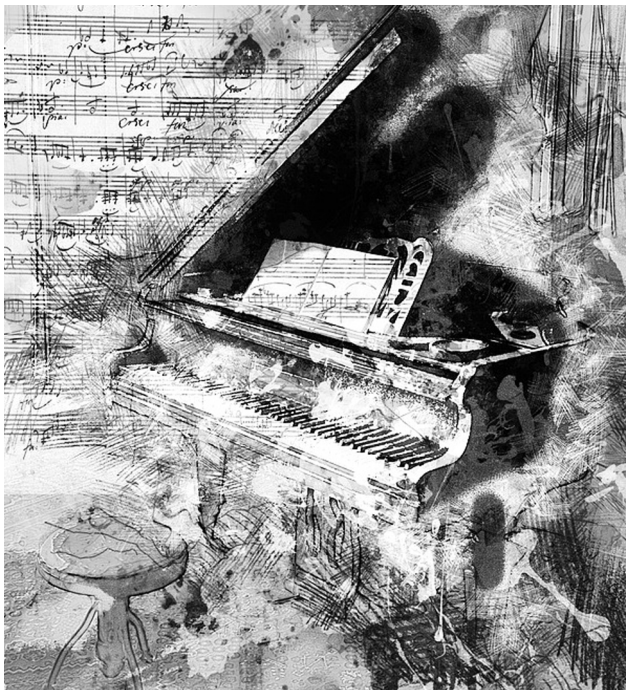

[3] Felicitări (fr.)

[4] **Emmerdé** (fr.) – plin de mizerie, cuvânt vulgar.

Roman

STRĂINUL DE MÂINE

fragment

Gina Zaharia

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

– Știi, vocea ta îmi amintește de ea. De aceea am dorit să repeți. Cum te cheamă?

– Magy, m-am trezit vorbind. De fapt, așa îmi spunea mama când eram mică. Așa îmi spun și cei apropiați. Mințisem. Și-a dat imediat seama că nu vreau să intru în amănunte și a schimbat subiectul.

– Cât stați pe la noi? Sunteți cazați la Hanul de Piatră?

– Da, da! De fapt, eu sunt noul medic al satului. Hotărâsem pe moment să profesez aici, la dispensarul din comună. Auzisem că duceau lipsă de cadre medicale, că fosta doctoriță plecase de curând în Grecia unde se căsătorise cu un bărbat pe care-l cunoscuse pe rețele de socializare, mai mare cu vreo cincisprezece ani decît ea și care stăpânea un domeniu de măslini și trei-patru case.

Cu toții au fost surprinși. Mai ales eu. Nu acesta era scopul pentru care apărusem în zonă. Mă rog, nu chiar acesta.

– Da?, m-a întrebat plăcut surprins. Asta înseamnă că ne vom vedea mai des. Mă rog, impropriu spus „vedea", dar ne vom auzi cu siguranță. Bine, dacă nu sunt plicitsitor deja. Scuze, mai spun câteva cuvinte și tac. Dacă vrei, poți locui aici, la mine. Promit că n-o să-ți fac zile fripte.

Radule, Radule, se tânguia sufletul meu, câte sacrificii să mai fac pentru tine? Acum știu că m-ai iubit și tu, iar tăcerea ori momentele de respingere veneau tocmai fiindcă sub acea mască se ascundea un romantic de care aveam nevoie și pe care îl fereai de noi. De ce? De ce? Pentru că soția ta le promisese părinților ei că nu vă veți îndepărta niciodată de ei și ați construit casa exact lângă aceștia? Pentru că părinții tăi o adorau pe fosta ta soție, o femeie orgolioasă, care trebuia să țină totul sub control, inclusiv viața ta?

Radule, dacă ai ști că eu sunt cea despre care ai povestit mai adineauri, ai fi fericit? Dar nu vei ști, fiindcă acesta este un secret pe care vreau să-l păstrez deocamdată. Fiindcă Dumnezeu mi-a dat putere cât să privesc apa cum alunecă printre degete odată cu nisipul și m-a învățat că răbdarea e leacul pe care niciun vraci n-a trebuit să-l inventeze.

Ne-am despărțit fără să mai aduc vorba despre mine. La poartă, Ștefan m-a întrebat:

– Tu ai înnebunit? Chiar vrei să lași viața de capitală pentru un amărât de sat ascuns printre brazi?

– Poate, Ștefan, poate! Viața e imprevizibilă. Nu uita că prima specializare a mea e medicina.

Am mai rămas două zile acolo și am terminat documentarul. M-am gândit serios la decizia mea, mai ales noaptea. Îmi treceau prin minte fel de fel de imagini, l-aș fi pedepsit de o mie de ori pentru faptul că nu mi-a oferit iubirea lui decât fragmentată și m-am simțit ca un alpinist care cucerea vârfuri sălbatice, ca mai apoi să-și dea drumul pe sfoară exact în locul de unde începea urcușul.

L-a pedepsit Dumnezeu, am zis, acum retrăiește ce n-a trăit.

Toamna își etalase culorile cu grijă. Întreg ținutul era o feerie. Mă pregăteam de plecare. Înainte de asta, am urcat dealul din spatele casei sale. M-am așezat pe iarba uscată. Amestecul acestor nuanțe divine îmi aducea liniște. Am stat acolo vreo două ore. Ștefan suna insistent, dar nu i-am răspuns. Nimeni nu avea dreptul să mă rupă din realitatea asta necunoscută, care îmi definitiva statutul meu de om curios la toate. Am vrut să trec pe la Radu, am deschis poarta, dar m-am răzgândit. În scurt timp mi-a sunat telefonul. Era un număr necunoscut. Primul gând mi-a fost la Radu. Nu era el, ci un vechi prieten, foarte vechi, un om drag la vremea respectivă.

– Nu închide, te rog, Sofia! Abia te-am găsit. Toată viața te-am căutat.

Am izbucnit în râs:

– Nu cumva ai greșit destinatarul?

– Nu… nu! Sunt Ciprian. Ciprian Grigore.

– A, da! Bună, Ciprian, cum de m-ai găsit?

– Toată viața te-am căutat, a repetat.

– Serios?

– Nu fi răutăcioasă! Am întrebat toate cunoștințele. Când ai plecat din Brașov, ți-am pierdut urma. Am rămas cu imaginea ta când te îndepărtai. Am crezut că pot să trăiesc fără tine. Am încercat, dar n-am reușit.

– Viața, Ciprian, ea a derulat acel film. Crezi că știam vreunul dintre noi scenariul? Nu.

– Ce ai făcut în toți acești ani?

– M-am căsătorit, așa cum ți-am spus atunci, cu un coleg de liceu care părea că-mi aduce luna și un cor de stele, dar numai că-i tot alunecau din brațe, așa că ne-am despărțit după câțiva ani. Nu știa să respecte, să iubească. Era posesiv și gelos. Consuma des băuturi alcoolice și părea că nu le putea stăpâni. Avea o poziție socială apreciabilă, dar asta nu mă făcea mai fericită. Dar tu?

– Și eu m-am căsătorit cu fata despre care ți-am vorbit atunci. În ciuda aparențelor, nu a fost alegerea potrivită. Pe cât era de frumoasă, pe atât era de alintată. Când mă gândeam că tu răsturnai munții, adică știai multe lucruri și le făceai cu drag, treceai cu ușurință de la statutul de domnișoară elegantă la fata de la țară harnică și pricepută, mă gândeam că norocul mă ocolise. Anii au trecut, am mers împreună în cele mai exotice locuri din lume, dar nimic n-o încânta. Ba mai mult, lăsa impresia că totul i se cuvine.

– Totuși, cum de-ți permiți toate astea?

– Am câteva firme care-mi aduc profit bunișor, firme pe care le conduce soția. Dar am auzit că unii angajați sunt nemulțumiți de modul în care se poartă cu ei.

– Și tu? Tu ce faci mai precis?

– Eu sunt director general într-o unitate de renume, răspund de cinci județe și-mi respect acest statut.

– Mă bucur să aud asta. Când te-am cunoscut, erai un student ambițios. Recunosc, nu m-am întrebat niciodată ce mai faci…

– Mulțumesc pentru sinceritate. Văd că și ție ți-a fost dor.

– Mi se pare sau ești ușor sarcastic? Apoi, imediat:

– Trebuie să închid. Am ceva treabă.

Începuse să mă obosească. Se vede că uneori timpul șterge bine totul, inclusiv amintirile, alteori le zgârie până le amețește.

– Poate mai vorbim!

– Mereu te-am iubit, să nu uiți asta!, am auzit, înainte de a închide.

E problema ta, am gândit, folosind exact cuvintele care nu-mi plăcuseră *cândva*.

Radu se descurca destul de greu, deși făcea pe eroul. Îl ajuta o mătușă, nepoata mamei sale. Avea șaizeci de ani și era o femeie voinică, roșcovană, optimistă. Cu toate acestea, ar fi vrut să nu profite de bunătatea ei și nici să se simtă absolut nefolositor pe lume. Rugase un prieten să meargă cu el la o clinică din Turcia, în speranța unei intervenții chirurgicale care-i va da șanse de a-și recupera vederea.

– Lasă, tanti Caterina, că azi fac eu curățenie prin casă. Mă descurc. Voi merge la magazin și-mi voi cumpăra și de-ale gurii. Mai pe seară voi pune rufe la spălat.

– Măi Radule, măi, zicea femeia, să nu-mi dai niciun ban dacă nu ți-o plăcea. Uite, ți-am adus ciorbă de cocoș. E de-al meu, din curte. Am adunat deja frunzele din fața casei tale înainte de a intra. Ți-am luat pâine, brânză, șuncă. Îți pun și hainele la spălat. Dau cu aspiratorul. Lasă că tu faci data viitoare.

De multe ori îi dădeau lacrimile, dar le ștergea pe furiș. Totdeauna a fost un bărbat puternic. *Adevărat că la necaz se cunosc prietenii! Câți aveam și câți m-au uitat!*, gândea deseori. Odată a rugat un vecin să-i formeze numărul de telefon al unui vechi prieten. Acela i-a răspuns expeditiv, ca și cum situația existentă nu-i era pe plac:

– Să nu-mi spui că m-ai sunat să te plângi cumva. Te înțeleg, dar fiecare cu soarta lui. Îți doresc sănătate! Și a închis.

– Victore, se pare că în curând voi avea bani pentru operație, i-a zis vecinului. Vei veni cu mine, nu-i așa?

– Eu sau Magy, i-a răspuns acesta. De ieri avem doctoriță în sat.

– Doamneee, s-a bucurat Radu! E cea mai bună veste din ultimul timp! Cum? E aici? Nu știu de ce mă bucur atât, dar am încredere în ea, pare o femeie de treabă. Și-apoi, repet, îmi amintește de cineva tare drag.

Mă instalasem într-o cameră de oaspeți a dispensarului, frumos aranjată, cu vedere la Stânca Urșilor. Așadar, priveliștea era grozavă. Am câștigat repede simpatia localnicilor și eram mulțumită.

Pe Radu l-am vizitat peste câteva zile, deși abia așteptam să-l văd. O vizită protocolară. Doar eram medicul lui de familie. Am urcat cele cinci scări care duceau spre prispă, am intrat într-un hol ușor întunecos și am ciocănit. Nu mi-a răspuns.

– Radu! Radu! Eu sunt, Magy!

În câteva secunde era în prag.

– Te-am așteptat, mi-a zis, trăgând de marginea unui tricou maro.

– Mă simt singur.

– Bine. Atunci plec. Nu pentru asta sunt medicii de familie. Altădată vei păți ca-n povestea aia cu lupul la oi. Am deschis

ușa și am trântit-o în urma mea, deși îmi părea rău. L-am auzit strigându-mă din prag.

– Magy, iartă-mă! Sunt un tâmpit. Te rog, uită ce am zis. Nu știu ce mi-a venit. M-am gândit mult la tine, te-am așteptat. Te-am imaginat în multe feluri, dar cel mai mult îmi vine în minte imaginea cuiva foarte drag, de care v-am vorbit atunci. Mi se pare că vocea ta are același timbru cu vocea ei. Asta e! M-a luat valul. Știu că nu merit să mă ierți, dar, te rog, măcar încearcă. Vă rog, doamnă doctor, vă rog!

Ultimele cuvinte s-au pierdut într-un oftat lung. Între timp parcursesem cei câțiva metri până la poarta cu zăvor, apoi am coborât poteca spre gârlă, printre salcâmii golași. Soarele cobora dealul odată cu mine. De fapt se pitea în spatele lui, iar eu parcă îi duceam pe amândoi în cârcă. Plus povara mea de suflet. Am ajuns acasă și am făcut un duș, apoi am început să citesc. La câteva minunte a sunat telefonul. Era fostul meu soț:

– Unde ești? Te-am căutat peste tot.

– Ce te interesează pe tine unde sunt? Noi doi nu avem ce vorbi. Lasă-mă în pace.

– Nenorocito! Crezi că nu știu că-ți faci de cap cu unul și cu altul? Și nenorocită vei rămâne, așa să știi! Și ce dacă ai băgat divorț, nu vei scăpa de mine niciodată!

Mi-era silă de cuvintele lui. Le auzisem de prea multe ori, încercasem să nu le aud, dar asta îi dădea satisfacție. Avea expresii pe care nu le auzisem niciodată. Am închis și am încercat să dorm. Vocea lui îmi răsuna în minte și îmi făcea rău. Mi-am amintit de cuvintele lui Radu și m-am liniștit puțin. Însă, peste toate acestea a sunat și Ciprian.

– Tu mai lipseai, am început, în loc de salut.

– Sofia, nu ești în formă prea bună!

– Și ții morțiș să-mi spui asta? Ei, află că acum sigur nu sunt.

– Iartă-mă, mi-a fost dor! N-am vrut să te deranjez.

– Atunci nu mă deranja, Ciprian!

– Dar mi-a fost dor, Sofia…

– Dor de cine, Ciprian? Dor de o nălucă? E mult de atunci, tare mult. Niciunul nu mai suntem același. Lasă-mă în pace, te rog! Am viața mea și îmi place așa cum este.

– Sofia, ai fost și vei rămâne iubirea vieții mele. Nu mă respinge, te rog! Mi-au trebuit zeci de ani să dau de tine. N-a fost ușor. Te mutaseși din Brașov.

– Bine, acum că m-ai găsit, ești mulțumit?

– Da, dar te rog, acceptă măcar să vorbim din când în când. Despre orice. Vreau să te aud. Nu-ți cer nimic.

– E-te! Atunci nu-mi cere nimic. Seară bună! Și am închis.

Îmi răzbunam oare iubirea pierdută? Prima mea iubire fusese Radu și asta la o vârstă nu tocmai fragedă. Orice alt bărbat îmi făcea repulsie. Și… culmea! Mă bucuram că Radu nu mă putea vedea. Atunci am realizat că de fapt purtam, în inimă, o piatră.

„Dumnezeu mi-a dat putere cât să privesc apa cum alunecă printre degete odată cu nisipul și m-a învățat că răbdarea e leacul pe care niciun vraci n-a trebuit să-l inventeze.”

Roman

SĂPTĂMÂNA ÎN CARE SUFLETUL A ÎNVĂȚAT SĂ PLÂNGĂ (2)

fragment

Letiția Vladislav

Prozatoare, poetă
Spania

Când ieși din apă, simți cum o apucă disperarea. Diego. O dată pe an apărea în fața lor, mai bronzat, mai arogant, mai dominant, le scria câte un e-mail, ziua, ora, locul, aveau o săptămână liberă, plătită de el, undeva pe malul unei mări, „Șapte zile de relaxare, zicea, așa, boierește, să nu uitați de unde v-am scos eu în lume…” . Cu Erika o terminase de mult. Diego era la începutul „carierei” și Olga, „tot la începutul drumului”, și el putea jura că fusese un pic îndrăgostit de fata asta naivă, frumoasă și interesantă în felul ei, chiar dacă nu puteai conta pe ea nici dacă-ți bătea moartea la ușă, pentru că Erika începuse să-și arunce la gunoi orice amintire din Pueblito și se vedea un fel de Miss Hamburg în Herbertstrasse. Acum era și ea ex-Diego, așa că nu putea râde de nimeni, stătea pe aceeași bancă de piatră între restaurantul chinezesc, cafeneaua deschisă până după miezul nopții și poarta înaltă, făcută dintr-un lemn solid, chiar de un client, dulgher, cândva când Herbertstrasse nu era de elită, ca azi, ci o stradă cu fete, felinare roșii, vecini de treabă, ce mai, o lume care nu mai există de multă vreme. Ea și Erika nu intraseră niciodată pe poarta de lemn. Ele stăteau afară sau, în zilele cu ploaie și furtuni de zăpadă, în cămărușele lor. Yusuf le suna, ele se pregăteau, apoi erau acompaniate până la ușa clientului, hoteluri ieftine, aproape toate în mâinile turcilor, albanezilor și rușilor. Yusuf era un turc urât, venit din Anatolia, mic, puternic, cu o față pe care nu puteai citi nimic. Albanezii, mai înalți, mai bine ciopliți, îl tratau cu respectul cuvenit în meseria lor, dar nu văzuse în trei ani niciunul din ei în cafeneaua vecină cu poarta grea de lemn. Yusuf își bea cafeaua singur, apoi ieșea afară să vadă ce-i fac fetele, ea, Erika și Julia, singura care era blondă din naștere și nebună cam tot de atunci. Ea și Erika îl țineau pe Yusuf la distanță. Era agresiv și nu admitea nesupunerea. Iar Diego avea în el cel mai credincios buldog. Putea trăi liniștit câteva luni în Santa Maria. Aici nu se mișca nimic. Clienții veneau, plăteau și plecau, mai întotdeauna mulțumiți, Yusuf aduna banii ca pe niște pietre prețioase și le avertiza de fiecare dată să nu le pună dracul să ascundă cinci euro în poșetă, pentru că hoția se pedepsea draconic și, chiar dacă reclamau, aici nimeni nu vedea niciodată nimic, deci mincinoasele erau ele.

Ceața se împrăștiase, era cald ca vara, iar lumea începea să ocupe plaja și barurile. Erika stătea lungită cu spatele la ea. Disperarea i se oprise în gât, o sugruma, dar nu se putea elibera.

– Erika, strigă, ai visat destul, acum mergem la o cafea!

Erika nu răspunse. Dincolo de taverna decorată ca una din Santa Maria, era un loc de joacă și niște mame tinere se dădeau în leagăn cu copiii în brațe.

– Erika, strigă din nou, mergem la El Tiburon?

– Îmi pare rău, răspunse Erika, eram cu gândul aiurea, nu te-am auzit.

– Vrei o cafea?

Se ridică și trecu desculță peste gresia falezei.

– Vezi femeile alea, zise, arătând spre locul de joacă, puteam să fiu ca ele, să am un copil și o viață…

Nu-i răspunse. Exact la asta se gândise și ea. Un bărbat, un copil, o viață de familie într-un apartament închiriat. Nu Diego, nu Yusuf, nu banca de piatră, rece și vara, din fața porții grele de lemn.

– Capul sus, femeie, zise, o cafea fierbinte și ziua își va arăta partea ei frumoasă.

Era prima lor zi de vacanță. În El Tiburon lucrau și doi peruani. Muzică la fel ca acasă, sângele clocotea tot ca

acasă, disperarea trebuia ascunsă cu isteţime, tot ca acasă, aici erau două turiste, nu două fete de pe Herbertstrasse. Aici erau educatoare la o grădiniţă cu copii handicapaţi.

– Ai dreptate, Olga, tu ai întotdeauna dreptate, suntem în concediu.

Dar cele două mame nu-i ieşeau din cap. Bău cafeaua fără să-i simtă aroma. Mai ceru una. Fără lapte. Neagră, ca inima ei.

Olga avea dreptate. Soarele era sus, sub tălpile ei ardea nisipul, a doua cafea nu mai era amară şi în ea se deschideau ferestrele spre o nouă viaţă. Ştia că odată cu apusul soarelui nimic nu putea rămâne ca acum, nici ea, nici gândurile ei, nici măcar Olga, ferestrele se închideau singure şi ea rămânea cu trecutul ei, despre care nu vorbea decât beată şi în pragul disperării. Cineva întrebase pe Messenger: „Ce-ai face dacă Dumnezeu ţi-ar împlini o dorinţă?". Răspunse că nu crede în aşa ceva.

– Dar dacă?...

Celălalt insistă. Răspunse că i-ar trebui mult timp să se gândească.

– În lumea asta toate dorinţele sunt deplorabile, scrisese, eu nu am dorinţe.

– Imposibil, zise celălalt, toţi avem dorinţe.

Se uită mai atentă la profilul bărbatului. Nu avea slujbă, casă, sat, oraş, altă planetă, nu se născuse încă, dar avea dorinţe. Şi-i plăcea Mozart.

– Eu nu. Azi vreau numai soare şi linişte, zise.

– Eu mă refeream la altceva. Îţi bate Dumnezeu la poartă, este generos şi bine dispus, azi împarte cadouri... ce-i ceri?

– Să mă nască din nou, zise, deja enervată, da, eu vreau să mă nască din nou.

– Aşa mai merge, zise bărbatul sarcastic, dacă nu aveţi un car de păcate, cu siguranţă vă trimite din nou pe pământ.

Citi ce comentau alţii. Dragoste, sănătate, vilă cu piscină, bani peste bani. Fericire nu dorea nimeni. Probabil erau suficiente vila şi piscina de la piciorul patului.

– Vreau să fiu fericită, scrise din nou, numai fericită.

Bărbatul nu-i mai răspunse. Probabil că se plictisise de moarte cu ea. Olga plăti şi intrară din nou în apă.

– Ce toamnă, zise Olga, poate să fie aşa până în mai?

– Ai şi tu o dorinţă, întrebă, te-a conectat tipul ăla ciudat cu Dumnezeu?

– Ce tip? Habar n-am despre ce vorbeşti.

– Unul de pe Messenger. Întreba ce i-am cere lui Dumnezeu dacă ne-ar împlini o dorinţă.

– Ce ai cerut?

– Să fiu fericită după ce mă va naşte din nou. Ce ai vrea tu?

– O familie. A mea. Departe de Hamburg.

Înotară ceva mai departe de ţărm. Erau prea mulţi oameni, se vorbea ca pe stadion, unii cântau, alţii îşi aduseseră cratiţele cu mâncare şi împărţeau reţete, fiecare participa cum putea la viaţa comunitară, puteai vedea chiftelele cu sos de roşii, peşti, orezul cu lapte... Ce păcat că nu se inventaseră mirosurile în conversaţiile despre reţete ale gospodinelor.

– Am obosit, zise Olga, ăştia vorbesc prea mult.

– Eu nu, zise, la noi este la fel. Ah, uitasem, mi-a scris Julia, în Hamburg plouă, este frig şi plouă mărunt.

– Julia?

– De ce te miri? Nebuna asta este acum cu Diego la etajul cinci, în vila cu vedere spre Alster. Şi când Diego are treabă, ea stă singură în faţa oglinzii. Şi-a mărit sânii. Diego o pregăteşte pentru zilele ei de glorie.

– Clar, lui Diego îi place, zise Olga.

– Mi-a propus şi mie. Am refuzat.

– Şi eu, zise Olga, ai mei m-ar fi pus pe cruce...

Julia este încântată, zise, asta aduce bani, cu siguranţă.

– Bani?

– Da, zise, este sigură că Diego se va căsători cu ea. Tâmpita a avortat. El zicea că-i prea devreme. Şi acum are grijă să nu se repete.

– Te roade? Cu noi a făcut la fel.

– Uneori, zise, da, uneori mă roade, eu nu am fost în stare să-l ţin lângă mine.

– Nici eu, zise Olga, şi dacă sunt sinceră, cred că era un număr prea mare pentru mine.

– Tu chiar crezi?

Da. Are o vilă în Santa Maria, una în Hamburg, alta în Lisabona. Fetele aduc bani. Definitiv, nu era pentru mine.

– Că eu am căzut în plasa pescarului, pot pricepe. Dar tu?

– Banii, zise Olga, numai banii.

Afară din apă era ca în Caribic. Olga cumpără două sucuri proaspete de portocale. Beau şi observau lumea din jur. Nimic nu arăta ca pentru milionari. Vânzătoare, mecanici, femei casnice, funcţionare, o armată de copii, o alta de bunici alergând în jurul lor şi câteva grupuri mici de tineri dormind sub umbrelele de soare.

– Mi-e dor de casă, Olga, mă doare dorul de casă.

Olga nu-i răspunse. Fotografia pescăruşii.

Murcia, Spania

„Soarele era sus, sub tălpile ei ardea nisipul, a doua cafea nu mai era amară şi în ea se deschideau ferestrele spre o nouă viaţă."

Teatru

LIMIR-ÎMPĂRAT
Scenariu radiofonic de Pușa Roth după un basm de Ioan Slavici

Personajele:

Lia
Limir-Împărat
Mama Liei
Florile
Oile
Câinii
Râma
Cârtița
Ielele: mare, mijlocie, mică
Mama Ielelor
Bunica Ielelor
Șarpele (Calul)
Sfetnicul
Săteni, sătence, curteni

Pușa Roth

Dramaturg, prozatoare, ziaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Atmosferă de sat. Muzica florilor, clopoței.

Mama Liei: Doamne, ce fată mi-ai dat! O minune! Frumoasă și bună! *(Cu glas stins.)* Ce păcat că suntem atât de sărace. Fata mea este vrednică, dar hainele de pe ea abia se mai țin, de vechi ce sunt. O visez mereu voioasă și fericită, înconjurată de bogății și gătită ca o împărătească. *(Suspină.)*

Lia *(cântă în plan secund)*: ***Gândul meu n-are hotare,***
Dorul meu e taină mare.
Dorule, dorule, dorule-dor,
Visul meu cel călător.

Mama Liei: O auziți cum cântă? Toată ziulica trebăluiește prin curte și prin colibă, voioasă și fericită de parcă ar trăi în mare bogăție. Cresc flori pe urmele pașilor ei, iar copacii uscați înverzesc când ea îi atinge cu mâna. Ce frumos cântă Lia mea!

Lia *(cântând; apoi adresându-se florilor)*: Florilor, floricelelor, cum să vă mulțumesc că-mi împodobiți curtea și-mi umpleți inima de bucurie? Am să vă îngrijesc în fiecare zi și am să vă ud să creșteți mari și frumoase.

Florile *(triste)*: Lia, Lia, frumoasă ești, bună ești, harnică ești la fire, și totuși, mult ai să mai umbli și ai să alergi, căci ursitul tău e dus de pe lume de nouă ani.

Lia *(contrariată)*: Ce spuneți voi, florilor? Ursitul meu stă de nouă ani sub pământ? Dar voi de unde știți?

Florile: Noi suntem flori ursitoare și îți știm soarta. Trebuie să ai curaj și să înfrunți greutățile vieții.

Mama Liei: Lia, fata mea, de ce te-ai întristat deodată? Ce gânduri nu-ți dau pace?

Lia: Mamă dragă, am să plec în lume că nu mă mai rabdă pământul și mă duce dorul. Acum sunt mare și eu, și se cuvine să-mi caut rost în lume.

Mama Liei *(suspinând, aparte)*: Ca orice mamă, visez la norocul copilului meu, iar norocul în lumea largă se găsește. *(Tare.)* Mergi copila mea, și nici spini, nici buruiană în cale să nu-ți găsești.

Lia: Mă duc, mamă, să-mi fac o azimă pentru că cine știe unde mă va duce poteca.

Trecere muzicală; behăit de oi, lătrat de câini.

Lia *(aparte)*: Dar ce văd eu acolo? O turmă de oi păzită de dulăi… A, dar păcurarii dorm în mărăcini! Ce s-o fi întâmplat cu ei? Bietele oi sunt pline de scaieți, iar câinii sunt toți șchiopi. Trebuie să-i ajut. *(Tare.)* Oițelor, dragelor, ia veniți la mama ca să vă curețe! *(Zgomot, behăit de oi, lătrat de câini.)* Vai de mine, lâna voastră e plină de scaieți! Așa, veniți la mine și încet-încet o să vă scap pe toate de ei. Ușurel, ca să nu vă doară și să nu vă smulg lâna. Așa, încă una ș-încă una. În sfârșit am terminat. Uite ce lână moale aveți, parcă ar fi trecută prin darac.

Oile: Câți scaieți ai scos, atâtea zile să ai și orișicât de lung ți-ar fi drumul, buruiană în cale să nu-ți găsești.

Lia *(mirată)*: Vă mulțumesc, dar voi parcă ați știut vorba mamei mele! Așa mi-a spus și ea când am plecat de acasă. Dar voi, câinilor, dragilor, de ce șchiopătați fiecare de toate patru picioarele?

Câinii: Pentru că suntem desculți ca tine, iar nu încălțați ca oile. Și sunt mulți spini și mărăcini prin care trebuie să umblăm.

Lia: Veniți la mine și nu vă fie teamă. Am să vă scot toți spinii din tălpi ca să puteți călca ușor. La rând fiecare… încetișor, așa, următorul și următorul… încet, încet, și ultimul… gata, am terminat.

Câinii: Câți spini ai scos, atâția ani să numeri în viața ta și orișicât de lung ți-ar fi drumul, peste spini în cale să nu dai.

Lia: Ei, acum că am terminat treaba, e timpul să plec. La revedere, oițelor, rămas bun câinilor! Plec ușurată că v-am scăpat de necaz. Am drum lung de mers până îmi voi găsi norocul. *(Pași depărtându-se; accent muzical.)*

Lia: A, dar ce văd pe potecă?… O biată râmuliță ce se zbate în arșița soarelui. S-o ajut să stea în pământ. Uite, acolo e un mușuroi care o s-o apere de văpaie. *(Pași; zgomote.)* Așa, acum e salvată biata râmă!

Râma: Scurtă să-ți fie și netedă calea, căci mare bine mi-ai făcut. Să-ți aduci aminte de mine când te vei afla la strâmtoare.

Lia: Îți mulțumesc mult, mică vietate, dar trebuie să merg spre pădure că soarele e tare puternic. *(Pași.)* Doamne, iată o biată cârtiță ce umblă buimacă, orbită de lumina zilei și deznădăjduită că nu-și mai găsește mușuroiul unde o așteaptă puișorii. Chiar dacă mă grăbesc, trebuie să o ajut. Așa, o să te duc la mușuroiul unde am pus și râma.

Cârtița: Bine cu bine să ți se răsplătească, fiindcă mare bine mi-ai făcut și la greu drum ai plecat. Să știi, însă, că din drum n-ai de ce să te abați și unde ți se va sfârși poteca, acolo să te oprești.

Lia: Îți mulțumesc, cârtițo, și am să țin cont de sfatul tău. Plec fiindcă ziua se apropie de sfârșit. *(Pași.)* Ce frumoasă e pădurea, dar nu mai știu încotro s-o apuc. Toate cărările se opresc aici, în poiană. Mai bine dorm pe iarba moale și mâine sigur o să-mi vină gândul cel bun. *(Accent muzical.)*

Cârtița: Suratelor râme, acum e rândul nostru s-o ajutăm pe Lia. Am chemat oile și câinii să-i netezim poteca acestei fete care ne-a dat o mână de ajutor.

Râma: Noi, râmele, o să tăiem buruienile…

Cârtița: Eu și suratele mele, cârtițele, o să tăiem rădăcinile mărăcinilor…

Oile: Noi, oițele, o să bătucim pământul cu unghiile…

Câinii: Și noi, câinii, o să-i netezim calea cu tălpile noastre moi…

Toți: Așa vom face! Acum, la treabă.

Trecere muzicală.

Lia *(căscând)*: Ce bine am dormit aici, în poiană. *(Surprinsă.)* Ce potecă netedă! Aseară nici nu am văzut-o. Probabil că eram tare obosită. Ehei, acum la drum! *(Pași.)*

Cântecul florilor.

Lia: Voi, florilor ce-mi împodobiți calea, vreți să-mi spuneți ceva?

Florile: Lia, Lia, bună ești, frumoasă ești, harnică ești, dulce și miloasă ești, dar tot ai să mai umbli și să alergi ca să ajungi unde nimeni nu te așteaptă.

Lia: Am pornit la drum în căutarea norocului și n-am să mă dau bătută.

Trecere muzicală.

Lia *(obosită)*: De trei zile merg prin pădure și poteca s-a sfârșit. Văd o colibă… dar ce dărăpănată este. *(Ușă scârțâind.)* Ce mizerie, ce păienjeniș, parcă au stat vântoasele în ea! Dar nimic nu e prea greu pentru mine. *(Zgomote diverse.)* Jos cu voi, păianjeni, afară cu voi, gunoaielor! Ce noroc am că poteca s-a umplut de flori. *(Cântecul florilor, în plan îndepărtat.)* Ce frumos cântă ele în bătaia vântului de seară. *(Cântec de clopoței.)* Ei, acum că s-a înnoptat, mi se pare sau bate vântul tare? *(Zgomot de ușă deschizându-se.)* Mai bine intru în colibă. *(Vânt puternic, țipete de iele.)* Vai, ce frică îmi e, trebuie să mă ascund! Singurul loc unde mă pot ascunde e cuptorul. *(Zgomot mare, ușă trântită, geamuri sparte. Intră cele trei Iele.)*

Ielele

Cea Mare: Ce e aici?

Cea Mijlocie: Ce a fost?

Cea Mică: Ce are să fie?

Cea Mare: Aici a fost ori este cineva?…

Cea Mijlocie: Simt parcă miros de ființă străină. *(Zgomote.)*

Cea Mică: Nu-i, nu-i, nu-i, am dat roată în toate părțile.

Cea Mijlocie: Nicăieri iarba nu e călcată și nu e nici măcar un fir de păr.

Cea Mare: Nici zdreanță de haine, nici urme de sânge n-am găsit pe spini sau mărăcini.

Cea Mică: Iar prin văzduh numai noi putem să străbatem. Mai bine să dansăm și să cântăm.

Ielele *(cântă în cor)*: ***Ieși, Limir, ieși***
Limir-Împărat, ieși,
Ieși să bem și să mâncăm.
Ieși, Limir, să ne veselim,
Ieși, ieși, ieși, Limir-Împărat.

Lia *(aparte)*: Dacă n-ar fi atât de rele, mai că aș ieși să joc cu ele. Bine că nu și-au dat seama că florile vii sunt urmă de fată cu inimă curată. *(Scârțâit sinistru.)* Hi, dar ce-mi văd ochii? Se deschide pământul și… Doamne, ce-mi văd ochii?… E chiar Limir-Împărat. Ielele nebunele au pus stăpânire pe el ca să-și petreacă nopțile veselindu-se. Dar ce văd? Odată cu împăratul, iese și palatul. Iar cuptorul în care m-am ascuns a devenit un dulap de cristal. Noroc că nu mă poate zări nimeni, că altfel, cine știe? *(Cu ton amenințător.)* Iele nebune, care va să zică de asta vă era vouă? De asta vă ardea? Aici vă ducea gândul? Ați pus stăpânire pe Limir-Împărat doar ca să vă fie vouă bine? Ei, las' că am eu ac de cojocul vostru!

Atmosferă de petrecere: ielele chiuie, joacă, râd.

Ielele: Hai, Limir, joacă cu noi! De ce nu te veselești, că noaptea e scurtă? Limir, Limir, noi suntem prietenele tale. Adu vin să ne veselim!

Cântă: ***Limir, Limir, sub pământ ai să trăiești,***
Ca logodnic ce ne ești!
Adu vin, mai adu vin
Să ne veselim puțin!
La, la, la, la, la!

Trecere muzicală. Apoi, un zgomot ciudat.

Lia: Tii, dar ce se întâmplă? Luminile s-au stins, palatul s-a scufundat iar nebunele de iele au dispărut. Oi fi visat? Nu, că sunt încă în cuptor. Ia să ies. *(Zgomot.)* Doamne, ce praf și păienjeniș s-a făcut! Parcă nici n-am trecut cu mătura prin colibă. Dar nu voi mai munci iar, ci am să încerc să-l chem și eu pe Limir-Împărat. Ielele au bătut de trei ori din picior. Așa am să fac și eu. *(Bate de trei ori din picior. Cu glas ademenitor.)* Ieși, Limir, să ne vedem față în față! Ieși, Limir-Împărat, să grăim și să ne bucurăm! Ieși, ieși, ieși! *(Cu ton obișnuit.)* Nu se mișcă nimic. *(După o pauză.)* Dar mai încerc. Ieși, Limir-Împărat, ca să te ating cu mâna! Ieși ca să văd dacă ești om în toată firea, să-ți aud glasul și să simt bătăile inimii tale! Aha, care va să zică nimic nu se mișcă. Mai încerc o dată. Ieși, Limir, că vreau și vreau să mă uit în ochii tăi! Ieși, Limir-Împărat, ieși! *(Zgomot ciudat.)* Cred că am reușit. Limir-Împărat a ieșit a doua oară în această noapte.

Limir *(șoptind)*: Dar tu, sărman de sufletul tău, cum ai răzbătut până aici?

Lia: Întreagă, sănătoasă și curată.

Limir: Nici buruiana n-ai călcat-o, nici hainele nu ți s-au zdrențuit, nici trupul nu ți-a sângerat, nici tălpile nu ți s-au umplut de spini?

Lia: Nimic din toate acestea.

Limir: Lucru nemaipomenit, dar tot vai de sufletele noastre, căci mari chinuri ne așteaptă pe amândoi. N-ai întâlnit în calea ta o turmă de oi păzită de niște câini?

Lia: Ba da, am întâlnit. Oilor le-am curățat lâna de scaieți și câinilor le-am scos spinii din tălpi.

Limir: Ei, află că oile acelea sunt tot fete care au îndrăznit să vie, iar câinii tot voinici care au încercat să mă scape de aici. Amare o să-ți fie zilele, dacă ielele dau peste tine. Eu, muncit de dorințe ce nu se pot împlini, am să te iau întruna la goană și am să mușc din carnea ta, iar tu, ca să scapi, ai să alergi prin bălării și prin mărăcini cuprinsă de spaimă.

Lia: Și nu există scăpare?

Limir: Una singură ar fi: să nu stai aici, nici să nu te întorci, ci să răzbești înainte și mereu înainte prin desișul pădurii până ce vei da de o altă colibă ca aceasta, în care stă Mama Ielelor. Ajunsă la ea, trebuie să dezlegi întrebările pe care ți le va pune. Pierduți suntem amândoi dacă nu răzbești și nu ești în stare să dezlegi întrebările pe care ți le va pune ea. Dacă răzbești și ești în stare să dezlegi, se poate pierde puterea vrajei. *(Înspăimântat.)* Dar câți au încercat și n-au răzbit! Iar eu mă topesc aici de nouă ani sub pământ.

Lia: Duce-mă-voi și mă voi tot duce și voi răzbi, și-mi voi aduna toate puterile dacă e vorba să scap un suflet. Ai încredere în mine, Limir-Împărat. Te las cu bine!

Trecere muzicală.

Lia *(mergând greu)*: Nu mă mai ajută nimeni, nici cârtițe, nici râme, nici aricii, nici oile și nici câinii. Nimeni nu mi-a mai sărit în ajutor, nimeni nu mi-a mai netezit drumul. Tălpile îmi sunt pline de spini, hainele mi s-au rupt și am ajuns în zdrențe, părul mi-e plin de scaieți, dar nimeni și nimic nu mă poate opri. Trebuie să ajung la Mama Ielelor… Doamne, ce drum greu, dar nu mă dau bătută. *(Gâfâind.)* A, aproape că am ajuns! Mai am câțiva pași până la colibă. Iată că Mama Ielelor mă și așteaptă în prag. E tare fioroasă, dar trebuie să o înfrunt. *(Tare.)* Bună seara, maică, și bine te-am găsit!

Mama Ielelor: Da. Vei fi venit tu de ce vei fi venit, te va fi ispitit cine te va fi ispitit, te va fi ajutat cine te va fi ajutat, dar degeaba ți-ai sângerat trupul, că nu sunt eu aceea pe care o cauți, ci soacră-mea, bunica lor, care șade peste nouă mări și nouă țări și mult ai mai avea să umbli și să-ți sângerezi trupul ca să ajungi la ea. Bătrână, colea, ai fi când te-ai întoarce, dacă te vei mai întoarce de acolo. Fă mai bine cale-ntoarsă și bucură-te c-ai scăpat până acum cu obrazul curat.

Lia: Nu nouă, ci nouăzeci și nouă dac-ar fi țările și tot atâtea mările, eu tot înainte aș merge.

Mama Ielelor *(furioasă)*: Ia să-ți văd virtutea. Pe ea, dulăi! *(Lătrat de câini.)* Sfâșiați-o! *(Zgomote.)* Hei, voi ce faceți, câini nenorociți, îi curățați drumul de spini?

Lia: Mi-e milă de voi, dar de mine mă arde sufletul. Acum nu pot să mă mai opresc să vă scot spinii din tălpi, așa cum am mai făcut-o, că am o treabă importantă de dus la îndeplinire. *(Pleacă. Pași.)*

Mama Ielelor *(de departe)*: Nenorociților, na, na! *(Schelălăieli.)* Na, așa vă trebuie, că ați ajutat-o…

Accent muzical. Șerpii sâsâie.

Lia *(mirată)*: Doamne, câți șerpi mi-au ieșit în cale! Trebuie să mă feresc să nu-i calc pe coadă. *(Șerpii sâsâie și mai tare. Hotărâtă.)* Balauri cu șapte capete dac-ați fi, eu tot calc peste voi! *(Sâsâit puternic, ca de balaur.)* Ei, acu-i acu'! Să-mi fac de trei ori cruce, că nu se știe ce se va întâmpla. În viața mea n-am văzut așa dihanie de mare, cu gura cât șura și cu limbile lungi de trei coți. Unde să mă ascund, unde să mă ascund, că poate să mă înghită într-o clipită? *(Zgomot puternic.)* Dihania s-a repezit la mine și i-a intrat un ghimpe în cerul gurii. Bietul de el, cum se zbate! Trebuie să-l ajut. Ascultă, șarpe, mi s-a făcut milă de tine și-am să-ți scot spinul din cerul gurii. Te rog să fii cuminte! Așa! Doamne-ajută!

Șarpele: Puțin ai ostenit, dar mult bine mi-ai făcut și mare o să-ți fie răsplata. Am să-ți ling rănile, fiindcă nu e în lume leac mai bun ca limba de șarpe.

Lia *(mirată)*: Nu mai am nicio rană și mă simt de o mie de ori mai zdravănă…

Șarpele: Ești de o mie de ori mai gingașă și mai frumoasă de cum ai fost. Încalecă acum pe mine și ține-te bine, că am să te duc, nu ca armăsarii hrăniți cu jăratic, nici ca pajurile-n zbor, ci ca zmeii care se iau la întrecere.

Lia: Acum suntem deasupra mărăcinilor. Șarpe, ce iute mergi, că nu mai văd nici în dreapta, nici în stânga, ci numai zare nesfârșită înainte! Am trecut peste trei țări și tot atâtea mări… Acum alte câte trei și iar câte trei. Cât ai clipi am trecut peste cele nouă mări și nouă țări, câte a zis Mama Ielelor. Mare bine mi-ai făcut, că n-aș fi ajuns, poate, niciodată la Bunica Ielelor.

Trecere muzicală.

Șarpele: Până aici te-am adus. Acum urmează-ți drumul în pace și, când vei mai avea nevoie de mine, bate de trei ori din palme, că eu, orișiunde aș fi, te aud, și, vară fie, iarnă fie, vin într-o clipă la tine.

Lia: Îți mulțumesc pentru ajutor, dar mă duc să dau ochii cu Bunica Ielelor. Acum e acum. M-a simțit după miros. Stă în pragul colibei sprijinită de două bastoane și mă arde cu privirea. *(Pași.)* Bună seara, mamă!

Bunica Ielelor *(aparte)*: Mare trebuie să-i fie puterea și multe farmecele ca să fi putut răzbi cale atât de lungă fără ca să îmbătrânească și drum atât de greu fără ca puterile să i se sleiască.

Lia: Bună seara, mamă, și bine te-am găsit!

Bunica Ielelor: Nu sunt mamă, ci babă.

Lia *(mieroasă)*: Nu-ți știu anii și n-am să-i număr, dar îți văd fața și bunătatea din ea și, orișicum te vei fi socotind, mie îmi ești cum îmi pari.

Bunica Ielelor *(aparte)*: Poate are dreptate fata asta că mă vede mai tânără decât sunt. *(Îmbunându-se.)* Oi fi, n-oi fi cum zici, dar de mare lucru te-ai apucat și mult mi-e milă de tine, că de venit ai venit cum ai venit, dar nu știu cum ai să te-ntorci întreagă și nevătămată, cale atât de lungă, fără ca să îmbătrânești. Ce te-a adus aici?

Lia *(aparte)*: Trebuie să fiu atentă să răspund bine la cele trei întrebări ale bătrânei, că altfel, vai și amar o să fie de capul meu. *(Tare.)* Ajută, ca să te ajuți. Cum am venit, așa o să mă și întorc și val-vârtej dacă s-ar răsturna toate, drumul degeaba n-o să-mi fie.

Bunica Ielelor *(tremurând; aparte)*: A răspuns bine la prima întrebare. Ce mă fac dacă răspunde și la celelalte două? *(Tare.)* Cum mă vezi?

Lia: Cu ochii.

Bunica Ielelor *(aparte)*: Cred că la a treia întrebare nu mai are răspuns. *(Tare.)* Și ce cauți?

Lia: Omul, cât umblă pe pământ, tot moartea o caută.

Bunica Ielelor *(cutremurându-se; aparte)*: Nu-i lucru curat cu fata asta. A răspuns la toate întrebările. *(Tare.)* Ia să mă uit în ochii tăi și să-ți pun mâna pe umăr. *(Pauză; aparte.)* Are ochii stinși și trupul de gheață. *(Tare.)* Vai de sufletul tău, nu vezi tu, nu simți, nu-ți dai seama că nu mai ai nici viață în trupul tău, că sângele nu mai curge în venele tale, că ești ca sloiul de gheață.

Lia *(aparte)*: Șarpele m-a vindecat mângâindu-mă cu limbile lui și m-a făcut nevătămată, ca nici sabia să nu mă taie, nici focul să nu mă ardă, dar mi-a făcut sângele rece ca al lui, oprindu-mi viața în loc, așa că orișicât aș mai sta pe pământ, tot așa o să rămân.

Bunica Ielelor *(aparte)*: Câtă vreme nu e om în toată firea, n-am nici o putere asupra ei. *(Tare.)* Uite, fiindcă ești fată bună și mi-ai vorbit frumos, mi s-a făcut milă de tine și am să-ți pregătesc o alifie, ca să te freci cu ea și să te faci iar cum ai fost. Orișicine, bărbat fie ori femeie, scapă chiar și de cea mai spurcată vrajă dacă se freacă cu alifia aceea.

Lia *(aparte)*: Mi-am amintit de vorbele lui Limir-Împărat și acum știu că după alifia aceasta am venit eu aici. *(Tare.)* Bună ești și miloasă și cât o fi lumea, n-o să te uit.

Bunica Ielelor: Cât oi fi eu de Bunica Ielelor, nu pot să fac alifia singură, ci numai ajutată de o fată nevinovată, care trebuie să adune șapte flori de la șapte buruieni, de șapte ori câte șapte frunze de la tot atâția copaci și șaptezeci de rădăcini de la șaptezeci de alte buruieni, ca să le pun în cazan și să le fierb pe toate în bale de la șaptezeci și șapte de șerpi. Fiindcă ai fost vrednică și deșteaptă, Lia, tu ești cea aleasă să le culegi. După ce le-ai cules, trebuie să freci cazanul cel mare, pirostriile de fier și linguroiul de aramă până devin lucioase și să strângi șaptezeci și șapte de vreascuri ca să facem focul. Numai după aceea voi chema șerpii să umple cazanul.

Lia: Sunt gata, maică, să mă apuc de treabă.

Bunica Ielelor *(aparte)*: Nici nu știe pieirea ce i se pregătește.

Trecere muzicală.

Lia: Uite, maică, am făcut tot ce mi-ai spus și am adus tot ce mi-ai cerut.

Bunica Ielelor: Acum, am să chem șerpii. *(Bate din palme.)* Uite-așa, au apărut toți cei șaptezeci și șapte de șerpi.

Șarpele *(sâsâind ușor)*: Fată, fiindcă mi-ai făcut un bine și m-ai scăpat de necaz, îți spun să nu te pună păcatele să te freci cu alifia, că-ți pierzi puterile. Scuipă în palmă, să nu te vadă baba și freacă-te ca și cum te-ai fi frecat cu alifie. Alifia nu are putere decât frecată cu mâna unei fete nevinovate.

Lia *(aparte)*: Așa o să fac. *(Tare.)* Acum pot să aprind focul, maică?

Bunica Ielelor: Oho! Mai va, fată, mai va! Pentru ca fiertura să se prindă, trebuie să mai deretici prin colibă și să cureți curtea din spate, ca toate să fie ca la casa unei fete mari.

Lia: O s-o mai fac și pe asta, mamă. Iată că mă duc. *(Pași.)*

Bunica Ielelor: S-o facă, vai de capul ei.

Accent muzical.

Lia: Cred că nimeni n-a mai dereticat prin colibă de când era bunica fată mare. Ce de păianjeni, muște, fel de fel de vietăți! *(Zgomote, bâzâit.)* Plecați din calea mea, că tot vă vin de hac! Până aicea v-a fost! Gunoiul s-a adunat mormane, dar tot am să-l dovedesc.

Zgomote de curte: găini, rațe etc.

Bunica Ielelor *(din plan îndepărtat)*: Puișorilor, drăguților, mai aveți puțină răbdare, că în curând o s-o dau gata.

Lia: Acum am terminat în casă și mai am de curățat curtea din spate. *(Cotcodăceli, mugete.)* N-am crezut că trăiesc să văd așa ceva: găini moțate, rațe deșelate, broaște țestoase, șopârle râioase, jigănii spurcate au umplut curtea de găinat și de alte murdării. Viermi, muște, șoareci, guzgani, coropișnițe, lilieci, bufnițe cu capul cât banița și șerpi fel de fel, să vezi cu ochii și să nu crezi, ci să te miri și să nu mai știi ce să zici. Lasă că vă vin eu de hac! *(Hărmălaie.)*

Bunica Ielelor *(din plan îndepărtat)*: Puișorilor, drăguților, vă roagă mama voastră să aveți puțină răbdare, că am s-o dau gata imediat.

Lia *(obosită)*: Uf, am terminat. Acum pot să aprind focul?

Bunica Ielelor: Acum putem face fiertura. Trebuie să clocotească până la miezul nopții și să prindă pe deasupra un fel de pojghiță ca smântâna. *(Aparte.)* Asta e alifia care dezgheață sângele, dezmorțește vinele și pune în mișcare viața, ca omul om să fie. *(Tare.)* Trebuie mestecată tot timpul cu lingura și descântată.

Descântec: ***Șaptezeci de flori, șaptezeci de frunze,***
Șaptezeci de rădăcini, toate să vă mestecați,
Viață să dați, să dezmorțiți vinele,
Să dezghețați sângele,
La miezul nopții puteri să căpătați!
Așa să se facă, să revie la viață
Cine s-o unge cu ea!

Ei, fată, acum alifia e gata. Ia și freacă-te la ochi, la tâmple, la crucea pieptului și-n palme și o să te simți ca înviată din morți.

Lia *(aparte)*: Aha, aceasta era taina. La ochi, la tâmple, la crucea pieptului și-n palme. Atâta voiam să știu. *(Tare.)* Mă duc, maică, să iau un țest de broască țestoasă, să-l spăl bine și să pun alifia în el. Și apoi am să mă frec așa cum m-ai învățat. Cum ai spus?

Bunica Ielelor: La ochi, la tâmple, la crucea pieptului și-n palme.

Lia *(aparte)*: Am să te păcălesc eu. *(Tare.)* E bine, maică. *(Pleacă. Pași.)*

Bunica Ielelor: Acum n-o să-mi mai scape!

Lia *(apropiindu-se)*: Am umplut țestul de broască și acum a venit timpul să mă ung. Uite-așa!

Bunica Ielelor: Șo pe ea, puișorilor, dragilor! Acum este a voastră! *(Zgomote de păsări, animale.)*

Lia: N-o să mă învingeți voi! *(Se luptă cu lighioanele.)* Și, ca să fiu sigură, am să răstorn și cazanul de pe pirostrii. *(Zgomot.)* Așa! Acum trebuie să chem șarpele. Cum mi-a spus, trebuie să bat de trei ori din palme. *(Bate din palme. Se aude un zgomot ciudat.)*

Șarpele: În ceas bun să fie. Cum ai pornit-o, așa s-o și scoți la capăt. Acum scuipă o dată pe deget, ia cu el alifie și freacă-mă în frunte, la ochi și la crucea pieptului.

Lia: Așa am să fac. *(Zgomot ciudat, apoi nechezat de cal.)*

Șarpele transformat în Cal: Nu te speria, Lia, eu sunt armăsarul lui Limir-Împărat, pe care nimeni în afară de dânsul nu l-a încălecat. Urcă-te și ține-te bine, că am să te duc cum nici pe el nu l-am dus vreodată. Închide ochii pentru că vom zbura ca vântul și ca gândul. *(Tropot de cal; accent muzical.)*

Lia: Dar ce văd acolo? Acelea nu sunt oare oile pe care le-am curățat de scaieți?

Calul: Oile acelea sunt fetele care au făcut ca și tine încercarea de a-l scăpa pe Limir-Împărat și au fost vrăjite de Iele.

Lia: Dar câinii?

Calul: Câinii sunt tot feți-frumoși care, duși de dorul lor, au răzbit până la Mama Ielelor, ca să le scape pe fete și au căzut în urgie.

Lia: Și cum poate fi ruptă vraja?

Calul: Descalecă și du-te să le dai cu alifie, și-i freacă, după cum știi, dar bagă de seamă să nu ți se prindă alifia de deget.

Lia *(în plan secund)*: Oilor, câinilor, veniți la mine că am leac pentru voi! *(Oile behăie, câinii se gudură.)* Ce minunăție! *(Apropiindu-se.)* Ai avut dreptate, calule, ce fete frumoase, ce băieți frumoși și ce haine minunate au! Dar cum vom pleca de aici?

Calul: Nu-ți face griji, Lia, îndată voi chema cai frumoși pentru fiecare fată și pentru fiecare băiat. *(După un accent muzical, se aud cai nechezând. Tropăit.)*

Lia *(aparte)*: Ce cai frumoși și ce haine frumoase au toți! Numai eu am rămas în cămășuța cu care am plecat de la coliba mamei. *(Tare.)* Calule, dar aceștia cine sunt și de ce dorm când ar trebui să steie treji și să poarte grijă de turmă? Ce fel de păcurari sunt?

Calul: Așa li-i rostul. Sunt sfetnicii lui Limir-Împărat, care prin momelile lor și-au amețit stăpânul și i-au umplut capul cu fumuri. Hai să mergem mai departe.

Lia: Și cum o să apar eu așa de simplu îmbrăcată în fața lui Limir-Împărat?

Calul: Încalecă și vei vedea. *(Zgomot.)*

Lia *(mirată)*: Vai, ce minunăție de haine am!

Calul: Ale tale sunt mai frumoase și mai scumpe decât ale tuturor. *(În plan îndepărtat, voci vesele, râsete.)* Dar tu de ce ești tristă, Lia?

Lia: Mult aș fi voit să mă văd în oglindă și sunt mâhnită că nu o pot face. Dar ce-mi văd ochii? Acolo este satul meu. Acum văd și coliba în care am stat cu mama. Tare mi-e greu să revăd sărăcia în care am trăit și pe mama în zdrențe înnodate. N-o să mă recunoască nimeni în hainele acestea scumpe.

Atmosferă de sat. Zgomote, tropote de cai.

Primul Sătean: Oameni buni, priviți!

Al doilea Sătean: Pe la noi trece o împărătească cu întreg alaiul!

Al treilea Sătean: Merge cu daruri neprețuite la Limir-Împărat.

Mama Liei: Și eu am visat așa ceva pentru fata mea. Dar ce văd? Seamănă cu ea. *(Strigă.)* Lio, Lio, fata mea! *(Zgomote, voci. Mama Liei, tristă.)* Nu-i fata mea, nu-i Lia. Și totuși, parcă ar fi aidoma ei. Oare ce s-o fi ales de fata mea?

Primul Sătean: Ce frumoasă e!

Al doilea Sătean: O soție potrivită pentru Limir-Împărat.

Al treilea Sătean: Doar o da Dumnezeu să se adune și el de pe drumuri.

Primul Sătean: Nici că se poate pereche mai potrivită.

Al doilea Sătean: Cine știe, poate în curând o să avem nuntă mare la împărăție.

Al treilea Sătean: Trei zile și trei nopți, să bem, să mâncăm și să ne veselim.

Calul: Lia, lumea te aclamă și tu tot tristă și nemângâiată ești. Spune-mi, ce te frământă?

Lia: Este adevărat că toată lumea mă vede, numai eu nu pot să mă privesc cum arăt în hainele acestea minunate.

Trecere muzicală. Atmosferă de palat.

Sfetnicul: Măria Ta, spre palat se îndreaptă o fată minunată cu un alai strălucit.

Limir-Împărat: Cum arată?

Sfetnicul: E mândră și se ține țeapănă în scări. *(Aparte.)* Doar o da Dumnezeu să-i placă și lui. Poate cine știe...

Limir-Împărat: *(supărat)*: Se ține țeapănă în scări? Poruncesc să mi se adune oastea! Nu cumva ar voi să se asemene cu mine? *(Zgomote, voci.)*

Sfetnicul: A sosit, Măria Ta. Poruncă de la împărat: Toți curtenii în sala tronului! *(Pași, rumoare.)* Împăratul se va așeza pe tronul de aur și voi, curteni, după rang, pe cele șaptezeci și șapte de trepte. *(Se deschid uși. Pași.)*

Lia *(apropiindu-se)*: Bine te-am găsit, Limir-Împărat!

Limir-Împărat *(aparte)*: M-a întrecut, m-a răpus, m-a dat gata. *(Tare. Coborând.)* Lia, parcă ne-am mai văzut.

Lia *(stânjenită)*: Ți se pare. *(Aparte.)* După ce m-am văzut în oglinzile palatului cât de frumoasă sunt și ce haine scumpe am, cum să-i mărturisesc că eu sunt cea care umbla desculță și în cămășuță curată?

Limir-Împărat: Da, mi s-a părut numai. Alta era și alt fel în toată firea ei fata pe care o știu. Mâna ta nu-mi dă fiori și nu mi-a încălzit sângele în vine. Îmi pare rău, mă retrag.

Lia *(speriată)*: Împărate, te rog să stai. Nu pleca. Trebuie să știi că am ostenit și am trecut prin multe, ca să caut alifia ce dezmorțește vinele.

Limir-Împărat *(fără convingere)*: Da, se poate, dar nu ești tu aceea.

Lia: Limir-Împărat, am găsit-o peste nouă mări și nouă țări, m-am luptat cu Mama Ielelor și cu Bunica Ielelor. Te rog, lasă-mă să te frec cu alifia.

Limir-Împărat: Nu pe tine te aștept, ci pe alta. Tu poți fi o vrăjitoare care vrei să mă piezi cu farmecele tale.

Lia: Nu este adevărat, Limir-Împărat. Cu mine te-ai întâlnit în coliba ielelor.

Limir-Împărat *(furios)*: Te rog să pleci din palatul meu. Afară! Afară!

Lia: Toate ca toate, dar asta e prea de tot! Trebuie să mă frec cu alifia și să-i demonstrez lui Limir-Împărat că eu sunt Lia cea adevărată. *(Zgomot.)* Așa. La ochi, la tâmple, la crucea pieptului și în palme. Doamne, ce mi se-ntâmplă? Unde sunt hainele mele de aur? Sunt iar desculță și în cămășuța curată!

Limir-Împărat *(strigând)*: Acum o recunosc. Ea e! E Lia, fata de care m-am îndrăgostit.

Lia: Acum ai să alergi tu după mine, așa cum am alergat eu după tine. Dar înainte să plec, am să te ating cu alifie pe obraji și la crucea pieptului, ca să nu fii nici viu, nici mort, ci numai leșinat și lihnit. Na, na, așa-ți trebuie!

Lia: Curteni, să mergem! *(Zgomote, rumoare, pași.)*

Limir-Împărat: Stai, Lia, stai, nu pleca! Curteni, repede pe cai, să o ajungem din urmă! Mai repede, boieri, grăbiți-vă că am s-o pierd și o să fie numai vina voastră!

Tropote de cai. Accent muzical.

Un Curtean: Și acum încotro ne îndreptăm, Lia? Noi toți, cei pe care ne-ai scăpat de vraja ielelor, vom fi alături de tine.

Lia: Vom merge în satul meu, la coliba unde-am stat până nu de mult.

Curteanul: Și cu Limir-Împărat cum rămâne?

Lia: Să alerge el după mine. Așa-i trebuie dacă nu m-a crezut. *(Tropote de cai. Accent muzical.)* Iată că am ajuns. Aceasta este coliba în care m-am născut. *(Strigând.)* Mamă, mamă! Am ajuns acasă!

Mama Liei: Lio, fata mea, ce bine-mi pare că te-ai întors! *(Mirată.)* Tu ești la fel cum ai plecat, desculță și în cămășuță. Dar ai un alai mare și frumos, că nu încape în curte.

Lia: Nu-ți fă griji, mamă, că o să-nțelegi mai târziu.

Muzica florilor, clopoței.

Mama Liei: Uite, Lio, răsar florile pe urmele pașilor tăi!

Lia: Florilor, dragelor, de ce vă legănați așa voioase? N-ați cântat niciodată ceva atât de vesel. *(Se aud clopoțeii.)* Aveți ceva să-mi spuneți?

Florile: Lia, Lia, bună ești, harnică ești, frumoasă și dulce la fire ești și puțin ai să mai stai cu noi, că vine într-o suflare ursitul tău!

Accent muzical. Tropote de cai, voci.

Sfetnicul: Oameni buni, faceți loc, sosește Limir-Împărat cu suita lui! Faceți loc, vă rog!

Primul Sătean: Bine-ai venit, Măria ta!

Al doilea Sătean: Înțelept ai procedat, Măria Ta!

Al treiliea Sătean: Să dea Domnul să fie bine, Măria Ta! Și mare bucurie ne-i face!

Mama Liei: Doamne, ce-mi văd ochii? E chiar Limir-Împărat. Așa cum am visat eu.

Limir-Împărat: Mamă, vreau să vorbesc cu Lia. Ajută-mă să o înduplec!

Mama Liei: Împărate luminate, mare bucurie mi-ai făcut că mi-ai călcat casa. Lio, fata mea, vino și vorbește cu Limir-Împărat.

Lia *(supărată)*: Nu m-ai crezut, Limir-Împărat, că eu sunt Lia cea adevărată.

Limir-Împărat: Lio, Lio, iartă-mă că nu te-am crezut. Am venit să-ți cer înainte de toate alifie, ca să pot scăpa de vraja ielelor.

Lia: Limir, te voi unge cu alifie la tâmple, la ochi, la crucea pieptului și în palme, ca să scapi și să fii iar om adevărat. Uite așa!

Limir-Împărat: Ah, Doamne, sunt salvat! Simt cum îmi curge sângele în vene, cum mă dezmorțesc și cum îmi ard mâinile.

Lia: Ei, acum ai scăpat.

Limir-Împărat: Lia, eu, Limir-Împărat, îți cer în genunchi să fii soția mea. Accepți?

Lia *(sfioasă)*: Dacă mama mă dă, eu accept bucuroasă.

Limir-Împărat: Maică, te rog, îți cer fata să-mi fie soție. Ești de acord sau ba?

Mama Liei: Măria ta, îți dau mâna fiicei mele Lia să-ți fie soție credincioasă până la sfârșitul zilelor! *(Aparte.)* Visul meu s-a împlinit: fiica mea e împărătească.

Curtenii: Ura! Ura! Limir-Împărat se însoară cu cea mai frumoasă fată din lume! Trăiască împărăteasa Lia!

Sfetnicul: Să înceapă nunta împărătească! Bucurați-vă toți, și bogați și săraci, că împăratul nostru și-a găsit în sfârșit aleasa inimii! Să înceapă muzica! Să vină lăutarii!

Un Curtean: Hora miresei!

Muzică de nuntă.

Ielele *(de departe, plângând)*

Cea Mare: Ne-a învins Lia cu inima ei de fată curată…

Cea Mijlocie: Ni l-a luat definitiv pe Limir-Împărat.

Cea Mică: Am fost învinse. Vraja s-a destrămat. De acum încolo nu vom mai putea niciodată să ne apropiem de oameni.

Cea Mare: În vecii vecilor, în hora noastră nu va mai intra picior de pământean.

Toate: Vai de noi, vai de noi, am rămas singure pe lume!…

Muzică de final.

Teatrul Național Radiofonic, spectacol difuzat în premieră în 29 mai 2005, ora 9.00 la Radio România Actualități. Regia artistică: Leonard Popovici. În distribuţie: Delia Nartea (Lia), Mihai Constantin (Limir-Împărat), Ruxandra Sireteanu, Julieta Strâmbeanu, Lucia Maier, Simina Siminie, Irina Velcescu, Anne-Marie Ziegler, Marius Călugăriţa, Ion Siminie, Violeta Berbiuc, Gheorghe Pufulete. Muzică originală de Cristian Matei. Redactor: Costin Tuchilă. Producător: Irina Soare. Regia de studio: Violeta Berbiuc. Regia de montaj: Dana Lupu. Regia tehnică şi muzicală: Mihnea Chelaru.

Leonardo da Vinci, *Cap de fată*, c. 1483

Cronicar de teatru

DESPRE GENERALIZĂRI

Gheorghe Miletineanu

Regizor, profesor, critic de teatru
Israel

Așa cum nu sunt două piese la fel – afară doar dacă nu avem de-a face cu un plagiat! – așa nu sunt nici două spectacole la fel. Cine citește multe piese de teatru, și cine vede multe spectacole, știe că există anumite tipare dramatice care, periodic, revin în experiența lui de spectator. Cine vrea să-și exercite spiritul critic asupra spectacolelor pe care le vede trebuie să știe a face distincția între *tipar* și felul în care acesta se întrupează într-un anumit text, într-un anumit spectacol, trebuie să știe să vadă în ce mod un anumit tipar cunoscut se materializează, eventual considerabil modificat, într-un anumit spectacol; pare simplu, dar, de fapt, nu e chiar atât de simplu…

Sunt anumite elemente de limbaj teatral care, cunoscute dintr-o anumită epocă, din teatrul unei anumite epoci și din scrierile despre teatrul unei anumite epoci, revin în teatrul altor momente istorice. Nu știu dacă aceste elemente țin de literatura dramatică sau de arta spectacolului, sau și de una și de alta. Identificarea acestor elemente este uneori dificilă, dar e absolut necesară unei exacte aprecieri a ceea ce teatrul unei anumite vremi aduce cu adevărat nou în raport cu teatrul epocilor anterioare.

De capacitatea criticului de a identifica elemente de limbaj teatral recurente – și de a nu le considera simple pastișe – depinde aprecierea exactă a dimensiunilor noului pe care fiecare epocă îl aduce în arta teatrului. Uneori e vorba de elemente de limbaj recurente, alteori e vorba de imitații – voite – ale stilului teatral al altor vremi. Câteodată e vorba de banale *scăpări* ale dramaturgului sau ale regizorului…

Există, de pildă, un anumit tipíc al teatrului psihologic, instituit de dramaturgia post-romantică, de un Ibsen, de un Cehov; teatrul psihologic evită intriga spectaculoasă, se străduiește să fie sobru, aprofundează motivațiile lăuntrice ale personajelor; cultivă structurile teatrale tradiționale, care provin, de fapt și de fapt, din teatrul burghez. Există și o structură dramatică brechtiană, care, bunăoară, a transformat, de-a lungul timpului, prezența *song*-urilor într-un clișeu.

Teatrul agitatoric, teatrul-manifest, este un alt tipar teatral ale cărui formule se regăsesc din când în când în istoria teatrului – și e puțin surprinzător să descoperi șabloane curat simboliste într-o piesă ca *Tragedia optimistă* a lui

Vsevolod Vișnevski, care tragedie mi-a obsedat tinerețea – și nu numai mie – ca un model novator care se cerea neapărat urmat.

Generalizările pripite sunt una dintre capcanele cele mai primejdioase în activitatea criticului de teatru profesionist. Generalizările astea pleacă de obicei de la fapte obiective, însă, până la urmă, de atâta grabă, deformează cu totul aceste fapte. O propoziție precum „În Anglia se face teatru bun" pornește de la realități pe care le poate constata orice iubitor de teatru căruia i s-a oferit șansa unei călătorii „de văzut spectacole" la Londra; dar o asemenea propoziție generalizatoare poate să te facă să nu observi – sau să te faci că nu observi – că la Londra se joacă și montări slabe – aproape că-mi vine să scriu că aceste montări slabe sunt și ele, în felul lor deprimant, exemplare…

Criticul de teatru care e peste măsură de prompt în a decreta dacă un anume actor, regizor, scenograf e „genial" sau e „incorijibil submediocru", absolut „lamentabil", criticul care nu are tăria de a-și nuanța opinia dacă respectivul actor, regizor, scenograf se dezminte într-o creație ulterioară, e un critic care nu onorează principii fundamentale ale profesiunii lui. Da, chiar așa!

Dixi et animam levavi meam.

Tel Aviv, Israel

„Generalizările pripite sunt una dintre capcanele cele mai primejdioase în activitatea criticului de teatru profesionist. Generalizările astea pleacă de obicei de la fapte obiective, însă până la urmă, de atâta grabă, deformează cu totul aceste fapte."

Bufonul Triboulet din drama *Le roi s'amuse* de Victor Hugo, gravură de J. A. Beaucé și Georges Rouget

Marion de Lorme și Domnișoara Rose din drama *Marion de Lorme* de Victor Hugo, gravură de autor necunoscut

Proză scurtă

FERIȚI-VĂ DE LUNETIȘTI!

Claudiu Neacșu

Prozator

Totul a început în ziua în care Luis Morrissy, unul dintre locuitorii metropolei Havencrest, a văzut pe cămașa sa albă, în zona pieptului, un punctișor de culoare roșie și care se mișca abia perceptibil.

Luis se plimba pe trotuar, în centrul acestui oraș uriaș cu peste douăzeci de milioane de locuitori. La un moment dat, el s-a oprit mirat, drept în mijlocul șuvoiului de oameni care îi treceau prin stânga și prin dreapta. A văzut punctul roșu, de dimensiunea unghiei de la degetul mic, încercând să înțeleagă de unde vine acesta. În câteva clipe, el nu a mai apucat să înțeleagă nimic. S-a prăbușit lat peste asfaltul trotuarului, producând rumoare și agitație în jurul său.

Un bărbat cu ceva mai multă prezență de spirit a sunat imediat la serviciul de ambulanță. Medicii care au ajuns la fața locului au putut doar să constate decesul cetățeanului Luis Morrissy.

Polițiștii, împreună cu cei mai buni criminaliști ai metropolei, au pornit imediat să cerceteze cauzele morții lui Luis Morrissy. Au ajuns la concluzia că un glonț provenit de la o pușcă de lunetist pusese capăt vieții lui Luis. Au fost găsiți, nu după foarte mult timp, câțiva martori care au confirmat că pe pieptul victimei apăruse mai întâi un punct roșu. Însă, cu toate că specialiștii din poliție au depus eforturi considerabile, nu a fost descoperit lunetistul care provocase acest asasinat.

Toate emisiunile de știri au relatat despre această întâmplare înfricoșătoare. Unii politicieni au venit cu acuzații la adresa poliției, reproșându-i incompetența.

După câteva zile, locuitorii metropolei Havencrest au început să dea uitării episodul trist și îngrijorător cu uciderea lui Luis Morrissy. Însă un alt eveniment asemănător s-a produs în scurt timp, într-o altă zonă a orașului, mai exact într-un cartier aflat în partea de vest a metropolei.

Tânărul Ramon Clements se plimba împreună cu Loraine, prietena sa, în parcul care aparținea cartierului Vear. Loraine a observat că în zona gâtului lui Ramon se mișcă în mod ciudat un punct roșu și foarte mic. După câteva clipe, Ramon s-a prăbușit fără suflare, chiar la picioarele prietenei sale.

Loraine a făcut un atac de panică și nu a reușit să își revină nici după ce la locul asasinatului au venit mașinile poliției și ambulanța. Abia a doua zi, cu ajutorul unui psiholog, ea a reușit să le dea polițiștilor o declarație în care descria cum a apărut ca din senin un punct roșu pe pielea gâtului lui Ramon, înainte ca acesta să moară. Lucrătorii din poliție au ajuns la concluzia că și de această dată a fost vorba despre un lunetist ascuns în spatele unei ferestre a unui bloc aflat în apropierea parcului Vear.

Carlos Dabs, primarul metropolei, a fost nevoit să cheme imediat, în biroul său, toate televiziunile importante. Apoi, în timpul transmisiunii în direct, i-a asigurat pe toți cetățenii din Havencrest că poliția face toate eforturile pentru a-l găsi pe ucigașul care a omorât doi oameni nevinovați.

În următoarea zi, în partea de est a orașului, Melinda Casey a căzut fulgerător în timp ce se îndrepta spre casa ei. Câțiva martori au declarat poliției că, înainte ca Melinda să cadă fără suflare, ea striga înfricoșată că vede pe pieptul ei un punct roșu, de care nu reușește să scape.

În aceeași zi, dar cu o oră mai târziu, în partea de nord a orașului, Alton Walker nu a fost atent la punctul roșu apărut pe pieptul său, prăbușindu-se în mijlocul trotuarului, chiar înainte de a intra în clădirea unei bănci.

Poliția, împreună cu mai multe echipe de criminaliști și alți specialiști de felul acesta, a intrat în alertă, încercând din greu să depisteze lunetistul care pusese capăt câtorva vieți. Însă nimeni nu a putut să descopere nici măcar dacă era vorba despre un singur lunetist sau mai mulți.

În zilele următoare, oamenii erau uciși în diverse zone ale metropolei, în exteriorul clădirilor, atunci când se

plimbau, mergeau la cumpărături sau la serviciu. Punctul roșu apărea mai întâi pe o zonă a corpului victimelor. Apoi glonțul ucigaș pornea dintr-un loc pe care nimeni nu reușea să îl prevadă.

Autoritățile metropolei, în frunte cu primarul, s-au întrunit de urgență într-o ședință extraordinară.

Mai-marii orașului, după dezbateri îndelungate și aprinse, au decis că cel mai bine ar fi ca toți oamenii să stea timp de câteva zile în casele lor, până când lunetistul (sau lunetiștii) s-ar fi plictisit și ar fi renunțat la planul de a ucide la întâmplare cetățenii care umblau cu diverse treburi pe trotuare. Desigur, această măsură era flexibilă. Oamenii aveau voie să iasă din case, dar numai dacă aveau treburi care nu puteau fi amânate, cum ar fi cumpărarea hranei sau a medicamentelor.

Cetățenii metropolei Havencrest, ascultând mesajul televizat al primarului, au rămas supuși în locuințele lor, sperând că lunetiștii, rămași fără ținte, vor abandona planul lor îngrozitor. Oamenii au așteptat cu răbdare câteva zile, apoi o săptămână, apoi două. Străzile orașului erau aproape pustii, de parcă venise apocalipsa.

După ce au trecut două săptămâni, primarul a decis că oamenii pot să iasă din casele lor și să își reia activitățile obișnuite: distracții, școală, muncă. Dacă ar fi continuat această auto-izolare în case, economia întregului oraș s-ar fi prăbușit. Și nimeni nu își dorea o astfel de catastrofă.

Oamenii, încrezători că lunetiștii s-au reprofilat pe alte misiuni mult mai pașnice, au umplut iar străzile și trotuarele metropolei Havencrest.

Nu a trecut nici măcar o zi, când un alt om, un bărbat cu numele Brady Harrington, a fost găsit mort lângă o benzinărie, având în piept un glonț care provenea din arma unui lunetist. În următoarea zi, trei femei au căzut victime lunetiștilor, în trei zone ale orașului.

Toate televiziunile au fost nevoite să le arate oamenilor adevărul. În fiecare zi, în câte un moment pe care nimeni nu putea să îl prevadă, un locuitor al orașului cădea secerat de câte un glonț care pornea dintr-o armă mânuită de undeva din spatele unei ferestre. Toți criminaliștii și-ar fi dorit să afle chiar atunci care este acea fereastră. Numai că nu reușeau deloc să facă asta, ceea ce era foarte frustrant pentru ei.

Situația a devenit, până la urmă, foarte îngrijorătoare pentru toți. Numărul celor pe care lunetiștii îi ucideau zilnic era de cel puțin zece. Nimeni nu mai putea să fie sigur că, dacă se aventurează să iasă din casă pentru a merge la serviciu sau la cumpărături, nu încasează un glonț de la un lunetist ascuns ca un laș cine știe pe unde.

Unii oameni, cu ceva mai multă prezență de spirit, au reușit, de mai multe ori, să intre în prima clădire pe care o întâlneau, imediat după ce vedeau punctul roșu pe trupul lor. Și astfel și-au salvat viața. Însă nu toți au putut dovedi

abilitatea aceasta de a se feri în ultima clipă de glonțul pe care îl anunța teribilul punct roșu.

Primarul Carlos Dabs s-a întâlnit urgent cu Ivey Maynard, patronul unei fabrici de veste antiglonț. I-a cerut să fabrice cât mai multe astfel de veste, în așa fel încât fiecare locuitor al metropolei, dacă voia să iasă din casă, să poată purta pe el vesta salvatoare.

Ivey Maynard s-a pus imediat pe treabă. În scurt timp, toți cetățenii din Havencrest puteau să își procure foarte ușor vesta care echivala cu un bilet de liberă trecere pe toate străzile și trotuarele metropolei. În urma vânzărilor de veste antiglonț, Ivey Maynard s-a îmbogățit așa cum nici în cele mai frumoase visuri ale sale nu sperase.

Deși autoritățile orașului se așteptau să nu mai existe cazuri de oameni răpuși în văzul tuturor, seria victimelor a continuat de parcă nu se vânduse nici măcar o singură vestă antiglonț. Tot felul de specialiști au început să caute explicațiile acestui fenomen. Până la urmă, ei și-au dat seama că lunetiștii erau așa de pricepuți în arta lor diabolică, încât reușeau să trimită gloanțele exact peste marginile vestelor antiglonț și să afecteze organele vitale ale victimelor. Concluzia a fost că aceste veste nu reușeau să fie de prea mare folos. În fiecare zi, cu regularitate de ceasornic, lunetiștii răpeau câte cel puțin zece vieți nevinovate. Totuși, primarul a decis ca oamenii să poarte în continuare veste antiglonț, în speranța că cineva, undeva, cândva, își va salva viața.

Bineînțeles că nu era deloc comod pentru oameni să își pună pe ei zilnic vestele antiglonț și să le poarte pe la toate evenimentele la care ei participau. Și, după ce au aflat că vestele antiglonț sunt de fapt inutile, s-au revoltat și au organizat un mare protest, în centrul orașului. Însă primarul nu a ținut cont de acest protest și și-a menținut decizia obligativității vestelor antiglonț.

Dincolo de decizia anunțată în mod oficial, primarul știa că această situație nu putea să continue prea mult timp așa. Nemulțumirile cetățenilor metropolei Havencrest erau tot mai mari și riscau să devină un adevărat butoi cu pulbere. Specialiștii din poliție nu reușeau să dea de urma lunetiștilor. Prin urmare, primarul a decis să contacteze un mare institut de cercetare științifică, numit Institutul Connect Mills.

Hobart Willis, directorul respectivului institut, i-a explicat primarului că, dacă echipa lui de savanți primește finanțarea necesară, aceasta va putea să realizeze un înveliș invizibil și special pentru corpul uman, înveliș capabil să respingă gloanțele pe care lunetiștii le răspândeau cu atâta înverșunare. Primarul i-a spus lui Hobart Willis că va primi toți banii de care va avea nevoie pentru materializarea acestei idei. I-a precizat că trebuie să se grăbească, fiindcă activitatea întregii metropole este serios perturbată.

Toată echipa de savanți s-a pus imediat pe treabă. După aproape un an de muncă intensă, ideea lui Hobart Willis a devenit realitate. Iar această realitate a căpătat numele de înveliș nano-plasmatic. Practic, era vorba despre un material cu totul revoluționar, fabricat prin utilizarea celor mai avansate descoperiri ale științei.

Printr-un procedeu extrem de simplu și de rapid, fiecare om putea primi învelișul nano-plasmatic. Astfel, cetățeanul doritor să se apere de gloanțele lunetiștilor se prezenta la un centru special, unde personalul calificat îi apropia de frunte un aparat micuț. După o simplă apăsare pe buton, învelișul nano-plasmatic acoperea întregul trup, fără ca alți oameni să vadă acest înveliș și fără ca acesta să îl incomodeze în vreun fel pe cel care îl purta, așa cum făceau vestele antiglonț.

Bineînțeles, mai întâi s-au făcut teste pe un număr de voluntari. În mod normal, testele ar fi trebuit să dureze mai mulți ani, pentru ca echipa de savanți să fie sigură sută la sută că învelișul nano-plasmatic nu va dăuna în vreun fel celor care îl poartă în jurul trupului. Însă, dată fiind situația excepțională în care ajunsese metropola Havencrest, directorul institutului de cercetare a decis să lanseze imediat, pentru utilizare pe scară largă, învelișul nano-plasmatic. La baza acestei decizii a stat și convingerea lui Hobart Willis că învelișul nano-plasmatic nu le va putea produce daune celor care îl utilizează, fiindcă mecanismele lui principale fuseseră deja testate timp de câțiva ani, însă într-o altă direcție, cea a protejării împotriva braconierilor a animalelor cu dimensiuni apropiate de ale omului.

Lansarea învelișului nano-plasmatic a fost primită cu entuziasm în întreaga metropolă. Oamenii au fost așa de bucuroși că vor scăpa de amenințarea gloanțelor lunetiștilor, încât cei mai mulți dintre ei nu au băgat de seamă această atenționare: învelișul nano-plasmatic, pe lângă faptul că nu exclude utilizarea vestei antiglonț, are și o marjă de eroare de circa zece la sută. Cu alte cuvinte, din o sută de oameni care primeau învelișul nano-plasmatic, zece oameni îl primeau absolut degeaba, fiindcă glonțul lunetistului reușea să treacă de el. Adică, în loc de zece oameni uciși pe zi, s-ar fi ajuns la un singur om ucis pe zi, chiar dacă toți oamenii ar fi primit învelișul nano-plasmatic.

Cetățenii metropolei Havencrest, la îndemnul autorităților care le-au spus clar că învelișul nano-plasmatic este sigur și eficient, au început să ia cu asalt centrele în care puteau primi acest produs salvator. Și astfel, în timp scurt, zece mii de oameni au primit învelișul nano-plasmatic. Dar numărul lor nu s-a oprit aici. Acțiunea de a „înarma" tot mai mulți cetățeni cu ceea ce putea duce la sfârșitul terorii gloanțelor de lunetiști a continuat în ritm susținut.

Într-o bună zi, atunci când mai era foarte puțin și se atingea pragul de o sută de mii de oameni dotați cu învelișul nano-plasmatic, unul dintre cei care puteau fi trecuți pe lista celor protejați de atacul lunetiștilor (pe nume Henery Weddall), la câteva minute după ce i s-a apropiat de frunte dispozitivul special, a început să acuze dureri crunte în piept. Cei de la centrul de distribuire a învelișului nano-plasmatic au chemat repede ambulanța, care însă a ajuns prea târziu. Medicii nu au mai putut face nimic pentru a salva viața acelui nefericit cetățean al metropolei.

Oamenii aflați în centrul în care s-a produs acest eveniment trist au început imediat să își pună tot felul de întrebări. Mulți dintre ei au căpătat convingerea că învelișul nano-plasmatic a produs moartea lui Henery Weddall. Alții însă nu credeau așa ceva, spunând că este vorba doar despre o coincidență și susținând că Henery oricum ar fi murit din cauza unei boli mai vechi pe care o avea, chiar dacă nu ar fi decis să își pună pe el învelișul nano-plasmatic.

Acțiunea de distribuire a învelișului nano-plasmatic a continuat, până când numărul celor astfel protejați a ajuns la două sute de mii.

La un centru special amenajat, Felicia Hughes a primit și ea învelișul nano-plasmatic, fericită că, în sfârșit, scapă de pericolul lunetiștilor. A doua zi, însă, Felicia Hughes a constatat că nu mai este în stare să meargă pe picioarele ei. Panicată, a sunat la ambulanță. Medicii au constatat că, din cauza unei tulburări a sistemului nervos, Felicia va trebui să rămână pentru totdeauna în scaunul cu rotile.

Toți jurnaliștii din oraș au relatat despre cazul Feliciei Hughes, unii dintre ei întrebându-se dacă nu cumva învelișul nano-plasmatic le produce unor oameni efecte secundare nedorite, cum ar fi moartea sau infirmități fără putință de vindecare.

Primarul Carlos Dabs, temându-se că această știre îi va descuraja pe cetățeni să își ia măsuri de protecție împotriva lunetiștilor, a lansat imediat o campanie de informare în care le-a explicat tuturor că, dacă vor să afle lucruri corecte despre învelișul nano-plasmatic, trebuie să se informeze numai și numai din surse oficiale. În același timp, Carlos Dabs a pornit o campanie de denigrare a tuturor celor care ar fi putut să scrie sau să spună ceva negativ despre învelișul nano-plasmatic, acuzându-i că ei sunt doar niște instigatori, extremiști și oameni incapabili să înțeleagă beneficiile științei.

După ce numărul celor care au primit învelișul nano-plasmatic a ajuns la trei sute de mii, cetățeanul Ennis Knight, dotat și el recent cu acest înveliș revoluționar și protector, a simțit în timpul nopții o durere de cap imensă. Apoi a murit. Rudele l-au găsit în patul său. Annabel McKerras, o verișoară îndepărtată de-a sa, a devenit tot mai convinsă că moartea lui

Ennis are legătură cu învelișul nano-plasmatic pe care tocmai îl primise. Și a început să le spună asta tuturor oamenilor cu care se întâlnea, din ce în ce mai revoltată.

Bineînțeles, pe mulți cetățeni ai metropolei Havencrest nu îi interesau zvonurile referitoare la cei care ar fi avut de suferit de pe urma învelișului nano-plasmatic. Ei mergeau liniștiți la centrele speciale în care li se oferea învelișul protector. Se gândeau că în cazul celor trei nefericiți a fost vorba doar despre coincidențe. Convingerea lor era că, dacă autoritățile au declarat că învelișul nano-plasmatic este sigur și eficient, atunci așa este. Oare cine putea fi mai credibil, în concepția lor, decât autoritățile?

În același timp, însă, a crescut tot mai mult numărul oamenilor pe care a început să îi roadă îndoiala. Acest număr a crescut mai ales după ce Mabel Tucker a murit la foarte scurt timp după ce a primit învelișul nano-plasmatic.

Cei care, prin firea lor, își pun foarte multe întrebări, au căpătat tot mai mult convingerea că ceva nu este deloc în regulă cu acest înveliș nano-plasmatic. În mintea lor s-a fixat și informația conform căreia, din circa o sută de mii de oameni care decid să primească învelișul nano-plasmatic, cam un om rămâne nenorocit pe viață sau moare. Pornind de la această informație, scepticii și ezitanții au asociat cu o adevărată ruletă rusească actul de a primi învelișul nano-plasmatic. Și au decis că nu vor fi de acord niciodată să li se ofere acest înveliș despre care se spunea că le poate salva viața. Au preferat să rămână extrem de atenți la orice eventual punct roșu care le-ar fi apărut pe piept, apoi să se ferească foarte repede din calea glonțului, să iasă cât mai rar în oraș, să evite locurile aflate lângă clădiri mai înalte.

Hobart Willis, directorul Institutului Connect Mills, aflând despre această ezitare a multor oameni, l-a desemnat pe

Orval Watson drept responsabil cu acțiunile de comunicare în cadrul campaniei de distribuire a învelișului nano-plasmatic.

Orval Watson, în mai multe transmisii televizate, le-a explicat oamenilor că, într-adevăr, au fost raportate câteva cazuri de persoane cu reacții adverse după ce sute de mii de cetățeni au primit învelișul nano-plasmatic. Însă tot el a precizat că beneficiile sunt mult mai mari decât riscurile, așa că toți oamenii pot merge liniștiți să își primească învelișurile care le pot salva viața.

Primarul orașului și Hobart Willis au rămas dezamăgiți în scurt timp. Nici măcar campania de comunicare pe care a dus-o Orval Watson nu i-a convins pe ezitanți să meargă să se doteze cu învelișurile nano-plasmatice. Mai mult, s-au format două tabere: cei pro-înveliș și cei anti-înveliș. Aceste două tabere s-au ciondănit mai tot timpul, mai ales pe rețelele de socializare.

Primarul, tot mai îngrijorat, le-a cerut televiziunilor să prezinte cât mai des cazuri de oameni care au căzut victime gloanțelor lunetiștilor. Speranța lui era că, dacă astfel de exemple îi vor speria suficient de mult pe sceptici sau pe ezitanți, aceștia vor da fuguța la centrele speciale și vor primi învelișul nano-plasmatic. Nici metoda aceasta nu a avut rezultatele dorite. Cei care se temeau de ruleta rusească a învelișului nano-plasmatic atât vedeau: ruletă rusească. Punct.

La foarte multe emisiuni de televiziune, jurnaliștii și oamenii politici au început să se întrebe cum ar fi posibil să se găsească o soluție prin care toți oamenii să fie convinși să primească învelișul nano-plasmatic. Unii invitați ai acestor emisiuni au spus că poate ar fi nevoie de o strategie de comunicare mai bună cu cetățenii metropolei, ba chiar de folosirea unor psihologi care să vină cu soluții eficiente pentru câștigarea încrederii oamenilor, în așa fel încât oamenii să accepte faptul că învelișul nano-plasmatic le poate aduce numai beneficii și revenirea la o viață normală.

Până la urmă, un psiholog celebru, pe nume Rogers Cameron, a venit la primarul orașului și i-a spus ferm:

– Haideți să vă dau o mână de ajutor. Vă spun de ce refuză oamenii să primească învelișul nano-plasmatic. Le este FRICĂ de ruleta rusească. Chiar și un singur deces dacă a provocat acest înveliș, nu contează, din clipa în care s-a produs acel deces, foarte mulți oameni percep învelișul nano-plasmatic ca pe o ruletă rusească. Pentru cei care îl primesc de bună voie, pur și simplu NU contează această ruletă rusească. Probabil ei sunt mai curajoși sau nepăsători în privința acestui aspect, adică îl ignoră, îl bagatelizează și atât. Însă pentru alți oameni contează enorm acest aspect al ruletei rusești. Așadar, dacă vreți o campanie care să îi convingă pe oameni să primească de bună voie învelișul nano-plasmatic, această campanie trebuie să facă exact asta: să îi convingă pe fricoși să NU le mai fie frică de ruleta rusească. Adică să le implementeze în creiere capacitatea de a răspunde pozitiv la îndemnul acesta: „Hai, mă, ce dacă jucați și voi un pic acolo la o ruletă rusească? Preferați să vă omoare lunetiștii? Fiți și voi mai curajoși și jucați la ruleta rusească! Ce tot vă văicăriți atât?”

– Dumneavoastră, a spus primarul, v-ați dotat cu învelișul nano-plasmatic?

– Nu, nu am făcut asta.

– Și, dacă aș vrea să vă conving să primiți învelișul nano-plasmatic, cum aș putea să obțin acest rezultat?

– Este simplu. Faceți exact cum v-am explicat. Trebuie să mă convingeți să nu îmi mai fie frică de ruleta rusească. Dacă reușiți să atingeți această performanță psihologică, gata, eu voi accepta bucuros învelișul nano-plasmatic.

– Dar și gloanțele lunetiștilor sunt tot un fel de ruletă rusească. De ce unii oameni se tem de reacțiile adverse ale învelișului nano-plasmatic, dar nu se tem de gloanțele lunetiștilor?

– Să știți că mulți oameni se tem de gloanțele lunetiștilor. Însă ei consideră aceste gloanțe ca fiind un risc oarecum firesc, un risc fără voia lor. Cu totul altfel văd ei riscul reacțiilor adverse care pot să apară de la învelișul nano-plasmatic. Pentru ei, ruleta rusească a învelișului nano-plasmatic nu mai este fără voia lor, ci CU VOIA LOR. Ei știu că, dacă se hotărăsc să meargă la un centru care să îi doteze cu învelișul nano-plasmatic, e ca și cum ar merge să înfrunte cu voia lor un risc. Înțelegeți? Aceasta este diferența. Una este să ai de a face cu un risc FĂRĂ VOIA TA, cum ar fi, de exemplu, riscul de a-ți cădea o cărămidă pe cap, în plină stradă, cu totul alta este să ai de a face cu un risc CU VOIA TA, cum ar fi atunci când tu, cu propria ta voință, mergi într-un loc în care ÎI DAI VOIE cuiva să îți pună pistolul la tâmplă și să te angreneze, tot CU VOIA TA, în jocul ruletei rusești. Pe riscurile fără voia ta NU le poți alege, pe când pe riscurile CU VOIA TA, da, le poți alege.

Primarul Carlos Dabs, ascultându-l pe acest psiholog care părea destul de sigur pe ceea ce susține, și-a dat seama că nu are rost să mai insiste cu metoda câștigării încrederii oamenilor folosind psihologia. Dacă era vorba despre frica de ruleta rusească, îi era clar că este necesară o altă metodă.

După câteva zile de gândire, primarul metropolei a decis că singura metodă care funcționează cel mai bine este ca primăria să emită un pașaport special și care să ateste că cineva fie s-a dotat cu învelișul nano-plasmatic, fie și-a cumpărat la fiecare două zile câte o vestă antiglonț, în așa fel încât vesta respectivă să nu apuce să se uzeze și să fie cât mai rezistentă în fața gloanțelor lunetiștilor. Mai mult, primarul a decis ca toți cei care merg la serviciu să fie obligați să le prezinte

zilnic angajatorilor acest pașaport special, în caz contrar fiind concediați. Primarul miza pe ideea că oamenii se vor teme de pierderea locului de muncă și vor alege mai degrabă varianta în care să se doteze cu învelișul nano-plasmatic (care le era oferit gratis), în loc să cumpere la fiecare două zile câte o vestă antiglonț.

La aflarea acestei decizii, foarte mulți locuitori ai metropolei au ieșit în stradă, nemulțumiți și îngrijorați. Astfel de proteste au avut loc în fiecare zi, la ele participând un număr din ce în ce mai mare de oameni.

Politicianul Ludwig Carnall, cel care la următoarele alegeri avea să fie contracandidatul primarului Carlos Dabs, a înțeles repede că nemulțumirea oamenilor devenea pe zi ce trece un adevărat curent politic. Prin urmare, Ludwig Carnall l-a provocat pe primar la o dezbatere televizată, programată la o oră de maximă audiență. Carlos Dabs nu a avut încotro și a acceptat provocarea.

Imediat după ce a început emisiunea, Carlos a spus:

– Domnule Ludwig Carnall, știți bine că eu sunt un om responsabil. Dacă, în calitate de primar, am decis ca toți locuitorii din Havencrest să primească învelișul nano-plasmatic, am făcut-o în interesul metropolei noastre. Sunteți și dumneavoastră de acord cu faptul că zilnic mor oameni din cauza acestor nenorociți de lunetiști. Învelișul nano-plasmatic salvează vieți. De ce nu dați dovadă de responsabilitate, așa cum fac eu?

– Domnule primar, a spus Ludwig Carnall, decizia dumneavoastră de a condiționa accesul oamenilor la locul de muncă de acel pașaport special a dus la un val uriaș de indignare, ba chiar de furie și ură. Oamenii văd această decizie cu pașaportul special ca pe un șantaj ordinar, de cea mai joasă speță. Adică dumneavoastră îi obligați să aleagă, exact așa cum procedează șantajiștii: „Dacă nu faci cum zic eu, vei păți asta." Oare nu aceasta este definiția șantajului?

– În situația actuală, domnule Ludwig Carnall, este foarte ușor să fiți populist. Eu acționez pentru interesul orașului nostru. Acționez pentru ca lunetiștii să nu mai răpească vieți nevinovate. Acționez pentru revenirea la o viață normală.

– Populist? Atât aveți să îmi spuneți? Aici este vorba despre drepturile și libertățile fundamentale ale oamenilor. Oare este populist cel care apără aceste drepturi și libertăți?

– Dreptul la viață nu este și el important?

– Ba da. Tocmai de aceea trebuie să le acordăm toată atenția și oamenilor care se tem de reacțiile adverse ale aplicării învelișului nano-plasmatic. Unii oameni au murit după ce au primit acest înveliș. Oare nu aveau și ei dreptul la viață?

– Știți bine că oamenii de știință nu au stabilit o legătură de cauzalitate între acele reacții adverse și învelișul nano-plasmatic.

– Adică vreți să spuneți că acele reacții adverse sunt simple coincidențe, nu-i așa?

– Eu ascult vocea oamenilor de știință. Și atât.

– Să știți că oamenii de știință mai pot da greș. Ei nu sunt infailibili. Știința progresează de multe ori prin încercări și erori. Nu suntem obligați să avem încredere oarbă în oamenii de știință, care pot fi supuși greșelii, tocmai fiindcă sunt și ei oameni. Învelișul nano-plasmatic, așa cum chiar producătorul lui ne informează în mod oficial, se află în faza de experiment, timp de încă doi ani. Și, dacă noi am accepta acest înveliș nano-plasmatic în perioada lui de experimentare și perfecționare, înseamnă că am participa la un... La ce am participa? la spuneți. La un experiment, desigur. Ei bine, foarte mulți oameni nu sunt dispuși să participe la un experiment. În afară de asta, dați-mi exemplul unui singur savant care a reușit să demonstreze cu rigurozitate științifică faptul că reacțiile adverse apărute în urma aplicării învelișului nano-plasmatic sunt doar coincidențe.

– Nu pot să vă dau un astfel de exemplu.

– Vedeți? Așadar, dacă NU se poate demonstra științific faptul că reacțiile adverse apărute în urma aplicării învelișului nano-plasmatic sunt doar simple coincidențe, este logic că oamenii au dreptul să aleagă dacă să primească sau nu învelișul nano-plasmatic. Dacă le luăm acest drept, e ca și cum îi obligăm să joace la ruleta rusească. Cine vrea să joace la ruleta rusească, nu are decât. Însă el joacă fiindcă vrea, nu fiindcă îl obligă cineva. Să spunem că eu vă cer să vă aruncați într-o baltă cu apă vindecătoare, dar nu vă pot demonstra nici faptul că acea baltă are adâncimea de jumătate de metru, nici faptul că balta respectivă are adâncimea de zece metri. Dacă decideți să vă aruncați în baltă, pentru a vă vindeca, decideți fiindcă așa vreți dumneavoastră. Vă asumați riscul, dar NU vă oblig eu să vă asumați riscul. Atâta vreme cât eu nu vă pot demonstra cu rigurozitate faptul că balta nu este foarte adâncă și cu risc de a vă provoca înecul, nu am dreptul să vă oblig să vă aruncați în acea baltă, chiar dacă apa bălții vă poate vindeca.

– Dar pașaportul special NU îi obligă pe oameni să se doteze cu învelișul nano-plasmatic. Ei pot alege să își cumpere veste antiglonț.

– Da, sigur... Ați scornit o metodă de șantaj ceva mai... nuanțat... Dar tot șantaj se numește. Vă dați foarte bine seama ce înseamnă să ai grijă ca la fiecare două zile să îți cumperi câte o veste antiglonț. Nu mai zic de efortul financiar. Somația „Banii sau viața!" s-a transformat în „Banii, viața sau... o mână ruptă!", nu-i așa? Tot despre șantaj este vorba. Dacă omul nu are bani, este obligat să aleagă între a-și pierde viața sau a se alege cu o mână ruptă...

– Domnule Ludwig Carnall, ceea ce spuneți pare a fi logic. Însă amintiți-vă că, dacă lunetiștii răpesc zilnic vieți

nevinovate, eu nu am nicio vină. Învelișul nano-plasmatic este SINGURA cale prin care putem să scăpăm de teroarea acestor lunetiști. SINGURA cale! Înțelegeți?

– Nu, nu înțeleg. Și vă spun de ce nu înțeleg. În fiecare an, primăria a tot tăiat din fondurile destinate dotării forțelor de poliție. An după an, orașul nostru a rămas cu polițiști tot mai puțini și mai slab pregătiți. Nici măcar cei din trupele speciale de intervenție nu mai sunt ce au fost cândva. Unde sunt banii cu care să plătim polițiști mai buni și mai mulți? Unde sunt banii cu care să ne asigurăm că avem echipe bine antrenate de luptători care să îi caute zi și noapte pe lunetiști, să îi găsească și să îi lichideze? Dacă am avea un buget adecvat pentru așa ceva, am scăpa foarte repede de lunetiști, fără să mai fie nevoie să îi terorizăm pe oameni cu ruleta rusească a învelișului nano-plasmatic. Așadar, învelișul nano-plasmatic NU este SINGURA cale prin care să scăpăm de teroarea lunetiștilor. Mai există o cale, pe care dumneavoastră nu vreți să o folosiți.

– Este ușor să spuneți că nu vreau. Probabil doriți ca eu să fac azi rost de banii care timp de mulți ani au fost dați pe tot felul de proiecte necesare orașului nostru.

– Exact, azi toți oamenii de afaceri din oraș sunt interesați ca lunetiștii să fie lichidați, iar economia să funcționeze în mod normal. Dacă ei vor cu adevărat asta, atunci vor aduce banii necesari pentru dotarea poliției și a echipelor speciale de luptători. Nu mâine, ci azi. În felul acesta respectăm drepturile și libertățile oamenilor, iar viața noastră va reveni la cursul ei firesc.

– Dacă dumneavoastră ați fi în locul meu, ați vedea că nu este chiar așa de ușor să transpui în realitate astfel de hotărâri.

– Voi fi în locul dumneavoastră, dar după doi ani, atunci când voi candida la funcția de primar și voi câștiga alegerile.

– Sunteți sigur că veți câștiga? Multor oameni nu le plac aceste opinii radicale ale dumneavoastră.

– Le vor plăcea, după ce vor vedea că la fiecare câteva luni sunt chemați să se doteze iar cu învelișul nano-plasmatic. Oamenii vor înțelege că au fost mințiți. Li se tot spune că învelișul nano-plasmatic este sigur și eficient. Savanții însă nu știu cât timp protejează acesta. Șase luni? Cinci luni? Nu se știe sigur. Oricine poate trăi cu convingerea că învelișul nano-plasmatic îl protejează timp de șase luni, când, de fapt, protecția era de doar cinci luni. Și exact în a șasea lună de lipsă de protecție, lunetistul ochește, trage și… mai răpune o viață… Oricum, este sigur că ați pierdut toate voturile celor care se tem de ruleta rusească.

Discuția aceasta a tot continuat, spre deliciul celor care își doreau audiență maximă.

În cele din urmă, primarul, exasperat, a lansat un mesaj către toți locuitorii metropolei Havencrest: „Cred că fiecare va fi pe cont propriu. Scapă cine poate. Aveți grijă de voi! Feriți-vă de lunetiști!"

„Luis se plimba pe trotuar, în centrul acestui oraș uriaș cu peste douăzeci de milioane de locuitori. La un moment dat, el s-a oprit mirat, drept în mijlocul șuvoiului de oameni care îi treceau prin stânga și prin dreapta. A văzut punctul roșu, de dimensiunea unghiei de la degetul mic, încercând să înțeleagă de unde vine acesta. În câteva clipe, el nu a mai apucat să înțeleagă nimic. S-a prăbușit lat peste asfaltul trotuarului, producând rumoare și agitație în jurul său."

Proză scurtă

CONFESIUNEA UNUI NEHOTĂRÂT

Mircea Bodnariu

Prozator

Ce m-a adus în această situație deplorabilă? Unde am greșit? De multe ori mi-am învinuit părinții, dar nu pentru că m-au adus pe lume, asta ar fi fost o prostie, în felul acesta aș fi putut să-i consider responsabili pentru orice eșec sau gafă făcută de mine. Un singur lucru am să le reproșez, faptul că m-au silit să urmez liceul, pe când eu aș fi vrut să merg la școala de meserii. Din acel moment în care voința mea a fost înfrântă, când libertatea mea de a alege între DA și NU mi-a fost călcată în picioare, zdrobită sub cizma grea a autorității părintești, mi-am pierdut capacitatea de a decide pe ce cale s-o iau, indiferent de importanța bifurcației care îmi apărea în față. Putea fi un fleac, să mă încalț cu pantofii negri sau cu cei maro, stăteam poate și o jumătate de oră în fața raftului cu încălțăminte, să cumpăr brânză de oaie sau de capră, mă înțepeneam cu ochii pironiți în frigiderul magazinului până deveneam suspect, sau ceva crucial în viață, să mă angajez sau nu într-un anumit loc de muncă, să cumpăr sau nu apartamentul care mi se oferea la un preț bun, până și să mă însor sau nu cu cea despre care nu puteam să decid dacă este sau nu aleasa inimii mele.

Da, cu siguranță, vina o poartă părinții mei, ei m-au silit să urmez liceul, eu nu aș fi vrut. Mie mi-ar fi plăcut să urmez școala de meserii, așa, ca vecinul și prietenul meu Arpi. Era mai mare ca mine cu doi ani și, pe când eu absolveam școala generală, el era deja avansat în meseria de tinichigiu. Priveam cu multă invidie la îndemânarea cu care meșterea burlane ori cazane, cât aș fi vrut și eu să fiu la fel de priceput. Și în loc să dobândesc această îndemânare pe care mi-o dorisem atât, profesorii mei din liceu m-au împins spre alt gen de dexteritate, acela de a-mi pune întrebări, asta în urma a numeroase lecturi, citeam și ce trebuia și ce nu ar fi trebuit, ba chiar nici nu aș fi avut voie. Și în loc să fi devenit un maestru tinichigiu capabil să facă bine și repede streșini, burlane, cazane și câte și mai câte, liniștit sufletește, nezdruncinat de întrebări, eu ajunsesem să fiu – nici nu mai contează ce ca profesie – un ins frământat interior, împovărat de îndoieli, un debusolat.

Spun „debusolat” pentru că acea nehotărâre de a alege între DA și NU se manifesta nu numai în cazul unor alegeri privitoare la acțiuni viitoare, ci și atunci când mă aflam în fața unei dileme intelectuale, a uneia de conștiință sau cum vreți să-i ziceți. Astfel, nu puteam să mă hotărăsc dacă să ader sau nu la teoria evoluției, prea era expusă logic și convingător în cărțile de popularizare, cum tot așa de convingătoare mi se părea pledoaria celor care o negau, dacă să cred sau nu că există extratereștrii care ne vizitează uneori, atât de multe dovezi erau aduse de către unii, pe când alții, nu mai puțin respectabili, luau totul în derâdere. Ne aflăm sub puterea unei conspirații mondiale, suntem subjugați fără să știm de forțe oculte? Există viață după moarte? Istoria este scrisă corect ori este plină de minciuni care deservesc interese murdare? S-ar mai putea adăuga multe, dar am să mai pomenesc doar marea dilemă: există sau nu există Dumnezeu? Chiar nu știam ce să cred. Erau tot atâtea argumente în favoarea lui DA cât și a lui NU. Și încă ce argumente, zdravene, sănătoase, bine hrănite, țepene ca niște catâri de neurnit din loc și gălăgioase ca strigătele de coțofene.

Pentru mine, întotdeauna oamenii, părerile lor, comportamentul, deciziile lor au contat foarte mult. Nu cred că m-ar fi atras așa de tare tinichigeria dacă nu ar fi fost Arpi, mai mare ca mine, mai isteț, mă bătea întotdeauna la șah și la moară, eu nu mă supăram, el nu se îngâmfa, ni se părea firesc ca el să fie mentorul și eu învățăcelul. Ba chiar începuse să-mi dezvăluie secrete despre fete, cum ar fi acela că, atunci când dansezi cu o fată la bal, trebuie s-o calci pe picior, strângând-o în același timp de o țâță, și atunci va înțelege ce dorești tu de la ea. Abia așteptam să mai cresc, să merg la baluri și să calc fetele pe picioare, neuitând nici de manevra cealaltă, și apoi…

Nu prea mi-era clar ce ar fi urmat, dar dacă zicea Arpi, așa trebuia făcut. Deci nu e de mirare că atunci când Arpi a început să vină acasă de la cursurile școlii de meserii ba cu o cană, ba cu o stropitoare de grădină, ba cu un lighean, toate făcute din tablă cu mâna lui, eram fascinat, iar când a confecționat streșini și burlane pentru casa lor, am fost câștigat cu totul pentru această artă.

Sunt convins că dacă aș fi avut pe altcineva pe care să-l admir, de preferință un elev de liceu, le-ar fi fost mult mai ușor părinților mei să mă convingă, nu ar mai fi trebuit să mă amenințe că, dacă voi deveni ucenic de tinichigiu, nu mă vor mai primi acasă.

Tot așa și în vremea aceea în care mă luptam cu îndoiala și nehotărârea de fiecare dată când trebuia să ader la DA sau la NU, pentru mine ar fi fost foarte important, chiar hotărâtor să fi știut că oameni suspuși, cu greutate, cu opinii solide, sunt adepții uneia dintre tabere. Dar, ca lucrurile să fie mereu încurcate, existau în ambele tabere destui din aceștia, adică oameni cu studii mult mai avansate decât mine, cu facultăți, doctorate sau fără aceste zorzoane, dar care cuceriseră celebritatea. Venise timpul lor, era acum liber la dezbateri, la exprimare, la expunerea convingerilor de orice fel, politice, religioase sau de alt fel, nimeni nu mai era obligat să mimeze că e convins de adevărul impus de sus.

O să vă mirați aflând ce soluție simplă am găsit pentru rezolvarea problemei, adică cum să fac să scap de nehotărârea care mă paraliza de câte ori trebuia să iau o decizie, fie ea importantă sau nu. Poate n-o să mă credeți când vă voi spune de unde a țâșnit ea, soluția. Gândiți-vă însă câte lucruri mari și valoroase pentru omenire au fost descoperite întâmplător, și atunci, de ce n-aș fi dat peste soluție tot așa?

Mergeam pe stradă ros de o nehotărâre, despre ce era vorba nici nu mai contează, nici nu-mi mai amintesc, frământat până la epuizare, DA și NU se perindau cu viteză prin mintea mea, nu mă puteam opri la niciunul. Deodată ele au dispărut, mintea mi s-a limpezit și am rămas pe loc ascultând glasuri de copii. Mă aflam în apropierea unui tăpșan pe care o ceată de băieți nu mai mari de zece ani se despărțea în două echipe așezându-se fiecare în spatele acelui căpitan care-l strigase. Terenul de fotbal era pregătit, împărțit în două printr-o linie trasă cu creta, porțile erau marcate prin bolovani, mai rămânea să le fie repartizate echipelor. Unul dintre căpitani, un băiat subțirel îmbrăcat doar cu o pereche de pantaloni scurți, bustul gol, încălțat cu tenișI rupți și care se deosebea de ceilalți doar prin faptul că era o idee mai înalt, a scos o monedă, a aruncat-o, toți s-au repezit să vadă pe ce față căzuse în praful care acoperea solul și imediat au zbughit-o fiecare spre jumătatea lui de teren. Aceea a fost pentru mine clipa salvatoare, iluminarea.

Asta-i soluția, e atât de simplu! Cum de nu m-am gândit? (așa spunem întotdeauna când suntem surprinși de simplitatea unei soluții, de parcă ne-am fi putut gândi singuri la ea). Fericit peste măsură am scos din buzunar o monedă – noroc că aveam la mine câteva, altfel aș fi murit de nerăbdare să pun mâna pe una – și am aruncat-o simțind ușurarea celui care știe că va fi scutit de o grea povară. Nu-mi mai amintesc pe ce față a căzut, nici nu are importanță, contează doar că am rămas buimac, oare ce semnificație are fața care rânjește la mine batjocoritor?, mi-am zis și am înțeles că soluția nu-i completă și nu va fi până nu voi hotărî care dintre cele două fețe ale monedei, stema și banul, să îl reprezinte pe DA și care pe NU.

M-am gândit că dacă procedeul prin care moneda va hotărî în locul meu dacă să aleg DA sau NU este un procedeu aleator, atunci tot aleatoare trebuie să fie și alegerea mea în ceea ce privește stema sau banul. Primul impuls a fost să dau cu banul, adică să arunc moneda și, prima față care va ieși, aceea să fie cea pentru DA. Dar apoi m-am gândit așa: de ce să nu fie pentru NU? Aici m-am cam încurcat. Dacă trebuie să aleg ceva în mod aleator pentru un model aleator, nu ar trebui s-o fac tot în mod aleator? Adică nu ar trebui să arunc mai întâi moneda și dacă cade stema, atunci să arunc din nou moneda știind acum că stema este fața pe care trebuie s-o aleg pentru… Stai puțin, mi-am spus, atunci și pentru această alegere ar fi trebuit să procedez tot aleator, adică tot aruncând moneda și tot așa s-ar fi născut un șir infinit, lucru imposibil de realizat nu numai pentru că ar fi fost infinit, dar mai ales pentru că era regresiv, se întindea în timp necesitând momente tot mai depărtate în trecut, puteam pune mâna numai pe sfârșitul șirului, niciodată pe început.

Și atunci, cum am ieșit din această dilemă care mă bloca punându-mi în pericol proiectul meu salvator, cum am ales stema pentru DA și banul pentru NU? M-am gândit așa: voi porni pe străzi și voi căuta o monedă pierdută, scăpată de cineva pe asfalt. În drumurile mele vedeam din când în când astfel de monede, treceam pe lângă ele disprețuitor dacă era lume în jur, dar dacă nu era nimeni, mai aruncam câteva priviri în toate părțile ca să fiu sigur că într-adevăr nu sunt văzut și o înhățam repede. Erau, va să zică, șanse mari să găsesc una. Am jurat solemn, de față cu mine însumi ca martor, că prima monedă văzută undeva îmi va da răspunsul, adică fața ei vizibilă va fi cea pe care o voi adopta pentru ca în toate situațiile de nehotărâre să însemne DA. Am pornit pe străzi, dar, ghinion, câteva zile la rând nu am găsit nimic. Aș fi renunțat la această idee care, iată, se dovedea infructuoasă și păgubitoare, îmi ieșiseră ochii din cap de atâta holbat la asfalt, mi se umflaseră picioarele de atâta mers și mă durea rău coloana în dreptul cefei din cauza privirii îndreptate mereu în jos. Puteam să renunț? Nici vorbă, doar jurasem, aveam și martori.

Când eram mai disperat și mai lipsit de speranță, am văzut o fată care stătea în fața unui chioșc de ziare vorbind cu vânzătoarea. Cum de am văzut-o, nu eram cu privirea lipită de asfalt? Ba eram, dar trebuia să mi-o dezlipesc din când în când, altfel aș fi dat peste oameni. Și pentru că mi-a plăcut fata aceea blondă și cu sâni frumoși ghiciți prin rochița subțire de vară, mi-am lăsat privirile să alunece în jos de-a lungul corpului ei pentru a-l admira în întregime și așa am ajuns la picioarele care se dăruiau privirii cu generozitate, căci rochița era chiar o rochiță, adică foarte scurtă. Erau niște picioare frumoase care îmi delectau privirile, mi le odihneau, mi le relaxau după atâta încordare. Le-am coborât încet, savurând imaginea, până am ajuns la glezne. Mi s-a tăiat respirația și pulsul a luat-o la galop. Între sandalele ei bej, elegante, ținute cu nepăsare și neglijență destul de depărtate, se zărea o monedă. Spun se zărea pentru că nu se putea vedea bine, era o monedă de cea mai mică valoare, doar de un ban, mică cât un buric de deget, una din acele monede aproape nefolosite și ținute în circulație doar pentru valoarea lor simbolică. M-am așezat în spatele fetei prefăcându-mă că vreau să cumpăr și eu ceva de acolo și așteptând cu înfrigurare ca ea să plece ca să pot, în sfârșit, să văd care este rezultatul căutărilor mele îndelungate. Dar ea nu se grăbea deloc. Îi ceruse vânzătoarei ceva ce aceasta nu găsea, pentru că tot răscolea prin rafturi și venea să-i arate fetei câte o revistă, dar aceasta era nemulțumită și căutarea se relua și tot așa. Eram foarte nerăbdător să văd pe ce parte căzuse micuța monedă, cea care, iată, voia să mă izbăvească de chinurile căutării, dar pe care tinerica cea drăguță n-o lăsa s-o facă, dar așteptam cu un aer calm, liniștit, ca să nu stârnesc suspiciuni. Aș fi stat oricât așa, numai să ajung să văd fața întoarsă spre mine a monedei, aș fi cumpărat orice sau chiar tot ce era în acel chioșc atunci când vânzătoarea ar fi ajuns să se ocupe de mine. Dar, ghinion, văzându-mă că aștept, ea m-a întrebat ce doresc și, fiind convins că o face ca să mă servească și să scape de mine rămânând în continuare cu fata care nu se grăbea, am avut un impuls de moment, o reacție de nestăpânit și, mimând că am scăpat ceva pe jos, m-am aplecat ca să văd de aproape moneda. Ca și cum n-ar fi ajuns că era mică, fața vizibilă mai era și murdară, așa că n-am putut desluși desenul și – atunci chiar că nu m-am mai gândit la nimic – mi-am băgat capul între sandalele fetei, ceea ce, de fapt, însemna între picioarele ei. Am văzut!, am strigat victorios și în același moment am simțit o trosnitură în cap. Noroc că nu m-a lovit prea tare, cred că a fost doar poșeta fetei, pentru că nu mi-am pierdut cunoștința. M-am ridicat imediat și am luat-o la fugă urmărit de țipetele fetei și ale vânzătoarei și de strigătele unor cetățeni responsabili: perversule, depravatule, labagiule!

Probabil că, chiar dacă nu furăm niciodată, avem în noi instincte de hoți, poate de pe vremea când eram animale și trebuia să supraviețuim smulgându-le altora hrana din labă. Nu știu, ceea ce știu este că am fugit după primul colț și apoi pe alte străzi, dar nu spre casă, ca să nu fiu urmărit și apoi identificat și abia după ce m-am convins că nimeni nu este pe urmele mele, am luat-o către propria mea locuință. Când am ajuns, m-am trântit pe pat, transpirat, epuizat, încă tremurând, dar fericit. Așa am ajuns să aleg, pentru DA, stema.

A urmat un timp minunat, nu mă mai frământam deloc, ori de câte ori eram nehotărât luam moneda, o aruncam și știam ce am de făcut. Liniștea s-a așezat în sufletul meu atât de chinuit până atunci, am simțit cât este de bine ca altcineva să ia hotărârile în locul tău, tu doar să te supui. Și nu numai în ceea ce privește acțiunile practice cum ar fi culoarea pantofilor de încălțat într-o anumită zi sau schimbarea serviciului, ci și răspunsurile la marile întrebări (există viață după moarte? etc.). În ceea ce privește acestea din urmă, să nu credeți că am aruncat o singură dată moneda și cu asta am hotărât definitiv, DA, există viață după moarte, sau NU, nu există (ori altele). Nici vorbă, ar fi fost mult prea plicticos. Aruncam moneda de câte ori o astfel de temă era de actualitate și eu trebuia să mă poziționez de o parte sau de alta. Iertat să-mi fie, nu vreau să jignesc pe nimeni, dar trebuie să mărturisesc că până și în problema credinței procedam la fel, adică aruncam moneda, de exemplu atunci când eram într-un grup în care se dezbătea o problemă religioasă, dacă ieșea stema mă alăturam celor care se avântau în luptă cu Dumnezeu ca stindard, pe când dacă ieșea banul arboram zâmbetul zeflemitor al celui care-și închipuie că știe mai multe decât oricine. Tot așa procedam și în ceea ce privește alte mari întrebări, sper că ați înțeles. Nu-mi era greu să mă avânt în dispută de orice parte m-ar fi obligat moneda să o fac deoarece, deși nu am urmat o facultate, ci doar o școală tehnică postliceală, am citit mult și din toate domeniile, sau tocmai de aceea am citit mult, mult mai mult decât cei care a trebuit să-și tocească coatele pe băncile facultăților, snopindu-și mintea cu tot felul de stupidități care li se băgau cu de-a sila în cap și nemaiavând timp, ori având mințile prea obosite ca să mai poată citi ceea ce într-adevăr merita citit pentru a-și sprijini gândirea în încercarea de a răspunde la una sau alta din marile întrebări. Dragii mei părinți, bine că măcar de data asta nu v-am ascultat și nu mi-am pierdut ani prețioși din tinerețea mea pe sub zidurile triste ale unei facultăți, bine că m-am ținut tare împotriva voinței voastre. Deși ar fi trebuit să nu vă fi ascultat nici atunci când în loc de școala de meserii am urmat liceul, dacă nu v-aș fi ascultat nici n-ar mai fi fost nevoie de monedă, aș fi fost fericit și întreg la minte între tinichelele mele.

Vedeți însă, și spun asta plin de amărăciune, omului i se urăște cu binele. Asta nu înseamnă că vrea răul, nici vorbă, vrea și mai mult bine, vrea foarte mult bine. Am ajuns să-mi placă teribil de mult să dau cu banul, îmi provoca emoție, excitare, curiozitate, nerăbdare și o tensiune care creștea vertiginos pe măsură ce moneda se apropia de aterizare și care se descărca brusc și intens atunci când aflam rezultatul. O spun cu jenă, dar trebuie s-o spun, era un fel de orgasm. Ei bine, voiam să trăiesc acel moment magnific de multe ori pe zi, de cât mai multe ori s-ar fi putut. Scăpasem de nehotărârea bolnăvicioasă, suferință care mă chinuise ani de zile și căzusem într-o nouă suferință, obsesia de a arunca moneda. Nu-mi ajungeau prilejurile firești de a chestiona hazardul, îmi căutam cu tot dinadinsul mereu altele și altele, ajunsesem să nu mai fac aproape nimic altceva decât să arunc moneda, dacă un timp împrejurările vieții mă împiedicau s-o fac, începeam să tremur ca un dependent de droguri. Aș fi renunțat la orice numai să-mi satisfac ceea ce devenise o imperioasă nevoie.

Nu am realizat starea deplorabilă în care ajunsesem decât atunci când am avut un vis. Eram la Arpi în curte și îl rugam să-mi facă din tinichea o monedă mare cât un lighean. M-a întrebat, privindu-mă mirat, la ce îmi trebuie așa ceva. Când am început să-i explic, m-a privit ironic și mi-a zis: „Meri în treabă-ți!" Aici visul s-a destrămat și s-a reîntrupat în amintire. De câte ori îi spuneam lui Arpi ceva ce aflasem la școală sau altundeva, un lucru pe care nu voia să-l creadă, pe care îl respingea cu toată hotărârea firii lui încăpățânate, cu toată autoritatea lui de guru, îmi arunca privindu-mă ironic, usturător de ironic, „meri în treabă-ți!". Niciodată nu am înțeles ce înseamnă de fapt această vorbă, dacă acel „meri" îmi era clar că este forma prescurtată a lui „mergi", în ceea ce privește „în treabă-ți" nu știam cum să-l interpretez, voia oare să spună să las prostiile astea și să-mi văd de treburile mele sau o fi cumva un singur cuvânt, „întreabă-ți", adică să mă duc să întreb și pe alții mai deștepți ca mine care, sigur, vor confirma că am spus o prostie. Orice ar fi fost, pe mine mă inhiba, încetam să mai adaug ceva legat de acel subiect, începeam să am eu însumi îndoieli, oricât aș fi fost de convins până în acel moment de adevărul spuselor mele.

Visul a avut asupra mea același efect și am devenit brusc conștient de prăpastia în care alunecam. M-am ridicat din pat ca să iau moneda de pe noptiera unde o țineam pentru a o avea la îndemână, gata să mă îndrume oricând aș fi avut nevoie, hotărât s-o arunc la gunoi. Am luat-o și am aruncat-o, dar nu la gunoi, ci așteptând cu înfrigurare să văd dacă fața cu stema va fi cea care va apărea și-mi va da undă verde ca să mă despart de ea pentru totdeauna. A apărut banul și am izbucnit în plâns, am realizat că și dacă ar fi apărut stema, tot nu aș fi putut să pun capăt nebuniei în care trăiam, că alunecarea în prăpastie nu va înceta niciodată pentru că în fundul ei se deschideau hăuri fără de sfârșit.

Înainte să închei această lungă confesiune, mult mai lungă decât aș fi dorit să fie, am să mai fac o precizare. De fapt, nici nu-i nevoie s-o citiți, faceți-o doar dacă vă știți a fi un chițibușar, adică unul care caută nod în papură și defecte în textele scrise. Dacă ați remarcat ceva în neregulă cu ultimele cuvinte din fraza anterioară, atunci precis sunteți din aceia și cu siguranță că vă veți întreba cum de reușeam să arunc moneda în orice situație, pe stradă, în fața cuiva căruia trebuia să-i dau un răspuns, mai știu eu unde. Ei bine, perfecționasem și multiplicasem modurile în care aruncam moneda, nu era întotdeauna o aruncare efectivă, de exemplu, o țineam într-un buzunar și o tot învârteam acolo scoțând-o la momentul potrivit și aruncându-i o ocheadă suficient cât să-i văd fața. Ei!, și multe, multe alte tertipuri pe care nu am acum timp să vi le dezvălui și nici nu vreau s-o fac pentru că viața m-a învățat că e bine să mai păstrezi și unele secrete.

Mai voiam ca, în încheiere, să vă mai spun ceva, dar nu sunt hotărât dacă s-o fac. Așa, ia să vedem… a ieșit banul. Deci NU, nu vă voi mai spune nimic.

„Mergeam pe stradă ros
de o nehotărâre,
despre ce era vorba
nici nu mai contează,
nici nu-mi mai amintesc,
frământat până la epuizare,
DA și NU se perindau cu viteză
prin mintea mea,
nu mă puteam opri la niciunul."

Proză scurtă

O SINGURĂ TĂCERE

Rudy Roth

Poet, ziarist, grafician, cercetător român,
doctor în științe politice,
Palma de Mallorca, Spania

Prin necuvinte, oamenii iubesc o singură tăcere... Acea tăcere născută din miopia rațiunii și din hegemonia simțurilor. Acea tăcere ce-și lichefiază sensul într-o stare de dorință. Acea tăcere care, aidoma unei mâini invizibile, îi împinge către marginea universului cunoscut. Și care amestecă în creuzetul infinitului toate stările de a exista.

În numele ei, sunt dispuși să cumpere orice iluzii de la vânzătorii ambulanți, ce populează bâlciurile deșertăciunilor. În numele ei acceptă să pornească pe drumuri ireale care leagă o stare de aici cu o stare de niciodată. În numele ei ajung să călărească iluziile aburinde ale unor cai irațională și să biciuie valurile unor mări imaginare. În numele ei redefinesc lumea într-o cheie de doi...

Oamenii iubesc, deci, o singură tăcere... Acea tăcere ce a căpătat sens, după Cuvântul primordial. Acel Cuvânt [ce] era la Dumnezeu când, simultan, Dumnezeu era acel Cuvânt, așa cum arată Sfânta Evanghelie după Ioan în prolog. (Ioan, 1:1-18). Acea tăcere cu care Neruda și-a înaripat cuvintele. Acea tăcere care a învăluit totul lumii lui William Shakespeare. Acea tăcere comună tuturor oamenilor, indiferent de origine, educație, idealuri și vise.

24 mai 2007

ONE-NIGHT STAND (DELL' AMORE)

Eram pur și simplu bulversat. Dinamica ecuației unui *one-night stand* este, în general, extrem de simplă. Fără multe necunoscute. Te rezumi la a zâmbi, a simți și, ulterior la a-ți lua hainele și a pleca acasă. Fără a ceda tentației de a vrea să obții datele de contact ale celuilalt. Cu alte cuvinte, fără implicații sau balast emoțional. Doar pasiune pură, și atât.

Și, totuși, eu eram încă acolo. Percepându-i respirația pe propria-mi piele, ca un soi de briză sacadată... Acolo, încolăcit de brațele și coapsele ei. Incapabil de a mă ridica și de a dispărea din peisaj. Și, în plus, fără măcar să știu care era motivul real al ezitărilor mele. Faptul că era una dintre cele mai frumoase femei pe care le întâlnisem vreodată sau faptul că mă învăluise cu o tandrețe post-coitală de logodnică îndrăgostită. La un moment dat, m-am ridicat, am deschis fereastra și mi-am aprins o țigară... Din când în când, întorceam capul către ea. Era tot acolo, dormind...

Ce-i drept, înainte să ajungem în acest punct, toată istoria se derulase conform liniarității carnale a oricărui *one-night stand*. O întâlnire întâmplătoare într-un bar de pe faleză, multe cocktail-uri, glume deplasate, mers pe plajă, un taxi care părea scos din cimitirul de mașini, sărutări și mângâieri în liftul hotelului. Apoi sex nebun, sălbatic. Dureros de sălbatic. Ca la carte... Și, într-un final, momentul de după. Un moment neluat în seamă de nicio sursă care mitizează efervescența relațiilor de tip *one-night stand*. Un moment în care trebuie să nu-ți lași creierul îmbibat în indecizii... ci doar să urmezi acel scenariu prestabilit, unanim acceptat de toți cei care aleg să trăiască astfel de povești.

Cu toate astea, eu rămăsesem acolo. Chiar și după acea primă țigară. În loc să plec, m-am întors să stau lângă ea. Neras, stors de energie, învelit cumva în propriul meu orgoliu și-n atingerile ei semi-conștiente. Pentru că, atunci când m-a simțit, s-a cuibărit din nou lângă mine. Ca și cum, instinctual, voia să mă țină acolo... în acea cameră de hotel. Care, dintr-o dată, avea aerul unui dormitor matrimonial.

Evident, în acele momente, m-au inundat tot soiul de întrebări. Urmate de tot soiul de nerăspunsuri...„Oare de ce a făcut-o?". Sau: „De ce eu?". Ori: „O avea pe cineva?"... „Ea poate avea orice bărbat

Francisco de Goya, *Femeie dormind*, 1790–1793

din universul cunoscut. Poate și dincolo de el”... Mai apoi, am încercat să-mi suprim tentația de a rămâne, încercând să mă auto-conving de faptul că, pentru ea, nu contam. „La urma urmei, azi putea fi oricine altcineva”... „Faptul că eu sunt aici se datorează unei întâmplări. Putea fi oricare altul... Un *one-night stand* este mai degrabă o chestiune de oportunitate, nu de selectivitate excesivă...”

La un moment dat, s-au auzit pași pe hol și o voce feminină care a punctat, destul de vehement: „Ne vedem la 7.00, la micul dejun. Dacă ajungi primul, comandă-mi o omletă cu roșii și șuncă”. Apoi sunetul unei uși metalice care se deschide. Mi-am privit ceasul și arăta 6.40. Apoi, m-am uitat din nou la ea. Nici măcar nu știam cum o cheamă. Se prezentase Dany, dar cu siguranță o chema Dana sau Daniela... Sunetul ușii de pe hol care s-a închis, a prefațat alte clipe de liniște, în care îi ascultam respirația sacadată. M-am uitat în pachetul de țigări de pe noptieră. Mai era una singură. Atunci am decis ca să-i spun Dana...

Sutienul *beige* al Danei era pe comoda televizorului, care – ca în orice cameră de hotel – este poziționată în fața patului. Întotdeauna mi-a plăcut lenjeria *beige* sau culoarea pielii, la o femeie. Sugerează un anumit rafinament. Pe măsură ce încercam să o descopăr, îmi dădeam seama că nu știu nimic. Nici câți ani avea, nici de ce se afla atunci în Constanța. Nici de ce a vrut să aibă o aventură cu un necunoscut... Aș fi putut băga mâna în foc că Dana ar fi putut fi, pentru orice bărbat, o soție perfectă...

La un moment dat, m-am ridicat din nou, mi-am tras jeanșii și tricoul pe mine și m-am așezat din nou pe colțul patului. Am scos și ultima țigară din pachet, fără însă să o aprind. M-am gândit să-i scriu pe pachet, numărul meu de telefon. Și să i-l bag în geantă...

Ceasul arăta ora 6.59. În spatele meu am auzit click-ul automat al ușii de metal care s-a închis. M-am îndreptat spre lift. Chiar înainte să apăs butonul, am auzit o ușă deschizându-se și, fără să știu de ce, am simțit un fior prin tot corpul. A venit în cele din urmă liftul. Am intrat și, în acel moment, din spatele meu s-a auzit o voce: „O secundă vă rog, cobor și eu”.

Fără să o privesc, am știut că era femeia a cărei voce o auzisem și în urmă cu câteva minute. „Sigur, bună dimineața”, i-am răspuns, blocând ușa cu piciorul, pentru a-i oferi suficient timp să intre. „La mezanin?”, m-a întrebat, când a văzut că mâna mea nu apasă niciun buton de pe panoul de comandă al ascensorului. „Ah, nu, la parter...” Am apăsat cele două butoane și liftul s-a pus în mișcare. Din difuzoare se auzea o melodie café-concert destul de cunoscută... Apoi, oprirea de la mezanin, cea de la parter. Câțiva pași și m-am trezit afară...

Lumina era aproape orbitoare. Mi-am aprins ultima țigară și m-am uitat la ceas: 7.01. M-am dus apoi la cafeneaua de vis-à-vis, să-mi iau o cafea. Gândindu-mă că poate avea să vină și ea, dacă va vedea numărul de telefon scris pe pachetul de țigări...

31 mai 2007

”Prin necuvinte, oamenii iubesc o singură tăcere...
Acea tăcere născută din miopia rațiunii și din hegemonia simțurilor.
Acea tăcere ce-și lichefiază sensul într-o stare de dorință.
Acea tăcere care, aidoma unei mâini invizibile, îi împinge
către marginea universului cunoscut. Și care amestecă
în creuzetul infinitului toate stările de a exista.”

Proză scurtă

DRUM DE IARNĂ

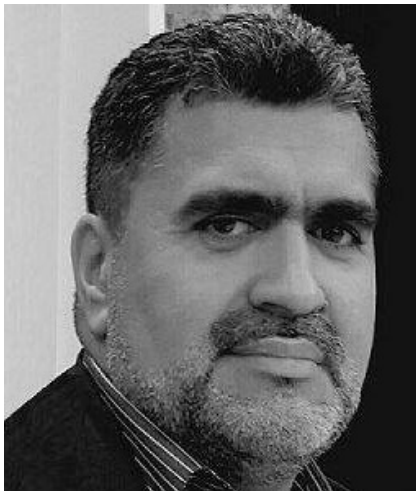

Radu Comșa

Prozator

Acesta este un drum miraculos. Un drum pe care merg din când în când. E un drum pierdut. Pierdut în imensitatea unei câmpii. Câmpia e închisă la miază-noapte cu dealuri albastre. Se lasă apoi câmpia spre sud în fâșii inegal colorate, împărțite cu linii de arbuști desenați jos și întunecat.

Drumul meu, pierdut și miraculos, are porțiuni drepte și lungi, întrerupte de serpentine scurte, frânte, strecurate printre văi puțin adânci, răsărite pe neașteptate. Dispar văile brusc, la fel cum au apărut. Prin acele văi curge un râu care abia curge. Râul mic, aproape secat se revarsă leneș la vreme de ploi peste malurile joase.

Drumul acesta e ciudat și acum când vă vorbesc despre el mi-e greu să-l plasez într-un spațiu precis definit. Acolo văd lucruri pe care nu le văd aiurea. Au fost mai întâi apusuri căzute în fâșii groase de roșu și violet, parcă de marginea cerului ar fi fost agățate eșarfe din țesături grele, colorate cu sânge și gențiană. Apoi, văd acolo perdele de ploaie perlat-cenușii, căzute moale și strălucitor pe pământ, străbătute de păsări albe cu creste lungi și aripi lungi, întinse subțire, ca lama de cuțit. Se lasă apoi pe pământ păsările cele albe și calcă preocupate prin apele trecute peste malurile căzute sub ape. Văd acolo, în primăveri târzii, flori necunoscute. Crescute în inflorescențe pâlpâitoare, colorate în liliachiu episcopal, în carmin și purpuriu. Au miros amețitor florile. Mai văd alte păsări strălucitoare, cu cozi lungi și capete cu coronițe, mergând liniștit, solitare și splendide, printre ierburi. Văd animale cu blană roșcată, brună sau cenușie strecurându-se cu grabă nepăsătoare printre arbuștii cu frunze lucitoare, spini lungi și flori albe, mici, opalescente. Tot acolo văd, din când în când, oameni ciudați. Ei par că vin din zarea înecată în fum și merg undeva către locuri pe care eu nu le văd. Sunt oameni stranii, unii gârboviți și parcă îmbrăcați în praful drumului. Alții tineri, care merg în pași lungi și neauziți, îmbrăcați în cenușă, cu ochi nevăzuți și figuri palide. Câteodată văd femei fără vârstă strângând la piept sau ținând de mână copii ca niște păpuși. Alteori, la vremuri de vânturi uscate, văd câmpurile acoperite de scrum, pătate cu păsări negre ca niște zdrențe scămoșate sau zburând, dizolvându-se în aerul plin de pulberi și arzând ca stropii de cerneală în apa unui bazin. Apoi, în vreme de iarnă, văd păsări bondoace mergând în șiruri perfecte peste zăpezile ce acoperă câmpul. Pe drumul acesta merg ca prin vis. Sub mine solul e parcă fără consistență și întotdeauna sub roțile mașinii șoseaua e lichidă, iar asfaltul se scurge, ca un val de provă, fâșâind vâscos pe lângă faruri și portiere. Sau e un deșert alb, ca o tipsie înghețată din ale cărei prafuri reci, înțepătoare, mă scutur cu greu.

Acum, în această seară încremenită în aburi de ger, văd soarele scăldându-se fioros în flăcări de gheață reflectate în oglinzi sparte și fete morgana suspendate între straturi de aer aproape închegat. Câmpul e alb și argintiu, dormind a moarte.

Sunete de pian cad ca niște bucățele de cristal, se lovesc de mine clinchetind și apoi se topesc în curgere ca o apă densă, aflată între lichid și îngheț. Notele se balansează încet, scad până când aproape că nu mai rămâne nimic, apoi răsar nehotărât, timid și dureros, cresc în revoltă tristă, aproape înfrântă, scad din nou în pasaje joase, armonice. În căderea lor lentă reflectă o pace stranie, opacă și înșelătoare, ca un bloc de piatră rece, în echilibru instabil pe care nu te poți abține să nu îl atingi. Cobor geamurile laterale ale mașinii. Aerul tăios năvălește înăuntru urlând. Cristale de gheață se amestecă cu cristale de sunet și mi se lipesc de ochi și de piept, glacial, definitiv.

Josef Schmitzberger, pictor german (1851–1940),
Cocoș de munte, 1936

Îmi șterg ochii și îi las să rătăcească peste câmpul din dreapta mea. Arbuști golași răsar din loc în loc acoperiți cu chiciură, iar cerul își suflă vânturile făcute din cioburi lungi printre copăceii rari și subțiri. Șuvițe de viscol mai moale, colorat roșietic de soarele care moare, se târăsc șuierând, lipite de pământ.

L-am văzut cum stătea singur și întunecat pe vârful cel mai înalt dintr-un mic pâlc de copaci tineri, aproape de marginea drumului. Silueta efigială se desena net pe orizontul argintat, nemișcată, întocmai peisajului din jurul ei. Am oprit brusc mașina stârnind voaluri de zăpadă prăfoasă, dansând în lumina palidă. Pasărea de pradă și-a întors capul spre mine cu o mișcare încheiată brusc, înțepenindu-și capul. I-am văzut clar ochii galbeni și neclintiți privindu-mă direct pe deasupra ciocului de oțel. S-a înfoiat și și-a ridicat aripile din umeri arătându-și pieptul de bronz înspicat cu aramă. Am văzut dârele de culoarea sângelui uscat de pe penele lungi din coadă. Și-a strâns aripile mai bine, a înclinat capul o idee numai și în tot acest timp ochii cei galbeni si neclintiți m-au privit continuu. Apoi s-a lăsat pe-o parte cu totul, și-a desprins ghearele de pe creanga golașă, a plonjat și, întinzându-și aripile leneș, și-a luat zborul. Am accelerat și m-am luat după pasărea ce zbura pe o traiectorie rectilinie, paralelă cu drumul pe care eu însumi îl făceam. Mi-am egalat viteza cu zborul păsării și am fixat-o în golul geamului coborât de la fereastra din dreapta. Acul vitezometrului oscila în linii de foc lichid, rulam pe șoseaua albă cu viteză mare, dar pasărea abia dacă își mișca aripile. Își continua zborul fără să dea semne că s-ar îndepărta. Drumul curgea drept și pustiu în fața mea. Pasărea de pradă mă însoțea la doi metri de sol, câțiva metri în dreapta, netulburată, tăcută, mortală și implacabilă ca o voință divină. Restul lumii dispăruse și rămăsesem doar eu și pasărea aceea, curgând amândoi printre faliile de timp despicate în spațiul înghețat din fața noastră. Am zburat așa, împreună, eu și ea, lung drum fără să știm dacă suntem în această viață sau în alta. Secundele curgeau în picături lungi, transparente, solide ca sticla, aerul era magic și avea gust de farmec. Apoi drumul meu a dat semne că se schimbă, trebuia să întorc către dealurile albastre, înecate în neguri brumate venite din cer.

Am încetinit ușor și am privit pasărea care zbura precum un proiectil viu, îndepărtându-se. Maiestuoasă, impecabilă, imensă, frumoasă până la durere în solitudinea ei. Când am rămas în urmă, pasărea aceea mare, cu capul, spatele și umerii turnați cu zale negre-brune, cu ochi reci și neclintiți, a țipat tare și ascuțit și n-am știut dacă era un rămas-bun sau țipătul de bucurie al prădătorului care cunoscându-și prada își strigă bucuria sângelui proaspăt, sânge dorit.

Am luat-o către dealurile pictate pe orizont, acum înecate în cernelurile și prafurile serii de iarnă care venea rostogolindu-se în ultramarin și argint oxidat.

Acesta e drumul de care am vrut să vă povestesc. E un drum miraculos. Un drum pe care îl fac din când în când. Un drum aproape pierdut. Un drum.

Pitești–Brașov–București–Pitești
2021–2022

„Acesta este un drum miraculos. Un drum pe care merg din când în când. E un drum pierdut. Pierdut în imensitatea unei câmpii. Câmpia e închisă la miazănoapte cu dealuri albastre. Se lasă apoi câmpia spre sud în fâșii inegal colorate, împărțite cu linii de arbuști desenați jos și întunecat.”

Proză scurtă

CASTELANA

Liliana Toma

Prozatoare, profesoară

La marginea cea mai împădurită a orășelului montan, departe de ultima casă luminată, într-o rână, pe mustața povârnișului, se răsfăța, impunător, cu turnuri și creneluri, cu pod mobil, în toată splendoarea lui de mister medieval, un castel cât o fortăreață. Părea a fi răsărit direct din stânca muntelui, scriind povești de taină pe harta locului. Aici viața trecea neobservată. O ușă masivă, din lemn mâncat de vreme, se deschidea cu scârțâit înghețat și, pe fanta ei, se putea zări o umbră albă, diafană, cu foșnet subțire de primăvară și de ambră, trecând iute în cealaltă parte. Ușa rămase deschisă, dar scârțâitul ei se prelungea, cu fiori și ecouri întunecate, în tot castelul. De undeva, dintre holurile înguste și reci, luminate în neon murdar, se puteau desluși niște acorduri baroce de pian, ornamente auditive în ton cu austeritatea construcției. Urechea familiarizată cu aceste note putea surprinde tonalități din Monteverdi, întrerupte de linii chopiniene, ca un dialog al zilei cu nopțile atât de cunoscute mâinilor fine care alunecau, cu discreție delicată, pe clape. Într-o parte a sălii mari, o fostă sală de muzică, o tânără, sub 30 de ani, își încerca măiestria pe clapele unui instrument nou, modern, în total dezacord cu restul mobilierului. După scurt timp, s-a ridicat de la pian și picioarele i s-au afundat într-un covor din bucăți imense de blană de oaie albă și neagră, cu ornamente de astrahan, așternut peste cel original, țesătură de lână, bătută în război. A trecut prin ușa care scârțâia, spre bibliotecă, urmată de umbra albă, cu foșnet subțire, de unde a luat o carte, cu un semn pus la jumătate. S-a așezat în fața șemineului, și-a reglat balansoarul, s-a lăsat confortabil pe spate și ochii i-au alunecat peste șirul de litere care întruchipau o poveste, despre al cărei final încă nu avea știre.

Armida Freedmann era strănepoata unor conți plecați de multă vreme din țară. Educată la cele mai bune școli din străinătate, crescută cu bonă, grădinar și șofer, cu maestru bucătar adus din îndepărtatul Orient, acum lua cunoștință cu țara, tradițiile și cultura strămoșilor ei. Păstrase obiceiuri dobândite, dar învățase și năravuri românești. Castelul era mare, dar nu era locuit în întregime. Doar partea însorită, estică, cea care cuprindea și turnul de observație cu scară interioară, spiralată, în care-și amenajase o frumoasă și intimă terasă.

Armida avea o însoțitoare, un fel de bonă pentru adulți, care era, însă, mai mult o prietenă, o bună și foarte discretă sfătuitoare, fantoma albă care se strecura, tăcută, prin fanta ușilor masive. Domnișoară, nemțoaică de origine bavareză, Karla era foarte frumoasă la cei peste 50 de ani, cu pielea nesărutată de razele soarelui, fără riduri, cu părul lung, strâns într-un coc sofisticat și cu un lanț mare, lung, din aur masiv, care-i atârna până la brâu.

Armida avea o însoțitoare, un fel de bonă pentru adulți, care era, însă, mai mult o prietenă, o bună și foarte discretă sfătuitoare, fantoma albă care se strecura, tăcută, prin fanta ușilor masive. Domnișoară, nemțoaică de origine bavareză, Karla era foarte frumoasă la cei peste 50 de ani, cu pielea nesărutată de razele soarelui, fără riduri, cu părul lung, strâns într-un coc sofisticat și cu un lanț mare, lung, din aur masiv, care-i atârna până la brâu. Umbla îmbrăcată doar în alb, foarte rar purta ceva colorat, așa încât, de câte ori trecea dintr-o încăpere în alta sau se strecura, pășind fin, prin holurile lungi, părea o fantomă cumsecade, picată, fără voia ei, dintr-o altă realitate. Armida își conducea singură mașina, dar nu s-a putut lipsi de bucătar, așa că a venit cu unul după ea, un om tăcut și modest, care-și pierduse soția și fiica într-un accident de ski și de aceea o socotea pe Armida ca fiindu-i fiică. O răsfăța cu cele mai exotice mâncăruri, cu care ea era, oricum, obișnuită, dar învățase să-i facă și gulaș, și sarmale, chiar răcituri.

Dulciurile erau toate orientale, cu foarte mult zahăr și extrem de aromate. Ajunsese să aprecieze, într-un mod bizar, un aliment românesc necunoscut în lumea din care venea și care aici avea o simbolistică ritualică: grâul fiert și îndulcit, în amestec cu diverse ingrediente, binecunoscuta colivă. Mânca, în fiecare dimineață, câte o porție bună. De multe ori și-o asezona singură cu fructe uscate și diverse soiuri de nuci și alune.

Liniștea austeră a castelului era risipită doar de clapele pianului și de vocea de contratenor a lui Cezare, îmblânzitor de șerpi, fost colaborator la cele mai renumite circuri din lume. Statutul lui în castel era incert, dar nimeni nu făcea comentarii. Când ieșeau în lume, foarte rar, de altfel, îl prezenta ca fiindu-i frate sau gardă de corp, sau și una și alta. Castelul și împrejurimile bogate în legende constituiau universul lor. Armida își propusese să amenajeze și cealaltă parte de castel și să-l deschidă pentru a fi vizitat, dar ăsta era doar un proiect.

Șemineul se răcise de mult, balansoarul încetase a se mai legăna și o liniște firavă, de gheață subțire, se lăfăia în linii frânte, de alb și umbră, pe tapetul mătăsos al pereților. O atingere stranie, prelinsă ușor peste gleznă și un fior de intensă și mângâietoare răcoare i-au cuprins corpul. Ar fi vrut să nu deschidă ochii, să rămână pierdută în buimăceala tembelă care-i intra pe sub haine și i se înstăpânea peste răsuflare. Și-a dus mâna la cap și a simțit imediat o strânsoare ușoară, apoi din ce în ce mai încordată. A prins cu mâna pe jumătate amorțită corpul rece, lucios și alunecos care deja se încolăcise pe gâtul zvelt și neted, ușor arcuit spre spate și l-a desprins ușor, fără să smucească, fără grabă, privindu-l în ochii membranați, ficși, sticloși. Era unul dintre șerpii pe care Armida îi îndrăgea și-i îngrijea ca pe copiii pe care și i-ar fi dorit. Într-una din încăperi, o fostă sală de dans, amenajase din fibră de sticlă luminate natural, dar și cu instalații speciale de lumini și ventilație. Aici leneveau sau se plimbau în voie – puteau ieși din cuști doar în perimetrul încăperii, cu ușa bine închisă – câțiva pitoni, un natrix, un șarpe ragal și un boa, destul de mare, cam trei metri, gri-maroniu, fost vedetă de circ, adus de Cezare. Însă, adevărata revelație era Ofi, un șarpe de porumb, răsfățatul casei, care seducea cu privirea și, mai ales, prin desenele extravagante, ca o tablă de șah, un joc de portocaliu și negru, combinație ucigător de frumoasă. Era prietenul nedespărțit al Armidei, mai ales când sta pe terasă și admira peisajul, pe jumătate stâncos, ce i se prăvălea sub ochi. Îl ținea fie pe după gât, aruncat ca o eșarfă, fie în poală, unde sta nemișcat, încolăcit perfect, ca un ghem colorat. Împreună, erau definiția perfectă a unei simbioze misterioase, reci, mecanice. Singura care nu se putuse adapta conviețuirii cu șerpii era Karla. Se simțea în siguranță doar când îi știa pe toți în terariu. Îi spusese Armidei, de multe ori, că pot aduce nenorociri și că mai bine și-ar lua câțiva câini sau pisici. Aceasta râse inteligent, cu ochi de văpăi, dezvelindu-și doi canini ascuțiți și lungi, parcă de marmură translucidă, spunându-i că s-a gândit să-și ia niște tarantule sau lilieci. Se amuza când o putea pune pe Karla în defensivă, deși o iubea, cumva, între matern și pasional, simțind față de ea un atașament obsesiv, o iubire ca un experiment involuntar, bizar, dar voluptuos. Ambele erau fascinate de tăcerea și discreția care la atrăgea și în care trăiau. Nimic trivial nu decompensa această relație, nimic vizibil nu încălca vreo morală. Aici, în castel, toți erau fericiți. Era libertatea totală a fiecăruia în fața propriului labirint. Fericirea lor era o combinație între sălbăticie și un rafinament morbid, un fel de ritual asumat de detoxifiere a minții și simțurilor, o retragere benevolă, dar complice, din fața provocărilor exterioare. Cezare spunea că fericirea este atât de instabilă și aparentă, încât e posibil ca, atunci când o trăiești, să nu fii conștient de ea. Armida făcuse o pasiune pentru șerpi încă de mică și tot de atunci îl cunoscuse pe Cezare, cu care copilărise și crescuse împreună. Acum îl găzduia, ca pe un intim amic sau frate sau, mai mult, împreună cu șerpii de la circ, ieșiți la pensie.

O blazare aproape patogenă domnea în inima castelului, se întindea ca o caracatiță prin toate încăperile, prin dormitoare și prin sala tablourilor, strecurându-se pe sub draperiile groase, întunecate și tapiseriile cu fir de aur, printre grilajele din fier masiv ce despărțeau latura locuită a castelului de cea lăsată în umbră.

Terariul era locul cel mai iubit de Armida și Cezare. Scoteau câte un șarpe și-i urmăreau drumul sinuos prin încăpere, încercările de evadare, privirea, semnele încolăcirii, jocul ritualic în care acesta devenea obiect, un totem primitiv care agita mintea și dădea chip plăsmuirilor. Aici, în terariu, Armida construise un altar al zeului-șarpe, Quetzalcoatl, la care se închina, trecând de la solemn, la hilar, de la incantații, la urlete, crezând că ține, astfel, aproape, energiile pozitive, eliberatoare, că poate trece dincolo de orizontul la care se oprește soarele și dincolo de tabuuri…

Pe afară, lumea vorbea că, în spatele zidurilor, s-ar petrece lucruri necurate și fantezia fiecăruia suspecta până și cântecul de noapte al cucuvelei ce sălășuia pe lângă castel. Karla, năluca cea albă, se mula perfect pe conturul subțire, delicat, înalt al Armidei, era umbra ei tainică, sobră și, aparent, rațională. Îi urmărea mersul și balansul mâinilor, înconjura cu gândul răzlețit talia subțire pe care se încolăcea șarpele favorit. S-ar fi vrut ea acolo, dar discreția o făcea să pună stavilă gândurilor nebunești. Se retrăgea, rănită, în donjonul boltit de la ultimul nivel și de acolo scruta crestele împădurite ale munților, cu priviri arse de neputință. Îi era parcă silă de generozitatea propriei imaginații, dar nu i se opunea, dimpotrivă. În serile prelungite în nopți albe, când Armida

mângâia, senzual, fiecare clapă sidefie a pianului, unduindu-și corpul în ritmul sunetelor, Karla, rătăcită în propriile îndoieli, își sorbea paharul cu Sauvignon blanc, revărsată, impudic, peste canapeaua din piele de Cordoba grena și mușca ușor, cu freamăt, cu imaginația vie, din felia de Emmentaler, lăsând să-i alunece, printre degete, cu studiată voluptate. Închidea ochii și simțea cum aroma densă și fierbinte a parfumului Armidei îi invada nările, simțea cum o pătrunde licărul privirii ei umede și glasul bogat, catifelet, de violă, șoptindu-i dulce, mestecând savoarea cuvintelor… Când deschidea ochii, însă, îl vedea pe Cezare stând lângă pian, așezat pe o blană imensă, cu capul în poala tinerei, bolborosind lucruri neînțelese. Atunci i se răzvrăteau toate așteptările, îndoielile care nu puteau fi rostite, se ridica și trecea brusc – nălucă albă – prin uși, lăsându-le să se trântească, strigând că e târziu și toată lumea să meargă la culcare. Armida și Cezare râdeau de izbucnirile ei geloase și lăsau noaptea estivală să-și urmeze calea, rupând zorilor câte o uimire secretă, învăluită în licori bete de fantezii. În noaptea asta însă, înecată în senzații care puneau realitatea în dificultate, Karla s-a războit o vreme cu ușile grele, al căror scârțâit înăbușit speria până și liliecii din podul castelului, a privit cu o sete adâncă, de vasilisc în așteptarea ofrandei, la cei doi și s-a retras tăcută, după ce, contrar obiceiului, a intrat în terariu, să se asigure că totul e bine. Nu peste mult, în castel s-au stins luminile și liniștea s-a lăsat grea, bănuitoare.

Dimineața, când geana zorilor se deschidea ușor, cu somnolență caldă și Karla trecea dintr-o încăpere în alta, anunțând bucuria unei alte zile de dolce farniente, auzi țipătul gros, speriat și prelung al bucătarului care încremenise în fața ușii deschise de la dormitorul Armidei. În fața ușii ajunse și Karla, fără grabă, citind de la distanță, cu plăcere, disperarea și neputința pe fața lui și gura i se strâmbase într-un rânjet lasciv și diabolic. Patul, pe care Armida îl împărțise cu Cezare, în noaptea asta, era plin de șerpii ieșiți din terariu pe ușa uitată sau lăsată deschisă. Ea era în pat, iar Cezare, în încercarea da a se salva, se zvârcolise și se târâse cumva, ajungând pe jos, înăbușit, cu oasele frânte, care încă se mai auzeau pocnind, în timp ce, din ochii ce spărseseră orbitele, curgea, alburie, lacrima adormirii… Armida era cu fața în sus, iar pe chipul ei fermecător, acum desfigurat, șerpuiau solzii vii și colorați și o sâsâială fluidă umplea timpanele, ca o muzică veche, ruginită, dar încă plăcută. Ofi, șarpele ei vedetă, cu capul ridicat și limba despicată, îi încolăcea, senzual, gâtul, pe care urme fine, vineții, desenau voluptatea morții, în timp ce afară, soarele se prăvălea pe panta muntoasă, închizând, ca o rană sângerie, orizontul crestat…

„Terariul era locul cel mai iubit de Armida și Cezare. Scoteau câte un șarpe și-i urmăreau drumul sinuos prin încăpere, încercările de evadare, privirea, semnele încolăcirii, jocul ritualic în care acesta devenea obiect, un totem primitiv care agita mintea și dădea chip plăsmuirilor.”

Auguste Clésinger, *Femeie mușcată de un șarpe*, marmură, 1847, Muzeul Orsay, Paris

Proză scurtă

SECRETUL ÎNGERULUI

Sorin Oprea

Prozator

Pe băiat îl chema Rareș. Abia făcuse opt ani și toți spuneau că este special. Chipul angelic, ochii mari, albaștri, trupul firav și pielea sidefie îi dădeau un aer de sfânt coborât din ceruri. Avea o voce cristalină, iar cuvintele sale erau balsam pentru cei care îl ascultau nelămuriți. Asta, pentru că ceea ce spunea era nepământean. Povestea despre Univers, visa călătorii pe alte planete și istorisea convingător despre viața incredibilă a unor ființe diafane care vegheau fără încetare, din alte lumi. Mulți îl priveau cu înțelegere și zâmbeau aprobator, fiind convinși că spusele lui dezvăluiau inocența din basmele vremurilor de demult.

Părinții săi, Ilinca și Darius, doi tineri economiști din lumea trepidantă a unui București corporatist, l-au educat după toate manualele sofisticate de parenting. Doar că și-au dat repede seama că Rareș nu trebuia crescut după cărți. Nu se încadra în niciuna dintre regulile abstracte ale ideilor descrise acolo. El era cu totul altfel. Gândea diferit și dădea impresia că nu-l interesează nimic din ceea ce fac copiii de vârsta lui. Părea mai degrabă un adult cu capul în nori, în căutarea răspunsurilor la misterele seculare ale omenirii. Și asta nu ar fi fost nimic, dacă în ultima vreme nu ar fi repetat incredibil de convingător că în curând se va petrece ceva foarte profund, care îi va afecta iremediabil.

Ilinca a fost cea care s-a panicat prima. Nu putea accepta să continue așa. A făcut programări peste programări, a mers la psiholog, de câteva ori la psihiatru, a citit zeci de articole despre noile generații și comportamentele lor, dar nu a găsit ce căuta. Nimic din ce auzea nu se potrivea cu felul lui Rareș de a fi.

Și Darius intrase în starea aceea ciudată. Iar teama creștea odată cu cele aflate de la cei care-l examinau.

La un moment dat au obosit. Mai mult, au început să creadă că totul se limita la timp pierdut și bani aruncați pe fereastră. Chiar dacă bănuiau, nu puteau înțelege pe deplin că fiul lor venise pe această lume cu alte gânduri decât cele ale copiilor obișnuiți. Doar că ei doreau să fie cum erau ceilalți.

Câteva cunoștințe i-au sfătuit să-l ducă la vraci și vindecători, dar acest lucru era departe de modul în care Ilinca și Darius priveau viața. Mergeau des la biserică, cu gândul că Rareș va începe să se schimbe. Din păcate, speranțele lor se spulberau una după alta.

Într-o zi de toamnă, la puțin timp după începerea școlii, Rareș s-a întors acasă slăbit. Abia respira și era palid la față. Îi era foarte somn, iar când Ilinca îi luă pulsul, se sperie și-l duse de urgență la spital. Simțurile sale îi spuneau că se întâmplă ceva grav și nu trebuia să aștepte, iar sentimentul acela se instala ca o certitudine odată cu trecerea timpului. Darius venise într-un suflet și amândoi stăteau fără să scoată o vorbă, în camera cu pardoseală verde și bâzâitul abia perceptibil al neoanelor.

Se scurseseră ore bune de când așteptau. Rareș dormea pe patul din rezerva mică, cu firele perfuziei prinse în branula albastră. Respira regulat, sub privirile îngrijorate ale părinților, și probabil alerga fără să obosească prin lumile pe care le cunoștea atât de bine.

La un moment dat ușa se deschise și medicul pediatru, însoțit de asistentă, intră având în brațe dosarul cu analize. Își puse ochelarii și îi rugă să se așeze. Era o atmosferă apăsătoare care nu prevestea nimic bun. În cuvinte puține, le spuse că primul set de teste arată că Rareș suferă de o boală degenerativă gravă.

Cerul se prăbuși peste ei. Durerea era imensă, iar lacrimile curgeau fără încetare. Au cerut să li se explice mai mult și medicul le-a spus deschis că nu există decât tratamente experimentale, cu rezultate minime. Boala avea o evoluție rapidă, cu efecte directe asupra sistemului locomotor, afectând iremediabil funcții importante ale organismului. Doctorul își măsură atent

cuvintele când le descrise etapele acestei maladii și încheie cu expresia desuetă că „va face tot ce este omenește posibil" ca Rareș să fie bine.

Se priviră amândoi, sfâșiați de durere. Trăiau drama vieții și încă nu își dădeau seama că ei sunt actorii acestei tragedii. În mintea lor, acea întrebare fără răspuns, „de ce ni se întâmplă nouă?", pe care și-o puneau necontenit, le ucise dorința de a mai trăi. Sperau că sunt într-un coșmar din care așteptau să se trezească, dar nimic nu arăta că va fi așa.

Medicul le puse mâna pe umăr și ieși în liniște, închizând încet ușa. În rezervă totul încremenise și doar picăturile lichidului din perfuzie arătau că secundele trec. Picăturile și zgomotul de afară. Acolo unde oamenii își duceau traiul lor zilnic, stresant și imprevizibil.

*

Trei luni trecuseră și prima zăpadă era aproape. Sau cel puțin, așa părea. Un decembrie mohorât acoperise orașul și venirea iernii se simțea în aerul rece și cețos. Și vremea, cu toate schimbările ei evidente, parcă apăsa și mai mult viața oamenilor, ceea ce vremurile făceau de mult.

Ilinca și Darius erau epuizați. Luptau cu destinul, zi de zi, noapte de noapte. Considerau că este nedrept ca un copil să fie lovit atât de crunt de soartă. Ar fi vrut să ia asupra lor toată suferința, dar ce părinte nu ar face asta? Însă lucrurile se întâmplă altfel, după reguli care nu pot fi explicate. De aceea crucea și-o duce fiecare, urmând un drum necunoscut.

Între timp, analizele făcute, multe dintre ele în străinătate, arătau că situația s-a agravat. Toate încercările de a găsi o rezolvare fuseseră un eșec. Boala nu se trata și nici măcar nu se întrezărea vreo speranță. Dar cine știe, poate undeva pe Pământ, se va descoperi repede un tratament care să facă minuni. Numai că timpul își vedea de treaba lui, în curgerea neîntreruptă către neștiut.

Când se trezi în dimineața aceea, Ilinca simți o neliniște mai mare ca de obicei. În rezerva de spital unde stătea cu Rareș, nu se odihnea bine niciodată. Nu știa de ce, dar după ultima noapte, povara părea uriașă. Se ridică din pat și-l văzu că încă doarme. Aranjă prin cameră și pregăti câteva analgezice, pe care să i le dea mai târziu. Abia își puse halatul când asistenta intră și o invită în biroul șefului de secție. Nu-i dădu amănunte. Inima începu să-i bată cu putere. Avea emoții și drumul până în capătul culoarului i se păru o veșnicie.

Comisia de medici era adunată în jurul unei mese din centrul biroului. Șeful secției o invită pe un scaun și continuă să răsfoiască hârtiile din fața sa, dar era clar că nu caută nimic. Ceilalți priveau în tăcere unul la altul.

Într-un final, medicul șef începu o poveste despre istoricul bolilor rare și despre cercetări care puteau aduce speranță pentru cei în suferință. Vorbea întruna și era evident că ocolește să-i spună de ce o chemase. La un moment dat, se opri. O privi trist și-i comunică concluzia devastatoare la care ajunseseră: Rareș mai avea de trăit o lună, cel mult două.

Nu a reacționat în niciun fel. Și-a strâns mai tare halatul pe ea și a încrucișat brațele la piept. Voia să se apere de răul nevăzut care plutește peste tot în această lume. Ar fi vrut să dea timpul înapoi. Să fie din nou elevă de liceu și să stea lipsită de griji în casa părinților. Gândul o înspăimântă. Cum a putut să-i treacă asta prin minte? Copilul ei era lovit de soartă și ea dorea să scape de griji. O blasfemie! Trebuia să lupte până la ultima suflare. În rest, nimic nu conta.

Se ridică cu greu și, apăsată de griji, se întoarse în rezervă.

– Te-ai trezit, dragul meu, zise Ilinca văzând că Rareș deschisese ochii.

– Da. Încă o dimineață ca și celelalte, îi răspunse cu voce stinsă. A sunat tata?

– Nu încă. Știi că ne sună după ce termină ședința de la nouă.

– Roagă-l să-mi aducă un căluț de pluș.

Îl privi mirată:

– Ție nu ți-au plăcut niciodată jucăriile de pluș.

– Da, dar acum am nevoie să mă plimb cu el prin visele mele. Să fie alb.

– Îl sun să-ți aducă. Și pe unde o să mergi cu el?

– Ți-am spus, în visele mele. Dar cred că din cauza oboselii, nu ești atentă la mine.

Zâmbi și-l mângâie ușor pe frunte.

– Ție nu pot să-ți ascund nimic. Chiar sunt obosită, dar asta nu înseamnă că pierd un cuvânt din ce-mi spui. Dacă vrei, povestește-mi ce se întâmplă în visele tale.

– Când adorm, încep să zbor. Urc spre cer și acolo mă întâlnesc cu prietenii mei, care mă însoțesc peste tot. Ei pot să zboare mai bine ca mine, fiindcă au aripi. De aceea mie îmi trebuie căluțul alb. Asta, până voi sta cu ei tot timpul. Atunci și eu voi avea aripi.

– Și ce faceți voi acolo?

– Învățăm să transformăm gândurile în lucruri reale.

– Pe-asta nu o știam. Și reușiți?

– De fiecare dată. Ne închipuim ceva și imediat capătă viață. Un fel de magie. Dar să știi, gândurile trebuie să fie lipsite de orice rău. Ca să ai gânduri bune, trebuie să fii un om bun. Cei care nu sunt încă buni, nu sunt primiți acolo. Ei locuiesc în alte părți și lecțiile lor sunt altfel.

– Cum se numește jocul vostru?

– Mamă, noi nu ne jucăm! Noi lucrăm pentru lumea îngerilor. Avem multă treabă. Facem oracole pentru oamenii de pe Pământ.

– Ce înseamnă asta?

– Uite, îți spun, dar să rămână secret. Dacă nu-l ții, nu se împlinește. Promiți?

– Sigur! Nu ai încredere în mine?

– Ba da, dar dacă nu rămâne secret, oamenii nu mai primesc oracolele.

– Complicat. Vreau să înțeleg și te ascult foarte atentă.

Rareș se pregăti. Închise ochii și încercă să tragă cât mai mult aer în piept. Spuse:

– Fiecare om are un un drum al lui. El știe ce-a făcut, dar nu știe ce-o să facă. Ca să știe, noi le trimitem un oracol cu lucruri bune, noaptea în vis. Când se trezesc, ei nu știu de unde au în minte gândurile acestea frumoase. Doar că nu toți urmează oracolul. Fac și lucruri rele. Noi însă nu ne oprim. Le trimitem mereu până reușim să-i facem mai buni. Pe toți. Nu există om care să nu se schimbe. Chiar dacă nu vrea, el este învățat că trebuie să facă lucruri bune. Și până la urmă, le face. Nu-i așa că mă crezi?

– Te cred, dragul meu. Te cred.

Ilinca se întoarse spre fereastră și începu să plângă fără zgomot. Se ferea să-i vadă lacrimile, dar el știa că suferă. Îi repeta mereu că nimeni nu trebuie să plângă pentru el. De multe ori, maturitatea lui o speria. Poate și de aceea discuta cu el orice. Iar despre boală nu-i ascundea nimic. Când vorbeau despre asta, Rareș închidea ochii. Doar el știa ce gândește.

– Mamă, vrei să stai puțin lângă mine?

Își șterse lacrimile și se așeză cu grijă lângă trupul slăbit.

Rareș ridică cu greu mâna și arătă spre fereastră:

– Vezi copacul acela de afară?

– Da, răspunse reținută, neștiind la ce să se aștepte.

– Uită-te! Frunzele lui se duc una după alta. Se desprind, plutesc în vânt și dispar. Tot așa se duce și viața mea, cum cad frunzele acelea. Și, după cum vezi, mai sunt puține.

Ilinca nu mai scoase o vorbă. Simți un gol în interior și începu din nou să plângă. Ar fi făcut orice, dar nimeni nu-i mai dădea nicio speranță. Se ruga cu disperare și ajunsese să creadă că nici Dumnezeu n-o mai ascultă. Rareș se topea încet și văzând cum se stinge, un strigăt mut de deznădejde se înălța din sufletul ei către ceruri. Și, de acolo, niciun răspuns.

*

Abia se luminase afară, când țipetele disperate ale copilului sparseră liniștea culoarului. Două asistente veniră în fugă și văzură cum Ilinca încerca să-l liniștească, dar nici împreună nu reușiră. Nu puteau să înțeleagă de unde are, dintr-o dată, forța aceea incredibilă. Stătea pe marginea

Rafael, *Madona Sixtină* (detaliu), 1512–1513

patului și se chinuia să se ridice în picioare, trăgând cu putere de firele perfuziei.

Nimeni nu știa ce se întâmplase. Se comporta ciudat și nu voia să vorbească. Într-un final au reușit să-l așeze pe pernă. L-au întrebat ce are și, printre lacrimi, el a îngăimat că atunci când se trezise, nu a mai văzut copacul și nici frunzele lui.

Peste noapte, Ilinca a vrut să facă ceva care să-i schimbe gândurile lui Rareș. Mutase paturile, ca el să nu vadă fereastra. Își dădu seama ce greșeală făcuse. Rareș nu se opri din plâns decât atunci când reveni la locul lui și putu din nou să privească afară. Se liniști ca prin farmec, fața i se destinse și ochii aceia de culoarea cerului adânc se fixară pe frunzele ruginii ale copacului.

Și-n zilele care urmară, vremea deveni din ce în ce mai friguroasă. Plouase mult și o lapoviță măruntă căzuse în câteva dimineți. Soarele dispăruse cu totul și nimic nu lăsa să se înțeleagă că va apărea prea curând.

Frunzele copacului se împuținaseră și starea lui Rareș era din ce în ce mai rea. Abia mai putea să vorbească și era hrănit doar prin perfuzii. Ilinca și Darius ajunseseră la limită și o umbră de resemnare se lăsase peste viețile lor. Cu toate acestea, sperau să apară o lumină de undeva. Cât de mică, dar să apară. Ar fi urmat-o necondiționat. Din păcate, viața lor era acum într-un întuneric fără ieșire.

Mai trecură două luni și nu se schimbă nimic. Rareș nu se mai mișca. Doar clipea din când în când, uitându-se la ultima frunză a copacului din fața geamului. Lângă pat, cifrele ecranului verde la care era conectat, arătau că plecarea era aproape, foarte aproape.

Văzând că o urmărește cu privirea, Ilinca aplecă urechea către buzele lui. Îi auzi șoapta:

– Mamă, mai este doar o frunză. Ce va fi mai departe?

Își înghiți plânsul și-l sărută pe frunte. O lumină pătrunse în mintea ei și o liniști. Copilul acesta, diferit de toți ceilalți, cu lumile sale magice, o învățase că suferința este cea care îți

Andrea del Sarto (1486–1530), *Cap de copil*

arată adevărată valoare a vieții. Și atunci când înțelegi lucrul acesta, nu mai contează decât iubirea pe care o împărtășești în jurul tău.

Ziua următoare, când Rareș se trezi, văzu că frunza este acolo. Și ziua următoare, la fel. Și cealaltă, la fel. Și zi după zi, frunza era tot acolo. Chiar și la începutul primăverii, frunza stătea pe ramura ei.

Vremea începuse să se încălzească. Soarele lumina fereastra și o puzderie de gâze se loveau de geamul rezervei. Copacul de afară înmugurise și apărură deja multe frunze verzi.

De câteva zile, Rareș căpătase culoare în obraji. Dimineață după dimineață era mai bine. Medicii erau bulversați. Nimic nu se potrivea cu ce știau, iar de un asemenea caz nu mai auziseră. Toate funcțiile corpului reveneau încet și analizele arătau parametri pozitivi. Nimeni nu știa ce se petrecuse, iar explicațiile pe care le căutau erau simple presupuneri. Numai că realitatea era palpabilă, în timp ce vindecarea devenea o certitudine.

*

Frunzele copacului foșneau în fața ferestrei deschise, unde Rareș, îmbrăcat de plecare, respira aerul răcoros de primăvară. Atinse cu mâna ramurile din apropiere și apoi duse mâna la buze. Ieși însoțit de medici și de asistente, încântați cu toții că o minune se petrecuse în spitalul lor.

Ilinca îl ajută să urce în mașină și îl rugă pe Darius să o aștepte, pentru că mai avea ceva de rezolvat. Se întoarse la pavilion, dar nu intră, ocoli clădirea și ajunse lângă copac. Puse scara și urcă. Atentă, ajunse la frunza ruginie și defăcu încet bucata de sfoară cu care o legase de ramură. Coborî și, cu mare grijă, o așeză în cutiuța de cristal pe care era scris cu litere aurite: „Secretul Îngerului".

„Pe băiat îl chema Rareș. Abia făcuse opt ani și toți spuneau că este special. Chipul angelic, ochii mari, albaștri, trupul firav și pielea sidefie îi dădeau un aer de sfânt coborât din ceruri. Avea o voce cristalină, iar cuvintele sale erau balsam pentru cei care îl ascultau nelămuriți. Asta, pentru că ceea ce spunea era nepământean. Povestea despre Univers, visa călătorii pe alte planete și istorisea convingător despre viața incredibilă a unor ființe diafane care vegheau fără încetare, din alte lumi."

Proză scurtă

CASA CU STAFII

Lică Barbu

Prozator
Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Oricât mi-am ostenit imaginaţia, nu am reuşit să găsesc un alt titlu care să fie mai interesant pentru această povestire misterioasă inspirată de un fapt real. Nu aveam cum să schimb titlul atâta timp cât localnicii Brăilei, cât şi toate documentarele media aşa numesc casa de pe strada Ana Aslan, colţ cu strada Şcolilor.

Puţini sunt cei care mai cred în stafii. Istoria acestei case, demnă de un scenariu hollywoodian, este una din multele poveşti tainice ale Brăilei, care aşteaptă să fie cunoscută de brăileni, dar şi de cei din lumea întreagă.

Să vă povestesc:

Anul 1985. Primăvara. Sfârşitul lunii martie. La poarta Căminului de bătrâni „Sf. Nicolae", situat pe strada Ana Aslan, vizavi de biserica Sf. Nicolae, a oprit o basculantă răsuflând obosită.

Din cabină au coborât doi bărbaţi îmbrăcaţi în salopete şi unul îmbrăcat „civil", care părea şeful celor doi. Şefu' le-a dat indicaţii, după care a intrat în sediul Căminului de bătrâni.

Cei doi muncitori, Dediu Ionel şi Tănase Ştefan, au descărcat din bena basculantei lopeţi, un târnăcop, o roabă, un baros şi un picamer. Lucrarea pe care urmau să o execute era de consolidare a acelei clădiri, veche de peste 80 de ani. Nelu şi Fane nu aveau prea multe de făcut. Spărgeau nişte pereţi, montau fierul-beton în câţiva etrieri, fixau câţiva popi de susţinere şi îl ajutau pe Tudorel, sudorul, care urma să vină mai târziu, să prindă cu fier-beton câteva proptele, „rasforţări", cum spuneau ei.

– N-ai o snagoavă, Nelule?, l-a întrebat Fane după ce au terminat de cărat sculele.

– Băi, Fane, nu ştii că eu fumez Carpaţi?

– Ştiu, măi Nelule, dar nu pot să-mi beau nechezolul fără o ţigară bună.

– Ia un Carpaţi până una-alta!

Fane nu a apucat să dea un răspuns pentru că meşterul era lângă ei.

– Băi, flăcăi! Am vorbit cu dom' director şi mi-a spus să folosiţi picamerul până la ora 12.00 ca să nu-i deranjaţi pe bătrâni în timp ce servesc masa. Exact cât să vă faceţi treaba. Spargeţi acolo şi acolo. După ce căraţi molozul în curte, urcaţi în sala de mese. Staţi la masă cu bătrânii din acest cămin şi v-aţi scos şi prânzul! Gata, la treabă!

– La treabă, şefu', la treabă!, aprobă Nelu în timp ce meşterul ieşea din subsol.

– Io plec să-mi iau un pachet de Snagov. E o tutungerie aicişa, pe Cuza. Vezi şi tu ce faci? Pregăteşte sculele că vin imediat, zise Fane care avea poftă de o ţigără mai bună.

– Da, bravo, mă! Ori lucrăm în echipă, ori nu mai lucrăm. Nu fac nimic până nu vii tu.

– Bine, Nelule! Fă ce vrei, doar eşti major şi vaccinat. Mă întorc repede, preciză Fane şi a dispărut pe scări.

Nelu a vrut să-şi aprindă o ţigară, dar privirea i s-a oprit pe sticla de jumătate de litru care se ivea din sacoşa lui Fane, din care acesta bea cafea. A luat sticla, i-a scos dopul de plută şi a mirosit conţinutul.

– Puah! Ete al naibii! Cică bea cafea. Nechezol cu rachiu în toată regula. Ce şmecher!

Nelu nu prea bea alcool, doar ocazional, însă tentaţia îi dădea târcoale.

– Poa' să se supere Fane, n-am ce-i face. Cine l-a pus să lase sticla sub nasul meu?, prinse curaj Nelu şi trase o duşcă. Brrr! Mamă, ce tare-i!

Neobişnuit cu băutura, normal că s-a cutremurat de tăria rachiului. Şi-a aprins ţigara şi se uita primprejur. Pipăia pereţii să vadă dacă au de muncă la spart.

„Nici nu trebe picamer. Cărămidă peste tot. Două baroase şi gata", se gândea Nelu şi se repezi la sticlă. A mai luat o înghiţitură şi o plimba în gură ca un adevărat degustător. A înghiţit băutura câte puţin ca să-i simtă esenţa şi trase un „ah!" din toţi rărunchii. Tăria i-a scormonit stomacul şi foamea îl invita la masă. A scos o pungă din altă pungă şi dă-i „festin"!

Un fâşâit lugubru de lemn putrezit urmat de o bufnitură surdă-n zid îl opri din mestecat. Nelu se uita năuc întrebându-se ce-o fi?

„Hm! Şobolani”, gândi el. N-avea treabă. Era născut la ţară, iar şobolanii erau ceva obişnuit, aşa că îşi continuă masa.

Un curent cald îl luă prin învăluire.

„Fir-ai al dracului cu ţuica ta, Fane! M-au luat toate căldurile”, se agită Nelu, ştergându-se pe frunte de transpiraţie.

Fâşâitul şi pocniturile din zid nu conteneau. Nelu se gândea că zgomotele vin de sus, de la cei din clădire. Zgomotele ciudate i-au stârnit un pic teama. Dacă nu-i aşa?

Se uită în jurul lui. Ziduri din cărămidă. O vechitură de casă. Ce poate fi? Agitat, a aprins o ţigară. Se uita năuc peste tot şi teama de ceva ce nu ştia l-a prins într-un moment de neputinţă.

Becul, atârnat printr-un fir de tavan, se legăna încet de parcă cineva a mişcat clădirea. Nu. Nu credea ce i se întâmpla. Nu era cutremur. Ar fi simţit asta. Ar fi dat vina pe tescovina lui Fane, dar din orgoliu bărbătesc refuza să creadă asta. O cărămidă, urmată de alta s-au desprins din zidul pe care urma să-l spargă.

– Aha! Şobolanilor!, a strigat Nelu, ca un vânător cu experienţă.

Cu sunet sec, a mai căzut o cărămidă rostogolindu-se la picioarele lui, ca o invitaţie pentru lovitura de graţie. Nervos, fără nicio şovăială, a luat barosul şi a lovit cu sete zidul din cărămidă. La picioarele lui a căzut din zid un schelet uman. Nelu a înlemnit. Nici dacă ar fi fost noaptea într-un cimitir, nu ar fi fost atât de şocat. Disperat, a alergat pe scări să ceară ajutor, dar s-a lovit de Fane care se întorcea la lucru.

– Ce-ai, mă?

– La beci… E un, o ceva, un schelet de om, băi Fane.

– Sigur ai băut din „nechezolul” meu. Hai, bă fraiere! Ce dreacu’ eşti aşa de tăntălău!

Fane şi-a aprins o snagoavă şi a coborât în beci. În nici două secunde, Fane alerga disperat pe scări aruncând ţigara ca pe ceva în plus. Amândoi au ajuns în biroul directorului de la căminul de bătrâni.

– Tovarăşe director! Jos, în beci, e un schelet de om. Nu putem să lucrăm. E ceva… e ceva acolo!

Directorul căminului îi invită la calm şi sună la şeful de şantier. Din două cuvinte s-au înţeles să anunţe Miliţia.

În doar trei minute, Miliţia a ajuns la Căminul de bătrâni. Ofiţerii le-au ordonat martorilor, Nelu şi Fane, discreţie şi tăcere până la finalizarea anchetei.

Ancheta Miliţiei nu a fost făcută publică. Totul era o poveste din trecut şi Miliţia avea reguli stricte în privinţa caselor boiereşti. Directorul Căminului de bătrâni „Sf. Nicolae” s-a interesat şi prin relaţiile sale a aflat că acel schelet a aparţinut unei femei care avea o gaură în craniu şi, îngândurat, a spus doar pentru el: *„E adevărat! Voica «,trăiește» printre noi. Dumnezeu să o binecuvânteze!”*

Hotel „Splendid” din Brăila

Cine e Voica şi ce e cu acel schelet uman descoperit de cei doi muncitori, încerc să vă istorisesc, întorcându-mă în timp, cu voi, dragi cititori, cam pe la 1900…

Nicolachi Mavrocordulas, un grec comerciant, atras de afacerile din Brăila de atunci, care era centrul de stabilire a preţului la grâu, porumb sau seminţe de floarea-soarelui din toată Europa, a investit ceva parale ca să înceapă o afacere cu export de cereale. Nicolachi era un bărbat trecut de vârsta a doua, aproape de 60 de ani şi a venit la Brăila atras de afacerile bănoase ale pieţei cu cereale, cu intenţia să stea vreo doi ani, cât să strângă ceva capital pentru alte gheşefturi de-ale lui din Grecia. De cum a călcat în port, grecul s-a interesat de un hotel mai bun. Un birjar turc l-a ademenit să-i fie client pentru că ştia drumul şi l-a dus la cel mai mare hotel din Brăila.

Cu toate că hotelul era destul de aproape, turcul l-a plimbat pe mai multe străzi pentru a-i lua grecului mai mulţi bani, înţelegând că dacă grecul întreabă de un hotel bun, înseamnă că are bani.

Trăsura turcului l-a adus în faţa Hotelului „Splendid”. Hotelul era construit după planul arhitectului Dufour de Hugo Filip, antreprenor şi proprietar de hoteluri în Bucureşti.

Clădirea fostului hotel există şi astăzi în centrul vechi al Brăilei, pe strada Călăraşi, în Piaţa Traian, unde au funcţionat

mai multe instituţii. Acum, în această clădire este sediul unei bănci.

Nicolachi s-a adresat domnului de la recepţie într-o română cu accent grecesc.

– Bună ziua, domnule! Doresc să închiriez în acest hotel un apartament cu două camere, dar nu înainte de a discuta cu proprietarul hotelului.

– Bună ziua, stimate domn! Domnul Hugo este la Bucureşti şi va reveni mâine cu primul tren. Până una alta, vă rog să vă alegeţi o cameră confortabilă la al doilea etaj. Parterul şi etajul unu sunt ocupate.

– Kalo! Până mâine am să stau în orice cameră.

A doua zi, după prânz, în camera de protocol a hotelului, Nicolachi şi Hugo stăteau faţă-n faţă la o cafea.

– Agapitos, domnule Hugo! Am venit din Grecia la Brăila să fac afaceri. Interesul meu este să stau vreo doi ani şi, vă rog să înţelegeţi, nu am nevoie să cumpăr o casă. De aceea, vreau să închiriez în hotel un apartament cu două camere. Cerinţa mea este să negociem preţul pentru acest apartament pe termen lung cu toate serviciile incluse. Hugo Filip a fost de acord cu preţul oferit de Nicolachi şi i-a dat un apartament la parter, oferindu-i cafea în orice moment, trăsură la dispoziţie, meniu preferenţial. Păi, cum? Aşa client mai rar.

– Poli kala, domnule Hugo! Aş mai dori să-mi spuneţi, stimate domn, dacă ştiţi că prin ţinuturile astea se poate vâna? Pasiunea mea este vânătoarea.

– Slavă Domnului! Balta Brăilei e plină de mistreţi, păsări sălbatice şi dacă nu vă place acolo, puteţi vâna pe câmpie, la ţară. Tot ce doriţi e în bătaia puştii şi, dacă-mi daţi voie, aş vrea să vă însoţesc când sunt liber. Şi mie îmi place la vânătoare.

A doua zi grecul a închiriat două depozite mari în port, Jos de Vale, acolo unde se aflau clădiri construite special pentru cereale.

Şi aşa şi-a început afacerea. La depozite trăgeau căruţele cu grâne venite hăt, de departe.

Pe lângă depozitele lui mai erau şi alţi exportatori care-i făceau concurenţă şi Nicolachi nu prea era mulţumit. A fost nevoit să folosească alte metode ca să poată câştiga mai mult. De aceea, a făcut ceva cercetări şi investind în câteva căruţe cu cai cu tot, cumpăra marfa direct de la furnizori. Afacerea prospera pe zi ce trecea. Grecul avea 20 de slujbaşi, hamali şi căruţaşi care erau plătiţi boiereşte şi mulţi îl doreau ca jupân.

Iarna din acel an a dus şi la încetinirea afacerilor sale. Dunărea a îngheţat sau era plină de sloiuri, iar marfa ajungea mai greu în port. Nicolachi şi-a concediat câţiva angajaţi şi se ocupa mai mult de vânătoare. Vânatul era oferit patronului hotelului pentru a-l găti în bucătăria restaurantului. Doi bucătari sârbi preparau nişte specialităţi foarte gustoase care atrăgeau multă clientelă. La schimb, Hugo Filip îl mai scutea de la unele plăţi.

Era într-o joi. Început de februarie. O ploaie rece cădea peste Brăila. Vântul înţepenea ploaia la sol transformând-o în polei, iar ninsoarea cu măzărică înrăma tabloul de iarnă din acea zi.

Nicolachi, după ce a trecut pe la gară să vadă de vreun transport de grâne sau ce-o fi, se interesa de la o vreme pentru o afacere cu cherestea, i-a cerut birjarului să-l ducă la un rotar de căruţe.

Acolo, s-a tocmit cu meseriaşul ca până a doua zi să-i monteze o sanie la o căruţă de-a lui. Rotarul, care era şi geambaş de cai, i-a oferit o sanie zdravănă, gata pregătită, cu condiţia să o cumpere cu tot cu cal. Şi nu vă spun ce cal de rasă avea! Ca-n poveşti. I-a plăcut grecului şi nici nu a stat pe gânduri. I-a dat geambaşului cât a cerut. Ajuns la hotel, l-a invitat pe Hugo Filip la o cafea şi-un coniac.

– Kalispera, domnule Hugo! M-am gândit ca mâine să organizez o vânătoare prin pădurile de pe lângă Brăila. Aş merge spre sud. Mi-au spus oamenii mei că pe undeva, pe la Însurăţei, e vânat bun. Mi-ar face mare plăcere să mă însoţiţi.

– Desigur, domnule Mavrocordulas. Cu mare plăcere! Dar cu vremea asta de afară…

– Peripeția, domnule! Ekplikticos! Cu tot ce vânăm facem un bairam sâmbătă la restaurant.

– Ce să vă spun?… De ce nu? Sunt de acord. Aveţi tot ce vă trebuie?

– Am cumpărat azi sanie bună de călătorit cu ea şi la Polul Nord, dacă vreţi. Merge şi-un băiat de-al meu, Arion, bun băiat, tânăr şi puternic. Nu iese din cuvântul meu.

Peste noapte a nins uşor şi drumurile erau tocmai bune de mers cu sania. De dimineaţă, Arion, cocoţat pe capra saniei, strunea calul, care scotea aburi pe nări, la poarta din spatele hotelului, aşteptând jupânii să coboare. Ca să-l mai domolească, i-a umplut traista atârnată de gât cu fân, să molfăiască ceva cât aşteptau.

– Ho, Fulgere! Acuşica plecăm, îl mângâia pe coamă Arion parcă şi el nerăbdător.

Nu au aşteptat mult. Nicolachi şi Hugo coborâră pe scări cu puştile la umăr şi cu câte o raniţă de vânătoare la spate.

După ce s-au urcat în sanie, Fulger a simţit că-i rostul de drum şi necheza uşor aşteptând semnalul lui Arion.

– Dii, Fulgere, dii!, a comandat Arion şi sania s-a întins la drum.

Drumul era bun şi într-o oră Arion, cunoscând drumul, i-a dus pe cei doi vânători pe Valea Călmăţuiului, aproape de satul Însurăţei.

N-a durat mult vânătoarea. Doar ce vânaseră doi iepuri şi un mascul de dropie când, din senin, s-a pornit o ninsoare deasă, răscolită de un viscol ce nu mai contenea. Urgie.

– Domnilor! Să ne grăbim ca să ajungem în sat, altfel ne îngroapă viforniţa aicişa în câmp, striga Arion la cei doi vânători cărora parcă nu le păsa de vremea rea care se iscase.

Fulger, cu instinctul lui de animal domestic, încerca să plece din câmpul inundat de zăpadă pentru un adăpost oriunde s-ar ivi. Arion ştia asta şi strunea calul cu voce domoală şi cu biciul fluturat prin aer. După ce vânătorii au înţeles situaţia şi au urcat rapid în sanie, Fulger nu a mai aşteptat nicio comandă şi, cu forţa sa de animal înhămat la o datorie pe care o ştia, a zburat către primul adăpost pe care îl simţea aproape. Au oprit la prima casă ivită-n cale.

– Hei, oameni buni! E cineva acasă?, a strigat Arion intrând în curte.

Din camera din fundul curţii a ieşit un om, gospodarul casei, probabil, trecut de 50 de ani şi după ce a înţeles ce doresc acei străini i-a poftit la adăpost în casa lui.

– Cum îţi spune, bre, omule?, îl întrebă Hugo pe ţăranul binevoitor.

– Nicolae Ţăranu îmi zice, domnule. Bag seamă că nu o să plecaţi prea curând de aici. Aşa că am să o pun pe fată să vă servească ceva de-ale gurii, iar eu am să fierb oleacă de vin ca să vă dezmorţească oasele. Voicoo!, a strigat-o Nicolae pe fata lui.

În pragul uşii care dădea în bucătărie a apărut o fată îmbrăcată ca la ţară. Chipul, conturat de o basma roşie, îi punea în evidenţă frumuseţea tinerească. Din toată înfăţişarea ei, ochii verzi înconjuraţi de genele negre şi stufoase, străluceau ca două smaralde în reflexia lămpii din odaie, iar părul, negru ca tăciunele, îi mângâia fruntea.

Cei trei bărbaţi încremeniseră. O astfel de frumusețe nu mai văzuseră în viaţa lor.

– Da, tăticule!

– Pune de-o mămăligă cu brânză și prăjește niște ouă pentru musafirii noștri!, o rugă Nicolae pe Voica pe un ton părintesc.

Nicolae a ieșit după vin, iar Arion s-a dus să-l adăpostească pe Fulger sub șopron.

– Domnule Hugo! Agapo! Sunt amorezat dintr-un foc. O iubesc pe fata asta și o vreau.

– Păi, cum! E frumușică. Ce bărbat nu ar dori-o?

– Etoimos! M-am hotărât. Îi dau tatălui parale oricât ar cere, să mi-o dea de nevastă. O iau la Brăila și fac casă cu ea. Dacă nu mi-ajung banii am să vă rog să mă ajutați cu un împrumut.

Nicolae Grigorescu, *Țărancă alegând grăunțe*, creion și conte pe hârtie de desen, 1870

– Desigur, domnule Mavrocordulas!, aprobă Hugo cu jumătate de gură, cu gândul că poate îi ies şi lui ceva parale din asta.

Au băut vin fiert şi Voica le-a servit ce gătise pentru masă. Nicolachi nu-şi mai lua ochii de la ea. Arion a obsevat asta şi bănuia că grecului i s-au aprins călcâile bătrâneşti, dar nu se sfia să o privească provocator pe sub sprâncene. Şi el o dorea. Voica nu-l privea, dar îl simţea.

S-au culcat în aceeaşi cameră, pe nişte laviţe. Nicolachi nu a închis ochii toată noaptea. Voica îi dăduse fiori. Era îndrăgostit. A doua zi dimineaţa, viscolul se liniştise. Era o imagine de basm peste toată câmpia. Nicolachi l-a invitat pe Neculai afară să discute cu el dorinţa care îl ardea.

– Domnule Nicolae! M-am amorezat de Voica dumitale şi o vreau de nevastă. O iau cu mine acuma la oraş şi-i fac casă. Casă mare. Plătesc. Am bani. Sunt om de afaceri şi Voica va trăi ca o prinţesă. Ce spui? Uite şi banii!, i-a propus grecul.

Nicolae, cu toate că nu-i era uşor să se lipsească de Voica, ea era stâlpul casei de când i-a murit nevasta, iar băiatul lui era plecat la oaste, a fost de acord, dar pentru binele ei, că doar nu ar da-o după vreun sărăntoc, şi a luat toţi banii. Hugo i-a cumpărat porcul pregătit să-l taie la primăvară şi două deca de vin, iar Arion l-a înhămat pe Fulger la sanie, gata de plecare. Nu-l mira că grecul a cumpărat-o pe Voica. Avea bani şi gata. Drumul spre Brăila nu a fost uşor. Troiene, drumuri înfundate, iar Fulger trăgea din greu la sania care era mult mai grea la întoarcere. Imediat, după Paşte, Nicolachi a tocmit meseriaşi de case şi a construit o casă boierească în apropiere de hotel. Casă mare, aşa cum i-a promis Voicăi. La casă au lucrat mulţi muncitori şi construcţia a durat trei

Władysław Benda, ilustrație la povestirea *Fantoma de la Point of Rocks* de Frank H. Spearman, „Scriber's Magazine" (vol. XLII, nr. 2), august 1907

luni. În luna august, grecul a mobilat casa cu mobilă adusă din străinătate şi s-a mutat de la hotel, împreună cu Voica lui. L-a luat pe Arion pe lângă el ca grăjdar şi băiat bun la toate. Avea mare încredere în el. Nicolachi o iubea nespus pe Voica şi se afişa cu ea peste tot în Brăila. La petreceri, la plimbare în parcul Kiseleff, ba chiar o lua cu el la afacerile lui din port. Se mândrea că are soţie tânără şi frumoasă. Casa şi alte cheltuieli cu Voica i-au cam subţiat averea şi a trebuit să deschidă o altă afacere cu cherestea. Din cauza asta era mai tot timpul ocupat, dar nu într-atât încât să nu meargă la vânătoare. Îl însoţea amicul lui, Hugo. Pe Arion îl lua mai rar. Nu că nu ar fi avut nevoie de el, dar trebuia să aibă grijă de casă şi să o ajute pe Voica. La una din partidele de vânătoare l-a însoţit şi un partener de afaceri al lui Hugo care, din vorbă în vorbă, i-a strecurat unele îndoieli despre fidelitatea Voicăi. Că e tânără şi-i fug ochii una-două, că rămâne singurică acasă cu un tânăr slujbaş „bun la toate"…

Grecul fierbea şi-i venea să-l împuşte pe amic, dar a murmurat rânjind doar un singur cuvânt:

– Arion.

Întors de la vânătoare, i-a spus Voicăi că s-ar duce şi ziua următoare. N-a vânat mai nimic şi vrea să-şi mai încerce norocul şi a doua zi. Dimineaţă a plecat în port motivând că are ceva de rezolvat şi de acolo pleacă la vânătoare. Aşa a făcut, dar de dus nu s-a dus la nicio vânătoare. S-a întors acasă direct în dormitor. Ceea ce a văzut l-a şocat. Voica şi Arion dormeau goi în pat şi s-au trezit când grecul a armat puşca. Nicolachi a ţintit şi a tras. Voica a murit fulgerător împuşcată în cap. Pe Arion l-a lăsat să plece. Ba, i-a plătit şi simbria pe luna aceea cu condiţia să dispară din Brăila. A luat-o pe Voica în braţe şi a coborât la subsol. Cu materialele care au rămas de la construcţia casei, a zidit-o într-unul dintre pereţii de susţinere. Sfâşiat de durere, a strâns câteva lucruri, banii din casă şi a plecat cu primul vapor spre Constanţa, direcţia Grecia. Se spune că s-a sinucis de dorul Voicăi. Nimeni nu ştie. Casa a rămas pustie până când au venit comuniştii la putere şi au transformat-o în azil de bătrâni, care a funcţionat până în 1994, când casa a fost revendicată de nişte presupuşi moştenitori. Bătrânii spuneau că noaptea auzeau într-un scârţâit continuu oftaturi şi gemete, iar cei care treceau pe lângă casa grecului vedeau la ferestre doi ochi de smarald strălucind slab în taina nopţii.

„Localnicii Brăilei şi toate documentarele media aşa numesc casa de pe strada Ana Aslan, colţ cu strada Şcolilor: Casa cu stafii. Istoria acestei case, demnă de un scenariu hollywoodian, este una din multele poveşti tainice ale Brăilei, care aşteaptă să fie cunoscută de brăileni, dar şi de cei din lumea întreagă."

Proză scurtă

O RELAȚIE COMPLICATĂ

Cătălina Hașotti
Poetă, prozatoare

– Mă ajuți să-i blochez numărul lui Ștefan?

– Ți l-am mai blocat o dată!

– Gata, acum sunt hotărâtă, am terminat-o cu el!

Sorin luă telefonul Anei, merse pe aplicații, căută numărul lui Ștefan și înapoindu-i mobilul, îi spuse cu o milă duioasă:

– Data viitoare nu te mai ajut!

Ana apucă telefonul și își zise în sinea ei că trebuie să șteargă și toate mesajele de la Ștefan. Nu mai voia să aibă nimic care să-i amintească de el. Se gândi că, totuși, înainte de a le șterge, le-ar mai citi o dată. Se uită la primul SMS și văzu că trecuseră mai bine de unsprezece luni de când el îi scrisese: „Ești cea mai dulce femeie dintotdeauna!" Își amintea și bănuia de ce îi scrisese așa – îl ajutase, după prima lor noapte petrecută împreună, să-i bată la laptop ce îi dictase el, cuprins de inspirația pe care ea credea că numai o partidă de amor i-o poate da.

Era fericită în acea perioadă. După o lungă pauză în care nu avusese nicio relație cu vreun bărbat, soarta făcuse să-l reîntâlnească pe Ștefan. Era o zi de iarnă cu zăpadă mare și vânt puternic. Se dusese la o lansare de carte, cu lume multă, așezată la mese rotunde. Ea nu a mai prins loc. Un bărbat galant s-a ridicat și i-a cedat scaunul lui. După ce a luat loc, Ana i-a studiat discret pe cei trei vecini de masă. Erau două tinere pe care nu le cunoștea și un tip trecut de prima tinerețe, cu cearcăne vizibile, mari, cu o expresie a feței tristă și contemplativă. A tresărit. Precis îl știa de undeva. Și-a întors repede ochii într-o parte după ce timp de o secundă privirile li se intersectaseră. Nu reușea să asculte nimic din ce se vorbea la microfon pentru că făcea eforturi mari de memorie. Doamna care avea microfonul făcu o glumă pe care cei din încăpere o gustară și fu un râs general. Cel mai răsunător și colorat, un fel de hăhăit întrerupt de mici pauze pentru respirație, era al vecinului ei de la masă. Gata, râsul era inconfundabil și își aminti cine era cel de lângă ea. Râsul și ochii erau aceiași, nu avea cum să se înșele.

În pauza dintre discursuri cele două tinere s-au ridicat de la masă și s-au îndreptat spre bar. Acum era momentul să-l abordeze:

– Ai terminat cumva facultatea la Timișoara acum douăzeci și trei de ani?

– Nu pot să-ți răspund pe loc. Așteaptă puțin!

Avea aerul că face în gând niște calcule. Reluă:

– Dacă am făcut bine scăderea, cred că da.

– Ai fost deci coleg cu șefa de promoție, cu Stela Dogan?

– Să înțeleg că atunci ai terminat și tu? Și tot la Timișoara?

– Exact.

– Iartă-mă, dar chiar nu îmi amintesc de tine.

– Mi se pare normal. Eram și poate că mai sunt o tipă destul de ștearsă. În facultate nu m-am lăsat remarcată sau, probabil, nu am fost în stare să mă remarc prin ceva. N-am fost o studentă eminentă așa cum ai fost tu. Și nici n-am avut succes grozav la băieți, așa cum l-ai avut tu la fete, mai ales la fostele mele colege. Toate te plăceau, inclusiv eu. Unele chiar te-au iubit. De fapt, nici nu era greu să fi fost curtat, erai doar singurul băiat din grupa noastră de douăzeci și cinci de fete. Din cauza asta, probabil că erai și cel mai frumos, și cel mai deștept.

Ștefan păru puțin intimidat. Dar își reveni și apoi zâmbi. Era mulțumit că memoria nu l-a lăsat de tot, însă își dădu seama că era ajutat și de trăsăturile din tinerețe ale Anei, pe care nu și le pierduse, și o întrebă:

– Nu cumva ești Teodora Dobrescu?!

– Eram sigură că o să mă confunzi cu ea! Mulți ne confundau pentru că noi două semănam. Nu, nu sunt Teodora Dobrescu. Mi-a fost bună prietenă în facultate, dar ea era ceva mai frumoasă decât mine și se pare că și acum este la fel. Ținem legătura pe facebook. Nu ne-am mai văzut de la întâlnirea de douăzeci de ani la care tu n-ai fost. Ne mai trimitem din când în când poze pe Mess ori pe WhatsApp.

– Și tu ești frumoasă și erai și atunci. Mi-am amintit, ești Ana Păduraru. Parcă erai de undeva de prin sudul țării. Când te-ai stabilit aici, că bănuiesc că acum locuiești în orașul ăsta?

– Acum vreo nouăsprezece ani. M-am căsătorit și am venit după soț.

– El este de-aici, din oraș, ori de prin împrejurimi?

– S-a născut aici. Nu mai știu nimic despre el. Am divorțat, apoi el a plecat în străinătate. De când i-am pierdut urma, nu a mai trimis nici măcar pensia alimentară pentru fiul nostru.

– Ai un copil, deci?

– Da, un băiat de șaptesprezece ani.

– Al meu e puțin mai mare.

– De tine știu că ești profesor universitar. Când am întrebat pe cineva, acum nici nu mai știu câți ani, cu cine face engleza la facultate, a pronunțat numele tău. Ai un nume de familie cam neobișnuit. Mi-am dat seama că despre tine era vorba.

– Am fost profesor universitar, după cum am fost și însurat. Nu mai sunt nici una, nici alta. Copilul a rămas cu mama lui.

Din momentul acela Ana și-a dat seama că frumosul și donjuanul fost coleg de facultate putea fi al ei. Iar el, ca și ea, aveau să-și retrăiască anii de studenție, anii tinereții lor.

Pauza se terminase. Cele două fete au revenit la masa lor. Ștefan îi șopti Anei :

– Hai să mergem în altă parte, să bem o cafea și să povestim.

Se ridicară și ieșiră în vântul tăios de afară. Intrară în barul cel mai apropiat. Acolo au stat câteva ore de vorbă. Conversația mergea ușor, mai ales că aveau atâtea amintiri comune, despre foști colegi și profesori, despre tot felul de întâmplări din timpul studenției lor, unele chiar amuzante. S-au despărțit, nu înainte de a-și pune fiecare numărul celuilalt în memoria telefonului…

A doua zi a sunat-o. S-au întâlnit la o Galerie de Artă. Un prieten de-al lui, pictor, avea vernisajul unei expoziții. A făcut cunoștință cu el și cu încă alți câțiva prieteni. Era bucuroasă că intra în lumea boemă a orașului, ea care nu prea ieșise prin lume, mai ales după divorț. Singură fiind, cu probleme financiare și cu un copil de crescut, se dedicase lui și vieții casnice. Acum spera să își înceapă adevărata viață.

S-au mai întâlnit prin oraș, când la o piesă de teatru, când la o altă lansare de carte a unei poete locale. Cu această ocazie, Ștefan a vorbit liber într-o încăpere plină ochi de lume despre volumul de debut al acesteia, dând dovadă de erudiție, folosind cele mai potrivite cuvinte, bine meșteșugite, făcând incursiuni prin marea poezie a lumii, foarte degajat, foarte sigur pe el, folosind expresii inedite și poetice, încât ea a fost copleșită. Doamne, ce frumos vorbea și ce mândră era când el o prezenta drept prietena lui!

Și a sosit și ziua în care a invitat-o la el acasă. Știa că stă într-un apartament destul de departe de al ei. Se gândea că trebuie să fie aranjat cu gust, după firea lui de artist. Sună emoționată la ușă. O aștepta cu cafeaua făcută de el și așezată pe masa din sufrageria nu foarte mare și destul de rece. Era un apartament vechi, de prin anii 1960–1965, cu sobă de teracotă, cum se construiau pe atunci blocurile socialiste. Deși în soba deja caldă mai ardea încă focul, în casă era frig, probabil și pentru că gerul de afară intra prin ferestrele neizolate, care nu fuseseră schimbate cu termopane.

Privi în jur, discret. Multă dezordine, hârtii cu însemnări de-ale lui aruncate peste tot, inclusiv pe masa unde era cafeaua, o bibliotecă mare și șubredă înțesată de cărți, un televizor vechi, ca o cutie mare, de pe vremea comunistă, care nu funcționa oricum, o măsuță de toaletă cu oglinda scorojită, pătată. Mai văzu un laptop pe canapeaua acoperită cu o cuvertură mohorâtă, închisă la culoare. Totul de o curățenie îndoielnică.

Ana își dădu seama că de mult o mână de femeie nu mai făcuse curățenie și ordine prin locuință.

„Nu-i nimic, își spuse. Voi încerca eu mai încolo să aranjez cât de cât, ca să putem și eu și el să ne simțim bine în ea.” Își zicea că trebuie să se bucure doar cu ce i s-a dat și să mulțumească pentru asta. Până la urmă, gândi ea, important este omul lângă care stai, nu casa în care stai, neapărat, deși… Ștefan îi întrerupse firul gândurilor, întrebând-o dacă nu vrea niște vin și ceva de mâncare. I-a răspuns că ar bea un pahar cu vin, dar că nu îi este foame…

Dimineața el îi spuse niște gânduri frumoase, dedicate ei, după ce oricum o bună parte din noaptea aceea vorbi despre ea și iubirea lor și, inevitabil, despre literatură. Îi mărturisi că lui nu prea îi place să scrie pe laptop, bate mult prea încet literele pentru că nu are dexteritate, dar că ar fi vrut ca ceea ce simțea în acele momente să fie și scrise. Ana luă laptopul de pe canapea și începu să scrie ce îi dicta el. De fapt, poate că voia încă o dată s-o impresioneze prin frumusețea frazelor, prin eleganța discursului în care ea vedea strălucire. Iar Ana era, bineînțeles, uluită și încântată de cât de minunat curgeau cuvintele lui, mai ales în poezia pe care i-a dictat-o pe loc și care îi era dedicată. Simțea cât este de plăcut să fii muza cuiva, așa cum Veronica Micle fusese pentru Eminescu, ori Beatrice pentru Dante Alighieri, deși Beatrice, din câte își amintea ea, fusese iubită de la distanță…

Mai citi următorul mesaj de pe telefon, trimis tot de el, cam la o săptămână distanță față de primul. Aici îi scrisese: „Numai tu contezi”. Iar ea îi răspunsese: „Contez, cu adâncul regret de a nu te putea face fericit”. Da, își amintea, îi scrisese așa pentru că după câteve nopți și zile petrecute cu el, începuse să-l simtă puțin întristat, chiar abătut, nemulțumit. Ana credea că ea este cauza stării lui proaste, dar Ștefan îi spuse că nici vorbă, că era nemulțumit de el. Și-a dat seama că prea dăduse buzna în casa lui și își zise că era cazul să ia o pauză amândoi.

Nu s-au văzut apoi câteva zile, au vorbit însă la telefon ori și-au trimis mesaje. Printre multele discuții purtate, el se plângea că nu poate să doarmă, nu a mâncat nimic, a stat să scrie și să deseneze toată ziua și până târziu noaptea. Ana i-a scris: „Tare aș vrea să îți porți de grijă!"

El cam asta făcea, nu își purta de grijă. Își câștiga banii din recenzii, cronici, prezentări de carte pe care le făcea mai ales pentru unii cu pretenții de poeți, pentru alții chiar cu talent poetic, care îl plăteau pentru ce scria sau ce spunea despre opera lor pe la prezentări ori târguri de cărți. Iar banii câteodată veneau, dar erau zile întregi când nu mai avea pentru cine să scrie și atunci scria pentru el, poezii mai ales, dar și proză. Avea publicate câteva volume de poezii din care îi oferise și Anei, cu dedicație. Ana le citise și le recitise pe toate. Dar erau și zile în care privitul la televizor ore îndelungi din zi și din noapte era singura lui ocupație.

După câteva săptămâni de relație, Ana începu să plătească tribut suferinței lui. Admirația pe care i-o purtase la început, amestecată cu iubire, se cufundă în sentimente mai confuze la început, tot mai evidente mai apoi, ajungând uneori până la compătimire pentru el, dar și pentru ea însăși, că nu era capabilă să se împlinească prin iubire.

După momentul culminant al dragostei lor, după bucuria de a fi cu un om cult, cu fire de artist, fost coleg de facultate pe care ea îl plăcuse, Ana constată ceea ce deja bănuia, că Ștefan avea perioade în care nu făcea nimic. Și asta nu ar fi fost prea derutant pentru ea, fire activă, voluntară, care încă mai dorea să își reverse afecțiunea asupra lui. Dar ea ar fi dorit mai mult ca el să răzbească într-un fel și ar fi vrut mai ales să nu îl mai vadă cu sticlele de băutură care la început nu erau așa multe, dar care mai apoi tronau mai peste tot – în frigider, pe masa lui de lucru, la capul patului mai ales, pentru că de multe ori se scula noaptea și în loc de apă, bea licoarea bahică din ele. Când a văzut prima oară mai mult decât o sticlă, și-a zis că este o etapă peste care cu siguranță Ștefan va trece repede. Dar după aceea, în zilele în care Ana venea la el acasă după serviciu cu sacoșele încărcate de alimente pe care le urca destul de greu, sticlele erau nelipsite. Frigiderul golit de provizii, dar cu sticlele de băutură aproape nelipsite în el.

De-acum pentru ea era o certitudine – Ștefan era alcoolic. Îi mai spusese cineva de curând, o cunoștință comună, despre această înclinație a lui pe care Ana încă nu o descoperise, dar a crezut că respectiva persoană vrea să scormonească în gunoi, de invidie. Un om ca el, cultivat, dar mai ales artist, își dorește să fie respectat, cunoscut, nu se aruncă în mediocritatea anonimatului pe care i-o aduce băutura.

Dar băutura nu i-a adus numai anonimat, ci și pierderea unei catedre de universitar. Respectiva cunoștință îi spusese și ceva despre presiunile care s-au făcut asupra lui ca să-și dea demisia, decât să fie dat afară. Dar Ștefan îi spusese cu totul altceva – că și-a dat demisia pentru că voia să înceapă o afacere profitabilă cu un prieten. Și când se găsise și el să facă afacerea, tocmai în anii 2009–2010, când a venit criza economică!

Reproșurile și criticile din partea fostei lui soții și ale altora care țineau la el nu au reușit nici ele nimic bun. El se afundă din ce în ce mai mult în băutură mai ales după ce își pierduse slujba și intră pentru o perioadă lungă în somnolența din care doar din când în când mai ieșea, ca să vadă lumea și el însuși că nu s-a prăbușit cu totul în lâncezeală. Dar dorința de a răzbi în vreun fel se stingea de cele mai multe ori. Puterea și efortul lui de a se reactiva nu îl țineau mult. Când Ana l-a reîntâlnit atunci, după atâția ani de la terminarea facultății, el probabil că trecea printr-o perioadă de revenire la normalitate. De băut bea, dar mult mai puțin, astfel încât i-a fost ușor să-și mascheze viciul și să-l ascundă vreo săptămână-două. Și-apoi era și perioada de început de iubire, când beția era mai mult din dragoste.

Când Ana era din ce în ce mai convinsă că el iubea foarte tare băutura, a încercat să facă totuși ceva pentru a menține relația lor. Aflase că deja avea probleme cu sănătatea, i-a fost de câteva ori rău când era lângă el, odată s-a speriat tare și a chemat Salvarea, dar el a refuzat categoric să fie internat, a și semnat în fața asistentei medicale refuzul de a se interna, deși Ana îl rugase să nu o facă. Avea deja probleme cu ficatul și cu pancreasul. Ana a încercat să îi explice că ar trebui să facă ceva bun cu viața lui, care putea deveni a lor. El se cam plictisise de astfel de insistențe. Îi tot reproșa că astea sunt niște cotcodăceli ale grijilor ei, iar ea îi replica cum că femeile așa funcționează când le pasă cu adevărat de cineva. Dar el era sătul de astfel de cotcodăceli care veneau și din partea mamei lui ori a altora. Cât despre fiul său, Ștefan credea că acesta îl detestă pentru că de fiecare dată când se întâlneau, în afară de un salut spus în grabă, nu prea îi mai adresa alte cuvinte.

Atunci când Ana venea pe la el, de multe ori insista să iasă din casă și să meargă împreună la plimbare, că de vizitat nu prea își vizitaseră cunoscuții. Dar deseori era refuzată, pentru că lui Ștefan îi era greu să iasă din casă. Îi propunea să stea lângă el în pat, cu ochii în televizor.

Începuse să scrie din ce în ce mai puțin, ori nu avea comenzi, ori nu avea dorință. Și nici SMS-uri nu îi mai trimitea cu poezii dedicate ei. Văzu că ultima îi fusese trimisă cu mai bine de opt luni în urmă:

„Iubirea e mereu aproape și mereu departe
Dragostea de multe ori la fel.
La fel noi doi – numai destinele nu sunt pleonasme
Ci se desfac în umbre.
Numai noi doi ne îndepărtăm
Pe măsură ce ne întoarcem."

Iar ea îi scrisese: „Eu voi ști să mă întorc fără a fi chemată…"

Oftă. Credea că acum n-ar mai face-o.

Iar el i-a răspuns cu mesajul: „Draga mea, pentru a fi eu, împlinesc ceea ce sunt. Chiar dacă e să fiu un poet bețiv."

Ana iar încercă să fie mai dură. Trebuia să lupte pentru iubirea lor. I-a repetat că se distruge, că o distruge și pe ea într-un fel… Ori ea, ori sticlele. O să explice situația medicilor și ei cu siguranță vor consimți să îl trimită într-un sanatoriu, la dezalcoolizare. Când auzi de sanatoriu, Ștefan îi zise că a doua zi dimineață, cât este ea la serviciu, el se va duce la un medic pe care îl cunoștea destul de bine.

– Ai fost?, îl întrebă la telefon Ana.

– Da. Mi-a dat niște medicamente și niște apă specială, care să îmi taie pofta de băutură.

I se păru dubios ceea ce spuse el. Ce apă așa de miraculoasă putea să fie? Nu îl contrazise, dar aflând adresa medicului, a doua zi îi făcu o vizită. Doctorul i-a spus ceea ce ea deja bănuia – Ștefan nu fusese la el pentru un consult medical de mult timp.

A pornit către casa lui revoltată că a fost mințită, ba chiar luată de fraieră. L-a vizitat cu gândul să îl convingă totuși să meargă la sanatoriu. Era ca de piatră în hotărârea lui. A plecat de la el supărată, iar seara i-a scris: „Pentru tine realitatea e cruntă. Ea te doare și din durerea asta tu îți faci o virtute." Și Ana continuă să creadă că realitatea îl zdrobea tot așa de tare. Nu doar o dată el îi spusese că oamenii îl sperie, că ar trebui să stea amândoi numai în casă, că toți sunt urâți, în afară de ea. Ana începuse parcă să simtă aceeași frică, dar se strădui să o îndepărteze. El o speria uneori prin ceea ce spunea și făcea.

Atunci a fost prima oară, după minciuna cu vizita la medic, când a vrut ca relația lor să se rupă și i-a blocat telefonul. Ea iubea viața și oamenii. Avea un serviciu, care era totuși un punct fix, un reper și îl mai avea și pe fiul ei. El era la vârsta când mai era dependent de ea. Și-apoi mai avea și o casă ce trebuia îngrijită. Îi propusese mai de mult să se mute în apartamentul ei pentru un timp, dar pretextul a fost că fiul ei nu îl suportă. Însă motivul îl știau amândoi…

*

Înainte cu o zi de Anul Nou, după o perioadă lungă în care nu se mai văzuseră și nu mai comunicaseră în niciun fel prin telefon, Ștefan a sunat la ușa Anei. Când a deschis, neștiind cine este, Anei i s-au înmuiat puțin picioarele. Avea un cadou pentru ea, părea sobru, treaz, semăna cu cel pe care îl văzuse atunci, în ziua geroasă, la prezentarea de carte. Ștefan avea chef de vorbă, părea chiar optimist. I-a vorbit despre capacitatea lui teribilă de transformare. Îi mărturisi că nu are nevoie de niciun tratament, că și-a revenit, că i-a fost dor de ea. Ana era puțin descumpănită, dar îi făcea plăcere să îl asculte vorbindu-i frumos, chiar dacă bănuia că modul în care trăia încă era cu mult sub frumusețea cuvintelor pe care le spunea. Îi vorbea cuprins de bucuria revederii.

– Ne va visa iubind ziua ce vine, care va fi prima a anului următor. Tu trebuie să crezi în continuare că în mine sunt o mie de oameni care te iubesc și chiar te implor să fii aproape de mine. Te-ai supărat, îngerul meu, dar te rog, nu mai fi încruntată, nu-ți mai accentua cutele dintre sprâncene. Vreau să-ți văd aripile cum ți le vedeam odată. Vreau să te adulmec în toiul neliniștii tale. Știu că până acum m-ai ținut la distanță ca eu să îmi dau seama că am nevoie de tine. Da, într-adevăr, vreau să trăim împreună și tu știi bine că noi nu putem să ne despărțim. Eu am vrut să rup tăcerea, dar tu mi-ai blocat telefonul. M-ai cam lăsat singur, puișor, însă tu știi că cea mai frumoasă femeie din lume ești tu. Nu băutura mea e de vină pentru supărarea ta, asta știu sigur. Oricum, te rog să-mi ierți păcatele, te rog să o luăm de la capăt. De-acum poți să faci cu mine ce vrei. Trage, foc !

Își ridică mâinile în semn că se predă. Ana se ținea pe poziții. Nu era prima oară când îi vorbea așa. Îi replică, mult mai prozaic și cu reproșuri:

– De ce îmi dai puteri pe care nu le am? Tu mereu ești la greu. Aș fi vrut măcar o dată să mă întrebi dacă îmi este și mie greu, ori dacă am nevoie de ceva. M-am săturat de neadevărul spus de tine de multe ori, cum că aș fi o femeie puternică. Nu sunt o femeie puternică, sunt o femeie singură!

Se uită atentă în ochii lui Ștefan. Ceva din exuberanța lui se dusese.

– Nu te-am ajutat cu nimic, e adevărat. Eu eram doar… îndrăgostit de tine. Dar să știi că aș face orice pentru tine.

– Orice? Tu știi bine ce înseamnă „orice-ul" ăsta pentru mine, nu-i așa?

Era iar încruntată. O apucă de bărbie:

– Hai, „surâde-mă"!

– Nu pot, zise ea încercând să glumească. Am un dinte lipsă.

– Dă-mi-l să-l înghit!

Se uită la ea cu ochi plini de candoare.

– Ce frumoasă-mi ești! Știi unde aș vrea să fim acum, în ultima zi a anului? La „Masa Tăcerii". Să stăm acolo în poziție de stele răstignite și să tăifăsuim cu emoție. Tu n-ai vrea așa?

Ana nu mai voia, ca altădată, să se lase prinsă în vraja vorbelor lui, voia să-l facă să nu mai viseze, nu mai avusese până la el pe nimeni care să îi vorbească așa. Nu, nu era băut, când bea avea altă voce și nu-i spunea vorbe așa frumoase. Era doar emoționat și încerca să își ascundă emoția prin torente de cuvinte. Ori poate era altceva cu el… Cine știe?! Dar erau doar vorbe poleite și îndulcite, ce se întâmpla cu

adevărat între ei era mai amar, credea ea. Îi răspunse fără emoție ultimei lui întrebări și oarecum ironic:

– Da, sigur, vom sta acolo ca niște stele răstignite, dar altădată. Deocamdată suntem aici. Cât am stat despărțiți atâtea săptămâni, eu am vorbit mereu cu mama ta la telefon. Da, eram supărată pe tine, dar încă îmi păsa de tine… Știai că îi telefonam mamei tale?

El parcă nu o asculta.

– Tu știi ce mă doare cel mai mult? Unirea cerului cu marea. Aș sta cu tine o veșnicie pe nisip, sub un soare blând, să ne uităm la mare. Ori mai bine în fața Coloanei Infinitului… Scutură apoi din cap, să își alunge parcă viziunile și îi răspunse la ultima întrebare:

– Da, mi-a spus. Tocmai de aceea am îndrăznit să vin la tine în ultima zi a anului, ca să fim uniți ca marea cu cerul. Și aș vrea să petrecem noaptea asta împreună, e doar ultima noapte a anului. Asta doar dacă nu ai altceva în plan.

Ana răsuflă ușurată. Parcă își mai revenise, vorbea ca un om normal, dar simți în vocea lui din ultimele fraze o ușoară dezamăgire.

– Nu, n-am nimic aranjat. Chiar mă gândeam că va fi a patra sau a cincea noapte dintre ani când voi petrece singură. De-abia mă obișnuisem.

– Ei, ar fi bine să te dezobișnuiești. Cât s-o fi făcut ceasul?

– E trei. Peste nouă ore ne pleacă anul ăsta.

– Eu, zise Ștefan, mă duc acasă la mine să îmbrac niște haine festive și mă întorc. Când să ajung înapoi și ce să aduc?

– Dacă vii pe la nouă e bine. Poți și mai devreme. Nu lua nimic, am eu câte ceva.

– Nici măcar șampania?!

– Bine, dar doar șampania. Nimic mai mult, da?

Ștefan o îmbrățișă și o sărută duios. Ana se lăsă prinsă și sărutată și se simți ca în prima lor noapte de iubire. Se bucură că nu o să mai fie singură în noaptea de Revelion și își dădea seama că încă mai ținea la Ștefan.

După plecarea lui se rugă în gând ca el să fie bine de-acum încolo, că așa le va fi bine la amândoi. Apoi se apucă să pregătească ceva pentru seara de sfârșit de an, făcu baie, își alese o rochie mai festivă, deși ea purta mai mult pantaloni. Se gândi că era totuși o seară de sărbătoare, când celebrau, spera ea, începerea unei noi vieți împreună și a unui an pe care și-l dorea, ca oricine, mai bun decât celălalt. Aranjă apoi masa și timpul trecu repede. Nu uită să pună și două lumânări. Sorin, fiul ei, era încă de dimineață plecat cu prietenii în munți, la o cabană. Avea să se întoarcă după două zile. Tocmai bine, gândea ea, va putea să stea în voie de vorbă cu Ștefan și să stabilească ce este de făcut dacă vor să rămână împreună. Mama lui îi spunea mereu la telefon că nu l-a simțit deloc băut de câte ori l-a văzut ori a vorbit cu el pe mobil în ultima vreme. Avea deci motive să spere.

S-a uitat la ceas. Era deja nouă și douăzeci. Ei, se gândi, e aglomerație pe șosele, ori întârzie autobuzul, ori nu a găsit vreun taxi, este doar seara de Anul Nou. Și-a mai găsit de lucru, a dat drumul la televizor, a mai aranjat niște pahare, s-a mai uitat la ceas pentru a nu știu câta oară. Era deja unsprezece fără cinci.

„Este clar, nu o să mai vină. Ar fi trebuit să îmi dau seama, ăsta a fost modul lui de a se răzbuna că l-am părăsit. Acum i-a venit rândul. Nu-i nimic, voi petrece încă o noapte de schimbare a anului tot singură."

Nu voia să îi telefoneze pentru că știa aproape sigur că așa fusese jocul lui. Nu-i mai trebuia altă umilință. A mâncat câte ceva singură și tristă. Șampanie oricum nu avea, dar și dacă ar fi avut, ce să sărbătorească? Încă un an de singurătate, poate…

Trecuse de mult de miezul nopții. Auzi telefonul. Era de la Ștefan. Ana îl rugase, când i-a spus că se va întoarce seara, să-și deblocheze singur numărul pentru că ea nu știa cum s-o facă. S-a repezit la mobil.

– Alo, eu sunt!

– Da, de ce mai suni?

– Cum de ce?! Pentru că ți-am spus că vin și nu m-am putut ține de cuvânt.

– Ăsta ești tu, nu mă miră. Nu ar fi pentru prima oară când mă minți, când nu te ții de cuvânt.

– Nu e așa, de data asta chiar nu te-am mințit. Mi-am dorit mult să vin. Te sun de la Urgență.

Inima Anei tresări.

– Cum, de ce ești acolo?

– Am căzut pentru că mi-am pierdut cunoștința și m-am lovit la cap și la nas. M-au adus o fată și un băiat cu mașina, mi s-a spus. Acum mi-am mai revenit, dar aștept să fac un computer tomograf la cap.

– Pot să încerc să vin, dar nu știu cu ce. Taxiuri în noaptea asta nu cred că găsesc așa ușor, dar o să încerc.

– Nu, nu e nevoie. Aștept dintr-o clipă în alta să mă ducă la C.T. Și mi-au zis că dacă e caz de internare, nu mă internează aici, la Spitalul Județean, că nu mai sunt locuri. Toată lumea cade și se lovește la cap, cu gheața asta de pe drumuri. Or să mă ducă în altă parte, nu știu unde încă.

– Bine, când afli, mă suni, da?

A sunat-o pe la șase dimineața. I-a spus că este la spitalul ORL, pentru că se lovise și la nas destul de rău. C.T-ul ieșise bine, spunea el.

Ana răsuflă ușurată. Bine că nu avea nimic grav la cap. Era buimăcită că fusese trezită din somn după ce de-abia ațipise, dar măcar se liniștise. Băgă înapoi nasul în pernă după o noapte tristă și o așteptare tensionată.

L-a vizitat la spital, unde Ștefan a stat opt-nouă zile. L-a întrebat cum de a amețit și a căzut. I-a spus că era ceva de la urechea internă, probabil. A doua oară când l-a vizitat, era și medicul lui la cabinet, fiind de gardă. A preferat să vorbească mai întâi cu el. Când l-a întrebat dacă are ceva la urechea internă și dacă este grav, medicul i-a spus cum că vertijul lui Ștefan fusese din cauza unei doze mari de alcool, combinată cu o oboseală cronică, după cum ar fi ieșit la analize. Mai erau și probleme la ficat și pancreas, dar nu foarte grave, deocamdată. Medicul continuă:

– Păcat! Am stat de vorbă destul de mult cu el. Nu am discutat numai despre problemele lui medicale, ci și despre artă, literatură în special, pentru că și eu printre picături mai scriu poezie. Mi se pare un om deosebit de inteligent și cultivat. Mi-a dat aseară ultimul lui volum de poezii pe care l-am răsfoit. Stilul poetic îi este dur, deseori ironic, frust. În poemele din volumul acesta, că pe celelalte nu le-am citit, fiindcă din păcate nu știam că în urbea noastră există un astfel de poet, el își exprimă revolta și neputința care de fapt sunt în mulți dintre noi, dar pe care majoritatea le ținem în noi. Nu se ferește de trivial, sunt poeme cu multă substanță și cu mesaje puternice, în care vorbește despre omul fals, superficial, slab și mereu dependent de ceva ori cineva, vorbește și despre timp, dar mai ales despre moarte. Cred că i-a fluturat moartea de câteva ori prin față și îmi face impresia că și-o dorește, dar poate mă înșel, desigur. Sunteți iubita lui, că de soție mi-a spus că a divorțat? Parcă mi-a zis că nici iubită nu are, că trăiește singur.

– Sunt… o prietenă, vreau să îl ajut cumva…

– Să știți că aveți o misiune grea, pentru că e greu să salvezi un om de calibrul lui care nu vrea să se salveze, deși aparent nu lasă impresia asta. Viața de azi de la noi, dar ce zic eu, de peste tot de altfel, îi doboară pe oamenii prea sensibili, chiar dacă ei încearcă să se ascundă sub platoșa durității și a cinismului. Iar pe dumneavoastră, dacă nu sunteți foarte puternică, el ar putea să… cum să mă exprim mai blând… să vă mistuiască dacă o continuă tot așa, asta și dacă nu sunteți susținută și de alții care ar vrea să îl ajute. Nu știu, va fi greu. Mai vedem..

– Domnule doctor, eu și mama lui de mult i-am spus să meargă într-un sanatoriu. Dar el când ne spune că da, merge, când se răzgândește, asigurându- ne că e destul de puternic ca să renunțe și singur la băutură. Câteodată reușește, dar pentru scurte perioade de timp. Asta este marea problemă, că refuză, zice că nu are deloc încredere în medici. Acum s-a internat fiindcă și-a pierdut cunoștința, n-a avut de ales, l-au dus în stare de inconștiență la Spitalul de Urgență.

– Mai vedem ce putem face. Veniți neapărat cu el la control peste exact o săptămână.

Ștefan a ieșit din spital a doua zi. Ana, mai ales după conversația cu doctorul, era iar confuză, iar nu prea știa ce are de făcut.

Timp de șase zile au vorbit doar la telefon. Avea o voce normală. Vorbea mai ales despre un eseu pe care îl scrisese recent și pe care i-l citise. Voia să participe la un concurs în urma căruia dacă ar fi câștigat, ar fi primit o importantă sumă de bani. Nu mai avea deloc bani, dar asta n-ar fi fost pentru prima oară.

Înainte cu o zi de controlul medical, au stabilit întâlnirea. Ana urma să se învoiască de la serviciu pentru ca să se întâlnească cu el la ora 11.30 la medicul orelist. După ce a închis, iar a avut îndoieli. Vocea lui de data asta fusese „vocea de alcool", aceea pe care numai ea și cu mama lui i-o recunoșteau, oricât de mult încerca să și-o modifice.

Era deja ora 11.50. Niciun telefon de la Ștefan ca să-i spună de ce întârzie. Și-l închisese. A tot sunat preț de o oră, când oricum medicul își terminase orele de consulații. Mobilul i-a fost închis până după-amiază. Atunci a sunat-o și vorbea iar cu voce schimbată.

– De ce n-ai venit, Ștefane? Iar te-am așteptat degeaba, ca o proastă.

– Iaaartă-mă, am aaadormit și telefonul mi s-a descărcaaat. Haaai, iaaartă-mă, dă-l încooolo de control și dă-i încooolo de medici. Nooi când ne maaai vedem, câââând te faci tuuu mare? Haaai, nu vii pe la mineee? …Și iaaa aminteee, eu suuunt siiingurul care te iubeșteee, căruiaaa îi paaasă de tine! Druuumul spre ceeer e luuung, aaasta s-o știii.

Închise telefonul să nu-l mai audă. Îi tremurau mâinile și tot căuta în setări să vadă cum să-l blocheze, dar era prea tulburată ca să se descurce și oricum nu se pricepea. Îl avea însă pe băiatul ei care îi rezolva toate problemele care țineau de tehnologia asta modernă și sofisticată pentru ea…

„Nu mai voia să aibă nimic care să-i amintească de el. Se gândi că totuși înainte de a le șterge, le-ar mai citi o dată. Se uită la primul SMS și văzu că trecuseră mai bine de unsprezece luni de când el îi scrisese: «Ești cea mai dulce femeie dintotdeauna!»"

Lumea copilăriei

VISUL FLORII-ALBE-DE-CIREȘ

Lăcrămioara Stoenescu
Prozatoare, poetă, scenaristă
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Într-o primăvară când soarele se ridicase de două sulițe pe cer, cireșul din curtea lui badea Toma s-a văzut plin de muguri verzi și a fost cuprins de o poftă de viață cum nu mai întâlnise până atunci. Presimțea că va înflori și se bucura să-și vadă florile năpădite de albinuțe.

Într-o noapte senină când stătea la sfat cu luna, iar stelele erau puzderie pe bolta cerului, marea regină a nopții i-a menit să înflorească în curând. Într-adevăr, dimineața el s-a trezit înveșmântat într-o hlamidă albă și cotropit de albine. Atunci, s-a minunat și și-a zis în gând: *„Mincinoasa a avut dreptate. Parcă n-am avut niciodată atâtea flori!”*

Stăpânul casei avea un copil care se numea Mitruț. Ca vârstă, el era puțin mai mic decât cireșul în care se cățăra până în vârf, dar s-au maturizat împreună. Cuvântul acesta l-a aflat de la învățătorul din sat care știa câte-n lună și-n stele. Când Mitruț a ajuns flăcău, stătea de vorbă cu mândra sa și culegea cireșe, pe care i le agăța cercei la urechi și salbă la gât, tăinuind amândoi până târziu în noapte.

Apoi, țara a intrat în război, dorind să se facă România Mare. Cireșul înțelept s-a întrebat de ce oamenilor nu le ajungea peticul lor de pământ și voiau să se extindă. Cuvântul l-a aflat tot de la învățător, care venea la badea Toma să citească ziarul împreună la umbra sa. El a tras cu urechea, vorba vine, că nu avea urechi, dar a înțeles totul.

Mitruț a plecat pe front, să lupte pentru *reîntregire*, însă cireșul n-a priceput acest cuvânt. El era bine înfipt în glie și nu văzuse nici ogorul, nici pajiștea unde păștea Joiana, darămite țara. Înflorea și rodea, iar badea Toma îl iubea și îl îngrijea. Primăvara, îi tăia crengile uscate de arșița verii ori înghețate de ger și îi spoia trunchiul cu var.

Când se coceau cireșele, le dădea și vecinilor, dar mai erau și alții, care râvneau la ele. Atunci, le păzea ca pe ochii din cap de furii care i le răpeau, că li se dusese vestea, de gustoase ce erau. Cireșul își trăia zilele însorite, dar și ploioase, când depăna amintiri din anii trecuți.

De la o vreme, el era preocupat de ce i se va întâmpla de acum încolo, când îl vor paște grijile. După ce va nunti cu albinele, i se vor coace fructele și va trebui să fie cu ochii în patru pe ciori și pe furii care vor veni noaptea să i le culeagă. Îl bântuiau tot felul de gânduri și nu se putea odihni.

Tocmai când era mai neliniștit, el a auzit de sus un glăscior subțiratic. Era al unei flori cocoțate pe o rămurică din vârf, dar mândră de frumusețea sa. Aceasta nu credea că mai era alta ca ea și dorea să rămână mereu la fel de frumoasă. Cireșul a întrebat-o care dintre celelalte surate ale sale era și atunci, ea s-a simțit jignită:

– Cum, nu mă recunoști? Sunt eu, Florea-Albă-de-Cireș care văd prima răsăritul soarelui pe cerul ca sineala. În nopțile luminate de lună, tot eu îi zăresc mai întâi fața argintie din puzderia stelelor. Sunt cea mai catifelată și cea mai înmiresmată dintre suratele mele și simt prima mângâierea Zefirului.

– Draga mea, nu te supăra! Eu cred că toate sunteți la fel de frumoase, de catifelate și de înmiresmate, iar în final, veți ajunge cireșe mari și pietroase. Eu vă iubesc pe toate la fel, așa cum o mamă își împarte dragostea în mod egal copiilor săi, i-a răspuns el.

– Ești atât de crud cu mine! Cum să ajung eu o biată cireașă? Menirea mea este alta, să fiu veșnic mireasă, a izbucnit ea în lacrimi de rouă.

– Greșești amarnic, draga mea! Nu asta îți este menirea! Orice mireasă dorește să fie mamă, i-a spus el blând.

Apoi, el a încercat s-o convingă că Dumnezeu a lăsat-o pe lume să dea naștere unui fruct, care va deveni dulce și aromat și oamenii să se bucure de gustul lui. Floarea nu a părăsit gândul de a rămâne de-a pururi mireasă și atunci, cireșul a lăsat-o în plata Domnului.

El trebuia să-și întâmpine roadele verzi, care aveau nevoie de hrană și de iubire să se pârguiască la lumina soarelui

primăvăratic și în luna lui cireșar, să ajungă la maturitate. *„Ce fericit voi fi când mă voi simți încărcat de roade! Poate va veni și Mitruț de pe front, se va sui în vârf, să-mi culeagă fructele și să le prindă cercei la urechi și salbă la gâtul mândrei sale”*, s-a gândit cireșul înțelept.

După aceea a uitat de supărarea prilejuită de floarea năzuroasă și a adormit buștean, căzând într-un somn adânc. El a avut un vis minunat, în care se făcea că era plin de roade bogate, iar copiii cu cireșe pietroase la urechi jucau o horă în jurul lui și îi cântau.

Floarea-Albă-de-Cireș a adormit mai greu. Frământată de aripile unui vânt nebun, ea a avut un vis rău, în care se făcea că i se ofilise rochița albă de mireasă și că se trezise goală în fața Lunii. Pe cer, stelele râdeau de pielea ei verde, care nu avea culoarea frunzelor copacilor ori a ierbii proaspete de la munte, ci era lipsită de frumusețe, de strălucire și de dulceață.

Aceasta semăna mai degrabă cu omizile, de care râsese când era mugur. *„Mi-am dorit atât de mult să mă îmbrac în rochie albă de mireasă... Cum să ajung iar urâtă ca în copilărie?”*, a plâns floarea cu lacrimi de rouă. Gândul că se va pârgui și va deveni o cireașă pietroasă, n-o alina, dorea să rămână mereu o floare albă și înmiresmată.

Când s-a trezit scăldată în roua dimineții, ea a crezut că erau lacrimile sale. Și-a privit suratele, care îndurau cuminți soarta hărăzită de Dumnezeu și nu a înțeles cum puteau fi ele atât de supuse. Ea era cu totul altfel și avea de gând să-și înfrunte curajoasă destinul până la capăt.

După un timp, s-a trezit și cireșul înțelept. El și-a zis fericit: *„Ce vis frumos am avut! În curând, acesta va deveni realitate”*. Era nerăbdător să i se scuture podoaba florilor și să apară primele fructe verzi, care cu timpul, aveau să se fie rubinii. Pentru el așteptarea devenise o dulce povară.

*

Atunci, războiul era în toi. Bubuiturile tunurilor îi asurzeau pe săteni. Se auzeau tot mai tare, mai des și mai aproape, în timp ce ghiulele cădeau la întâmplare prin împrejurimi. Părinții lui Mitruț nu mai primeau vești de la fiul lor și începuseră să fie îngrijorați. Frontul se apropia, dar acestea întârziau să sosească.

La vârsta sa înaintată, învățătorul nu mai fusese mobilizat pe front. Era nevoie de el la școală, că micuții din sat învățau și pe vreme de război. Avea și el nepoți școlari de la fiul său, care lupta în prima linie cu Mitruț. Învățătorul trecea tot mai des pe la badea Toma, se așezau la masa de sub cireș și discutau despre război.

Primăvara era frumoasă și un vânticel blând le mângâia fețele arse de soarele primăvăratic, dar dorul de copiii lor plecați pe front nu le dădea pace. Cireșul îi auzea vorbind în șoaptă, când puneau țara la cale, dar și mai tare despre dușmani. Ei povesteau despre luptele care se duceau pe front și făceau planuri cu privire la România Mare, sperând ca țara să primească înapoi Basarabia, Bucovina și Cadrilaterul.

El nu înțelegea prea bine ce spuneau, dar bănuia că acestea erau bucăți de pământ rupte din trupul țarii. *„Poate le-au răpit cum mi-au furat mie cireșele și le vor înapoi”*, se gândea el. Viața devenise din ce în ce mai grea și pacea era încă departe. Învățătorul credea că fiii lor vor mai avea mult de luptat pe front.

El se temea pentru viața lor, după care pleca mai îngândurat decât venise. Era abătut și cireșul, care își zicea în gând: *„Cine îmi va mai culege fructele? Cine va mai număra stelele de pe cer și va vorbi cu luna? Floarea-Albă-de-Cireș va rămâne în vârf, s-o mănânce ciorile. Ce-o fi cu Mitruț?”*

A doua zi, învățătorul a venit cu o veste rea. Anton al Anei, Vasile al Aniței, Ion al Mariei, dar și alți flăcăi din sat au fost aduși în copârșeu. Cireșul s-a gândit cu teamă la Mitruț și a simțit că îi trece un fior rece ca gheața din vârf și până în rădăcini. S-a mai liniștit doar când învățătorul i-a zis lui badea Toma că Dumnezeu îi va feri pe fiii lor de năpastă, dar va trebui să se roage mai des pentru ei.

– Ce veste ți-a adus învățătorul?, l-a întrebat Ana, întorcându-se din casă.

– Iaca, mulți s-or întors în copârșeu, i-a răspuns el.

– Las' că pe-ai noștri i-o feri Dumnezeu și Măicuța Domnului, s-a închinat femeia.

– Trăgea nădejde și el ca și mine, a încuviințat gospodarul.

Cireșul înțelept îi privea din vârf. Le vedea fețele arse de soare și bătute de vânt. Erau oameni de la țară, zgârciți la vorbă, dar cu inimi mari și suflete curate de români, însă toiagul bătrâneților se afla în flăcările iadului. Mitruț apăruse în viața lor târziu, după multe posturi și rugăciuni, când Ana nu mai nădăjduia să rămână grea.

Acum, la bătrânețe, speranța le era numai în el și nădăjduiau ca Dumnezeu să-l țină în viață. Femeia a intrat în odaie și s-a rugat la Măicuța Domnului. A aprins candela de sub icoana Fecioarei Maria cu pruncul în brațe și a zis o rugăciune cu glas cucernic. Apoi, s-a întors în curte, să-și facă de lucru prin grădină. A dat de mâncare la păsări și a muls-o pe Joiana când a venit în sat cu cireada de la păscut.

Cireșul înțelept o urmărea cu privirea. Nu-l slăbea din ochi nici pe Toma, care se învârtea fără rost prin grajd. După ce au intrat în casă, el a rămas în curte. Trebuia să se pună la sfat cu licuricii și cu greierii cântăreți, dar nici ei și nici bufnițele firoscoase nu știau nimic de Mitruț. Doar luna și stelele, care vedeau peste mări și țări, i-au mai luminat gândurile și i-au dat speranțe.

În zori, ciocârlia cu trilurile ei măiestre a trezit tot satul și oamenii au plecat grăbiți la câmp, să-și vadă de treburile lor. Avea și badea Toma câteva pogoane de pământ, pe care le lucrase Mitruț, iar acum rămăseseră în grija lor. După ce Ana a trimis vaca la păscut cu cireada, a închis păsările în poiată și a încuiat poarta, au plecat la câmp. Cireșul i-a condus cu privirea cum mergeau pe drum. Doi bătrâni, două nevoi.

*

În dimineața aceea, Floarea-Albă-de-Cireș, somnoroasă cum era, avea chef de vorbă. L-a întrebat din nou pe cireș cât se va mai bucura de rochița sa albă, iar acesta i-a răspuns mai mult în silă, că începuse să-l plictisească. Îi mai spusese că se va ofili, se va scutura și apoi, va primi o nouă înfățișare, dar mofturoasa l-a iscodit iar cu glas mieros:

– Nu crezi că s-ar putea să rămân așa cum sunt acum? N-aș vrea să fiu verde ca omizile și nici…

– Asta în niciun caz! Dumnezeu n-ar strica legile firii pentru un moft de-al tău, i-a tăiat elanul cireșul.

Apoi, i-a explicat cu blândețe că se va obișnui și cu noua sa înfățișare, care nu va dura prea mult, dar, în niciun caz, nu va putea încălca porunca lui Dumnezeu. Ca s-o convingă, i-a povestit ce-i spusese învățătorul lui badea Toma. Acesta i-a zis că Dumnezeu a creat Cerul și Pământul, adică Universul, iar pe viețuitoare ca pe niște părți din El.

Cireșul i-a atras atenția florii că armonia Universului trebuie respectată și de aceea va trece și ea prin toate etapele vieții. Aceasta nu va putea fi întreruptă din cursul său firesc decât cu îngăduința lui Dumnezeu. Deși a crezut că s-a făcut înțeles, el a văzut că era nedumerită și a continuat să-i explice.

I-a spus că, în mod normal, orice fetiță trebuie să ajungă tânără, iar după aceea mireasă, mamă și bunică. I-a amintit că, în copilărie, a fost mugur, iar acum, a devenit floare, adică o tânără mireasă. După ce va nunti cu albinele, va naște un copil, adică o cireașă verde, care va crește, se va maturiza și va deveni rubinie.

Numai dacă va rămâne neculeasă în pom, se va stafidi și va ajunge bătrână, după care va muri. Tocmai când spera că, în sfârșit, l-a înțeles, Floarea-Albă-de-Cireș l-a întrebat dacă nu cumva l-ar mai putea îndupleca pe Dumnezeu să-i împlinească dorința de a rămâne floare.

– N-ai priceput nimic? Să nu îndrăznești să-L rogi! Ne va pedepsi pe toți, a sfătuit-o el părintește.

– Cred că…

Atunci, dintr-odată s-a auzit o bubuitură îngrozitoare. Frontul înaintase și tunurile inamice trăgeau la întâmplare în satul care devenise câmp de bătaie. O bombă a explodat în curte și a frânt cireșul la pământ, iar sub el s-a căscat o groapă care rânjea la cer. Suflul bombei i-a curmat graiul Florii-Albe-de-Cireș, făcând-o să amuțească pentru totdeauna.

Visul i s-a împlinit într-un mod tragic, iar ea zăcea amestecată în țărână cu alte flori, cărora moartea le curmase firul vieții. Învești mântată în rochia sa albă, părea o mireasă moartă în noaptea nunții, dar mulțumită că a rămas așa cum și-a dorit. Dintr-odată, o ploaie de vară cu stropi mari și grei, însoțită de tunete și trăsnete s-a năpustit pe pământul reavăn, spălând florile de cireș de țărâna ce le acoperise.

Obuzul dușman nimerise în curtea lui badea Toma, dar, spre norocul lor, oamenii se aflau la câmp. În urma războiului, mulți feciori au rămas îngropați în alte locuri ori în cimitirul satului, dar fiul învățătorului și al lui badea Toma s-au întors teferi acasă, spre bucuria părinților.

*

Când Mitruț a intrat în curte, s-a întristat văzând că cireșul lui drag nu mai era pe locul știut. Auzind de întâmplarea ce ar fi putut fi tragică, el a înțeles că Dumnezeu i-a ocrotit părinții. Între timp, badea Toma a înlăturat rămășițele bombei și pământul a fost nivelat.

Cu vremea, lumea a uitat de cireșul de odinioară, dar Mitruț a plantat altul, care a crescut odată cu fiul lui și al mândrei sale, care i-a devenit soață. Acesta a ajuns la fel de semeț și de frumos ca și celălalt, crescând odată cu fiul lui Mitruț, care, după vechiul obicei, când culegea cireșele, mai întâi le agăța cercei la urechi și salbă la gât celor dragi.

„Cum să ajung eu o biată cireașă? Menirea mea este alta, să fiu veșnic mireasă, a izbucnit Floarea-Albă-de-Cireș în lacrimi de rouă.”

Lumea copilăriei

GREUCEANU
După o poveste de Petre Ispirescu

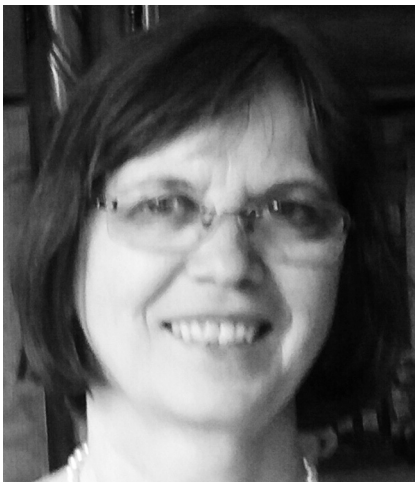

Lidia Batali

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Într-un ținut de *zmei râvnit*
Trăia cândva un împărat,
Ca nimeni altul mai vestit,
Pe nume Roșu împărat,
Iubit nespus și respectat
De toți curtenii din palat.

Și-mpărăția *mergea strună*,
Era belșug și voie bună;

Numai că-ntr-o bună zi,
Luna nu se mai ivi,
Soarele nu răsări
De nori cerul se-mpânzi.
Și-află și bietul împărat,
Neputincios, ce s-a-ntâmplat:
Trei zmei *potrivnici*, într-o seară,
Luna de pe cer furară,
Iar dimineața pe răcoare,
Furară și *semețul* soare.

Și-atunci măritul împărat
Dădu de veste-n lung și-n lat
Că celui ce va reuși
S-aducă soarele și luna
Și *aștrii* iar vor străluci
Pe ceru-albastru-ntruna,
Aceluia-i va da soție
Mândrețea lui de fată
Și-o parte din împărăție,
Ca *zestre*, drept răsplată.

Sosiră mulți feciori de *crai*
La curtea-mpărătească
Dar toți sfârșiră, vai!
Cu capul să plătească.

În vremea asta un flăcău,
Pe nume Greuceanu
Și curajos de felul său,
Vrând să-și salveze neamu,
La împărat se-nfățișă
Norocul să-și încerce,
Căci iată, *se încumetă*
Ca după zmei să plece.

Și împăratului, așa,
Flăcău-i spuse acum:
– Mă lasă, dar, Măria ta,
Să plec și eu la drum,
Iar dacă n-*am să izbândesc*,
Ca toți voinicii să sfârșesc.

Și împăratul se-nvoi,
La drum viteazul o porni
Și frate-său îl însoți.

Greuceanu, cale lungă,
Merse, merse, să-i ajungă
Când iată, sosi într-un sfârșit
La casa *fratelui de cruce*,
Faurul pământului vestit.
Și numai ce-l văzu la poartă,
C-acesta-l întrebă mirat:
– În lunga noapte-ntunecată,
Pe-acest meleag îndepărtat,
Ce vânt la mine *te aduce*?

Iar voinicu-i spuse-ndată,
De-a fir a păr, povestea toată.

Trei zile și trei nopți au stat
Închiși cei doi într-o cămară,
S-au sfătuit și și-au jurat
Credință ca și-ntîia oară.

Iar faurul din fier *gătă*
Lui Greuceanu chip *leit*
Și-apoi în *vatră*-l așeză,
Să ardă-n foc la nesfârșit.

După ce se odihniră,
Cei doi frați, spre zmei, porniră;
Și *chibzuiți*, la o *răscruce*,
Frații se opriră-n drum
Și hotărâră s-o apuce
Care încotro, acum.

La despărțire o basma
Își împărțiră fiecare
Și se-nțeleseră așa:
De se va rupe-n mijloc tare,
E semn ca unul a pierit;
Și-nfipseră și un cuțit
În iarba care încolțea.
De-l vor găsi tot ruginit,
Vor ști că unul s-a sfârșit
Și n-au de ce se aștepta.

Dar fratele lui Greucean
Umblă *în sec* prin lumea toată
Și reveni după un an
În locul stabilit odată.

Cuțitul îl găsi curat
Și mai avea de așteptat
Pe Greucean să vină,
Căci soarele și luna
Scăldau cu-a lor lumină
Împărăția-ntruna.

În astă vreme Greucean,
Flăcău viteaz de *pădurean*,
Pe alt drumeag se duse
Prin pădurea deasă
Și curând ajunse
Chiar la zmei acasă.

Și cum peste cap se dădu
De trei ori cu-ndemânare,
În porumbel se prefăcu
Și zbură-ntr-un pom *în floare*.

– Măiculiță! Surioară!
Zise-o fată de zmeoaică,
Tot privind la porumbel;
Ochii lui mă înfioară,
Pe cuvânt de *zgripțuroaică*,
Greuceanu e, chiar el!

Și toate trei zmeoaice
La sfat pe loc se-adună,
Da'-n muscă se preface
Voinicul și se-atârnă
De *grinda* casei, și firesc,
Ascultă bine ce vorbesc.

De zmei află acum
Că sunt la vânătoare
Și îi așteaptă-n drum,
Sub pod, în codrul mare.

Și cum stătea pitit, deodată,
În goana mare-ntr-un târziu,
Călare pe un *bidiviu*
Și zmeul cel mai mic se-arată.

Dar calu-acestuia, speriat,
Nechează și se dă-napoi
Vreo șapte pași, ca *apucat*,
De parcă-ar fi văzut *strigoi*.

– De nimenea nu mi-este frică!
Strigă zmeul *bun de gură*;
Pe Greuceanu, *la o-adică*,
Îl dobor cu-o lovitură.

Curajos, spre zmeu se-ndreaptă
Greuceanu și-i răspunde:
– Vrei în săbii șapte *runde*,
Sau vrei luptă, că-i mai dreaptă?

– Ba în luptă, că-i mai dreaptă,
Zice fiara-ntărâtată
Și-amândoi se iau la trântă
Și se luptă și se luptă.

Greuceanu, mai voinic,
Dintr-un salt își ia avânt
Și pe zmeul cel mai mic
Îl îngroapă în pământ.
Și retează imediat
Capul zmeului *spurcat*.

Tot pitit, pe zmeul mare,
Greuceanu îl păndește
Când spre seară, pe cărare,
Roibu-acestuia se-oprește
Și nechează-nspăimântat,
Dând vreo șapte pași 'napoi;
Iar voinicul, ne-nfricat,
Cheamă-n luptă pe zmeoi.

Și-amândoi se iau la trântă
Și se luptă și se luptă;
Greuceanu, în pământ,
Bagă zmeul pân' la gât
Și cu *paloșul* el sare,
Taie capul ăstei fiare.

Apoi întreaga noapte-așteaptă
Pe-al treilea zmeu, în codrul mare;
Când soarele pe cer se-arată
Și tatăl zmeilor apare.

Iar Greuceanu sare-n drum
Și spune hotărât acum:
– Hai în luptă, zmeu *pocit*,
Căci sfârșitul ți-a sosit!

Și la bătaie se luară
În săbii și în suliți grele
Și se luptară până-n seară,
De le făcură bucățele.
Se-ncinseră la trântă-apoi,
Pan' *osteniră* amândoi.

Văzând un corb deasupra lor,
Cei doi cerură ajutor:
– Corbule, *setea mă crapă*!
Spuse zmeul cel viclean.
De-mi aduci un cioc de apă,
Îți dau hrană-un greucean.

– Corbule, pasăre *sură*,
Zise-acuma Greuceanul,
Apă de-mi aduci o gură,
Ca de sete să nu mor,
Îți voi da hrană tot anul
Trei cai roibi cu zmeii lor.

Și corbul încântat,
Lui Greucean i-aduce
Un strop de apă dulce;
Viteazu-nviorat,
Pe *tartor* îl trântește
Și-l bagă în pământ
Și acolo-l *țintuiește*
Cu paloșul cel *sfânt*
Și-i zice *răspicat*:

– Spune, zmeu afurisit,
Unde-n taină ai pitit
Soarele și luna,
De noapte-i întruna?

Iar zmeul mai sperând
Cu viață a scăpa,
Îi zice tremurând
Voinicului, așa:
– În Codrul Verde ce foșnește,
Închise-n turn, sub lacăt greu,
Iar cheia ce se potrivește
E degetul cel mic al meu.

Și Greuceanu-atât așteaptă,
Retează capul de zmeoi
Și-i taie de la mâna dreaptă
Chiar degetul cel mic, apoi,

În codru pleacă-n graba mare
Și scoate din ascunzătoare
Aștrii furați și îi așează
Pe ceru-albastru, la amiază.
Văzând minunea, la palat,
Curtenii toți se-nveseliră;
Din zori și până pe-nserat,
Se puseră și chefuiră.

În astă vreme Greucean
După frățâne-său se-ntoarse
În locu-n care-acum un an
Cuțitu-nfipt, ca semn, lăsase.

Și numai ce se întâlniră
Că amândoi o și porniră
Călare pe doi bidivii,
În goana mare-nspre palat;

Și-un păr înalt și încărcat
Cu *poame* coapte, aurii,
Văzură-n cale răsărit,
Dar Greuceanu, chibzuit,
Paloșu-ascuțit îl trase,
Tăind pomul, căci aflase
Ce *urziră* dușmănoase
Zgripțuroaicele furioase.

Și minune, dintr-o dată,
Se-nroși grădina toată;
Fata zmeului, cea mică,
Duhul își dădea, nenică.

Nu multă vreme, iată, trece
Și frații dau în drumul lor
De-o apă limpede și rece,
Venită de la un izvor.

Se vede treaba, fata mare
A zmeului se prefăcuse
În apă dulce,-*mbietoare*,
Și-n calea fraților se puse.

– Hai Greucene, să ne-oprim
Și caii să-i mai odihnim
Și setea să ne-o potolim
Și-apoi la drum să o pornim,
Frățâne-său îi spuse;

Dar Greuceanu puse
Pe paloș mâna iară
Și-o floare reteză,
Izvoru-l *săgetă*
Și locul se-*necă*
De sângele de fiară.

Iar fata zmeului, cea mare,
Rămase-acum fără suflare.

Scăpând și de această dată,
Voinicii-ncalecă și pleacă,
Dar în urma lor se-arată
Muma mare, zgripțuroaică,
Amărâtă, *cătrănită*,
Vrând pe frați să îi inghită.

– Ia te uită, frate,
Ce zărești în spate?
Greuceanu zice.

– Nor *năprasnic*, mare,
După noi se ține,
Flăcăraie vine.

Și voinicul bice,
Cailor dă tare.

Repede ca vântul
Și *mâncând pământul*
Frații trec prin crâng,
La faur ajung
Să-i scape îndată
De *hârca turbată*.

Faurul ascunde
Frații-n *făurișe*,
Le spune, niciunde,
Să nu se mai miște.

Însă zgripțuroiaca
Pe fugari i-ajunge
Și-acuma zmeoaica
La un *truc* recurge.

Cu gânduri șirete
Le cere adică,
Să facă-n perete
O spărtură mică,
Să-i vadă, firește.
Dar se *perpelește*,
Căci are-nainte
Greucean fierbinte,
Din fier vechi făcut
Și în foc ținut.

Iar zmeoica vrând să-nghită
Pe voinic, moare *trăsnită*.
Și din ea rămâne jos
Un morman de fier *grunjos*.

Faurul cel iscusit,
În cuptorul înroșit,
Prefăcu fierul îndată
În trăsură fermecată
Și-n trei mândri bidivii
Ce-aveau coame aurii.
Și suflând spre cai, în față,
Le și dete *duh* de viață.

Mergând frații-nspre palat
Răsplata să-și primească,
După-o vreme, pe-nserat,
Aveau să nimerească
La o cărare *bifurcată*
Și hotărâră de-astă dată
Să plece fratele mai mare,
Să ducă vestea la *hotare*.

În vremea asta Greucean
Mergea-n căruță liniștit,
Când iată-apare un viclean
De *tartor* tare-afurisit
Ce-i scoate cuiul de la roată
Și-i zice cu obrăznicie:
– Ți-ai pierdut cuiul, bădie,
Coboară iute și îl cată.
Și Greuceanu sare-acum
Și caută lângă trăsură,
Dar uită paloșul în drum
Iar *tartorul* cel hoț i-l fură.

Peste cap îndată,
De trei ori se pune
Și *stană* dintr-odată
Tartorul *rămâne*.

Voinicul pune roata,
Dar nici nu bănuiește,
Când de plecare-i gata,
Că paloșu-i lipsește.

Și să vedeți *năpastă*:

Un dregător se învoise
Pe tartor să-l slujească,
Dar să-l ajute,-așa îi zise,
Să ia în schimb nevastă
Odrasla-mpărătească.

Și-acum, cu paloșul primit
De la tartorul pocit,
Dregătorul necinstit
La curte vine-anume
Și împăratului îi spune
Că pe zmei i-*a nimicit*.

Și drept răsplată vrea soție
Frumoasa fată de-mpărat,
Jumate din împărăție
Și nunta să pornească-ndat'.

Era zarvă în palat
Și pregătirile în toi,
Când într-o zi, pesemne joi,
Se-nfățișă la împărat
Și fratele lui Greucean,
Fecior viteaz de pădurean.

Și-acesta îl vestește
Că frate-său sosește
Și vrea domnița de soție,
Căci iată, în împărăție,
Stăluceau de-o săptămână
Soarele și mândra lună.

Auzind una ca asta,
Sfetnicul văzu năpasta
Ce avea să se abată
Peste el și de îndată,
Merse la-mpărat și-i zise
Că flăcăul ce venise
Sigur, sigur, îl minți se.

Fratele făr' de noroc
Fu întemnițat pe loc.
În vremea asta în palat,
Era zor cu nunta mare,
Numai că Roșu împărat
Sta de-o vreme-n așteptare.
Simțea cumva că-i păcălit
Și-avu curând dreptate,
Când Greuceanu, liniștit,
Pătrunse în cetate.

Dar paloșul cel fermecat
La brâu flăcăul nu-l purta,
Iar împăratul aștepta
Să afle ce s-a întâmplat.

Și-ntr-o minune mai sperând,
Voinicul se-nclină, zicând:
– Împărate, luminate,
Rogu-te să-mi faci dreptate!
Multă vreme-ai așteptat,
Dar mai am o rugăminte,
Lasă-mă să plec și-ndat'
Vei afla cine te minte.

Și împăratul se-nvoi,
Iar Greuceanu o porni
Spre locul unde altă dată
Pierduse cuiul de la roată.

Căci înțelese necăjit
Că paloșul i l-a furat
Chiar tartorul afurisit
Ce chip de stană a luat.

Și prefăcut în buzdugan,
Voinicul nostru, Greucean,
Lovește stana colțuroasă
De *praf și pulbere* o lasă.

Găsindu-și sabia-n sfârșit,
La palat se-ntoarce
Și dregătorul *mangosit*
Nemaiavând ce face,
Mărturisește îngrozit
Cum tartorul l-a păcălit.

Iar împăratu-l pedepsește
Pe sfetnicul ce l-a trădat
Și îl gonește din palat;
Pe fratele nevinovat
Îl scoate de la închisoare
Și pregătirile îndat'
De nuntă-mpărătească, mare,
Pentru domniță le pornește.

Trei săptămâni au chefuit
Curtenii și s-au veselit
La nunta fetei de-mpărat
Cu Greuceanu cel vestit;
Și merse vestea-n lung și-n lat,
De la apus la răsărit,
Despre flăcăul ne-nfricat
Ce zmeii-n luptă-a nimicit.

Lumea copilăriei

ADEVĂRATA COPILĂRIE

Iuliana Dinu

Poetă, prozatoare, profesoară

Evară, copiii sunt în vacanță și se bucură din plin de zilele libere și de faptul că nu mai au teme pentru școală.

Adela, fetița cu ochi negri, aleargă alături de prietenii ei prin parcul din fața casei. Împreună cu alți copii iese zilnic în parc, la joacă și e fericită. Copiii cunoșteau foarte multe jocuri: „coarda", „șotronul", „poarca", „mingea la gropiță", „respinsa", „leapșa pe ouate" (sau „pe cățărate") etc.

Acasă, ea se juca cu păpuși confecționate din cârpă, cărora le colora ochii cu creioane, le împletea cosițe din mătase de porumb, iar rochițe din resturi de materiale rămase de la o vecină croitoreasă, uneori chiar din resturi de la rochițele pe care aceasta le lucra pentu ea și pentru cele două surori.

Vizavi de casa Adelei locuia Mihaela, fetița unei familii cu posibilități materiale mari, aceasta avea acasă păpuși adevărate și multe alte jocuri, era singură la părinți, dar ei nu o lăsau să se joace cu alți copii. Adela trecea adesea pe la poarta Mihaelei și se minuna de casa înaltă în care locuia, de curtea mare cu flori. Într-una din zile, mama Mihaelei a zărit-o pe Adela cum privea spre casa lor și a invitat-o înăuntru:

– Haide, intră, draga mea, nu te sfii! O cunoștea pe Adela de la școală, știa că este un copil bun.

– Mulțumesc frumos!

Când a intrat în curte, Adela a rămas uimită de ce vedea: casa, grădina, florile erau încântătoare, nu mai văzuse niciodată „atâta bogăție și frumusețe"! Ea pregeta să intre, era desculță, așa ieșea în parc. Intrând în casă, a fost „întâmpinată" de un miros plăcut de parfum, camera Mihaelei era plină de jucării, de păpuși de diferite mărimi, blonde, brunete, îmbrăcate ca prințesele, care mai de care mai frumoasă. Le-ar fi strâns pe toate în brațe, dar privind în jurul ei avea impresia că se află într-un magazin de jucării. Cele două fetițe s-au așezat pe covor și s-au jucat în voie ore-n șir. Bucuroasă Mihaela i se adresă:

– Nu vrei să vii și în zilele următoare să ne jucăm?

– Desigur, îmi place aici la tine, dar eu am foarte mulți prieteni care mă așteaptă în parc, la joacă!

– Pe mine nu mă lasă părinții să ies din curte, să mă joc cu alți copii, spun că-mi fac rău, că mă lovesc.

– Nu este așa, te vei convinge dacă vei veni!

Adela îndrăzni s-o întrebe pe mama Mihaelei dacă-i dă voie fetiței să meargă cu ea la joacă.

– Nu se poate, draga mea, își va murdări rochița, își va strica săndăluțele, apoi ea este foarte sensibilă. Dacă o va lovi vreun copil obraznic? Trebuie să fiu foarte atentă!

Adela s-a întors acasă foarte tristă, la gândul că noua sa prietenă nu se poate bucura de jocurile prietenilor ei, i se părea că aceasta trăiește ca într-o colivie, fără prea multă fericire. Mihaela avea de toate, dar prieteni cu care să se joace, nu. A doua zi Adela a trecut din nou prin fața porții Mihaelei, și a zărit-o pe fetiță cum sta cu capul lipit de gard și plângea.

– De ce plângi?, o întrebă Adela.

– Aș vrea să merg cu tine-n parc, să mă joc cu prietenii tăi!

– Mihaela, ce faci?, se auzi glasul mamei.

– Stau de vorbă cu Adela!

– Las-o-n pace, vino, că ți-a adus tata o păpușă nouă, mare și frumoasă!

Dar Mihaela voia să iasă din curte, din colivie (așa cum îi plăcea Adelei să spună), să evadeze.

Într-un moment de neatenție, Mihaela deschise poarta, o luă pe Adela de mână și împreună o zbughiră în parc, la joacă. Acolo era gălăgie mare, copiii alergau veseli, se ascundeau prin tufe și după copaci, bucurându-se de libertate.

– Ce frumos este aici!, zise Mihaela.

Răducu, un copil mai năzdrăvan, o îndemnă pe fetiță:

– Hai, aleargă și tu, să nu te prindă, să nu-ți dea „leapșa"!

Noua venită nu s-a împotrivit, a început să alerge și să se bucure de atmosfera din parc.

– Doamne, ce minunat e să ai prieteni, să te poți juca cu ei, e foarte distractiv!

Mama Mihaelei observă că fetița nu e în curte, alergă într-un suflet spre parcul de unde se auzea gălăgia. Zărind-o, mama privea cum copila ei alerga plină de viață, de zâmbete, alături de alți copii. Realiză că nu-și văzuse fetița niciodată atât de veselă și fericită! Atunci și-a dat seama că Mihaelei îi lipsea „copilăria", prietenia cu alți copii de seama ei, că toate păpușile și jucăriile pe care le avea acasă nu valorau pentru ea mai mult decât atmosfera asta frumoasă, de bună dispoziție „din parcul copilăriei".

Din ziua aceea Mihaela n-a mai lipsit de la joacă, mama ei o supraveghea din umbră, n-o mai interesa dacă fetița își murdărește rochița sau își strică săndăluțele, era mulțumită că fiica ei este veselă, că a învățat să râdă, să se bucure ca ceilalți copii. Mama Mihaelei a înțeles atunci, că aceasta era, de fapt, *adevărata copilărie*!

„Adela, fetița cu ochi negri, aleargă alături de prietenii ei prin parcul din fața casei. Împreună cu alți copii iese zilnic în parc, la joacă și e fericită. Copiii cunoșteau foarte multe jocuri: «coarda», «șotronul», «poarca», «mingea la gropiță», «respinsa», «leapșa pe ouate» (sau «pe cățărate») etc."

Desen de Alexandra Barbu, 13 ani, clasa a VI-a, Școala nr. 2 Voluntari, Ilfov

Studiu

PROBLEMA TIMPULUI ÎN FILOSOFIA LUI DIMITRIE CANTEMIR

Vasilica Grigoraș

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Noțiunea ontologică a divinității ca existență absolută este în strânsă legătură cu durata lucrurilor, care nu se poate deosebi de viața sau ființarea lor. Cantemir tratează problema timpului în partea a patra a lucrării *Sacrosanctae scientiae indepingibilis imago* aproape traducând lucrarea lui Van Helmont, *De tempora*.

Pentru Platon, timpul este mișcare, perioadă de trecere de la un eveniment anterior la unul posterior, iar pentru Sfântul Augustin, timpul este măsura mișcării corpurilor (*tempus est quod metimur motum corporis*). În problema timpului, filosoful român îl combate pe filosoful grec Aristotel, care susține că timpul este deosebit de mișcare, având un curs uniform, pe când mișcarea poate fi mai înceată sau mai rapidă. Timpul este față de mișcarea din univers ceea ce reprezintă spațiul pentru corpuri, le include, dar nu se identifică cu ele. Totuși timpul este inseparabil de mișcare. Timpul nu este mișcare, dar trebuie să fie ceva în raport cu mișcarea. Dacă mișcarea se manifestă în spațiu, timpul se manifestă în mișcare, cu alte cuvinte întinderea conferă mișcării continuitatea sa, iar aceasta oferă continuitate timpului. Corespondența între timp și mișcare este acceptată și de dogmatica creștină.

Din faptul că timpul este infinit se poate conchide că și mișcarea este infinită, adică eternă în act și în potență. Cantemir nu contestă eternitatea timpului, ci consideră că este etern chiar înainte de orice creație, timpul este divinitatea în ipostaza de eternitate, de durată infinită. Divinitatea împărtășește creaturilor sale fragmente din eternitate, durate finite, perceptibile, atributele lor. Este o concepție teologică nu mult deosebită de aceea a Sfântului Augustin, care nici el nu admite noțiunea de timp în afara creaturii. În viziunea cantemiriană timpul nu este în legătură cu mișcarea și nici cu repausul. El îl atacă pe Aristotel, considerându-l un născocitor de definiții, un ușuratic și arogant când e vorba să propună axiome. Născocește două mișcări de același gen, dar diferențiate, care se prezintă drept contrarii, fiind amândouă supuse nu naturii, ci lui însuși. Definește natura ca începutul mișcării și repausului, iar timpul ca fiind măsura mișcării și repausului. Și în problemele anteriorității timpului, Cantemir îl combate de Aristotel. Se opune cu fermitate tezei aristotelice conform căreia continuitatea timpului se îmbină cu continuitatea mișcării. În spiritul teoriei helmontiene a timpului, Cantemir pune accent pe caracterul temporar al existențelor singulare în contrast cu eternitatea universului. Timpul se bucură de o universalitate singulară și de o singularitate universală, care se află așezată atât de intim și de propriu în fiecare lucru, „așa încât cineva ar concepe mai lesne soarele fără lucire decât lucrurile fără durată precisă”. [1] Cantemir nu atribuie timpului început și nu menționează nicăieri crearea timpului: „Zilele și anii pe care le citim în stele nu sunt timpul, ci numai vicisitudini ale schimbării lor. De aceea stelele se zic a fi în timp (adică în durată), iar nu că formează sau nasc timpul; el nici măcar nu arată esența timpului, ci doar mutațiile și giratiunile cerului”. [2] Eternitatea timpului nu implică eternitatea universului în mișcare. Lumea a fost creată și pusă în mișcare de Dumnezeu atunci când a crezut de cuviință și de un prim motor imobil, cum

[1] **Dimitrie Cantemir**, *Sacrosanctae scientiae indepingibilis imago (Imaginea de nedescris a ştiinţei sacre)*, traducere de Nicodim Locusteanu cu titlul *Metafizica*, București, Editura Ancora, 1928, p. 249.

[2] *Idem*, p. 202.

credea Aristotel. Pentru Cantemir, eternul imobil nu este în natură, ci mai presus de natură, nu este substanță, ci suprasubstanță, adică nu e natural și substanțial, ci supranatural și suprasubstanțial. Nici Biblia nu-i oferă lui Cantemir principiul dinamic care să asigure creația. Dumnezeul biblic nu face decât să poruncească, iar când este vorba de crearea lumii materiale, poruncile sale se adresează apelor, adică unui element conceput pasiv, inert, mort, despre care nu se poate vedea cum trece la o fază activă. Cantemir este prea aristotelician cu toate criticile pe care le aduce filosofiei Stagiritului, este prea înclinat să-și reprezinte schimbarea drept o trecere a materiei de la potențial la actual.

Reprezentare simbolică a vieții eterne, dintr-un grup al celor patru ultime lucruri, sudul Germaniei, mijlocul anilor 1700

În ontologia lui Cantemir, divinitatea este definită ca existență prin excelență, ca existență absolută din care derivă orice altă existență, dar și ca viață universală. Dumnezeu este existența și viața tuturor, a celor care sunt cuprinse în catalogul creațiunii și conservațiunii. În timp ce divinitatea este „viață universală", ființa creaturilor este „viața particulară". Cantemir descrie uneori „viața universală" în termenii ființei parmenidiene, conceptul existenței absolute dezvăluindu-și astfel determinările intrinseci în haina teologică: „Viața universală este, a fost și va fi aceeași, căci ceea ce este, este și niciodată nu se poate înțelege că nu a fost. Din contră în mod intelectual este declarat că rămîne întotdeauna același netraversabil, inalterabil, impermiscibil și în eterna sa neclintire și identitate." [3] Conceptul ontologic al divinității ca existență absolută despre care se spune nu numai că dăruiește fiecărei ființe singulare forma, viața sau existența, ci că este existența și viața tuturor, în care toate trăiesc, poate duce la consecințe panteise, la confundarea divinității cu creatura. Între noțiunile de viață sau forma lucrurilor și conceptul de timp există o strânsă legătură. Durata lucrurilor nu se poate deosebi de viață sau de ființarea lor, ea ține ca și viața de nucleul existenței lucrurilor. Timpul sau durata timpurilor este o condiție ontologică fundamentală, actul existenței și al ființării, și prin aceasta teoria timpului devine o parte a ontologiei.

„Durata particulară" a lucrurilor întreține același raport cu „timpul universal" ca „viața particulară" cu „viața universală". „Timpul universal" sau timpul ca atare este atribut al divinității. Așa cum creaturile obțin ființa lor prin participare la „viața universală", așa obțin durata lor, însușirea de a dura prin participarea la durata divină.

Ca atribut al divinității, timpul este, ca și atributul substanței spinoziste, indivizibil, el nu este compus din părți, nu are succesiune, nu este mare sau mic, lung sau scurt, nu poate măsura sau să fie măsurat. Aceste determinări privesc numai raporturile reciproce ale mișcării corpurilor sensibile și numai din punctul de vedere al minții umane care măsoară durata unei mișcări prin alta și nu timpul în sine. Din acest punct de vedere, timpul se confundă cu eternitatea ca și la Sfântul Augustin (acel bărbat divin), pentru care timpul este unul și același lucru cu eternitatea.

Ca și Van Helmont, Cantemir combate teoria aristotelică a timpului ca măsură a mișcării, teorie ce lega indisolubil timpul de mișcarea materiei, a corpurilor materiale.

Capitol din studiul *Evoluția ideilor filosofice la Dimitrie Cantemir*, în curs de apariție la Editura Leviathan

„Timpul se bucură de o universalitate singulară și de o singularitate universală, care se află așezată atât de intim și de propriu în fiecare lucru, «așa încât cineva ar concepe mai lesne soarele fără lucire decât lucrurile fără durată precisă». Cantemir nu atribuie timpului început și nu menționează nicăieri crearea timpului."

[3] *Idem*, p. 265.

Studiu

UNIVERSURI PARALELE

Nicolae Sirius

Poet, prozator, dramaturg
Wendouree, Australia
Membru al Uniunii Scriitorilor
din Australia

Acest lucru poate fi privit ca fiind în întregime lipsit de obiectivitate, dacă se ține cont de tot ce s-a scris despre Marea Piramidă pâna acum. Pentru că nu este niciunde arătat sau cel puțin sugerat un asemenea lucru. Și atunci se pune întrebarea: cum ar putea fi dovedit acest lucru?

La o mie de ani de la data când se presupune că Marea Piramidă a fost construită, într-un papirus ce ar fi aparținut scribului egiptean Ahmose (1650 î.Hr.), este pentru prima dată menționată o metodă simplă ce se folosea pentru măsurarea piramidelor. Papirusul amintit a fost găsit în sarcofagul lui Ahmose, de unde a fost sustras și vândut, în 1858 în Luxor, Egipt, anticarului scoțian Alexander Henrz Rhind. Iar acum se află în Muzeul Britanic.

Spre a obține lungimea unității de măsură (Seked), pentru piramide, arată scribul în acel document, trebuie împărțită baza piramidei la doi, iar rezultatul obținut împărțit la înălțimea piramidei.

Pe baza acelei informații au fost construite modele, cum e cel din imaginea de mai jos, spre a ne face o oarecare idee despre cum ar fi arătat un Seked (cunoscut mai nou sub numele de Cubit Regal), pentru că originalul acestei unități de măsură n-a fost găsit.

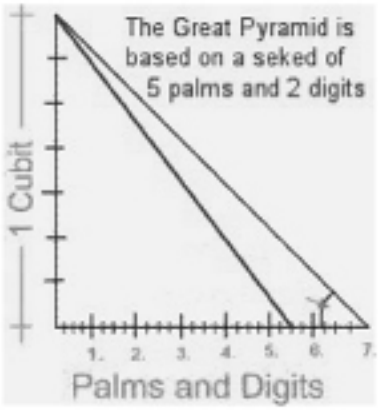

Seked 5.5 (ratio 7:11 – height to base) – The Great Pyramid Ratio. Copyright: David Furlong

Unul dintre cele mai subtile concepte ce a stat la baza designului Marii Piramide – atribuită lui Khufu (Cheops), al doilea faraon din Dinastia a Patra a Egiptului antic – a fost elaborat pe un principiu matematic total necunoscut atât înainte cât și după acea perioadă. Arhitectul, căruia i s-a încredințat această lucrare, a încorsetat cu mare pricepere, chiar în zidurile piramidei, o încrengătură de măsurători misterioase – asemeni unui puzzle – despre transcendență și universuri paralele.

Această informație este fără îndoială de o mare importanță istorică și a rămas până acum necontestată.

În această lucrare, însă, ca parte a aceluiași domeniu al măsurătorilor, va fi prezentată o unitate de măsură mult mai veche, despre care nu se știe nici cel puțin că ar fi existat, deși aceasta este cheia pentru decodificarea rolului pe care îl are Marea Piramidă. Ce trebuie adăugat în acest context – fiind la fel de important – e că noi am fi putut avea acces la aceste date. De ce nu am avut acces, or mai bine spus de ce nu posedăm acele cunoștințe astăzi, va fi discutat aici, prezentând lucruri relevante, descrise într-un mod succint, asemeni unor tablouri în teatru, începând cu așa numita *teoremă pitagoreică* în care marele gânditor grec, Pitagora, a demonstrat

că pătratul lungimii ipotenuzei într-un triunghi dreptunghic este egal cu pătratul lungimii celor două catete.

Numai că, după cum se vede în prezentarea de mai jos, formula aplicată de arhitectul piramidei lui Khufu diferă prin faptul că el a împărțit mai întâi laturile triunghilui la π. O asemenea metodă poate să apară irelevantă, ținând cont de faptul că π, de pe vremea lui Arhimede (287–212 î.Hr.), a fost mai degrabă descris ca relația dintre circumferința cercului și diametrul lui. Admițând, totuși, că ar exista dorința de a testa această formulă matematică, spre a urmări rezultatul ei final, atunci, inevitabil va apărea o întrebare delicată. Și anume, de ce acest lucru nu a fost păstrat pînă în zilele noastre, dacă s-a știut că totuși e bun la ceva.

La această întrebare, arhitectul a dat deja, se poate spune, un răspuns logic, numai că este descris într-o formă destul de neortodoxă.

Lungimea laturilor triunghiului dreptunghic, folosit de arhitect, e structurată pe un set de numere binare: 33, 44, 55.

Aceste numere divizate de π (3.1415926535898), așa cum se vede în imaginea de mai jos, descriu o unitate de măsură dublă față de lungimea Cubitului Regal.

33 : 3.14 = 10.50
44 : 3.14 = 14.00
55 : 3.14 = 17.50

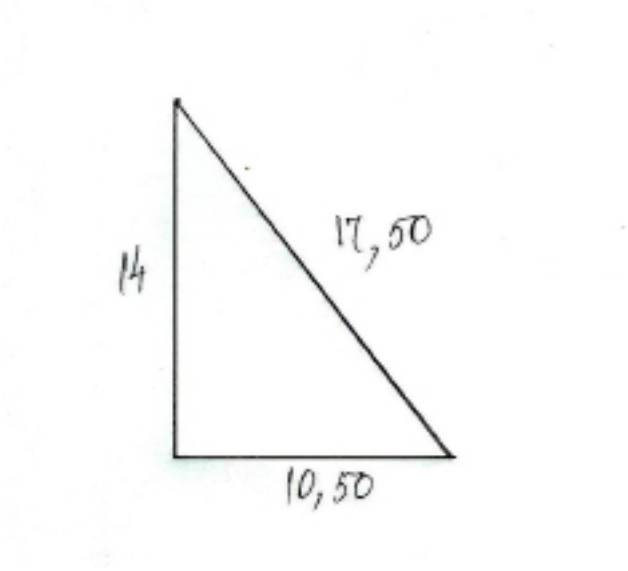

Ce importanță are acest rezultat? Vom vedea mai târziu.

Arhitectul a împărțit acest rezultat încă o dată.

10.50 : 2 = 5.25
14 :2 = 7
17.50 : 2 = 8,75

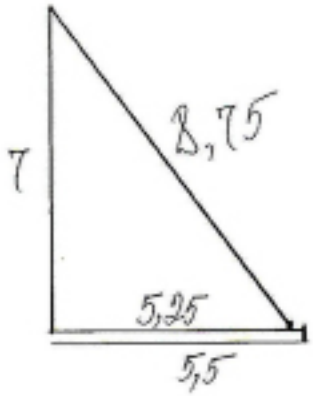

Unitatea de lungime obținută, 5.25, e aproate identică cu lungimea Cubitului Regal (vezi imaginea Seked 5.5).

Numai că arhitectul arată că tocmai această lungime trebuie ridicată la pătrat.

5.25 x 5.25 = 27.5625
7 x 7 = 49
8.75 x 8.75 = 76.5625
49 + 27.5625 = 76.5625

(Arhitectul, în loc să folosească formula $A^2 + B^2 = C^2$, arată că dacă din circumferința a trei cercuri cu lungimea laturilor unui triunghi, ca cel menționat mai sus, se obține lungimea razei fiecărui cerc, atunci, pătratul razelor celor două cercuri reprezentând lungimea catetelor este egal cu pătratul razei cercului ce reprezintă lungimea ipotenuzei: $5.25^2 + 7^2 = 8.75^2$)

Deocamdată, însă, chiar dacă am obținut acest rezultat, nu avem nici cea mai mică șansă să ne imaginăm cel puțin care-i legătura dintre 76.5625 și Marea Piramidă, sau de ce a fost necesar să folosim π. Așa că va trebui să urmărim mai întâi relația dintre 76.5625 și viteza luminii.

În 1983 metrul a fost redefinit și lungimea lui descrisă ca „lungimea travesată de lumină în vid în intervalul de 1/299792458 dintr-o secundă". (*The Physical Measurement Laboratory of NIST)*

Odată cu acceptarea acestui lucru, circumferința pământului a fost măsurată din nou și oamenii de știință au anunțat că lumina circulă atât de repede în vid încât poate încercui pământul de aproape 7.5 ori pe secundă (299792458 : 40075000 = 7.48).

O asemenea reușită este sau cel puțin în principiu poate fi considerată ca rezultat al unui lung șir de experimente

ce pot într-un fel defini știința ca pe o sumă de cunoștințe care au fost îmbunătățite în timp. Numai că te poți întreba cu stupoare de ce metota folosită pentru construirrea piramidei lui Khufu a rămăs necunoscută. Iar aceasta nu este singura. Alte culturi din trecutul îndepărtat au lăsat în urmă lucrări care poartă amprenta unei tehnologii avansate. Ce s-a întâmplat cu acea tehnologie e întrebarea la care nu s-a găsit răspuns. Se prea poate să fi dispărut în urma unor cataclisme. Însă, ca să demonstrezi acest lucru e nevoie de dovezi. Care, în urma tuturor eforturilor, cel puțin până acum, s-au arătat a fi insuficiente.

Și totuși există un lucru, care, deși a fost bine ascuns, poate fi scos la lumină și folosit spre a elucida această enigmă. Acel lucru este chiar încifrarea folosită ca formă de măsurătoare în întreaga structură a zidurilor Marii Piramide, ai cărei meșteri, oricare or fi fost ei, au lăsat dovada unor cunoștințe pe care le-au folosit în așa măsură încât au putut să cerceteze chiar și ce se ascunde dincolo de viteza luminii. Cubitul Regal, folosit pentru acea cercetare, deschide prima formă rafinată de lucru în lumea măsurătorilor de mare clasă.

Câteva detalii despre Cubitul Regal, obținute din surse istorice ale Egiptului antic, sunt prezentate în diverse lucrări cum ar fi *Building the Great Pyramid (Construind Marea Piramidă)* de Franz Löhner: „Egiptenii din antichitate au folosit *cubitul*, *palma* și *degetul* ca unități de măsură. Cubitul era divizat în 7 palme și fiecare palmă în 4 degete, care însumau 28 de degete. Acestea reprezentau un cubit. 1 deget – 1.87 cm (Yeba or Zebo), 1 palmă – 7.48 cm (Shesem or Shen)".

Aruncându-ne o privire mai atentă la dimensiunea Cubitului Regal, ne putem face o primă idee cu privire la motivul pentru care arhitectul piramidei a divizat laturile triunghiului la π. Circumferința pământului împărțită la 76.5625 arată lungimea Cubitului Regal.

40075000 : 76.5625 (1000000) = 0.52342857142857

Altfel spus, un milion de Cubiți Regali înmulțiți cu 76.5625 este egal cu circumferința pământului la Ecuator. 0.52342857142857 (x 1000000) x 76.5625 = 40075000

Ce se cade a fi adăugat aici, și eventual demonstrat, este că numărul 76.5625 – obținut printr-o mai veche versiune a teoremei pitagoreice, care a dus la calcularea lungimii Cubitului Regal – a fost folosit în determinarea măsurătorilor, inclusiv înălțimea și perimetrul Marii Piramide.

În afară de aceasta, 76.5625 a fost folosit la încifrarea mesajelor reprezentate în structura piramidei, acest lucru având o motivație. Și anume că acest număr și π pot fi folosite spre a calcula viteza luminii, care, așa cum vom vedea, a fost încifrată chiar în Camera Mortuară a piramidei. Or, asemenea rezultat n-ar fi putut fi obținut decât de o cultură foarte avansată. Pentru că numai ca să calculeze viteza luminii, constructorii piramidei ar fi avut nevoie de aparatură electronică. De ce aceste cunoștințe n-au ajuns până la noi e întrebarea.

Mai multe legende din Egiptul antic, la fel ca și cercetările moderne, arată că piramida a fost construită de oameni simpli și că unitatea de lungime pentru acele măsurători a fost bazată pe un model simplu, făcut la alegere: descriind imaginea unei mâini. Și cum faraonul Khufu a cerut construirea piramidei, s-a presupus că designul Cubitului Regal reprezenta lungimea mâinii faraonului. În cele din urmă, acest lucru s-a bazat pe o anume logică, pentru că în trecut regii își puteau îngădui să decidă ce unitate de lungime poate fi folosită pentru regatul lor. Numai că lungimea Cubitului Regal, așa cum vom vedea, a fost calculată ținând cont și de natura lucrurilor la nivel subatomic. Acel loc de unde tot ce există în univers apare în lumea vizibilă, pentru un timp, ca din nou să se întoarcă de unde a venit. Or, pentru asemenea cunoștințe e nevoie de o înțelegere adecvată a transcendenței, pentru care se vede că a existat mai multă cercetare în timpuri îndepărtate decât există acum.

Cea mai veche formă de transcendență

Dintre toate formele culturale, transmise de la o generație la alta, una prezintă o anume particularitate. Iar aceasta se referă la transcendență. Într-un fel acest lucru n-ar trebui să surprindă pe nimeni, pentru că de la început, cea mai importantă întrebare căreia oamenii au încercat să-i găsească răspuns a fost legată de ce se întâmplă cu sufletul după ce trupul își pierde toate funcțiile. Răspunsul care a ajuns până la noi, e că sufletul nu moare. Această concluzie s-a bazat cred pe un număr mare de experiențe mistice. Ce e interesant de observat e că la vremea când Marea Piramidă a fost proiectată, constructorii dezbăteau același concept. De data aceasta, însă, arhitectul piramidei, pentru a descrie transcendența sufletului, a folosit cunoștințe *ontologice* exprimate într-un limbaj matematic, susținând că acele cunoștințe i-au fost revelate de un Zeu solar.

Acel Zeu solar nu este descris în termeni ce-ar putea invoca sau ne-ar aminti de vreo dogmă religioasă. Se poate ca în limba colocvială folosită de constructorii piramidei să fi fost doar o referire la un așa zis „călător", cu un bagaj enorm de cunoștințe. Ceea ce, de altfel, istoricul grec Herodot (484–425 î.Hr.) descrie în opera sa. Și anume că în timpuri îndepărtate

egiptenii au fost vizitați de o entitate. Un Dumnezeu, spune el, care i-a învățat sumedenie de lucruri. Spusele lui sunt într-un fel similare cu relatarea făcută de arhitectul Marii Piramide. La care se poate adăuga că el a folosit, pentru designul piramidei, datele (ontologice) care i-au fost revelate.

Fragment din vol. *Parallel Universes*, Europe Books, 2021.
Traducerea în limba română aparține autorului.

„Unul dintre cele mai subtile concepte ce a stat la baza designului Marii Piramide – atribuită lui Khufu (Cheops), al doilea faraon din Dinastia a Patra a Egiptului antic – a fost elaborat pe un principiu matematic total necunoscut atât înainte cât și după acea perioadă. Arhitectul, căruia i s-a încredințat această lucrare, a încorsetat cu mare pricepere, chiar în zidurile piramidei, o încrengătură de măsurători misterioase – asemeni unui puzzle – despre transcendență și universuri paralele.”

Marea Piramidă a lui Cheops și Sfinxul

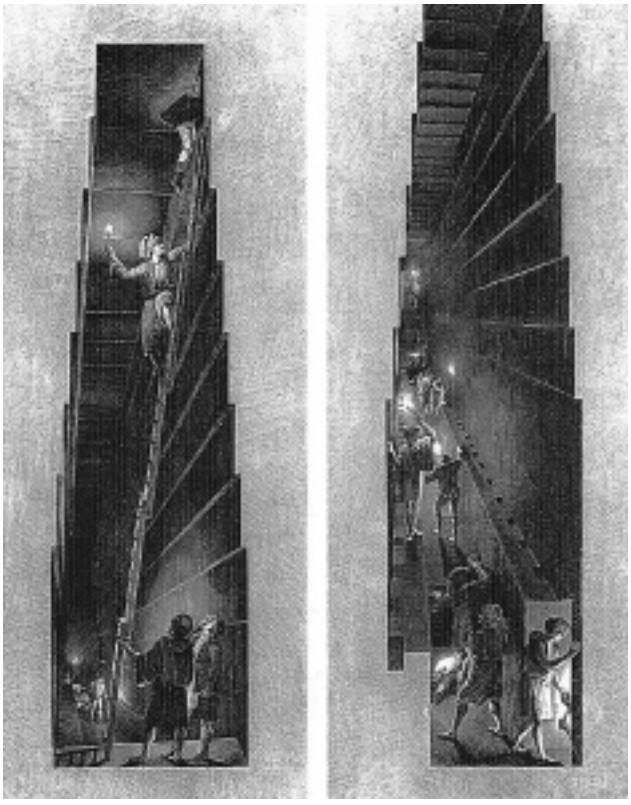

Marea Galerie din Piramida lui Cheops, în *Description de l'Égypte*, c. 1799

Dominique Vivant Denon, *Vedere a celor trei mari piramide din Giza*, în *Voyage dans la basse et haute Egypte*, 1802

Traditiones

LA PORȚILE ORIENTULUI

Urfet Șachir

Tradiții ciudate

Turcia este un stat în care conviețuiesc culturi diferite, constituind un mozaic important, cu multe tradiții, obiceiuri și datini diferite. Există multe tradiții care par ciudate pentru alte popoare, dar pe care turcii le-au asimilat și le respectă, surprinzându-i pe străini. Deși multe dintre aceste tradiții se regăsesc acum doar în așezări mici, unele dintre acestea se mai păstrează și în orașe, mai ales la nunți, sărbători și ocazii speciale. În Turcia doi tineri care se iubesc și doresc să se căsătorească, trebuie să țină cont de o anumită regulă: nu există nuntă între două sărbători. A avea o nuntă între sărbătorile religioase ale turcilor, *Eid-al-Fitr* și *Eid-al-Adha*, este considerat ghinion, iar datele nunții nu sunt niciodată coincidente cu aceste două sărbători. De asemenea, mirele nu poate vedea mireasa înainte de nuntă. Deși nu la fel de mult ca înainte, există tradiția primului pas în căsătorie, care este încă valabilă în multe regiuni din Turcia. Familiile cu fiice nemăritate pun o sticlă în hornul casei lor pentru a arăta că au fiice singure. Viitorul mire, care urmează să fie unul dintre tinerii din regiune și care aspiră la acea fată, încearcă să spargă sticla care stă în coș. Tânărul care a spart sticla îi trimite pe bătrâni, numiți peținori, la casa fetei pentru a o cere în căsătorie. Dacă decizia fetei și a familiei sale de a se căsători este pozitivă, se fac promisiunile de căsătorie în conformitate cu tradiția și încep pregătirile pentru nuntă. Există tradiții diferite, cum este și cea cu sticla de pe acoperiș, în diverse regiuni din Anatolia. O alta este înfigerea unei linguri de lemn în orez. Tânărul care dorește să se căsătorească și să-și întemeieze o familie, își informează astfel familia despre această intenție.

Cel mai profund mesaj care demonstrează faptul că tinerii vor să se căsătorească, este acela de a pune o lingură în plus la masă. Privindu-l pe tânărul casei punând o lingură în plus la fiecare masă, mesajul acestei acțiuni este subtil și este una dintre cele mai practicate tradiții. Astfel, tânărul spune: „Vreau să mai fie adăugată o persoană la gospodăria noastră și la masa noastră", anunțând familia că vrea să se căsătorească.

În trecut, căsătoria între rude era ceva obișnuit. Astăzi, rata unor astfel de căsătorii a scăzut datorită efectului urbanizării. O altă căsătorie este cea care se întâmplă atunci când soțul, care are un frate, moare. În acest caz, fratele bărbatului decedat – care poate fi singur sau văduv – se căsătorește cu soția văduvă (*Levirat*). Acest lucru se face pentru a păstra moștenirea decedatului în familie și pentru bunăstarea copiilor. O alta este căsătoria *„taygeldi"*. În această căsătorie, văduva, care s-a recăsătorit, împreună cu copiii din căsătoria anterioară, se stabilește în casa bărbatului văduv. Un alt tip de căsătorie care se practica frecvent în trecut este *„crestătura leagănului" („beșik kertme")*. Încă de când copiii erau în leagăn, familiile lor își făceau promisiuni și îi logodeau pe copii. Iar dacă în viitor se întâmpla ca unul dintre ei să refuze, părinții considerau că este o chestiune de onoare și făceau din acest fapt un caz sângeros de familie. Astăzi, această tradiție este aproape inexistentă. Un alt

Miner Kilbourne Kellogg (1814–1889),
Fată din Constantinopol

aranjament sau tradiție de căsătorie în Turcia este căsătoria *„mirelui intern" („iç güveysi")*. În această căsătorie, mirele se stabilește în casa în care locuiește soția și locuiește împreună cu familia soției sale.

Într-o altă căsătorie numită *„berdel"* sau *„schimb – rocadă, schimbat"* (*„değiş-tokuş, değişik"*), fiicele a două familii sunt schimbate și căsătorite cu fiii acestora pentru a nu da preț pe mireasă.

Conform tradiției turcești, căsătoria dintre frații de „lapte" nu este posibilă. Copiii care sunt alăptați de o femeie (în situația în care o mamă nu își poate alăpta copilul din cauza bolii sau din alte motive) devin *„frați sau surori de lapte"* pentru copiii femeii al căror lapte l-au supt, iar acești frați „de lapte" nu se căsătoresc.

În general, vârsta la care tinerii se căsătoresc este de aproximativ 22 de ani pentru bărbați și 20 de ani pentru femei, diferența dintre ei putând varia între 5 și 6 ani. Astăzi, mulți tineri merg la facultate,

Gravură după *Ceremonia unei nunți turcești* de Antoine Ignace Melling, 1819

situație care, de multe ori, le prelungește vârsta de căsătorie până la absolvire. De asemenea, o altă situație ar fi când frații mai mari sunt așteptați de frații mai mici să se căsătorească, mai ales dacă sunt de același sex. Deși vârsta căsătoriei variază în funcție de regiune, în regiunile în care se respectă tradițiile, continuă presiunea de a se căsători la o vârstă mai mică. În procedurile generale de căsătorie, primul pas spre căsătorie este așteptat din partea mirelui și a familiei sale, iar familia fetei rămâne pasivă. Vreau să menționez faptul că multe dintre aceste obiceiuri de căsătorie au fost practicate și în zona noastră, a Dobrogei, până târziu, în tinerețea mea, mai ales în zona rurală. Tradițiile de căsătorie din Turcia au existat din cele mai vechi timpuri și au o mare importanță pentru societate. Căsătoria, ca termen, este unirea neîntreruptă a unui bărbat și a unei femei ca soț și soție în orice situație de viață. Este fundamentul familiei, este piatra de temelie a societății și are o importanță universală. Legea căsătoriei are anumite reguli care schimbă lumea, reguli modelate în diferite culturi în care primează obiceiurile și tradițiile care definesc o anumită societate.

În căsătoriile din regiune, sunt observate, în special, diferențele de vârstă, cele sociale și economice. În alegerea bărbaților și a femeilor, se are grijă să se investigheze descendența și strămoșii. *„Uită-te la mamă, ia-i fiica, uită-te la tiv, ia-i scutecul" („Anasına bak kızını al, kenarına bak bezini al")*, *„Fata învață de la mamă să-și facă bocceaua, fiul învață de la tată vorba ca pelteaua"* (*„Kız anadan öğrenir bohça düzmeyi, oğul babadan öğrenir sohbet gezmeyi"*) sunt vorbe vechi din popor pentru asemenea situații.

Dragostea nu are granițe

Dragostea vine sub diferite forme și de unde nu te aștepți. A deschis porțile Orientului, făcând din bărbatul turc o legendă vie. Presa de dinainte și de după al Doilea Război Mondial ne dezvăluie cum femei din întreaga lume s-au îndrăgostit de bărbați turci, relațiile lor mergând până la căsătorie. O căsătorie de acest gen a fost demnă de știre pentru presa anilor '40–'50, iar aspecte precum femeia străină, blondă sau fiica unei familii înstărite au făcut ca știrea să fie și mai valoroasă. Relațiile turcilor cu străinii s-au intensificat odată cu efectul mișcării de migrație în Europa, care a început în 1961, și, mai ales, a turismului, care a început să se dezvolte în a doua jumătate a anilor '60. Această situație a dus la explozia de știri despre femeile străine care se căsătoreau sau aveau o relație cu un bărbat turc. Știrile erau despre întâlniri inocente sau relații serioase care duceau la căsătorie. Știrile despre căsătorie din *„Hürriyet"*, din 6 aprilie 1964, sunt un exemplu în acest sens. Felicity, o fată australiană, care și-a luat numele de Saadet, a devenit musulmană după ce s-a căsătorit cu un tânăr pe nume Yılmaz din Turcia, unde a venit ca turistă. Felicity mergea la Moscheea Albastră și se ruga în fiecare zi, spunând: „M-au izbit mustața de găitan a lui Yılmaz și tristețea din ochii lui".

Bărbații turci, bruneți, erau atât de prețioși, încât nu exista nimic ca femeile străine să nu fi făcut pentru ei. De exemplu, la 15 octombrie 1969, vestea evadării fetei germane, Rita, pentru luptătorul Necdet (Nejdet) din Bursa, de care s-a îndrăgostit, începe cu următoarele fraze: „O tânără germană a dat cel mai

bun exemplu al cuvântului dragoste, că nu are limbă și nici religie și a rupt toate legăturile cu familia, religia și orașul natal pentru a se căsători cu tânărul turc, pe care îl iubea." Mai mult, familia sa a închis-o în mănăstire timp de 17 luni, dar a îndurat tot felul de sacrificii pentru turcul pe care îl iubea. Ea a devenit musulmană și și-a luat numele Yıldız (Stela).

Unul dintre punctele de cotitură importante a fost publicarea de către ziarul „Günaydın", în noiembrie 1968, a unor știri ciudate, precum că femeile străine migrează în Turcia, în masă, pentru a găsi soți, atunci când se deschide sezonul turistic. Un exemplu în acest sens este și știrea din 17 august 1970, cu titlul *Fata suedeză a găsit tipul masculin european pe care îl căuta în Sivas*. Potrivit acestei știri, suedeza Susan a spus: „Am călătorit în toată Europa, nu am putut găsi tipul masculin european din visele mele". Deși este un mister de ce tipul masculin, care nu se găsește în Europa, este numit european, aflăm din știri că Susan nu a putut găsi acest tip masculin în timpul examenelor din Istanbul și İzmir, unde a mers înainte de Sivas. Bărbații turci au făcut, de asemenea, obiectul cercetărilor științifice a 19 tinere venite la Edirne din diferite țări (Australia, Noua Zeelendă, Rhodesia), pentru a pregăti teza despre bărbații europeni, partea finală fiind despre bărbații turci. Fetele au făcut prima observație despre bărbații turci asupra ofițerilor vamali din Kapıkule și au concluzionat: „Bărbații turci sunt puternici fizic și foarte domni. Dar nu sunt foarte frumoși."

În anii '50–'60, artiștii europeni veneau mai des în Turcia. După cum ne dezvăluie presa vremii, Rosetta Ardito, cunoscută sub numele de Patricia Carli, un nume de pe scena muzicii mondiale, explică motivul vizitelor sale frecvente la Istanbul în ziarul „Yeni Istanbul" („Noul Istanbul") din 3 august 1966, astfel: „Singurul motiv pentru care vin deseori la Istanbul este pentru că sunt fascinată de bărbații turci, bruneți, cu ochi negri și sprâncene negre."

Dragostea dintre miresele străine și mirii turci începe de obicei în stațiunile de vacanță. În plus, multe rusoaice, care vin în Antalya să lucreze, își combină viața cu turcii pe care îi iubesc și se stabilesc aici. Afirmând că femeile rusoaice aleg bărbații turci pentru că sunt cinstiți și loiali familiilor lor, președinta Asociației Culturale Ruse din Antalya, Marina Sakarova, a spus: „Bărbații turci preferă femeile rusoaice, pentru că sunt educate și îngrijite. Astfel, o familie fericită se formează din combinația a două culturi bogate." [1]

Potrivit știrii apărute în ziarul „Hürriyet" la 1 ianuarie 1965, cu titlul *Au venit din România pentru a-și găsi destinul*, două fete românce, în vârstă de 15 și 17 ani, au venit în Turcia cu mama lor, singurul lor scop fiind căsătoria cu un bărbat turc. Fetele, care își asumă riscul unei călătorii lungi și grele în acest scop, sunt descrise de ziar astfel: „Fetele sunt subțiri și frumoase ca un model. După structura corpului, fețele machiate, mâinile îngrijite și mișcări, ele dau impresia unor manechine ieșite din revistele de modă, iar libertatea lor de exprimare dezvăluie, în mod clar, că au o educație familială bună…"

Iubirea sau stigmatul rușinos al banului?

Majoritatea femeilor din România caută o viață mai bună în afara țării. Femeile românce acordă multă atenție aspectului lor, mai ales când sunt tinere. Ele ar dori să cunoască orice bărbat care poate stabili o relație financiară stabilă și serioasă care să ducă la căsătorie. „Iubirea poate veni și pe parcursul relației", zic unele, dacă nu cumva a venit înainte de pasul decisiv și fluturii au zburdat prin stomac. Indiferent de împrejurările în care decid să pășească pe acest drum, cert este că destinele lor se schimbă, de obicei, în bine. La fel de cert este că există și unele relații care au un final nu tocmai fericit. Pădure fără uscături nu există, or proaspăta mireasă, cu o cultură diferită, nu se poate adapta noilor rigori din mediul în care ar urma să-și petreacă restul vieții și decide să-i pună capăt. De exemplu, Violeta, o veche prietenă, care se îndrăgostise de un turc frumos, bogat și deștept, venit în România cu afaceri. Și el era la fel de îndrăgostit de ea. Violeta îmi povestea aventurile ei cu iubitul turc, cum se plimbau prin stațiunile litoralului, zâmbind strengărește. Avea părul bogat și ondulat, ce se revărsa în valuri blonde pe umeri și ochii mari și verzui, ca de libelulă. Dragostea atinsese cote înalte și următorul pas a fost inevitabil: căsătoria. Romăncuța noastră dragă a picat în mrejele tânărului mustăcios, proprietar al unui lanț de magazine în mai multe orașe, inclusiv în România, astfel că era plecat, deseori, vreme destul de îndelungată. În tot acest timp, ea rămânea acasă cu familia soțului (mama și sora lui), fără a avea voie (și nevoie) să muncească, având totul asigurat. Trebuia să se adapteze noii vieți, cu reguli și obiceiuri noi și, mai ales, să învețe limba. În ciuda faptului că era încă îndrăgostită de soțul ei, nu a suportat această schimbare și lipsa lui îndelungată de acasă, așa că s-a decis să pună punct relației. Nu avea să plece însă așa de ușor. Soțul ei o iubea mult, îi ducea dorul când era plecat cu afaceri și nu-și dorea s-o piardă, așa că i-a luat pașaportul ca să nu poată pleca în lipsa lui. Cu toate acestea, Mavi (numele turcesc al Violetei), reușește, cumva, să-și recupereze pașaportul și să se întoarcă în România, la părinți. Tânărul soț, disperat, vine după ea și o roagă îndelung să se întoarcă la el: „Eu iubesc la tine! Eu mor fără tu!". Nimic, niciun gest al soțului ei nu o impresionează pe Mavi. Și-a dat seama atunci că se îndrăgostise mai mult

[1] **https://www.ukrayna-rus-evlilik.net/yabancilarla-evlilikler-artiyor**

de viața pe care i-o putea oferi Ali, soțul, decât de el, deși era chipeș, blând și harnic. Nutrea la o viață îndestulată, dar și liberă, așa că nu s-a întors la el și au divorțat. Toată căsnicia ei durase două luni. La fel ca celelalte românce care și-au schimbat stilul de viață și s-au căsătorit cu turci plecând din țară, indiferent dacă au rămas ori s-au întors, poartă stigmatul rușinos al banului, așa cum erau catalogate de unii concetățeni ai lor. Am întâlnit multe femei românce cu o poveste de dragoste cu bărbați turci și multe dintre ele și-au întemeiat familii frumoase, normale, cu relații bune și chiar foarte bune cu părinții și rudele soților lor. După propriile lor mărturisiri, s-au adaptat foarte bine la viața de acolo și nu s-ar mai întoarce înapoi în țară. Iată una dintre mărturisiri: „Vin repede acasă, în Turcia. Acolo [în România] nu mai pot sta, mă simt ca între străini". Rămân rudele și vecinii de acasă să o judece, așa cum au făcut-o de la început. Au condamnat-o pentru că a plecat cu un străin și au găsit și motivul: banii. Era însă iubire. Una adevărată, de care nu avusese parte acasă, în România. Destinul ei, ca și al altora, fusese departe, peste granițe.

Schimbările, vorbind de culturi și religii diferite, sunt totale sau parțiale. Depinde de familia la care nimerești. În zonele rurale, îndeosebi, și unele orașe, există încă familii tradiționale care respectă întocmai obiceiurile și datinile. Cu cât mergi mai spre est, tradițiile sunt tot mai frecvente, unele familii păstrând chiar, din păcate, obiceiurile de tip tribal. În general, acestea constau în traiul în comun cu familia soțului, în a se arăta un respect deosebit față de mai marii familiei, în special față de părinți. „*Valide*" (mama) este cea care conduce casa și strânge veniturile tuturor bărbaților din casă, și nu soțiile lor. Nora este cea care se ocupă mai mult de gospodărie. Dacă soțul ei are o soră, acesta este obligat să-i facă zestre (una consistentă), ori de câte ori se căsătorește, în caz de divorț. Din fericire, numărul acestor familii nu este mare, familia modernă făcându-și tot mai mult loc în societatea turcă. Familia modernă a adoptat modelul occidental, astfel că poți întâlni fete nemăritate, cu părul vopsit în diverse nuanțe, cumpărându-și blugi mulați și tricouri, umblând cu buricul gol, ori fuste mini, de firmă „D&G", „Adidas" sau „Nike". Este un contrast izbitor între aceste fete și rigoarea vestimentației femeilor căsătorite, pe care religia le obligă să-și acopere corpul. La vălul de pe față au renunțat multe femei, fără să creeze revolte religioase, însă la port, niciodată. Nu este însă cazul femeii moderne, cu o carieră profesională.

„Dumnezeul meu e același, numai că se cheamă Allah. În spatele tuturor denumirilor de pe fața pământului, El e același, numai noi credem fiecare că numai al nostru e cel adevărat. Deosebirea constă în interpretarea Cărții, care la ei este Coranul, a tradițiilor, pentru că fiecare religie are tradiții, istorie și trebuie să accept vălul, chiar dacă afară sunt 35 de grade și simt cum mă dogorește soarele în cap de-mi fierb creierii",era una dintre mărturisirile unei românce. În aceste vorbe se ascundeau mai mult decât simple convenții. Era credința.

Istanbul, 11 august 2021

Surse:

https://atakurumsal.com/turkiyeye-ilk-kez-gelenleri-sasirtan-turk-gelenekleri/

https://isparta.ktb.gov.tr/TR-71002/adet-gelenek-ve-gorenekler.html

https://atakurumsal.com/turkiyede-evlilik-gelenekleri-hakkinda-bilinmesi-gerekenler/?_ga=2.118510409.1715362027.1628970791-1981432536.1628970791

https://www.5harfliler.com/turk-erkegi-efsanesi/

https://www.ukrayna-rus-evlilik.net/yabancilarla-evlilikler-artiyor

„Turcia este un stat în care conviețuiesc culturi diferite, constituind un mozaic important, cu multe tradiții, obiceiuri și datini diferite. Există multe tradiții care par ciudate pentru alte popoare, dar pe care turcii le-au asimilat și le respectă, surprinzându-i pe străini. Deși multe dintre aceste tradiții se regăsesc acum doar în așezări mici, unele dintre acestea se mai păstrează și în orașe, mai ales la nunți, sărbători și ocazii speciale."

A(furisi)sme

GÂNDURI PENTRU... BANCA TIMPULUI

Pompilius Micu

Prozator

Pentru mulți prietenia este ca o umbrelă, dar cum trece furtuna o aruncă în debara.

Uneori mi se pare că mai avem o șansă dar, din păcate, doar mi se pare.

De câte ori mă trezesc dimineața vesel, îmi vine să mă întreb dacă nu este ceva în neregulă cu mine.

Oare gândurile risipite se prind cu plasa de vise?

În spitalele din România este un ger de crapă... pietrele la rinichi.

În România s-a legalizat prostituția... politică din 1990.

Degeaba îți cumperi antifoane, tot vei auzi întrebările pe care ți le pui în gând.

Noaptea în vis, chiar și baba pare miss.

Uneori, îngerii păzitori se deghizează în prieteni.

Trebuie să-ți meargă mintea, că să realizezi că ai fost prost.

„Ce o să spună lumea" este cel mai eficient ucigaș de vise.

Prea mulți sunt cei care au scris mai mult decât au citit.

Am simțul umorului, doar că nu știu unde l-am pus.

Am greșit mult, regret doar că unele greșeli nu le-am repetat.

Chiar și fundul prăpastiei are un avantaj, mai jos nu mai poți cădea.

Visele nu pot zbura dacă le pui în colivie.

Dacă jurămintele femeilor sunt castele de nisip, atunci jurămintele politicienilor ce sunt?

Dacă prostia ar genera energie electrică, Parlamentul ar asigura necesarul României.

Degeaba tot alergăm după averi, nu am văzut sicrie cu buzunare.

Este un tip insistent, intervine în discuție chiar și atunci când nu are nimic de spus.

Somnul sigur vine cu trenul. Eu îl aștept seara, el ajunge dimineața.

Cele mai frumoase fraze sunt cele pe care le-am spus în vis.

El o credea deosebită, ea îl credea un oarecare, dar amândoi au crezut greșit.

Trăim vremuri ciudate, privim, dar doar vedem, auzim, dar nu înțelegem, părem, dar nu suntem.

Curios, ce bine ne-am nepotrivit noi!

E atât de plin internetul de versuri că abia se mai vede câte o poezie.

Tastatura mea are o imginație de invidiat, amestecă literele cu o dexteritate de crupier.

De câte ori mă trezesc fericit, mă ciupesc ca să fiu sigur că m-am trezit.

Copacii, la fel ca şi oamenii, sunt mai uşor de măsurat atunci când sunt la pământ.

Cel mai mare noroc este să întâlnești pe cineva care îți poate auzi tăcerile.

Uneori chiar și omul bun obosește să fie bun.

Dacă ești în pană de idei, poți duce inspirația la vulcanizare?

Dacă unii nu dau doi bani pe tine, tu să nu dai nici măcar un ban pe părerea lor.

Dacă gramatica ar avea mâini, mulți ar avea capul plin de cucuie.

Știu că nu sunt genial, dar cel puțin am bunul-simț să nu cred asta.

Ideile uitate le pot găsi la gânduri pierdute?

De ce să întorc obrazul, dacă pot să-ți întorc darul?

Ne-am învăţat să cerem, am uitat că întâi trebuie să dăruim.

„Să fim buni de sărbători!" Să înţeleg că în restul timpului avem interdicţie?

Ai întotdeauna *de ales*, mai ales atunci când crezi că nu ai *de ales*.

Expresia „omul potrivit la locul și la timpul nepotrivit" a fost scoasă de un nehotărât.

La câte drumuri fac, este imposibil să nu mă întâlnesc și cu mine.

În ziua de astăzi unii „ziariști" s-au transformat în tonomate, dar „muzica" pe care o cântă este de proastă calitate.

În România se citește în medie o carte pe an, dar internetul e plin de experți!

Oare unde se duc sufletele triste, goale, care nu mai cred în nimic?

Cuvintele nu vor putea niciodată să descrie cu adevărat frumusețea unui zâmbet sau tristețea unei lacrimi.

Talentul este un *dar*... dar și o povară.

De la un timp mă ocolește somnul, gândurile stau de strajă și-i tot cer parola.

Pentru mine cel mai mare poet este inventatorul alfabetului.

Cuvintele sunt prizonierele unor semne misterioase cărora li se spune litere. Dar atunci când evadează se naște poezia.

Este neam de scoțian, nu vrea să doarmă ca să nu-l fure somnul.

Facturile parcă au devenit icoane, se uită lumea la ele și se închină.

Mi s-a spus că sunt o comoară. Cred că cineva vrea să mă îngroape adânc.

Sunt inegalabil când îmi plâng de milă, aproape că-mi vine să cred.

Prostul care știe că e prost, deja nu mai este prost.

Unii au ajuns să se pupe singuri în fund doar ca să nu-și piardă antrenamentul.

Românii nu au fost un popor migrator, dar din nefericire au ajuns să fie acum.

E bogat și nu-și plânge singur de milă, dar angajează bocitoare.

I-am așteptat 50 de ani pe americani, așa că le-am furat motorina ca să nu mai plece.

Timpul este un sculptor desăvârșit, nici nu știi când au apărut ridurile pe față.

Cum poți găsi un politician corupt în Parlament? La întâmplare.

Se spune că la barza chioară Dumnezeu îi face cuib. Cu mine a fost o excepție, a făcut un bloc să fie sigur că nimeresc.

De la un timp scriu mai mult noaptea, muza mea are insomnie.

Să nu te pui cu dragostea că te face să zbori chiar dacă îți e frică de avion.

Se spune că dragostea plutește în aer, dar oamenii o confundă cu gripa.

Cel mai cumplit război este cel din interiorul tău, nimeni nu vrea să ia prizonierii.

Gândurile nu mă lasă să dorm, cred că o să le cumpăr un reportofon.

Știți cum se calculează pensiile în România? Cu orice în afară de cap!

Creșterea nivelului de trai se va face în trei etape: încet, pe loc și deloc.

Dacă s-ar inventa o bancă a timpului, am primi oare dobândă pentru anii pierduți?

Ab initio

ISTORIA DREPTULUI ÎN DIFERITE EPOCI ALE ROMÂNIEI

Iulia Zorzoliu
Jurist

Încă din cele mai vechi timpuri, normele juridice s-au afirmat în cadrul popoarelor în diferite modalități, începând de la obiceiuri și continuând cu sisteme organizate și cu norme legislative.

Înainte de formarea statului geto-dac, în epoca prestatală, *normele de conduită* aveau caracter religios, unele dintre aceste norme supraviețuind și în societatea feudală. Faptul că aceștia puteau cere delimitarea părților ce li se cuvenea fiilor din proprietatea comună și că furtul era considerat o abatere foarte gravă de la normele sociale sunt doar câteva exemple de menționat.

Odată cu formarea statului geto-dac, s-au format anumite insituții de drept care ulterior au fost preluate și în dreptul românesc, cea mai importantă instituție fiind cea a proprietății. Astfel, în acel moment proprietatea privată putea fi deținută de stăpânii de sclavi, iar cea comună era cea a obștilor sătești și teritoriale. În materia dreptului penal, principalele instituții erau apărarea statului și a proprietății private. Instituția căsătoriei era realizată printr-un contract de cumpărare a soției de la părinții acesteia, iar în cadrul căsătoriei aceasta era inferioară față de soțul său.

Dreptul în provincia romană Dacia, de altfel *dreptul roman*, consacra un statut juridic diferit pentru diversele clase și categorii sociale. În ceea ce privește proprietatea, aceasta era de două feluri: *proprietatea quiritară*, care era exercitată doar de către cetățenii romani care locuiau în colonii investite cu „ius italicum" (acest lucru însemnând că solul era asimilat celui din Roma, cetățenii romani fiind scutiți de plata impozitului funciar) și *proprietatea provincială*, care era exercitată de ceilalți provinciali precum și de către cetățenii romani care nu locuiau în colonii „ius italicum". O noutate este cea care privește materia obligațiilor care în această perioadă cunoaște o reglementare amănunțită deoarece epoca stăpânirii romane a Daciei se caracterizează printr-o dezvoltare considerabilă a producției și a schimbului de mărfuri. O descoperire foarte importantă pentru dreptul românesc a fost cea a *Tripticelor din Transilvania*, descoperite într-o mină de aur părăsită în actuala Roșie Montană între anii 1786 și 1855. Aceste triptice erau de fapt niște tăblițe din lemn de brad, legate câte trei, fiind descoperite 25 de astfel de triptice, numai 14 fiind însă lizibile. Tripticele conțin: patru contracte de vânzare, trei contracte de muncă, două contracte de împrumut, un contract de societate, un contract de depozit, un proces-verbal prin care se constată desființarea unei asociații funerare și actul prin care o persoană își asumă obligația de a plăti o datorie.

În epoca cuprinsă între secolele IV–VIII, la nivelul obștilor sătești a existat un sistem de reguli de conduită care reglementa relațiile sociale, norme ce nu aveau un caracter juridic, dar asigurarea respectării lor se realiza de către organele de conducere ale obștilor prin aplicarea unor sacțiuni obștești.

Caracteristic Evului Mediu este faptul că proprietatea în general și cea asupra pământului aveau o structură ierarhizată și complexă. De asemenea, aveau o structură divizată consacrând „dominium eminens" aparținând domnului și „dominium utile" aparținând feudalilor și celorlalți proprietari, și un drept de folosință al țăranilor aserviți asupra loturilor de cultură pe care aceștia le lucrau. De asemenea, în această perioadă căsătoria se încheia prin formalitățile religioase stabilite de Biserica Ortodoxă, iar în afară de rudenie, care era un impediment tipic feudal al căsătoriei, un alt impediment era starea de robie a unuia dintre soți, care atrăgea automat căderea în robie și a celuilalt soț și a copiilor acestora. O noutate este aceea că Biserica Ortodoxă admitea și divorțul, consacrând deplina egalitate între soți în privința motivelor de divorț pe care le puteau invoca. În ceea ce privește instituția succesiunilor, era consacrată succesiunea prin reprezentare, precum și dreptul de moștenire al soțului supraviețuitor în concurs cu

copiii. În materia obligațiilor sunt consacrate ca izvoare contractele și delictele. De asemenea, interesele statului feudal au făcut posibilă existența unor forme de răspundere colectivă și anume: răspunderea colectivă în materie penală, fiscală și despăgubirea pentru altul. Cel mai important contract era contractul de vânzare, care sub influență bizantină, devenise un contract consensual translativ de proprietate.

Dreptul feudal este caracterizat de rolul principal al Bisericii Ortodoxe Române, care a fost în măsură să elaboreze norme de conduită care să fie aplicate pe întreg teritoriul țării, numindu-se *Pravilele bisericești*. Acestea aveau un caracter oficial, dispozițiile lor fiind obligatorii atât pentru clerici, cât și pentru laici și au fost întocmite după izvoarele canonice bizantine. În această perioadă, în litigiile referitoare la dreptul de proprietate, hotărârile erau întotdeauna date în scris și motivate cu texte din pravile, iar hotărârile judecătorești în materie penală și în materia dreptului familiei se dădeau în formă orală tot pe baza pravilelor. Mai târziu, aproape de jumătatea secolului al XVII-lea au fost adoptate *Pravilele laice* prin care se asistă la o sistematizare a dispozițiilor și care reglementau atât normele privind relațiile sociale din agricultură, cât și instituțiile de drept civil, penal și procesual. În materia persoanelor, răspunderea pentru faptele proprii intervenea la 18 ani, iar majoratul era fixat la vârsta de 25 de ani. În materia bunurilor, era protejată proprietatea imobiliară iar acțiunea în revendicare putea fi intentată oricând. Materia dreptului penal era amplu reglementată, astfel, pentru prima dată, pentru calificarea unei infracțiuni se avea în vedere poziția subiectivă a infractorului, momentul și locul faptei. Mai mult decât atât, au fost introduse și instituții noi cum ar fi tentativa, complicitatea, recidiva, clauze care înlătură răspunderea penală cum sunt nebunia, legitima apărare, vârsta sub 7 ani, clauze care atenuează răspunderea penală precum bătrânețea, vârsta sub 10 ani, beția. Pravilele prevedeau că judecătorul avea o largă posibilitate de apreciere, putea să schimbe pedeapsa aplicată sau să o ierte. În ceea ce privește dreptul procesual, instanțele aveau competență generală atât în materie civilă, cât și în materie penală. Probele acceptate erau proba cu martori, jurământul, presupunerile, iar partea nemulțumită de hotărârea pronunțată putea să se adreseze instanței superioare.

Organizarea drepturilor în epoca regimului fanariot a întâmpinat două faze. Prima etapă a debutat cu instaurarea regimului (în anul 1711, prin domnia lui Nicolae Mavrocordat în Moldova, iar în anul 1716, prin numirea aceluiași domnitor în Țara Românească) și s-a sfârșit în 1774, iar cea de-a doua etapă a fost caracterizată de slăbirea dominației otomane în contextul declinului Imperiului Otoman. În prima fază nu s-au cunoscut aspecte notabile deoarece s-a consolidat apogeul dominației otomane asupra Țării Românești, în schimb în a doua etapă au fost adoptate de către domnii fanarioți două categorii: *lucrări cu caracter de cod* și *legiuiri speciale*. Legiuirile care au avut caracter de codificare au fost: *Pravilniceasca Condică* (1775), *Legiuirea Caragea* (1819) și *Codul Calimah* (1833).

Începutul epocii moderne în țările române a constat în progresele realizate atât în plan economic, cât și în plan social din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, fiind marcate de Revoluția din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu și de legislația cu caracter reformator a lui Alexandru Ioan Cuza. În vremea acestuia din urmă au fost elaborate *Codul civil*, *Codul penal*, *Codul de procedură civilă* și *Codul de procedură penală*, prin acestea constituindu-se sistemul de drept burghez. De asemenea, s-a creat un cadru juridic necesar pentru dezvoltarea legislației, codurile plasând România în rândul țărilor cu cea mai înaintată legislație. Codul civil din 1865 avea următoarea structură: un titlu preliminar cu privire la legi și la aplicarea lor în timp și spațiu, Cartea I despre persoane, Cartea a II-a despre lucruri, Cartea a III-a despre diferite moduri de dobândire a proprietății și dispozițiile finale în legătură cu intrarea în vigoare a codului și abrogarea altor legiuiri mai vechi. Structura Codului penal era următoarea: Cartea I despre pedepse și efectele lor, Cartea a II-a despre crime și delicte și în special despre pedepsele lor și Cartea a III-a despre contravenționi polițenești și pedepsele lor. Codul de procedură civilă era împărțit în șapte cărți: procedura înaintea judecătoriilor de plasă, tribunalele județene, curțile de apel, arbitrii, executarea silită, formele de procedură și dispozițiile generale. Și nu în ultimul rând, Codul de procedură penală era împărțit în 2 mari părți: Cartea I despre poliția judiciară, ce reglementează descoperirea, urmărirea și instrucția infracțiunilor și Cartea a II-a despre judecată și judecarea proceselor în fața instanțelor penale: judecătorii, tribunale, Curțile cu juranți, Curtea de casație. În concluzie, aceste coduri elaborate de Alexandru Ioan Cuza au fost încă un pas uriaș pentru modernizarea legislativă a statului român și pentru ascensiunea normelor juridice.

În final, putem observa că istoria dreptului românesc a trecut prin multe schimbări care au dus la dezvoltarea normelor legislative și conturarea sistemului judiciar de astăzi.

„Încă din cele mai vechi timpuri, normele juridice s-au afirmat în cadrul popoarelor în diferite modalități, începând de la obiceiuri și continuând cu sisteme organizate și cu norme legislative.”

Silogismele culturii

MIJLOACELE DE CARE DISPUN POLITICILE CULTURALE

Cornelia Costin

Poetă, doctor în filosofie

Continuăm rubrica „Silogismele culturii” cu interviul realizat pentru evaluarea politicilor culturale de dinainte și de după 1989, care cuprindea trei întrebări referitoare la mijloacele (măsurile) respectivelor politici:

1. Ce puteţi spune despre mijloacele de care dispune politica culturală?

2. Ce măsuri concrete au fost luate(aţi luat) pentru realizarea obiectivelor propuse (sau subînţelese)?

3. Ce credeţi că ar trebui întreprins pentru elaborarea unei politici coerente care să vizeze perfecţionarea activităţii culturale?

Răspunsurile la prima întrebare (prin care se urmărea identificarea modului în care subiecții recepționau și evaluau mijloacele de care dispune politica culturală de stat la un moment dat) au oscilat între a fi punctiforme (de tipul: „incongruente”, „insuficiente”) sau evazive și deci mai mult sau mai puțin confuze (de tipul: „nu înțeleg prin mijloace directivele și lungile ședințe, ci infuzia de bani, care lipsește” sau „se constată o insuficiență îngrijorătoare a mijloacelor materiale menite să susțină politica culturală, deoarece cultura este o activitate neprofitabilă care trebuie subvenționată și accentul politicii bugetare se pune pe restructurarea economică”, sau „datorită inerției dirijiste putem vorbi de pauperitate în ce privește elaborarea de programe, mijloacele financiare fiind reduse iar legile de sprijinire reală a culturii naționale lasă de dorit, de cele mai multe ori acționîndu-se în virtutea inerției”.

Dar au fost și subiecți care au dat răspunsuri mai mult sau mai puțin elaborate și care au încercat chiar o clasificare a mijloacelor de care dispun politicile culturale. Astfel că, implicit sau explicit, 38 % dintre subiecți au distins între *mijloacele materiale, instituționale, financiare, administrative, organizaționale, legislative,* dar și *... umane*.

De altfel, obsesia ideologiei comuniste de a susține înțelegerea omului doar ca scop și a interzice înțelegerea lui ca „mijloc” a dus la confuzii și greșeli care se pare că încep să fie clarificate, pentru că, cel puțin în cultură, sau din punct de vedere cultural, omul „figurează” atât ca scop („cel pentru care...”) cât și ca mijloc („cel care...”, „cel prin care...”).

În această ordine de idei, cercetarea întreprinsă a evidențiat că politica culturală, precum politica în general, trebuie susținută de o „legislație adecvată”, să dispună de „instituții adecvate” (fundații, societăți, uniuni etc.), susținere materială din partea statului, dar și din partea „elementului privat” (sponsori) și specialiști, manageri culturali sau, altfel spus, mijloacele oricărei politici culturale însumează un potențial creator, instituțiile culturale ca laborator de lucru care formează *cadrul practic* și concepția culturală (programe, orientare...) care oferă *cadrul teoretic*. Și, pentru că acest cadru teoretic lipsește în România postsocialistă, se poate spune că, în fond, politica culturală de stat, în adevăratul înțeles al cuvântului, nu există. Este prezent cadrul practic de lucru, instituțiile culturale, la diferite niveluri de degradare sau evoluție, finanțare și de orientare. Potențial creator, dacă evaluăm datele oferite de trecut, există, dar este neglijat.

S-a evidențiat că incapacitatea noii clase politice de a avansa o politică culturală românească vine din absența unei concepții cuprinzătoare și din lipsa de control a agregatului de instituții culturale moștenite, incapacități care lasă nefolosit potențialul cultural creator. Multe instituții funcționează inerțial, divers și inegal cantitativ și calitativ. O politică culturală ar presupune tocmai „armonizarea mijloacelor în funcție de scopuri” care decurg dintr-o „concepție globală”. Or, este evident că socialismul românesc a creat, conform conceptului și proiectului P.C.R., o rețea de instituții culturale cu care noua clasă politică nu știa ce să

facă iar concepția P.C.R. pentru cultură n-a fost înlocuită cu un produs echivalent, dar de sens contrar, eventual, sau oricum, diferit.

Este clar că subliniind aceste aspecte se evidenția pericolul instalării impostorii (evidentă de altfel adesea și în prezent...) în viața și activitatea culturală. Și pentru evitarea impostorii apare ca necesară definirea clară a scopurilor, a obiectivelor, apare ca absolut necesară renunțarea la inerție, la lipsa de responsabilitate care pare a fi pus stăpânire pe „minoritățile conducătoare" din domeniul cultural (și nu numai!) și elaborarea de programe pentru protejarea, susținerea și dezvoltarea culturii. Pentru că, după decembrie 1989, mijloacele necesare politicii culturale de stat, chiar și cele care există în măsură suficientă, nu sunt folosite eficient..." [1]. Ceea ce determină mulți oameni de cultură să afirme că „nu se poate spune nimic. Cultura actuală este cu totul lipsită de mijloacele de supraviețuire, este practic aruncată în aventura creației individuale, cu toate consecințele ce decurg, ca în epoca feudală". Între societate și creatorul de valori culturale tinde să se caște o adevărată prăpastie, dilatată prin degradarea învățământului și prin distrugerea instituțiilor (rețelelor) de difuzare a culturii în cercuri largi.

Sigur că, pentru o politică culturală veritabilă, sunt necesare mai multe tipuri de mijloace, de care România dispunea, fără îndoială, mai mult decât oricând în 1989. Sintetizând, majoritatea personalităților care au răspuns, au apreciat că mijloacele materiale de infrastructură, erau în 1989 o categorie de mijloace „dezvoltată" care ar fi putut favoriza o „politică culturală de anvergură și eficientă", însă, din păcate, „politica culturală a fost subordonată de cei care au preluat conducerea, pretizând că fac reformă, nevoii de a produce câștiguri bănești, care a dus la compromisuri ruinătoare, pe care aproape toate instituțiile culturale, în lipsa unei legi eficiente a sponsorizării, le-au făcut". Figura animatorului cultural care prin har, propagă idei generoase din punct de vedere cultural, a devenit desuetă, ca și resorturile morale (dragoste, pasiune, bucuria lucrului în sine...)

Sloganul construirii economiei de piață a transformat orice act uman dezinteresat în unul bazat exclusiv pe bani. Aproape nimic nu se mai face de dragul de a se face. Totul se cere plătit. Or, cultura se face și de dragul culturii. Din pasiune și plăcere. Entuziasmul creației, factor motor în cultură, a devenit și el desuet, în fața goanei după bani și „afirmare răsplătită".

În aceste condiții, biblioteca sătească și-a închis porțile, căminul cultural a devenit sală de petrecere, majoritatea

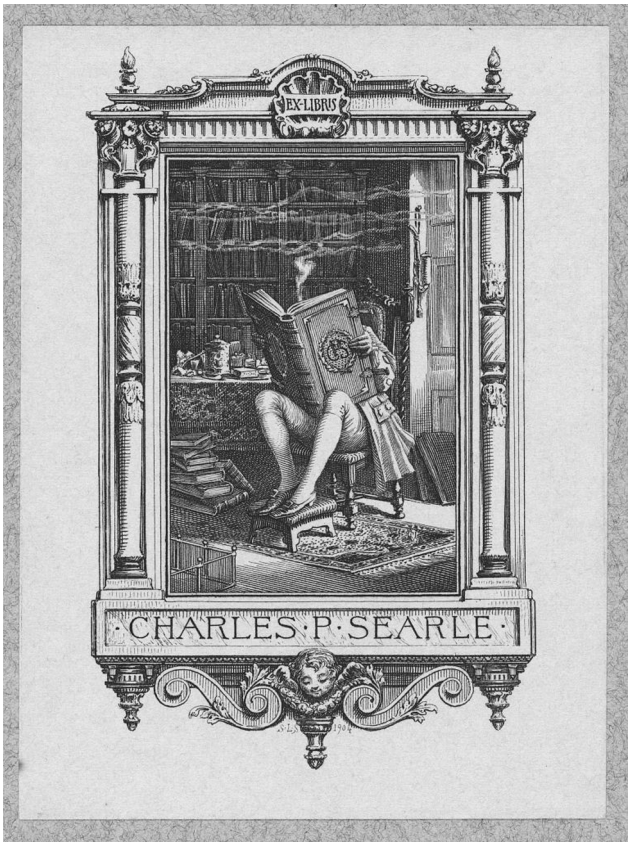

Ex-libris, gravură de Sidney Lawton Smith, 1904

librăriilor din orașe (mari sau mici!) au devenit baruri sau buticuri...

Pe de altă parte, cum aprecia un cercetător de la Institutul de Sociologie al Academiei Române, „zeci sau poate mii de obiecte de patrimoniu fac picioare și aleargă peste graniță și o mulțime de obiective arheologice și monumente istorice se zbat în paragină... sub privirile nepăsătoare – sau chiar îngăduitoare – ale celor răspunzători".

Despre *mijloacele financiare* se poate spune că întotdeuna au fost și probabil vor fi limitate. Întotdeauna se va putea spune că este nevoie de mai mulți bani pentru cultură. Important însă este ca procentul alocat prin buget să nu se situeze sub limitele unui necesar rezonabil determinat. Astfel, 90% din subiecții care au răspuns detaliat în legătură cu această problemă, considerau că mijloacele financiare ale politicii culturale de stat nu numai că sunt precare dar sunt folosite „fără nici o rațiune"... pentru „afirmarea mediocrităților". Se afirmă că, imediat după 1989, Ministerul Culturii avea fonduri mult mai mari decât înainte, dar aceste fonduri au fost greșit dirijate, nefiind folosite eficient, ba mai mult, în 1992, de exemplu, deși presa căina Ministerul Culturii că beneficiază doar de 0,33% din bugetul statului, aceeași presă a tăcut chitic când, la sfârșitul anului 1992, s-au returnat peste 300 milioane lei din bugetul culturii.

Cultura pare a fi sacrificată deseori tocmai de cei care ar trebui să o protejeze, cei care, știind că mijloacele fiind precare, ar trebui să aibă grijă de ele și care adesea uită că o politică culturală eficientă trebuie să provoace cultura să ajungă la destinatar nu doar să producă obiecte culturale.

Sigur că mijloacele, de multe ori, sunt corespunzător de mici în toate domeniile și pare o frivolitate să vorbim de mijloace financiare pentru poltică culturală când știm care e situația în spitale.

În altă ordine de idei, dar în același context, instituțiile subordonate Ministerului Culturii și Ministerul Culturii însuși ar trebui să aibă valoare de reper. Să creeze criterii prin modul de funționare a lor, așa încât și celelalte instituții să nu-și poată îngădui un delir cultural deplasat și riscant pentru întreaga societate; obiectiv aproape imposibil de realizat în condițiile în care „mijloacele organizaționale și manageriale" (...politice!?!) par și sunt apreciate a fi cel mai puțin „evoluate", reprezentând deseori un factor de frână în activitatea și dezvoltarea culturală. Multe răspunsuri se refereau la faptul că politica culturală „postdecembristă", a dat greș în ce privește managementul, miniștrii culturii numind ca manageri niște „improvizați fără cunoștințe de management" dar care se „pretind repere morale". Și asta, în contextul în care se aprecia că „mijloacele umane" (în general) ale culturii române ar fi „deosebit de valoroase și bogate, cu resurse nelimitate" că, „avem mijloace cu carul" în artă, în general și s-ar putea obține realizări incomparabil mai semnificative și chiar spectaculoase cu condiția conștientizării necesității *mijloacelor legislative* care să asigure, să ușureze funcționarea întregului aparat cultural, valorificarea eficientă a resurselor financiare existente, mai multă coordonare și colaborare între instituțiile și domeniile culturii, antrenarea tuturor forțelor reale, valoroase ale țării, fără nici o discriminare, în realizarea obiectivelor și raționalizarea mijloacelor.

[1] **Cornelia Costin**, *Politicile culturale și calitatea vieții*, Timișoara, Editura de Vest, 1996, p. 193–206.

„Incapacitatea noii clase politice de a avansa o politică culturală românească vine din absența unei concepții cuprinzătoare și din lipsa de control a agregatului de instituții culturale moștenite, incapacități care lasă nefolosit potențialul cultural creator."

Sir Lawrence Alma-Tadema (1836–1912), *Comparație*, 1892, Cincinnati Art Museum

EDITURA LEVIATHAN, UN AN DE LA ÎNFIINȚARE

În ianuarie 2022 Editura Leviathan, parte componentă a Asociației Culturale Leviathan, a împlinit un an de la înființare.

În 2021 au apărut 10 volume, 9 tipărite și unul în ediție electronică.

Prima carte sub egida Leviathan a apărut în 17 ianuarie 2021: *De ce și-a lăsat Petre P. barbă și alte povestiri* de Radu Comșa (prefață de Costin Tuchilă, coperta autorului, 130 p., ISBN 978-606-95136-0-6; 12 lei; 6 euro)

Au urmat:

• *Decupaje*, proză scurtă și memorialistică de Cornelia Bartels (autoare stabilită în Germania), prefață de Costin Tuchilă, postfață de Pușa Roth, 176 p., ISBN 978-606-95136-1-3; 15 lei; 8 euro.

• Culegerea de texte și desene color ale copiilor din cadrul proiectului „Zâmbetul unește", *„Nino Nino" și poveștile copilăriei*, prefață și prezentări de Lică Barbu; cuvânt introductiv de Mihaela Doinița Stanciu; postfață de Pușa Roth; coperta: Rudy Roth, 112 p., ISBN 978-606-95136-2-0; 15 lei; 8 euro.

• Pompilius Micu, *Un visător rătăcit în viitor*, proză scurtă, 128 p., ISBN 978-606-95136-3-7; 15 lei; 8 euro.

• Gina Zaharia, *Cartea de sub braț*, proză scurtă, prefață de Costin Tuchilă, referințe critice, coperta: Rudy Roth, 232 p., ISBN 978-606-95136-4-4; 20 lei, 10 euro.

• Camelia Cristescu (Insulele Baleare, Spania), *Rețete de supraviețuire între solstiții*, poeme, postfață de Costin Tuchilă, ilustrații: Arisi (Palma de Mallorca), coperta: Rudy Roth, 166 p., ediție cartonată și broșată. ISBN 978-606-95136-5-1. Preț: 20 lei (broșată), 40 lei (cartonată); 10 euro (broșată), 20 euro (cartonată).

• Lică Barbu, *Aventurile lui Licuță dincolo de Capătul Lumii*, povestire, ilustrații de Cristina-Anamaria Paraschiv, prefață de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 116 p., ISBN 978-606-95136-6-8; 15 lei; 8 euro.

• Eric Alexander Roth (Palma de Mallorca), *Vertical Gardens*, volum în limba engleză, cu ilustrațiile autorului, coperta: Rudy Roth, 36 pagini, color, ediție de lux, cartonată. ISBN 978-606-95136-7-5; 30 lei; 15 euro.

• Gina Zaharia, *Povești pentru Ilinca*, literatură pentru copii, ilustrații de Costin Tuchilă, coperta: Rudy Roth, 64 p., color, ediție de lux, cartonată. ISBN 978-606-95136-8-2. Necomercială. Cartea are și ediție electronică (pdf, acces gratuit), ISBN 978-606-95394-0-8. Ediția electronică poate fi citită și descărcată de pe portalul editurii.

• Dan Caragea (Lisabona), *Despre corp și frumusețe în viață și în arte*, eseu, cu 88 de ilustrații color, ediție electronică (pdf, acces gratuit), 112 p., ISBN 978-606-95136-9-9. Volumul poate fi citit și descărcat de pe portalul editurii.

Cărțile au prețuri foarte accesibile și sunt editate în condiții grafice deosebite.

În curs de apariție:

Ionuț Cristache, *A doua față*, roman, prefață de Costin Tuchilă

Ovidiu Gligu (Belgia), *Uimitoarele aventuri ale grăsanului Mickey din Zona Gării*, roman liric, prefață de Costin Tuchilă

Vasilica Grigoraș, *Evoluția ideilor filosofice la Dimitrie Cantemir*, studiu, prefață de Costin Tuchilă

Pușa Roth, *Aventurile lui UNU*, povestire pentru copii, desene de Albert Frederick Roth

Pe portalul editurii, detalii despre volume și autori, fragmente din cărți. Adresa: https://editura.leviathan.ro/

Pentru amănunte și achiziționarea cărților noastre, ne puteți contacta la una dintre adresele:

leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com, cu mențiunea pentru Editura Leviathan.

Revista Leviathan

Prețul unui exemplar: 25 lei; 10 euro; 11 dolari USA (tarifele includ taxele poștale).
Abonamente:
Anul 2022: 4 numere – 100 lei; 40 euro; 44 dolari USA (tarifele includ taxele poștale).

Cititorii care doresc să-și facă abonamente ne vor scrie pe una dintre adresele:
leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com
urmând să primească datele necesare de la editorul revistei, Asociația Culturală Leviathan.

Materialele pentru publicare pot fi trimise pe aceleași adrese. Alte detalii: https://leviathan.ro/

RADU COMȘA
DE CE ȘI-A LĂSAT PETRE P. BARBĂ
și alte povestiri

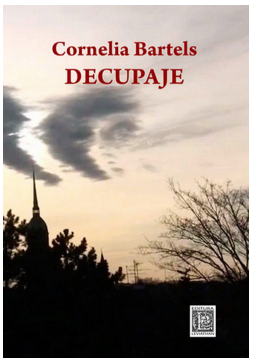
Cornelia Bartels
DECUPAJE

„Nino Nino" și poveștile copilăriei

Pompilius Micu
UN VISĂTOR RĂTĂCIT ÎN VIITOR

Gina Zaharia
CARTEA DE SUB BRAȚ

Camelia Cristescu
Rețete de supraviețuire între solstiții

LICĂ BARBU
Aventurile lui Licuță dincolo de Capătul Lumii

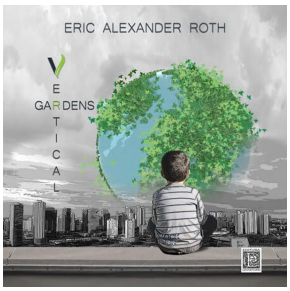
ERIC ALEXANDER ROTH
VERTICAL GARDENS

Gina Zaharia
POVEȘTI PENTRU ILINCA

Dan Caragea
DESPRE CORP ȘI FRUMUSEȚE ÎN VIAȚĂ ȘI ÎN ARTE

LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

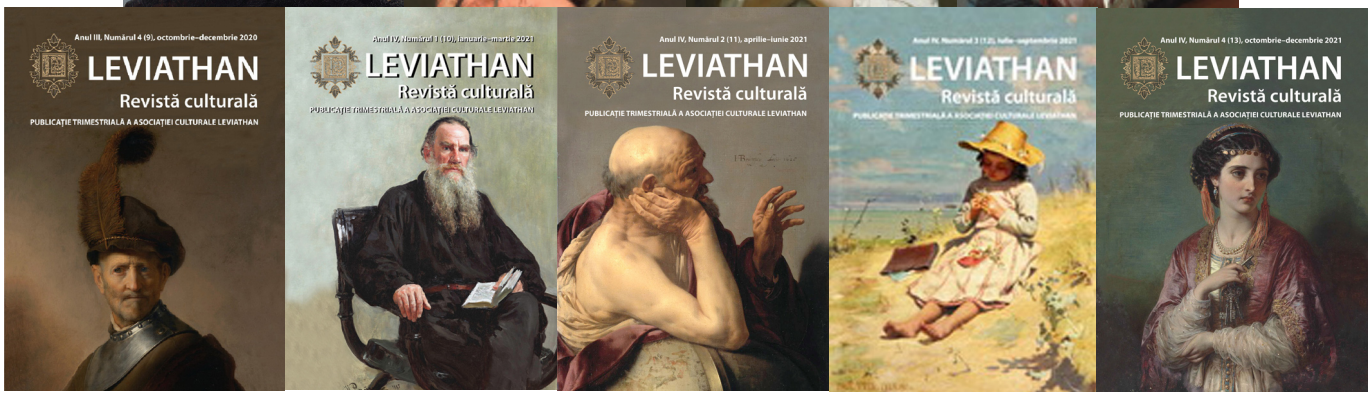
LEVIATHAN
Revistă culturală
PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

LEVIATHAN

Revistă culturală